

T.C

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

**TÜRKİYE’DE YOKSULLUK NAFAKASI TARTIŞMALARININ
İSLAMCI BASINA YANSIMALARI: YENİ AKİT GAZETESİ
ÖRNEĞİ**

SİNEM ÇAKMAK

1830209029

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

PROF. DR. Songül SALLAN GÜL

ISPARTA-2021

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Yoksulluk Nafakası Tartışmalarının İslamcı Basına Yansımaları: Yeni Akit Örneği” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Sinem ÇAKMAK
19.12.2021

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Sinem Çakmak
Öğrenci Numarası	1830209029
Enstitü Ana Bilim Dalı	Sosyoloji
Programı	
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL
Tez Başlığı	Türkiye’de Yoksulluk Nafakası Tartışmalarının İslamcı Basına Yansımaları: Yeni Akit Gazetesi Örneği
Turnitin Ödev Numarası	1633291596

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 234 sayfalık kısmına ilişkin olarak,19/08/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönergesininin 14 üncü maddesinde yer alan filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

Kaynakçalar hariç, alıntılar dahil, 10 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç;

% 9 ‘dur.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları’nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

20.12.2021
Prof. Dr. Songül SALLAN GÜL

(ÇAKMAK, Sinem, *Türkiye’de Yoksulluk Nafakası Tartışmalarının İslamcı Basına Yansımaları: Yeni Akit Gazetesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2021)

ÖZET

Türk Medeni Kanunu’nun 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakasına yönelik tartışmalar, 2016 yılından günümüze kadar ülkemizde en çok ele alınan konulardan biridir. Boşanma sonrası yoksulluğa düşen tarafa hükmedilen yoksulluk nafakası, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak en çok kadınların yararlandıkları bir hak olmaktadır. Son zamanlarda yoksulluk nafakasının boşanmaları arttırdığı ve erkek mağduriyetine neden olduğu ileri sürülmektedir. Siyasal iktidardan da destek alan nafaka tartışmaları, yeniden yasal bir süreçle düzenlenmeye çalışılmaktadır. Nafakaya yönelik bu tartışmalar ise genellikle erkek mağduriyeti üzerinden gerçekleşmekte, ataerkil toplum yapısının pekiştirdiği ve içselleştirdiği cinsiyete dayanan eşitsizlikler konu edilmemektedir. Neo-muhafazakâr sosyal politikalar doğrultusunda ev içi alanda tanımlanan, geleneksel rollerle bütünleştirilen kadının iş yaşamına istikrarlı katılımına izin verilmemekte, boşanma durumunda düşeceği yoksulluk durumunda yine kadın suçlanmaktadır. Özellikle 2010’dan sonra Türkiye’de hissedilmeye başlayan siyasal İslamcı anlayış, kadının toplumsal konumunu ataerkillikle daha da perçinlemekte, aileyi kutsallaştırmakta, kadının boşanmasına bile izin vermemektedir. Bu çalışmada da aileyi kutsallaştıran ve fitrat farklılıkları temelinde kadını ve erkeği geleneksel rollerle tanımlayan İslamcı basının, yoksulluk nafakası tartışmalarına bakış açısı ele alınmaktadır.

Yoksulluk nafakasına yönelik en çok haber yapan internet gazetesi olması nedeniyle Yeni Akit Gazetesi, doğrudan örneklem yoluyla seçilmiştir. 2018 yılında yoksulluk nafakasına yönelik haber sayısının artması ve tartışmaların devam etmesi de incelenen haberlerin 2018 Ocak ayı ve 2020 Aralık ayı olarak sınırlandırılmasına dayanak sağlamıştır. Bu doğrultuda toplam 255 internet haberi, eleştirel söylem analizi tekniğiyle incelenmiştir. Analiz sonucunda geleneksel ataerkil cinsiyet rollerini fitrat söylemi ve cinsiyet temelinde ele alan gazetenin, kadını ev içi alanda tanımladığı, cinsiyetçi söylemler kullandığı görülmüştür. Geleneksel milliyetçi Türk aile yapısına odaklanan gazete, söylemlerini ataerkillik, milliyetçilik, İslam, Batı/feminizm karşıtlığı üzerinden kurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk Nafakası, Yeni Akit Gazetesi, Muhafazakarlık, Aile, Boşanma, Siyasal İslam, Ataerki.

(ÇAKMAK, Sinem, *Reflections of Poverty Alimony Debates in Turkey to the Islamist Press: Yeni Akit Newspaper Example*, Master's Thesis, Isparta, 2021)

ABSTRACT

Discussions on poverty alimony regulated in Article 175 of the Turkish Civil Code is one of most discussed issues in our country since 2016. As a result of gender inequality, alimony benefits mostly divorced women. Recently, it has been argued that alimony increases divorce rates and causes male victimization. Alimony discussions, which are also supported by the political power, are tried to be regulated again with a legal process. Criticisms of alimony are generally based on male victimization, and gender-based inequalities reinforced and internalized by the patriarchal social structure are not discussed. In line with neo-conservative social policies, women who are defined in the domestic sphere and integrated with traditional roles are not allowed to participate in business life and are again blamed in case of poverty in case of divorce. The political Islamist understanding, which started to be felt in Turkey especially after 2010, reinforces the social position of women with patriarchy, sanctifies the family, and does not even allow women to get divorced. In this study, the perspective of the Islamist press, which sanctifies the family and defines women and men with traditional roles on the basis of differences in nature, on the poverty alimony debates is discussed.

Yeni Akit Newspaper was selected by direct sampling, as it is the internet newspaper that makes the most news about poverty alimony. The increase in the number of news on poverty alimony and the continuation of discussions in 2018 also provided the basis for limiting the analyzed news to January 2018 and December 2020. In this direction, a total of 255 internet news were analyzed with the critical discourse analysis technique. As a result of the analysis, it has been seen that the newspaper, which deals with traditional patriarchal gender roles on the basis of disposition and gender, defines women in the domestic sphere and uses sexist discourses. Focusing on the traditional nationalist Turkish family structure, the newspaper built its discourses on patriarchy, nationalism, Islam and the West/feminism opposition.

Key Words: Poverty Alimony, Yeni Akit Newspaper, Conservatism, Family, Divorce, Political Islam, Patriarchy.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	viii
TABLolar VE ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	13
1.1.1.Cinsiyet-Toplumsal Cinsiyet	13
1.1.2.Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü.....	14
1.1.3.Ataerkillik	15
1.1.4. Aile.....	16
1.1.5.Boşanma.....	17
1.1.6.Yoksulluk.....	18
1.1.6.1.Yoksulluk Türleri	18
1.1.6.1.1.Mutlak Yoksulluk.....	18
1.1.6.1.2.Görelî Yoksulluk	19
1.1.7.Yoksulluğun Kadınsılaşması	19
1.1.8.Nafaka.....	20
1.1.8.1.Nafaka Türleri	21
1.1.8.1.1.Bakım Nafakası	21
1.1.8.1.1.1.Tedbir Nafakası.....	21
1.1.8.1.1.2.Yoksulluk Nafakası.....	22
1.1.8.1.1.3.İştirak Nafakası	23
1.1.8.1.2.Yardım Nafakası.....	24
1.1.9.Medya	24
1.1.9.1.Geleneksel (Ana Akım) Medya	25
1.1.9.2.Yeni (Alternatif) Medya.....	25

1.1.10.Muhafazakarlık	26
1.1.11.İdeoloji	27
1.1.12.Hegemonik Erkeklik	28
1.2.KADINLARIN MEDYADA TEMSİLİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR.....	30
1.2.1.Ana akım Medya Kuramı	30
1.2.1.1.Yapısal İşlevselci Kuramı Ana Akım Medya Bağlamında Düşünmek	33
1.2.2. Feminist Eleştirel Medya Kuramı	37

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ VE MEDENİ HAKLAR ÜZERİNE TARTIŞMALAR

2.1. TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ	47
2.1.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kadın Hareketi	47
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketi: Tüm Haklara Ulaşmış Olmak.....	59
2.1.3. 1940-1970'ler: Ekonomik ve Toplumsal Alanın Annelik Hakları Üzerinden Düzenlenmesi	61
2.1.4. Sokakta Aranan Haklar: 1980-2010 Yılları Arası Kadın Hareketi.....	65
2.1.5. 2010'dan Günümüze: Siyasal İslamcılık Kısıkcında Kadın ve Aile.....	76
2.2. KADINLARIN DEĞİŞEN TOPLUMSAL STATÜLERİ VE MEDENİ HAKLAR ALANINDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER	83
2.3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK NAFAKASI TARTIŞMALARI	88
2.4. KADINLARLA İLGİLİ KONULARIN MEDYAYA YANSIMALARI.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE NAFKA TARTIŞMALARININ MEDYAYA YANSIMALARI: YENİ AKİT GAZETESİ ÖRNEĞİ

3.1. Yöntem ve Analiz Tekniği	101
3.2. Araştırma Bulgularının Nicel İçerik Analizi	105
3.3. Araştırma Bulgularının Nitel Analizi	118
3.3.1.Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	130
3.3.1.1.Cinsiyetçi Rollerin İzdüşümünde Kadının Görünmeyen/Görülme İstenmeyen Emeği	135
3.3.2.Muhafazakârlığın Milliyetçi İdeolojiyle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	141
3.3.2.1.Milliyetçilik ve Erkeklik Üzerinden Nafaka Söylemi.....	142
3.3.2.2.Bir Kontrol Mekanizması Olarak Kadın Bedeni ve Milliyetçilik.....	146

3.3.3. Muhafazakar İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	151
3.3.4.Muhafazakarlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi.....	160
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	165
KAYNAKLAR	175
EKLER.....	212
ÖZGEÇMİŞ.....	235

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKKD	: Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
BABA-DER	: Babalar ve Çocuklar Derneği
BİAP	: Boşanmış İnsanlar Aile Platformu
BM	: Birleşmiş Milletler
DP	: Demokrat Parti
İKD	: İlerici Kadınlar Derneği
KA-DER	: Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği
KAMER	: Kadın Merkezi
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEDİZ	: Kadınların Medya İzleme Grubu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
SNM	: Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKB	: Türk Kadınlar Birliği
TKM	: Türk Kanunu Medenisi
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TÜBAKKOM	: Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR VE ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Nafaka Haberlerinin En Çok Yayınlandığı Yıl.....	103
Şekil 2: Nafaka Haberlerinin Yayınlandığı Kategoriler.....	105
Şekil 3: Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler.....	106
Şekil 4: Haberlerde Üretilen İdeoloji.....	107
Şekil 5: 2018 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler.....	108
Şekil 6: 2018 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji.....	109
Şekil 7: 2019 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler.....	110
Şekil 8: 2019 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji.....	111
Şekil 9: 2020 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler.....	112
Şekil 10: 2020 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji.....	113
Şekil 11: Söylemlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	114
Şekil 12: Haberlerin Kaynak Durumu.....	115
Şekil 13: Haber Yazarlarının Cinsiyetleri.....	115
Şekil 14: Haber Muhabirleri.....	116
Tablo 1: Haberlere Dair Bilgiler.....	117

ÖNSÖZ

Çalışmamın en başından beri yanımda olan, bıkmadan, sabırla yol göstererek beni yetiştiren, bilgi ve tecrübelerini severek paylaşan, desteğini her zaman hissettiğim başta sevgili danışmanım Prof. Dr. Songül Sallan Gül'e, çalışmama sundukları değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Merih Taşkaya ve Prof. Dr. Havva Eylem Kaya'ya sonsuz teşekkür ederim.

Hayatımın her anında yanımda olan, sevgisini, desteğini, güvenini bir an bile bırakmayan, her düştüğümde daha da güçlü bir şekilde ayağa kaldıran, bu zorlu süreci en az benim kadar yaşayan, en büyük güç kaynağım annem Tenzile Çakmak'a, ataerkil toplum kalıplarına inat eğitimi, bağımsız ve güçlü bir kadın olmamı her zaman destekleyen babam İbrahim Çakmak'a, bu süreçte her zaman desteğiyle yanımda olan, üzüntümü, mutluluğumu, heyecanımı paylaşan abim Semih Çakmak ve eşi Tuğba Durmaz Çakmak'a, varlığı en büyük motivasyon sebebim olan yeğenim Ömer Kağan Çakmak'a en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans sürecinde tanıştığım fakat hayatımın her anına en yakından şahit olan, iyi ya da kötü her bir günümü benimle paylaşan, hem özel hayatımdaki hem de tez sürecimdeki en büyük destekçilerimden biri olan Berkan Altan'a, her umutsuzluğa düştüğümde benimle tecrübelerini paylaşan, desteğini asla esirgemeyen, günün sonunda mutlaka yüzümü güldürebilen Emine Türkmen Er'e, bana olan inancını ve desteğini hep dile getiren, Almanya'dan bile varlığını her zaman yanımdaymış gibi hissettiren halam Cemile Aslan'a teşekkür ederim.

Son olarak daha eşit ve adil bir dünya için çeşitli alanlarda durmaksızın mücadele eden, her bir kadının hakkını arayan, kendi haklarından da asla vazgeçmeyen ve vazgeçmeyecek olan, eşitsizliklere, ayrımcılıklara, ötekileştirmeye her geçen gün sesi daha yüksek çıkan, bana kocaman bir umut ve güç veren tüm kadınlara teşekkür ederim.

GİRİŞ

Türkiye’de muhafazakarlık, siyasal düşüncede İslami değerleri, sosyal ve kültürel açıdan gelenekselciliği, tarihsel bakımdan ise Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte inşa edilmek istenen modernleşme ideolojisine tepki gösteren bir düşünce tarzı olarak şekillenmektedir (Özdemir ve Demirkanoğlu, 2015, s. 227). İslamcılar, dinin kendisinin toplumsal hayata yön veren ilkelere sahip olduğunu vurgulayarak, laik düşüncenin toplumda dini değerlerin yitirilmesine neden olduğunu ileri sürmektedirler (Türk, 2015, s. 201). Böylelikle modernleşme ve Batı etkisinin toplumda bozulmaya yol açtığını ifade ederek, İslam anlayışına dayanan bir toplum yapısına dönüşü savunmaktadırlar (Kandiyoti, 2019, s. 167). Bu düşünce, modernleşme düşüncesinin gelişmeye başladığı Tanzimat Dönemi’nden günümüze kadar egemen olma niteliğini korumaktadır.

Tanzimat Dönemi, ilerlemek ve gelişmek adına Batı reformlarının toplumsal, siyasal, ekonomik alana eklemlendiği bir dönem olmuştur. Bu doğrultuda kadınların toplumsal konumları da ele alınarak İslamcı düşünce içerisinde, ahlak ve gelenek bağlamında tartışılmıştır. Örneğin, ahlaki değerler açısından sorun yaratacağı düşünüldükçe, kadınların kamusal alandaki görünürlüğü devlet tarafından düzenlenirken (Karakaya, 2017, s.159), kadınların eğitimi dini açıdan ele alınarak özel alandaki hizmetleri daha iyi yerine getirebilmeleri açısından gerekli görülmüştür (Kurnaz, 1997, s. 92; Berktaş, 2006, s. 93). Böylelikle kadının özel alan dışındaki görünürlüğü İslami kültür açısından toplumsal düzeni tehdit eden bir “fitne” unsuru olarak algılanmıştır (Göle, 2010, s. 101). Kadının evliliği, boşanması, velayet hakkı gibi medeni hakları dini kurallar çerçevesinde ele alınmıştır. Türk’e göre bu dönem, İslamcı düşüncenin devlet politika haline gelmesi ile geleneksel İslam’ın ideolojik İslam’a geçiş dönemlerinden biri olmaktadır (2015, s. 107).

1923’te Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile birlikte İslami eğitim kurumlarının kaldırılması, şeriat temelli hukukun değiştirilerek yerine Batı kökenli yasaların getirilmesi, dini kurumların devlet denetimine alınarak laik bir düzene geçilmesiyle birlikte gerek kamusal gerek özel hayatta İslam dininin etkinliği azaltılmaya çalışılmıştır. Böylelikle tamamen yeni bir devlet düzenine geçilmiş ve bu

düzene uygun kadın görüntüsü yaratmak da hedeflenmiştir (Arat, 2015, s. 92; Acar ve Altunok, 2017, s. 76). Bu doğrultuda kadının insan hakları meselesini ele alarak, kadının toplumsal konumu değiştirmek yeni kurulan Cumhuriyet için temel önemde olmuştur. 1926 yılında Türk Kanunu Medenisi (TKM) ile birlikte çok eşlilik yasaklanmış, kadına da boşanma, velayet hakkı tanınmıştır (Kandiyoti, 2019, s. 74). Ardından 1930'da yerel seçimlerde, 1934'te genel seçimlerde Türk kadınına oy hakkının tanınması, Cumhuriyet'in kadınlara sunduğu önemli haklardan olmuştur (Arat, 2010, s. 100). İslamcı kesimler ise bu haklara yönelik çok eşli evlilikte ortak bir noktaya varamazken, kadınların “duygusal” olması nedeniyle gereksiz yere boşanabileceklerini ileri sürerek, boşanma hakkının erkekte olması gerektiğini savunmuşlar (Kurnaz, 1997, s. 93) ve kadınların siyasal hayata girmesini uygun görmemişlerdir (Kurnaz, 1996, s. 71). Bu anlamda İslamcı kesimler kadına verilen haklardan tedirginlik duymuştur.

Türkiye’de çok partili hayata geçişle birlikte İslamcı anlayış yükselmeye başlamıştır. Demokrat Parti (DP)’nin 1950’de iktidara gelmesiyle birlikte, İslamcı düşünce üzerindeki baskı azalarak, daha rahat gelişmesinin önü açılmıştır. DP, ezanın tekrar Arapça okunması, eğitimde din dersi zorunluluğu gibi icraatlar yaparak İslamcı kesimleri memnun etmeye yönelmiştir (Poyraz, 2010, s. 313). 1960 yılında yaşanan darbeden sonra hazırlanan 1961 Anayasası, dernek, vakıf, kurs kurma özgürlükleri ile birlikte birçok İslami düşüncedeki insanların örgütlenmesini sağlamıştır. Örgütlenen gruplar, siyasal İslam’ın gelişmesine destek sağlamış ve böylelikle İslamcı düşüncüyü siyaset sahnesine taşımıştır (Türk, 2015, s. 101). Bu durum aile ve din bağlamında kadınlara yönelik cinsiyetçi söylemlerin artmasına ve kadınların kamusal görünümünün azalarak ev içi alanda çocuk ve evliliğiyle tanımlanmasına neden olmuştur (Çakır, 2019, s. 123).

1980’lerden itibaren dinsel muhafazakarlık, neredeyse tüm dünyada yeni muhafazakâr hareketinin oluşumuna ve yeni sağ hükümetlerin iktidara gelmelerinde önemli rol oynamıştır. Özellikle 1979’da İran’da gerçekleşen İslam Devrimi ile birlikte Müslüman ülkelerde dinsel bir canlanma başlamıştır (Sallan Gül, 2001, s. 145). Bu dönem, Cumhuriyet’in kuruluş yıllarında uzaklaşan, çok partili yaşamda milliyetçi ve muhafazakâr taleplerle birlikte güçlenen ve sağ siyasetle ilişki kuran İslamcı gruplar, neo-liberal bakış açısı ile birlikte faaliyet alanlarını genişletmişlerdir

(Öztan, 2020, s. 645). 1980 sonrası devlet eliyle başlatılan İslamlaştırma hareketi doğrultusunda eğitim kurumlarında dini dersleri zorunlu kılınmış, Milli Eğitim Bakanlığı desteğiyle Kuran kursları açılmıştır. Dönemin iktidarında olan ANAP, devlet politikaları ve yaşam tarzları ile İslamcı düşüncüyü yaymaya çalışmıştır (Acar, 2015, s. 93). Bu dönemde dini yayıncılık faaliyetleri de artmış ve kamuoyunu etkilemede önemli bir güç elde edilmiştir (Sallan Gül, 2001, s. 146). Gelişen İslamcı ortam içerisinde kadınların da rolü değişmeye başlamıştır. İslamcı hareketin kadınlara yönelik söylemlerinde Kemalist politikaların dışına çıkılmış, laikleşme ve modernleşmenin İslami yapıyı, aileyi ve kadınları bozduğu ileri sürülmüştür (Acar, 2015, s. 75).

Özdemir ve Demirkan'a göre, Türkiye'de siyasal İslamcılığın neslini temsil eden görüşlerden biri AK Parti (AKP) olmaktadır (2015, s. 225). AK Parti temel kimliğini 'muhafazakâr' olarak tanımlasa da Türkiye'nin AB hedefini gerçekleştirme konusunda Batı demokratik değerlerine ve liberal ekonomik politikalara bağlılığını vurgulayarak muhafazakâr gelenekselci anlayışının dışına çıkmıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 25). Milli Görüş Partilerinin devamı olmadığını ifade eden AK Parti, kadın konusunda da İslamcı düşünceden farklı bir düşünceye sahip olduğunu ileri sürmüştür (Tür ve Çıtak, 2013, s. 614). Bu doğrultuda kadın hakları açısından 2002 yılında başlayan AK Parti Hükümeti dönemi yeni bir dönem olmuştur. AK Parti gibi dindar, muhafazakâr, zaman zaman popülist olan bir parti, kadının insan haklarını koruma doğrultusunda bazı reformların gerçekleştiği bir dönemin hükümetidir. İdeolojik olarak kadın ve erkek arasında eşitliğin olduğunu doğrudan kabul etmeyen parti, kadının insan haklarını bir ölçüye kadar benimsemiş, bazı hususlarını da kendi ideolojisine göre dönüştürerek ele almıştır (Sancar, 2011, s. 84).

Türkiye'de son yıllarda hükümet, siyasi söyleminde ataerkil ve geleneksel ahlak değerlerini dini referanslar içerisinde vurgulanmaya başlamıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 25). "Güçlü aile, güçlü toplum" anlayışı çerçevesinde yapılan reformlar kadınların sorunlarına bireyden ziyade, aile kurumu penceresinden bakılması yönünde değişmiştir. Bu doğrultuda toplumun temeli olarak görülen ailenin çekirdeğine kadın konulmuş, sosyal politikalarda kadından ziyade aileye odaklanılmış, neo-muhafazakâr politikalar çerçevesinde kadın ve erkeğe biçilen geleneksel cinsiyet rolleri yüceltilmiştir. Aile kurumunu önceleyen, kadının

geleneksel rollerine vurgu yapan söylemlerde AK Parti muhafazakarlığının yansımaları olarak yorumlanabilmektedir (Altuntaş ve Demirkanoglu, 2017, s. 72).

Neo-muhafazakâr anlayış çerçevesinde son zamanlarda boşanmaların artması, aile yapısının bozulmasına yönelik gösterilen nedenlerden biri yoksulluk nafakası olmaktadır. Özellikle İslamcı kesimler tarafından ele alınarak gündeme taşınan yoksulluk nafakası, erkek mağduriyetini ön plana çıkartarak, nafaka alan kadının hayat standartlarının artması, evlilik dışı ilişki, kadın cinayetlerinin artması, erkeğin ikinci evliliğini gerçekleştirdiği kadını mağdur etmek zorunda kalması gibi durumlara sebep gösterilmekte ve kaldırılmak istenmektedir. Kendilerini “nafakazede”, “mağdur babalar” olarak tanımlayan kesim, Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu, Türkiye Parçalanmış Aileler ve Mağdur Çocuklar Platformu, Boşanmış Babalar Platformu, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu, Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği gibi platformlar kurarak nafaka düzenlemesinin gerçekleşmesi için örgütlenmektedirler. Özellikle Yeni Akit Gazetesi tarafından desteklenen gruplar, nafaka konusunda İslam hukukuna dönüş vurgusu yaparak, yoksulluk nafakanın caiz olmadığı vurgulamakta ve kadının medeni haklarına yönelik tartışmaların İslamcı çerçeveden ele alınmasına neden olmaktadır. Bu konuda hükümetin de nafaka konusunda düzenlemeye gidileceğini açıklamasıyla “mağdur babaları” desteklediği, ataerkil yapı ve yönetim anlayışı doğrultusunda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin göz ardı edildiği görülmektedir.

Bu çalışmada İslamcı basının yoksulluk nafakası tartışmaları, cinsiyet rolleri, aile ve evliliğin kadınlar için konumlandırılan anlamı, toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış açısı Yeni Akit Gazetesi örnekleminde ele alınmaya çalışılmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi tartışılmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise, Türkiye’de kadın haklarının gelişim süreci tarihsel perspektifte ele alınmaktadır. İkinci bölüm içerisinde Türkiye’de kadınların medeni hakları alanında yaşanan değişimler, yoksulluk nafakası üzerine gerçekleşen tartışmalar değerlendirilmekte ve kadınlarla ilgili konuların medyaya yansımaları ele alınmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, haberler karma yöntem ve eleştirel söylem analizi tekniği kullanılarak yorumlanmaktadır.

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Türkiye’de yoksulluk nafakası tartışmalarında İslamcı basın üzerinden üretilen “mağdur erkek” algısının yarattığı kamuoyu baskısını, bu mağduriyetin tanımlandığı cinsiyetçi söylemleri ve yasalaşma sürecini toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış çerçevesinde ele almaktır. İslamcı düşüncede kadın, geleneksel roller çerçevesinde tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda İslamcı medyanın da kadınların özel alandaki rolleri üzerinde durarak kadınlara eş, annelik, ütü, dekorasyon, dikiş-nakış gibi konularda tavsiyeler verdiği görülmektedir. Bu anlamda kadını ev içi alanda değerlendirmekte ve kadının çalışma yaşamına katılımını hoş karşılamamaktadır. Kadının istihdam alanına girdiği durumlarda ise İslam’a uygun bir biçimde (erkek teması olmadan) çalışması gerektiği tavsiye edilmektedir (Acar, 2015, s. 75- 77). Bu bağlamda kadına yönelik kısıtlamaların sorgulanmadan kabul edilmesi gerektiği ve bunun Allah’ın emri olduğu medya metinlerinde dile getirilmektedir. Kürtajın yasak olması ve kötü bir olgu olan boşanmanın “evsiz çocuklar” anlamına geldiği ileri sürülerek (Arat, 2015, s. 97) annelik ve evlilik kutsallaştırılmaktadır. Aile ve evliliğin kutsallığı çerçevesinde İslamcı medyanın son zamanlarda ele aldığı konulardan biri de medeni bir hak olarak tanımlanan yoksulluk nafakasıdır. Aile yapısını bozduğu, boşanmaları kolaylaştırdığı, erkeğe yapılan haksızlık olarak görülen yoksulluk nafakası, İslamcı medya tarafından eleştirilmekte ve “erkek mağduriyeti” olarak dile getirilmektedir.

Türk Medeni Kanun’un 175. maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, boşanma sonrası tarafların yoksulluğa düşme durumunu engelleme amacıyla düzenlenmektedir. Nafaka alan kişinin yoksulluk durumunun ortadan kalkması, evlenme, haysiyetsiz yaşam sürme, başka biriyle evliymiş gibi yaşama gibi durumlarda kesilmekte ve bu açıdan şarta bağlı olmaktadır. Türkiye’de ataerkil toplumsal eşitsizlikler nedeniyle nafaka alan cinsiyetin genellikle kadın olması, nafaka hakkının sadece kadınlara tanımlandığı gibi bir algı oluşturmaktadır. Ancak yoksulluk nafakasında cinsiyet belirtilmemekte, “yoksulluğa düşecek olan taraf” ibaresi verilmektedir (TMK, Madde 175 (1)). Böylelikle yoksulluk nafakası bir cinsiyete tanımlanmış olmamakla birlikte, genelde kadınların nafaka almasının nedeni ise toplumsal cinsiyete dayanan eşitsizlikler olmaktadır.

Yoksulluk nafakasına yönelik ilk resmi tartışmalar 2016 yılında çıkmaya başlamıştır. Boşanma Komisyonunun 2016 yılında yayınladığı *“Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Raporu”* nafaka konusunu gündeme getirmiştir. Söz konusu araştırmanın raporunda, boşanmaları kolaylaştırdığı ileri sürülen yoksulluk nafakası, aile kurumunun güçlendirilmesine yönelik politikalarla birlikte yasal düzenleme sürecine girmiştir. Akabinde 3 Ağustos 2018 tarihli Cumhurbaşkanlığı Hükümeti Sistemi içerisinde ilk “100 Günlük Eylem Planında” ele alınan yoksulluk nafakasının daha adil bir hale getirilerek değişikliğe uğrayacağı ifade edilmesi ve 31 Mart seçim döneminde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’nin nafaka konusundaki kanun teklifi ile tartışmalar artmıştır. Bu süreçte mağduriyet yaşadığını ileri süren platformlar nafakanın düzenlenmesi gerektiğini baskın şekilde dile getirip, nafaka karşıtı söylemlerini yeni medya aracılığıyla desteklemişlerdir.

Yoksulluk nafakası, kadınların çalışma yaşamına katılımı karşılaşılabileceği engeller nedeniyle, yoksullaşabileceği durumu göz önüne alınarak tanımlanan bir hak alanı olmaktadır. Ancak yoksulluk nafakasına yönelik mağduriyetlerini dile getiren “nafakazede” erkekler ve onların bazı kadın müttefikleri, kadınların yoksulluk nafakası ile zenginleştiği, erkeklerin nafaka ödemek için mal varlıklarını sattığını, yeni aile kurmalarını engellediğini, kadınların sadece nafaka alabilmek için evlendiğini ve keyfi olarak çalışmadıklarına dair söylemlerde bulunarak özellikle yeni medya üzerinden “mağdur erkek” algısı yaratmışlardır. Bu doğrultuda tartışmaların sadece “erkek hakkı” çevresinde gerçekleştiği ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin göz ardı edildiği görülmektedir. Öyle ki, Dünya Ekonomik Forumu’nun her yıl yayınladığı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi’ne göre de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda Türkiye, 156 ülke arasında 133. sırada yer almaktadır (Global Gender Gap Report, 2021, s. 10). 2020 yılında istihdam edilen erkeklerin oranı yüzde 63,1 iken; kadınların oranı yüzde 28,7 ile istihdam edilen erkeklerin yarısından daha az durumdadır (TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2020b). Bu durum toplumdaki her alanda cinsiyet eşitsizliği ile karşılaşarak özel alanda tanımlanan, toplumsal fırsatlara eşit düzeyde katılmasına izin verilmeyen, ev içi emeğindeki mesaisi görülmeyen kadınların yoksulluk nafakasına muhtaç kalma

sebeplerini anlamada yardımcı olmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışma, İslamcı basında yoksulluk nafakası tartışmalarının ürettiği cinsiyetçilik, kadının geleneksel rolleri, ev içi ücretsiz emeği ve toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kadının hak alanlarına ve kazanımlarına yönelik yeni bir düzenleme sürecinde basın yoluyla yaratılan kamuoyu baskısını ele almaya çalışmaktadır.

Çalışmanın Önemi

Medyada kadınlara yönelik yapılan cinsiyetçi söylemler, ikinci dalga feminizm itibariyle toplumsal cinsiyete yönelik sorun alanı olarak görülmeye başlamıştır. Kadına olumlu ve özgürleştirici roller sunması beklenen medya, kadın sorunlarına karşı duyarsızlığı ve cinsiyetçi kadın temsillerine yer vermesi nedeniyle eleştirilmiştir (Çelik, 2000, s. 6). Medyada ataerkil bir hegemonyaya dayanan ideoloji, kadınları genellikle tüketici, bağımlı, yok sayılan, itaatkâr, beden ve cinsellik üzerinden tanımlayan hakim temsil biçimlerini karşımıza çıkarmaktadır (Çelenk ve Timisi, 2000; Gencel Bek, 2003; Asker, 2004; Binark ve Gencel Bek, 2010; Dursun, 2010; Tanrıover, 2012; Saktanber, 2015; Sallan Gül ve Altındal, 2015; Çelenk, 2017). Bu doğrultuda geçmişte televizyon, radyo, basılı gazete gibi geleneksel medya araçlarıyla sunulan eril ideoloji, günümüzde yeni medya kavramının gelişmesiyle birlikte daha fazla alana yayılmaya başlamıştır. Cinsiyetçi bakış açısı ise belirli bir ideolojiye sahip medya grubunun söylemlerinin daha fazla kişiye ulaşarak, eşitsizliğin yeniden üretilmesine, pekiştirilmesine, normalleştirilmesine ve yayılmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda Yeni Akit Gazetesinin internet haberlerini ele alan bu çalışmanın, feminist eleştirel medya çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de nafakaya yönelik tartışmalar, genellikle hukuki düzlemde gerçekleştirilmektedir. Ancak nafaka, hukukun olduğu kadar toplumsal cinsiyet çalışmalarının da bir konusu olmaktadır. Yoksulluk durumu, çocuk bakımı gibi durumlarda verilen nafaka, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri nedeniyle genel olarak kadınlara verilmektedir. Cinsiyet ayrımcılığı, erken yaşta evlilik, aile ve koca baskısı, evi içi bakım sorumluluğu, eğitim, yaşlılık gibi nedenlerden dolayı kadınlar, erkeklere oranla iş gücü piyasasına katılma, eşit imkanlara ulaşma gibi konularda birçok engelle karşılaşmaktadırlar. Bu anlamda kadının yoksulluğa düşme durumunu

önlemeye çalışan yoksulluk nafakası, son zamanlarda boşanan her kadının aldığı bir hak gibi gösterilmeye, "kısa süreli evliliklerin uzun süreli cezası" olarak görülmeye başlamıştır. Bu konuda Dikmen (2021), nafaka üzerinden erkeklerin mağduriyet söylemlerini nasıl ürettiğini ele alarak, nafaka düzenlemesini eril devlet ve muhafazakâr anlayış ilişkisi içerisinde incelemiştir. Şahin (2021) ise, nafaka tartışmalarını hegemonik erkeklik ve erkekliğe yüklenen toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele almıştır. Bu çalışmalar dışında nafakaya yönelik sosyolojik çalışmalar sınırlı olmaktadır. Böylelikle bu çalışmanın, nafaka ve toplumsal cinsiyet çalışmaları konusunda literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmanın Amacı

İnternet iletişimi, bilginin metin, ses, video, grafik, imaj gibi birden çok iletişim biçimlerinin bir araya getirilmesiyle işlemektedir. Yerel, ulusal ve uluslararası erişim olanakları sağlamasıyla zaman ve mekanla sınırlı olmayan bir küresel iletişim biçimidir. Bu durumda internet, sadece mesaj üreten, dağıtan, toplayan bir teknoloji olmaktan çıkarak, çoklu etkileşimlere olanak sağlayan bir toplumsal iletişim ortamı olmaktadır (Timisi, 2003, s. 124). İnternetin anlamının değişmesi ve gelişmesiyle birlikte gazetecilik sektörü de değişmeye başlamıştır. Günümüzde geleneksel basılı gazetelere alternatif olarak bilgisayar ortamında yayımlanan internet gazeteleri yaygınlık kazanmıştır (Gürcan, 1999, s. 21). İnternet gazeteciliği ile birlikte haberlere ulaşım kolay ve ücretsiz olurken, bilgi daha çok yaygınlık göstermeye başlamış ve okuyucu kişiler de aktif olarak enformasyon sürecine katılmaya başlamıştır. Enformasyonun bu denli yayılımı ve internet ulaşımının kolaylığı, kamuoyu oluşmasında, gelişmesinde önemli bir role sahip olmuştur. Bu doğrultuda yeni iletişim teknolojilerinin kimin, hangi amaçla, nasıl kullanıldığına dair farklı işlevler yüklenmiştir (Bal, 2013, s. 117). Böylelikle yeni medya ürünlerinden biri olan internet gazetelerinin de, genellikle toplumdaki kişileri bilgilendirmekten ziyade kendi fikirleri çerçevesinde insanları organize ederek kendi kamuoyunu oluşturma gibi fikirleri günümüzde daha önemli hale gelmiştir. Günümüzde yoksulluk nafakası tartışmalarında yeni medya aracılığıyla erkek mağduriyeti üzerinden kamuoyu oluşturulmaya çalışılmaktadır. İnternet ortamında çeşitli platformlar oluşturarak örgütlenen gruplar, özellikle Yeni Akit Gazetesi

tarafından desteklenmekte ve kadının medeni haklarına yönelik ciddi bir saldırı yapmaktadırlar. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, boşanma durumunda gündeme gelen yoksulluk nafakası tartışmalarını İslamcı basın üzerinden ele alarak, Yeni Akit gazetesi örneğinde ortaya koymaya çalışmaktır. Aynı zamanda kadınların hak alanlarına ve kazanımlarına yönelik yeni bir düzenleme sürecinde, basın yoluyla yaratılan kamuoyu baskısını toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde anlamaya çalışmak olmaktadır.

Çalışmanın Temel Soruları

Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda aşağıda belirtilen değişken ve sorular araştırılmaktadır:

- 1- Yeni Akit Gazetesi örneğinde İslamcı medyada cinsiyet rolleri nasıl ele alınmaktadır?
- 2- Evliliğin ve ailenin kadınlar için biçilen anlamı, devletin bu süreçte rolü İslamcı medyada nasıl ifade edilmektedir?
- 3- Yoksulluk nafakasının yasalaşma sürecinde İslamcı medyada toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış ne durumdadır?
- 4- Haberlerde yoksulluk nafakası tartışmalarına yönelik ifadelerin arka planında hangi ideolojik söylem/söylemler bulunmaktadır?
- 5- Yoksulluk nafakası üzerinden medyada kadınlar üzerinde oluşturulan eril dil, cinsiyete dayalı hangi geleneksel roller üzerinden ifade edilmektedir?

Çalışmanın Yöntem ve Teknikleri

Bu çalışmada Türkiye’de son dönemlerde tartışmaların arttığı yoksulluk nafakasına yönelik haberler, Yeni Akit gazetesinin internet haberleri üzerinden ele alınmaktadır. Çalışmada yoksulluk nafakasının İslamcı basında tartışmaları, toplumsal olarak evlilik ve aile kurmanın kadınlar için konumlandırılan anlamı, toplumsal cinsiyet eşitliğine bakış, geleneksel rol ve sorumluluklar çerçevesinde kadın olmanın toplumsal anlamı sorgulanmaktadır. Bu doğrultuda Yeni Akit internet gazetesi örneğinde yoksulluk nafakası tartışmalarının nasıl ele alındığı karma yöntem ve eleştirel söylem analizi tekniği ile analiz edilmiştir.

Karma yöntemde nitel, nicel veri toplama ve verilerin analizi ayrı ayrı gerçekleştirilmektedir (Bal, 2015: 250). Bu doğrultuda seçilen desen, yakınsayan paralel desen olmaktadır. Yakınsayan desende, her iki bilgi türüne eşit ağırlık verilmekle birlikte, çalışmanın amacını ortaya koymak için nitel ya da nicel verilerden birine öncelik verilebilmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 193). Bu bağlamda çalışma da nicel içerik analizi kapsamında en çok haber yapılan yıl, haberlerin yer aldığı kategoriler, haberlerin toplamında ve seçilen yıllarda üretilen ideoloji ve en çok kullanılan kelimeler, söylemlerin yıllara göre dağılımı, haberin kaynak durumu, yazarların cinsiyetleri ve en çok haber yapan muhabirler ele alınmaktadır. Çalışmanın nitel kısmında ise eleştirel söylem analizi tekniği kullanılmaktadır.

Yeni medya, geleneksel medya ürünlerinden farklı olarak, sayısal ve etkileşimsel medyayı, sosyal iletişim medyasını, internet ağlarını nitelemek için kullanılmaktadır (Binark, 2014, s. 19). Dijitallik, hipermetinsellik, multimedya, etkileşimsellik, kullanıcı türevli içerik üretimi, yayılım gibi özellikleri bulunan yeni medya (Binark ve Löker, 2011, s. 9), bilgilerin internet ortamında kolaylıkla yaygınlık gösterebileceği, kullanıcıların aktif olarak iletişim sürecine katılabileceği, bilgilerin yeniden pekiştirilebileceği, insanların anlık habere ulaşabilecekleri bir yer olmaktadır. Nafaka konusunda mağduriyetlerini ileri süren grupların da örgütlenmelerini yeni medya üzerinden gerçekleştirerek söylemlerini üretmesi, iletişim süreçlerine katılması, yeni medya ortamında yaygınlık kazanmaları çalışmada yeni medyanın kullanılmasının nedenlerinden olmaktadır. Yeni medya ürünlerinden biri de internet gazeteciliği olmaktadır. İnternet gazeteciliğinin hızlı ve çok içeriği anında ulaştırma, multimedya, habere kolay ulaşma, yoruma olanak sağlama gibi özellikleri (Atabek, 2003, s. 61) internet gazeteciliğinin yaygınlık kazanmasına yol açmaktadır. Böylelikle geleneksel gazetenin haber verme işlevinin yanı sıra, internet gazeteciliğinde haberin toplumun bilgi ve ilgisini geliştirerek, olayın gerçekliğinin yayımlanacak medya organizasyonunun ideolojisine, teknolojisine göre yeniden kurgulanması da daha yaygın biçimde söz konusu olmaktadır (Çakır, 2007a, s. 138). Bu doğrultuda yeni medya ve internet gazeteciliği çalışmalarında, haberlerin bireyleri bilgilendirmekten ziyade yayın organının ideolojisi doğrultusunda insanları organize ederek kamuoyu oluşturma gibi durumları

önemli hale gelmektedir. Çalışma bağlamında bakıldığında, Türkiye’de yoksulluk nafakası tartışmalarının mağdur edildiğini ileri süren erkeklerin söylemleri üzerinden ele alındığı görülmektedir. Böylelikle hakkaniyete bakış açısı eril çerçeve doğrultusunda temellenmekte ve kadınların medeni haklarına saldırı şeklinde gerçekleşmektedir. Bu söylemler ise yeni medya ürünü olan internet gazeteleri tarafından desteklenmekte ve pekiştirilmektedir. Yanı sıra, yazılı basında internet gazeteciliği kadar nafaka haberleri bulunmamaktadır.¹ Bu nedenlerle araştırma doğrultusunda nafakaya yönelik internet gazeteciliği haberleri ele alınmıştır.

Çalışma bağlamında öncelikle tüm internet gazeteleri taranarak, yoksulluk nafakasına yönelik yaptıkları haber sayıları çıkarılmıştır. Gazetelerin çoğunda yoksulluk nafakası hakkında haberler bulunmakla birlikte, haber sayıları oldukça az olmaktadır. Böylelikle en çok haber yapan internet gazetesinin Yeni Akit gazetesi olduğu görülmüştür. Türkiye’de yayımlanan Yeni Akit Gazetesi, İslamcı ve sosyal muhafazakâr ulusal günlük gazetedir (Körpübaşı, 2013; Yaylacı ve Beldağ, 2018; Bilişli ve Çakmak, 2019; Abdukaya, 2020). Yeni Akit Gazetesi konu bağlamında en çok haber yapan gazete olması nedeniyle doğrudan örnekleme yoluyla seçilmiştir. Analizi yapılan yıllar 2018-2020 yılları arası olmaktadır. 2018 yılında açıklanan “100 Günlük Eylem Planı” ile yoksulluk nafakası konusunda tartışmaların artmasıyla birlikte yapılan haber sayısı da artmıştır. Bu doğrultuda incelenecek internet haberleri 2018 yılı Ocak ayı ve 2020 yılı Aralık ayı arasında sınırlandırılmıştır. Yeni Akit Gazetesi arşivinin sınırı yıllara ve haberlere erişim vermesi nedeniyle, haberler Twitter Gelişmiş Arama Özelliği ile Yeni Akit Gazetesi Twitter adresi üzerinden anahtar sözcüklerle seçilmiştir. Araştırmalar sonucunda toplam 255 habere ulaşılmıştır. Haberlerin hepsi incelenerek, literatürdeki yoksulluk nafakası ve muhafazakarlığın ana tartışma noktaları doğrultusunda tematik olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmayı örnekleyen haberler, haberde en çok geçen kavram/kavram setleri ve bu kavramların yoğun olarak ifade edildiği çarpıcı haberler üzerinden seçilmiştir. Bu doğrultuda temalar içerisinde toplam 18 haber örneklendirilirken, tematik analizlere metaforlar geliştirilerek söylemin nasıl ortaya

¹ Bu konuda ön çalışma yapılmış olmakla birlikte, nafaka konusunda en çok haber yapılan yerin internet gazeteleri olduğu ortaya çıkmıştır.

konulduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan metaforlar üzerinden ise eleştirel söylem analizi tekniği uygulanmıştır.

Eleştirel söylem analizi, 1960'lı yıllardan itibaren birçok farklı disiplinde uygulanabilen bir analiz tekniği olmaktadır. Kültürel, sosyal, siyasi konularda dilsel bir çözümlemeden ziyade sosyal içeriklerin çözümlemesine olanak sağlayan analiz tekniği, Norman Fairclough, Ruth Wodak, Teun van Dijk tarafından ortaya konulmuştur (Doyuran, 2018, s. 314). Eleştirel söylem analizi güç, hegemonya, ideoloji, cinsiyet, ırk, sınıf, ayrımcılık, çıkar gibi temaları ön plana çıkaran bir söylem analizi yöntemi olmaktadır (Dijk, 2015, s. 468). Bu doğrultuda sosyal ve politik bağlamda metin ya da konuşmalar yoluyla egemenliğin, eşitsizliğin, gücü kötüye kullanmanın nasıl ortaya çıktığını ve yeniden üretildiğini incelemektedir (Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2021, s. 191). Medya çalışmalarında da söylem, ideoloji ile birlikte ele alındığında medya metinlerinin kamuoyu kurmadaki baskın rolünü ortaya çıkarmaktadır (Karaduman, 2017, s. 39). Bu doğrultuda eleştirel söylem analizi, herhangi bir ideolojik, politik, toplumsal soruna yönelik bir araştırma yapılması durumunda kullanılacak en uygun yöntemlerden biri olmaktadır (Çelik ve Ekşi, 2008, s. 110).

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma, yoksulluk nafakası tartışmalarının İslamcı medyaya yansımaları ele alarak, nafaka karşıtlığı konusunda yaratılan kamuoyu baskısını toplumsal cinsiyet eşitliği çerçevesinde ortaya koymaya çalışmakta, bu durumu Yeni Akit Gazetesi'nin internet haberleri örnekleminde ele almaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın ilk sınırlılığı, medya ve kadın ilişkisine yönelik literatür oldukça genişken, kadının yoksulluk nafakası hakkına yönelik sosyolojik çalışmaların sınırlı olmasıdır. Çalışmanın ikinci sınırlılığı ise, araştırma kapsamında ele alınan internet haberlerinin güncellenmesi, kaldırılması olmaktadır. Çalışmanın üçüncü sınırlılığı ise haberleri tarama sürecinde Yeni Akit arşivine girilen anahtar sözcüklerin geçmiş yıllara dair haberleri çıkarmamasıdır. Bu doğrultuda haberler, Twitter gelişmiş arama özelliği ile Yeni Akit gazetesi Twitter adresi üzerinden gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.1. Cinsiyet-Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları, toplumsal yaşamda cinsiyet farklılıklarına dayanan eşitsizlikleri ele almaktadır. Cinsiyet (*sex*) kavramı, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade ederken; toplumsal cinsiyet (*gender*), kadınlığın ya da erkekliğin toplumsal anlamlarını ifade etmektedir (Dökmen, 2010: 20). Böylelikle toplumsal cinsiyet, kadınlar ve erkekler arasındaki biyolojik özelliklerden farklı olarak, toplum tarafından küçük yaşlarda öğretilmeye başlanan “kadınlık/dişil ve erkeklik/eril” ayrımına dayalı toplumsal olarak kurgulanan beklenti ve davranışlar olmaktadır (Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 202).

Toplumsal cinsiyet terimini sosyolojik anlamda ilk kullanan isim Ann Oakley (1972)’e göre, cins/cinsiyet, kadın ve erkek ayrımını biyolojik olarak ele alırken, toplumsal cinsiyet; kültürel olarak üretilen kadınlık ve erkeklik arasındaki eşitsizlikleri ele almaktadır (Marshall, 2009, s. 98). Giddens’a göre ise cinsiyet, beden fiziksel farklarına göndermede bulunurken; toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik arasındaki toplumsal, kültürel, psikolojik farklılıklardır (2000, s. 97).

Cinsiyetin toplumsallığının doğuştan ziyade insanlar tarafından kültürel olarak süretildiğini savunan Simone de Beauvoir’da, *İkinci Cins* (1949) adlı eserinde “*insan kadın doğmaz; sonradan olur*” diyerek, kadın olmanın biyolojik cinsiyetten ziyade toplumsal bir anlamı olduğunu ifade etmektedir (1993, s. 231).

Sallan Gül’e göre ise toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kadınlara ve erkeklere biçilen, kendi cinsiyetlerine uygun olan davranışları, rolleri, tutumları ve yapmak zorunda oldukları işlerin neler olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda kadınlar ve erkekler için “ideal kadınlık” ve “ideal erkeklik” kalıpları sunmaktadır. Söz konusu kalıplar içerisinde kadınlara ve erkeklere toplum tarafından yaygın kabul

edilen düşünceleri, beklentileri, normları ve rolleri farklı şekilde sunarak toplumsal cinsiyet hiyerarşisi yaratılmaktadır (2012, s. 229).

1.1.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı İş Bölümü

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, toplumda bireylerin cinsiyetlerine uygun rollerini tanımlayan bir kavramdır. Bu iş bölümünün ilk adımları aile içinde başlamakta ve diğer toplumsal alanlara yansımaktadır. Toplumsal cinsiyet kimlikleri, kadın ve erkekler için farklı rol ve görevler yüklemektedir. Bu rol ve görevler akraba/arkadaş çevresi, okul, medya gibi toplumsal alanlar aracılığıyla pekiştirilmekte, yeniden üretilmektedir. Böylelikle toplumsal yaşamın her alanında kadınlar ve erkeklerin neleri yapabileceği hakkında cinsiyete dayanan değer ve iş bölümü geliştirerek eşitsizliğin artmasına neden olmaktadır (Sallan Gül, 2012, s. 228).

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, çocuk daha dünyaya gelmeden önce anne karnında başlamaktadır. Çocuk için yapılan her hazırlık cinsiyetine uygun olarak düzenlenmektedir. Kız çocuklar için pembe rengin ağırlıkta olduğu eşyalar hazırlanırken; oğlan çocukları için erkekliğin temsili mavi renk olmaktadır. Dünyaya geldikten sonra ise çocukların toplumsal cinsiyete yönelik kalıp yargılarını içselleştirmeleri bilinçsiz olarak gerçekleşmektedir. Çocuklar kendi cinsiyetlerinin farkına varmadan önce, cinsiyetinin temsili ile ilgili aile bireyleri ve yakın çevrelerinden söze dayalı birçok sinyal almaktadırlar (Giddens, 2000, s. 100). Bu sinyaller, oğlan çocuklarında güce, dayanıklılığa, kahramanlığa, korumacılığa yönelik söz ve davranışlar olurken; kız çocuklarında ise zayıflığa, muhtaçlığa, pasifliğe, ev ve çocuk bakımına yönelik söz ve davranışlar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Böylelikle daha küçük yaşta çocuklara cinsiyetlerinden dolayı sorumlu olduğu alanlar, yapmaları gereken işler gösterilmektedir.

Kadınlar, daha küçük yaşlarda geleneksel iş bölümüne dayanan çocuk bakımı, ev içi bakım, duygusal bakım, yaşlı bakımı gibi sorumluluklarla bağdaştırılmaktadır. Bu cinsiyet hiyerarşisi, kadınların ücretli iş alanında dahi geleneksel rollerine uygun olarak “kadın işi” olarak kabul edilen, duygusal ve fiziksel bakım hizmetlerini aksatmayacakları, eşleri ve çocuklarıyla

ilgilenebilecekleri alanlara yönelmelerine neden olmaktadır. Erkekler ise gücünü gösterebileceği iyi gelir getirici alanlara yönelmekte, kariyer basamaklarını hızla çıkmaktadır. Erkeklerin bu belirleyici konumları aslında ataerkil sistemin arkasındaki gücün bir parçası olmaktadır ve olmaya devam etmektedir (Sallan Gül, 2012, s. 229). Bu doğrultuda toplumsal cinsiyete dayanan iş bölümü, toplumda kız/oğlan çocuklarının ya da kadınların/erkeklerin isteklerini, yeteneklerini, tercihlerini göz ardı ederek sadece cinsiyetlerine uygun görev, rol ve sorumluluklar yüklemektedir (Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 202).

1.1.3. Ataerkillik

Baba ya da “patriarkın rolü” anlamına gelen ataerkil kavramı, kök olarak ailede erkek egemenliğini ifade etmektedir. Bu ailede kadınlar, çocuklar, ev çalışanlarının hepsi erkeğin egemenliği altında bulunmaktadır. Günümüzde de benzer anlamıyla erkeğin egemenliğine işaret etmekte ve kadınların ikincilleştirildiği bir sistemi ifade etmek için kullanılmaktadır (Sultana ve Altay, 2019, s. 418).

Ataerkillik kavramını erkek egemenliği anlamıyla metinlerinde kullanan ilk kişi de Weber olmaktadır. Weber’e göre ataerkillik, “*Babanın, kocanın, evin en yaşlı erkeğinin, en yaşlı akrabanın aile ve klan üzerindeki; efendinin ve patronun uşaklar, köleler ve azad edilenler; evin reisinin hizmetçiler ve hizmetlileri; prensin köşk ve saray görevlileri, memuriyet soyluları, kiracılar ve vassaller; patrimonial lordun ve egemen prensin (Landesvater) teba üzerindeki otoritesi*” olarak ifade edilmektedir (Weber, 2004, s. 375).

Hartmann’a göre ataerkillik, erkeklerin kadınların maddi temeli olan ve erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmalarını sağlayan hiyerarşik bir toplumsal ilişkiler dizisi olmaktadır. Bu maddi temel, kadınların emek gücü kontrolleriyle sağlanmaktadır (2020, s. 174-175). Benzer şekilde Delphy’de ataerkilliği, kadınların emeğinin erkekler tarafından evlilik yoluyla sömürüldüğü sistem olarak ele almaktadır (2020, s. 93). Walby’e göre ise erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurduğu, kadınlara baskı yaptığı ve sömürdüğü toplumsal yapıları içeren bir sistem olmaktadır. Bu sistem içerisinde üretim tarzında ataerkillik, ücretli emekteki ataerkillik, devletteki ataerkillik, erkek şiddeti, cinsellikteki ataerkillik, din, medya,

eğitim gibi kurumlardaki ataerkillik olmak üzere altı çeşit ataerkil yapı birbiriyle karşılıklı etkileşim içerisinde ve birbirini üretmektedir (2021, s. 273-274).

Poster'a göre ataerkil ideolojide evde kalmak kadınların kaderi olmaktadır. Çünkü ataerkillik, aileyle ve toplumla birlikte cinsiyete dayanan hiyerarşi yaratmıştır (1990, s. 194). Bu yönüyle tüm toplumsal alanda yeniden üretilmekte ve içselleştirilmektedir. Ecevit (2020)'e göre de ataerkillik toplumsal dokuya inerek dil, din, hukuk, üretim, toplumsal cinsiyet ilişkileri ile sürdürülmektedir. Kamusal alanda ataerkil ideolojiyi içselleştiren en iyi örnek medya, siyaset, çalışma yaşamı, okul, din gibi kurumlar olurken, özel alanda aile kurumu olmaktadır. Ataerkil ideoloji varlığını en baskın şekilde sürdürdüğü aile kurumunda, kadına yönelik şiddetin, cinselliğin, kadın emeği kullanımındaki eşitsizliklerin ortak noktası olmaktadır. Bu durumun en iyi göstergelerinden biri ise cinsiyete dayanan iş bölümünün, anneliğin, ev kadınlığının kutsal bir görev olarak sunulduğu ve her kadının bu sorumluluklarla donatılmasıdır. Böylelikle aile içindeki üretim ve yeniden üretim faaliyetleri ataerkil ideoloji doğrultusunda kadınlar ve erkekler için net bir şekilde biçimlenmekte, pekiştirilmektedir (Özbay, 2015, s. 125).

1.1.4. Aile

Sosyal bir kurum olan aile, dünyadaki birçok insan için, toplumsal yaşamın en önemli görünümünden biri olmaktadır (Adak, 2015, s. 27). TDK'da aile, *“Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik”* olarak tanımlanmaktadır.²

Marshall'a göre ise kan, yasal bağ, cinsel ilişki ile birbirine bağlı insanlardan oluşan, çağın değişikliklerine uyum göstermeyi başaran esnek bir kurumdur ve insan tarihi kadar eski olmaktadır (1999, s. 7).

Giddens ise aileyi, *“Akraba bağlantılarıyla doğrudan doğruya bağlanan yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insanlar topluluğu”* (2012, s. 246) olarak tanımlanmaktadır.

² Genel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>

Connel aileyi toplumun en karmaşık ürünü olarak görmekte ve aile kurumunu “jeolojik katmanlara” benzeterek, “...birbiri üzerine yığılmış, çok katmanlı ilişkiler...” olarak ele almaktadır (2019, s. 183).

Canatan’a göre ise aile kurumu tüm dünyada çeşitlilik arz etmektedir ve tarihsel olarak sürekli değişmektedir. Bu bağlamda evrensel bir aile tanımı yapmak mümkün olmamaktadır (2019, s. 60-62).

Sallan Gül ve Özbek’e göre aile, cinsel yaşam, üreme, sosyalizasyon, eğitim, ekonomi, fiziksel ve psikolojik bakım gibi ihtiyaçları karşılamakta ve kadın ve erkeğin toplumsal rol ve beklentilerini toplumsal anlamı, ev içi mali durumlar, bireylerin üzerine düşen görevler bireyin sosyal çevrelerinin belirli değişkenleri tarafından belirlenmekte ve aile kurumu içerisinde içselleştirilmektedir (2020, s. 204). Bu yönüyle aile bireyin toplumsallaşma sürecinde en etkili ve önemli kurumlardan biri olmaktadır.

1.1.5. Boşanma

Boşanma, eşlerin hayatta olduğu durumda, kadın ya da erkeğin kanunda öngörülen sebeplerden birine dayanarak açtığı dava sonucunda evlilik birliğine son verilmesi olmaktadır (Akıntürk ve Karaman, 2010, s. 235). Yıldırım’a göre ise boşanma, evlilik kurumu kadar eski olmakla birlikte, eşlerin yeni bir evlenme yapabilecek şekilde ayrılması ve hukuksal olarak evliliklerini tamamen sona erdirmesidir (2004, s. 59).

Hukuksal açıdan boşanma, evliliğin aile mahkemesi kararıyla sona erdirilmesi ile gerçekteşmektedir. TMK’da boşanma nedenleri zina (Madde 161), eşin hayatına kasıt, kötü ve onur kırıcı davranış (Madde 162), suça karışma ve haysiyetsiz yaşam (Madde 163), eşlerden birinin evi terk etmesi (Madde 164), zihinsel bozukluklar (Madde 165), kişilerin ortak hayat sürmeleri mümkün olmayacak şekilde evlilik birliğinin sarsılması (Madde 166) olarak ifade edilmektedir.

1.1.6. Yoksulluk

Yoksulluk, özellikle 21. yüzyıl itibariyle insanların yüz yüze kaldığı en önemli toplumsal ve beşeri bir olgulardan biridir. Yoksulluğun boyutu ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, bir çok ülke yoksulluk sorunuyla iç içe yaşamaktadır (Hız ve Hız, 2010, s. 145).

Genel anlamıyla yoksulluk, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek ekonomik refaha sahip olmamaları ve ulaşılabilirliklerinin sınırlı olması anlamına gelmektedir (Gül, Sallan Gül ve Memişoğlu, 2007, s. 2). Oktik'e göre ise yoksulluk, bireylerin hayatlarına devam edebilmeleri için yeme, içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını sağlayacak kaynaklara yeterli derece ulaşamaması ve bu ihtiyaçlardan yoksun kalmasıdır (2008, s. 25).

Alev ve Koray, yoksulluğu bireylerin toplumsal yaşama katılma, güvenlik, siyasal özgürlükler gibi sosyal yaşamdan yoksun kalması olarak ele almakta ve sadece temel ihtiyaçlar olarak sınırlamamaktadır (2002, s. 441). Benzer şekilde Marshall'da yoksulluğu hem ekonomik hem de kültürel açıdan vurgulayarak, maddi ve manevi kaynaklardan yoksun kalma durumu (1999, s. 825) olarak tanımlamaktadır.

1.1.6.1. Yoksulluk Türleri

Yoksulluk literatürüne bakıldığında mutlak yoksulluk, göreceli yoksulluk, öznel yoksulluk, karma yoksulluk gibi birçok yoksulluk türü karşımıza çıkmaktadır. Araştırmamız bağlamında ise mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk tanımları ele alınmaktadır.

1.1.6.1.1. Mutlak Yoksulluk

Bireyin temel yaşam ihtiyaçlarını ele alan mutlak yoksulluk, birey ve hane halkının yaşamına devam edebileceği ve ihtiyaçlarını giderebileceği asgari gelir olarak tanımlanmaktadır (Sallan Gül, 2002, s. 208).

Giddens, mutlak yoksulluğu geçinmek, fiziksel açıdan sağlıklı bir insan olabilmek için karşılanmak zorunda olan temel ihtiyaçlar (2008, s. 386) olarak ele almaktadır. Benzer şekilde Erdem (2006)'de mutlak yoksulluğu, bireylerin, biyolojik

anlamda yaşamlarına devam edebilmeleri için ihtiyaç duydukları yeme, içme, barınma gibi gereksinimlerini karşılamada gerekli olan harcama düzeyini ifade etmektedir. Dünya Bankası bir insanın hayati gereksinimlerini karşılayabilmesi için 1990 yılında mutlak yoksulluk sınırını yıllık kişi başı 275 ABD Doları ve 380 ABD Dolar olmak üzere günlük 0.75 dolar olarak açıklarken (World Bank, 1990, s. 27), mutlak yoksulluk sınırı az gelişmiş ülkeler için 1 dolar, Latin Amerika ve Karayipler için 2 dolar, içinde Türkiye'nin de bulunduğu Doğu Avrupa ülkeleri için 4 dolar, gelişmiş sanayi ülkeleri için 14.40 dolar olarak belirlemiştir (World Bank, 1990, s. 178-179).

1.1.6.1.2. Göreli Yoksulluk

Görelî yoksulluk, mutlak yoksulluktan farklı bir kavram olarak, kişilerin temel ihtiyaçlarına yönelik kaynakların toplumsal yaşamda eşitsiz dağılımını ele almaktadır. Görelî yoksulluk, kişinin belirli bir yaşam düzeyine sahip olabilmesi için ulaşım, sağlık, eğitim ve kültürel etkinlikler gibi mal ve hizmetleri karşılayacak hizmetlere ulaşmada gelir düzeyinin altında gelire sahip olması ve kendinden daha refahta olan kişilere göre yoksul kabul edilmeleridir (Sallan Gül, 2002, s. 108-109). Bu doğrultuda göreli yoksulluk, insanın bir toplumsal varlık olmasından yola çıkmaktadır.

İnsel'e göre göreli yoksulluk, biyolojik ihtiyaçlara ulaşmada bir eksiğin olmadığı ancak toplumun sunduğu olanaklara ulaşamama, yararlanamama durumu olarak tanımlanmaktadır (2005, s. 6). Şenses'e göre ise, göreli yoksulluk, maddî kaynakların, toplumda onaylanan etkinliklere katılımın, konfor ve yaşam koşullarına sahip olmanın kısıtlı ya da olanaksız olması durumudur (2008, s. 91). Bu doğrultuda göreli yoksulluk, bir kişinin ya da grubun toplumda kabul edilebilir tüketim ve harcama düzeyinin altında kalma durumu (World Bank, 2008, s. 1) olmaktadır.

1.1.7. Yoksulluğun Kadınsılaşması

Kadınlar yoksulluğu, erkeklere göre daha farklı yaşamaktadırlar. Ataerkil toplumda, kadın ve erkek konusunda var olan eşitsizlikler, kadınların yoksulluğu deneyimleme biçimlerini de farklılaştırmaktadır (Şener, 2012, s. 51). Bu doğrultuda

yoksulluğun kadınsılaşması kavramı da, yoksul kesim içerisinde kadın oranlarının fazla olduğunu ifade etmektedir.

Yoksulluğun kadınsılaşması kavramı ilk olarak, 1978 yılında Diane Pearce tarafından *The Feminization of Poverty: Women, Work and Welfare* (Yoksulluğun Kadınsılaşması: Kadınlar, Çalışma ve Refah) isimli yazısında kullanmıştır. Pearce, bu kavramı Amerika’da yoksullarının birçoğunun kadınlardan oluşmasına ve kadınların çalışma yaşamına katılımlarının artmasına rağmen, ekonomik durumlarının kötüleşmesine dikkat çekmek üzere kullanmıştır (Ulutaş Ünlütürk, 2009, s. 25).

Yoksulluk çok boyutlu olmakla birlikte, yoksul kadınlar içinde en yoksul olan kişilerin eşi tarafından terkedilmiş, dul, boşanmış kişiler olduğu bilinmektedir (Sallan Gül, 2005, s. 33; Alptekin, 2013, s. 16). Açıkgöz’e göre de, yoksulluğun küresel bir boyut kazandığı bu çağda ortaya çıkan ekonomik kriz, terör, şiddet, savaş koşullarından en çok etkilenen kadınlar olmaktadır (2010, s. 51). Ecevit (2020) yoksulluğun kadınsılaşması kavramını, geleneksel olarak tanımlanan ev içi hizmet, doğum, annelik, erken evlilik gibi nedenler dolayısıyla kadınların iş, eğitim, sermaye gibi kaynaklara ulaşmada engellerle karşılaştığını ve bu durumun kadınları yoksullaştırdığı şeklinde ele almaktadır. Bu anlamda kadın yoksulluğu, erkek yoksulluğundan daha farklı olmakta ve daha derin yaşanmaktadır (Sallan Gül, 2005; Ulutaş Ünlütürk, 2009; Şener, 2012).

1.1.8. Nafaka

Türk Dil Kurumu’nun Genel Türkçe Sözlüğünde, nafaka kelimesinin Arapça olduğu belirtilerek; sözcük itibarıyla, “*Geçinmek için gerekli şeylerin bütünü, geçimlik*” olarak tanımlanırken, hukuki anlamı itibarıyla ise, “*Birinin geçindirmekle yükümlü olduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık*” şeklinde tanımlanmaktadır³.

Nafaka, yasaların gerekli gördüğü durumlarda, genellikle yoksulluk içinde bulunan kişiye kanunda belirtilen kişiler tarafından verilmesi gereken yardım olmaktadır (Yılmaz, 2017, s. 557). Akıntürk’e göre ise “*Yoksulluğa düşmüş olan ve*

³ Genel Türkçe Sözlük, <http://sozluk.gov.tr>

geçimini kendi imkanlarıyla sağlayamayan, başkalarına muhtaç durumda bulunan kimselere yardım etmek” şeklinde tanımlanmaktadır (2003, s. 443).

1.1.8.1. Nafaka Türleri

Türk Medeni Kanunu (TMK)’da nafaka, bakım nafakası ve yardım nafakası olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bakım nafakası ise üçe ayrılmakta ve tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakasını içermektedir.

1.1.8.1.1. Bakım Nafakası

Bakım nafakası, anne ve babanın çocuklarına, eşlerine karşı bakım ve geçindirme yükümlülüğünden doğan nafaka türlerini içermektedir (Akıntürk, 2014, s. 284). Bakım nafakasının türleri, çiftler arasında boşanma olup olmadığına ve nafakanın kim için istendiği konusuna göre değişiklik göstermektedir. Taraflar arasında boşanma kararı kesinleşinceye kadar ortak çocuk için tedbir nafakası söz konusu olabiliyorken, boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte taraflardan biri için yoksulluk nafakası, ortak çocuk içinse iştirak nafakası istenebilmektedir.

1.1.8.1.1.1. Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası, evlilik durumunda ayrılık kararı verildiğinde, davanın devam süresinde eşin ve çocukların barınması, geçimine yönelik verilen bir nafaka türü olmaktadır. TMK’ya göre boşanma ya da ayrılık davası süresinde hakim, temel ihtiyaçların sağlanması, çocukların bakım ve korunması, eşlerin mallarının yönetimine ilişkin geçici önlemleri re’sen⁴ almaktadır (Madde 169). Eşlerden birinin ayrı yaşama talebinde de tedbir nafakası öngörülmektedir. Ancak ayrı yaşama, haklı bir sebebe dayanmaktadır. Bu doğrultuda hakim, eşlerden birinin diğerine yapacağı maddi katkıya, konut, malların yönetimi gibi konulara ilişkin önlemleri almaktadır (Madde 197 (2)). Tedbir nafakasında kusur şartı aranmamakta ve boşanma davasının kesinleşmesi ile birlikte ermektedir.

⁴ Re’sen sözcüğü hukuki alanda kanunlarla karara bağlanan konuları içermektedir. Bir konu kanunla karara bağlanmışsa, hakim bu konuda kimseye danışmadan, bağımsız şekilde karar verebilmektedir.

Tedbir nafakası, çocuklar için de istenebilmektedir. TMK'ya göre çocuğun bakımı, eğitimi, korunması için gerekli maddi destek anne ve baba tarafından karşılanmaktadır (Madde 327 (1)). Evlilik birliğinden doğan bu yükümlülüklerin yerine getirilmediği veya evlilik birliğiyle ilgili önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde, eşler hakimin müdahalesini isteyebilmektedir (Madde 195 (1)). Eğer evlilik birliğine dair, hakimin tüm müdahaleleri geçersiz olursa, eşlerden birinin isteği üzerine hakim, öngörülen önlemleri almakta (Madde 195 (3)) ve tedbir nafakası talep edilmektedir.

1.1.8.1.1.2. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, boşanma sonucunda yoksulluğa düşen ve kusuru daha ağır olmayan eşe, diğer eş tarafından ödenen bakım nafakasının bir türüdür. Boşanma durumunun gerçekleşmesiyle birlikte gerekli şartlar altında hükmedilen yoksulluk nafakasının öngörülme sebebi, eşlerin evlilikteki yardım yükümlülüğünün bir uzantısı olarak, diğer eşin zor durumda kalan eşe yardım etmesine dayanan sosyal ve ahlaki düşüncelerle kabul edilmekte olan bir durum olmaktadır (Öztan, 1995; Ersöz, 2018; TÜBAKKOM, 2019; Konca, 2020).

Yoksulluk nafakası TMK'nın 175. Maddesinde, *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir”* (Madde 175 (1)) şeklinde düzenlenmektedir. Yasadan da anlaşılabacağı üzere yoksulluk nafakası, boşanan her eşe verilmeyeceği gibi taraflardan birine hükmedilebilmesi için bazı koşullar gerektirmektedir. Yoksulluk nafakasında en önemli koşullardan biri boşanma nedeniyle taraflardan birinin yoksulluğa düşmesi ve nafaka talep eden kişinin kusurunun ağır olmamasıdır. Nafaka alan tarafın yoksulluğunun ortadan kalkması, evlenme olmadan fiilen evliymiş gibi yaşaması, haysiyetsiz hayat ya da taraflardan birinin ölümü gibi durumlarda yoksulluk nafakası mahkeme kararıyla kaldırılmaktadır (Madde 176 (3)). Bu doğrultuda yoksulluk nafakası süresiz olmamakla birlikte, nafaka talebinde bulunan kişinin sağlık, yaş gibi nedenlerden çalışma yaşamına dahil olamama durumu, asgari ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde olması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakası talebinde bulunan kişi, karşı tarafın maddi olanakları doğrultusunda nafaka isteyebilmektedir. Nafaka ödemesi, kişilerin durumlarına göre toptan ya da irat şeklinde ödenebilmektedir (Madde 176 (1)). Yoksulluk nafakası toptan ödendiğinde miktarında herhangi bir artış ya da azalma sağlanamazken, irat şeklinde ödenen nafakalarda miktarı azaltma ya da arttırma durumu söz konusu olabilmektedir. Bu durum TMK’da *“Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın arttırılması veya azaltılmasına karar verilebilir”* (Madde 176 (4)) şeklinde düzenlenmektedir. Talep halinde hakim, nafakanın ileriye dönük yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre miktarını değiştirebilmektedir (Madde 176 (5)). Böylelikle nafaka alacaklısı, nafaka miktarını arttırma talebinde bulunabileceği gibi, nafaka veren kişi de nafaka miktarının azaltılması ya da kaldırılmasını talep edebilmektedir.

1.1.8.1.1.3. İştirak Nafakası

İştirak nafakası, boşanma durumu gerçekleştiğinde maddi gücü iyi olan ve çocuk/çocukların velayeti kendisine verilmeyen tarafın, çocukların bakım, eğitim, konaklama gibi masrafları için vermekle yükümlü olduğu bir nafaka türü olmaktadır. TMK’ya göre ergin olmayan çocuk ya da çocuklar anne ve babasının velayeti altında bulunmaktadır. Yasal bir gerekçe olmadığı müddetçe velayet anne ya da babadan alınmamaktadır (Madde 335 (1)). Evlilik yasal yollardan devam ettiği müddetçe anne ve baba velayeti birlikte kullanmakta (Madde 336 (1)), eşler arasında boşanma durumu söz konusu ise velayet anne ya da babanın birine verilmektedir (Madde 336 (2)). Boşanma durumunda, velayeti alan eş, çocuğu beslemek, barındırmak gibi ihtiyaçlarından sorumluyken, çocuğun velayeti kendisine verilmeyen eş, çocuğun sağlık, bakım, eğitim gibi giderlerine mali gücü oranında destek olmak zorundadır (Madde 182 (2)).

Nafakanın miktarının belirlenmesinde anne ya da babanın ekonomik durumu, çocuğun ihtiyaçları, varsa çocuğun geliri de dikkate alınmaktadır (Madde 330 (1)). Çocuğun ihtiyaçlarında herhangi bir değişme, nafaka ödeyen taraflardan birinin mali gücünde artış ya da azalma durumu olduğunda nafaka miktarının yeniden düzenlenmesi ya da kaldırılması talep edilebilmektedir (Madde 330 (3)). Anne ve babanın çocuğa karşı bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam etmekte

(Madde 328 (1)) ve her ay peşin olarak ödenmektedir (Madde 330 (2)). Ancak çocuk ergin olmasına rağmen eğitimi hala devam ediyorsa, anne ve baba mali koşulları çerçevesinde çocuğun eğitimi sona erene kadar çocuğa bakmakla yükümlü olmaktadır (Madde 328 (2)).

1.1.8.1.2. Yardım Nafakası

Yardım nafakası, başkalarının yardımı olmaksızın zaruri geçim ihtiyaçlarını karşılayamayacak kişinin, belirli bir hısımlığı bulunan kişilerden talep edebileceği bir nafaka türüdür. TMK’da yardım nafakası, *“Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür”* (Madde 364 (1)) şeklinde ifade edilirken, *“kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlı”* (Madde 364 (2)) olmaktadır.

Yardım nafakası davası açmanın özel bir sıralama durumu söz konusudur. *“Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak”* (Madde 365 (1)) açılmaktadır. Buna göre, birinci sırada, dava kişinin altsoyuna açılabilmektedir (Madde 495 (1)). Altsoy, kişinin çocukları, torunları ve bu kişilerden doğanların tamamını kapsamaktadır (Deniz, 2019). İkinci sırada ise kişinin kendi anne ve babası bulunmaktadır (Madde 496 (1)). Üçüncü sırada refah hali olma koşulu ile kardeşler (Madde 496 (2)), dördüncü sırada ise büyükanne ve babaları (Madde 467 (1)) nafaka ödemekle yükümlü olmaktadır. Talep edilen tarihte başlayan yardım nafakasının diğer nafaka türlerinde de olduğu gibi sonradan nafaka miktarının azaltılması, artırılması, kaldırılması mahkemeden talep edilebilmektedir.

1.1.9. Medya

Türkçe’de medya olarak kullandığımız, İngilizce’de *media* sözcüğü, araç, aracı, orta, ortam, anlamlarına gelen *medium* sözcüğünün çoğulu olmaktadır. Türkçe’de *media* sözcüğünü karşılamak üzere, “kitle iletişim araçları” kavramı da kullanılmaktadır (Nalçaoğlu, 2003, s. 43). Bu doğrultuda medya, başta gazete, televizyon, radyo olmak üzere kitaplar, broşürler, film, internet gibi kitle iletişim araçlarının tümüne verilen isim olmaktadır (Bal, 2016, s. 298).

Özerkan’a göre medya, taşıdığı mesajların yaygınlığı ve bolluğu nedeniyle dolaylı bir “toplumsallaştırma ajanı” olmaktadır (2004, s. 21). Gencel Bek’e göre ise medya, haberler ve programlar yoluyla insanları gerçekleştiren politikalardan haberdar ederken, bu politikaların belirlenmesine de katkıda bulunan bir kurumdur (2003, s. 131).

Kejanlıoğlu da medyayı kurum, teknoloji, araç, kültürel ürün gibi birçok durumu kapsayan ve medyanın kullanıcıları olarak izleyicileri de içine alan devasa karmaşık bir yapı ve ilişkiler ağı olarak tanımlamaktadır (2003, s. 78).

1.1.9.1. Geleneksel (Ana Akım) Medya

Ana akım olarak da isimlendirilen geleneksel medya, yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olarak bilinmektedir (Özer, 2012, s. 9). Geleneksel medya gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarını kapsamaktadır. Bu kitle iletişim araçlarında ise tek taraflı iletişim, yüksek maliyet, pasif izleyici, geribildirim zorluğu, politik amaçlar doğrultusunda kullanım, sınırlı hedef kitle gibi özellikler bulunmaktadır (Törenli, 2005, s. 87).

Dirini’ye göre ise geleneksel medya, toplumda ekonomik, siyasal olarak egemen olan tarafın ideolojisi çerçevesinde şekillenmektedir (2010, s. 63). Bal’da benzer şekilde geleneksel medyayı, küresel güçlerin etki alanı içerisinde sermaye-iktidar ilişkileri ağlarına bağımlı bir şekilde kendini yeniden yapılandıran medya ortamı olarak tanımlamaktadır (2016, s. 300).

1.1.9.2. Yeni (Alternatif) Medya

Yeni medya, ticari kaygı olmadan toplumsal, bireysel, siyasal anlamları taşıyan iletilerin toplumsal yaşamda dolaşıma girmesini sağlayan iletişim ortamı olmaktadır (Binark ve Gencel Bek, 2010, s. 197). Lundby ve Ronning’e göre yeni medya, kültürel biçimlerin yaratılmasına katkıda bulunan ancak aynı zamanda var olan kültürlerden de etkilenen ve tepki veren bir medya türü olmaktadır (1997, s. 13). Binark’a göre ise yeni medya, etkileşimsel medyayı, sosyal iletişim medyasını ve internet ağlarını nitelemek için kullanılmaktadır (2014, s. 19).

Bilgisayar teknolojisine dayanan araçların gündelik yaşam içine girmesi, bilginin toplanması, dolaşıma sokulması, saklanması kitle iletişim araçlarının özelliklerini değiştirmiş ve yeni medya araçları gündeme gelmeye başlamıştır (Timisi, 2003, s. 9). Yeni medyanın temel özellikleri etkileşimsellik⁵, hipermetinsellik⁶ ve multimedya⁷ olmaktadır. Yeni medya araçlarının dijital kodlama sistemlerine sahip olmaları, çok fazla bilgiyi aynı anda aktarabilme ve kullanıcının anlık geri dönüşümde bulunabilmesi gibi olanakların oluşmasına yol açmaktadır (Binark, 2007, s. 21). Ses, görüntü, veri, etkileşim özelliklerini bir araya toplayan yeni medya, bu yönleriyle geleneksel medyadan ayrılmaktadır. Bu doğrultuda yeni medya, bilgisayarların işlem gücüne bağlı oluşan ortamlar olmaktadır (Aydoğan ve Kırık, 2012, s. 59).

1.1.10. Muhafazakarlık

Muhafazakarlık kavramı, kelime olarak bir şeyi muhafaza etme, bozulmadan koruma (conserve) kökünden gelmektedir (Vural, 2011, s. 7). Bu kavramın siyasi anlamda kullanımı ise 1820'lerde Fransa'da çıkarılan Cheateaubriand'ın Le Conservateur adlı dergi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu derginin amacı ise Fransız Devrimi sonrası Napolyon politikalarının başarısızlığa uğraması sonucu politik restorasyonu tekrar gerçekleştirmek ve ruhban sınıfını yaymak olmuştur (Heywood, 2007, s. 85). İngiltere'de ise J.W. Croker tarafından İngilizceye çevrilen muhafazakarlık, siyasal düzlemine İngiltere'de de oturmaya başlamış, ardından Batı Almanya'daki siyasetin de bütününe yerleşen bir terim haline gelmiştir (Beneton, 2011, s. 7).

Muhafazakarlık genellikle tutuculukla eş tutulan, değişime karşı geleneği savunan, yeniye karşı eleştirel bakan bir yaklaşımdır. Siyasi olarak ise geleneklerin korunması gerektiğini savunan sağ bir ideoloji olmaktadır. Bu yönüyle muhafazakarlık radikal değişimlere karşı, eskinin korunması gerektiğini savunan bir düşünce olarak tanımlanabilmektedir (Özden Gökşin, 2019, s. 5).

⁵ Dijital ortamda birden çok gerçek/sanal kullanıcının karşılıklı olarak etkileşime geçmesi.

⁶ Ağ üzerinden başka alternatif mecralara erişim.

⁷ Ses, video, metin, görüntü, sayısal veri gibi farklı birçok veri türünün bir arada bulunması.

Çaha'ya göre muhafazakarlık, dünya görüşü, Tanrı inancı, din ve maneviyatçılığı esas alırken; muhafazakâr siyaset ise bu değerler üzerinden politika üretmektedir. Böylelikle muhafazakâr dünya görüşü ve muhafazakâr siyaset arasında büyük bir benzerlik görülmektedir. Muhafazakâr dünya görüşü, muhafazakâr siyasetin ana çevresini ve ilham kaynağını oluşturmaktadır (2004, s. 15).

Mollaer'e göre ise muhafazakarlık politik kültürel açıdan, reaksiyonerliği, tutuculuğu, gericiliği, cemaatçiliği; teolojik açıdan dindarlığı, öte dünyacılığı; sosyolojik açıdan ise geleneksellik, tarihsel durağanlık, az gelişmişliği temsil etmektedir (2011, s. 70-71).

Beneton'a ise muhafazakarlık, modern zamanlarda doğan ve modernizme karşı çıkan siyasal bir hareket olmaktadır. Muhafazakâr düşünce, geleneksel siyasal ve toplumsal düzeni savunmak için oluşturulmuştur. Bu nedenle anti-modernidir (2011, s. 11).

1.1.11. İdeoloji

İdeoloji, siyasal ya da toplumsal bir öğretiyi oluşturan, bir grubun, partinin, hükümetin davranışlarına yön veren politik, hukuki, dini, bilimsel, felsefi düşüncelerin bütünü olmaktadır.⁸

Karaduman'a göre ise ideoloji, gerçekliğin toplumsal inşasında kurucu rol oynamaktadır. Bu nedenle ideoloji, bireyin içinde yaşadığı dünyayı oluşturan simge ve anlamların karşılıklı etkileşimidir. Belirli toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli çıkar grupları tarafından eklemlenen ideoloji, toplumsal gerçeklerin kurulmasını sağlamaktadır. Böylelikle ideoloji dilin hegemonik ilişkiler çevresinde aktarılmasında olduğu gibi ev, iş yeri, medya, okul gibi gündelik toplumsal yaşam alanlarında da görülmektedir (2017, s. 30).

Hall, ideolojinin toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik ilişkilerle biçimlendiğini ve buna karşılık diğer pratiklere eklemlenerek ortaya çıktığını belirtmektedir (1997, s. 92).

⁸ <https://sozluk.gov.tr>

Dijk ise ideolojiyi, bir tür fikir ve inanç sistemi olarak tanımlamaktadır (2006: 116). Bu doğrultuda ideolojiler genellikle ortak inanca sahip grupların inançlarını ve davranışlarını kontrol etmekte ve bu gruplar söylem yöntemiyle, ideolojilerini yeniden üretmektedir (2010, s. 13).

1.1.12. Hegemonik Erkeklik

TDK’da erkek kavramı isim olarak yetişkin adam, bay, er kişi, insan hayvan ve bitkilerin dişiye dölleyecek cinsten olan, koca olarak ele alınırken, mecaz anlamda sözüne güvenilir, mert ve sıfat olarak sert, kolay bükülmez olarak tanımlanmaktadır. Buna karşılık erkeklik ise, erkek olma durumu, yiğitlik, bir erkeğin fizyolojik görevini yerine getirme gücü olarak ele alınmaktadır.⁹

Sancar’a göre erkeklik denildiğinde, erkeğin davranışlarını mı, kimlik olarak kurulan, ilişkisel olarak temsil edilen, imge olarak sunulan, söylem olarak kurulan erkekliğin mi kastedildiği belli olmaktadır. Bu nedenle erkeklik belirsiz ve açıklayıcılıktan uzak olmakla birlikte, daha çok betimleyici olan ve sadece olumsuzlukları tanımlayan aşırı basitleşmiş bir terim haline gelme riskini taşımaktadır (2009, s. 20).

Demren’e göre ise erkeklik, erkeklerin kültürel ve toplumsal değişme içinde kurdukları hiyerarşik düzenin ve buna bağlı olarak ideolojik, kültürel, dilsel ve siyasal olguların devamını sağlamak için oluşturdukları biçimlenmedir (2003, s. 37).

1970’ler ve 1980’lerle birlikte evrensel bir erkeklik tanımının olup olmayacağına yönelik çalışmalar, bir yanda “hegemonik erkeklik” kavramının merkeze alındığı tartışmaları tetiklerken, diğer yandan da gerçek yaşamda farklı erkeklik deneyimlerinin var olduğu iddiaları nedeniyle tek tipleştirici erkeklik tanımlamalarına karşı eleştirel mesafe yaratmıştır. Böylelikle beyaz, orta sınıf, heteroseksüel, tam gün iş sahibi erkeğin özelliklerine denk düşen “hegemonik erkeklik” tanımı ve sapan farklı erkeklik deneyimleri tartışılmaya başlanmıştır. Bu bakış açısının etkisi arttıkça da maço erkeklik, siyahların erkekliği, orta sınıf erkekliği gibi erkekliğin tikel hallerine yönelik çalışmalar artmıştır. Son dönemde bulunan çalışmalar ise hegemonik erkekliği genç, kentli, heteroseksüel, makul

⁹ <https://sozluk.gov.tr>

ölçülerde dindar, spor dallarından en az birisini başarabilecek düzeye sahip erkeklerin temsil ettiği “hegemonik erkekliğe” yerleştirilmiştir (Sancar, 2009, s. 29).

Connell’in erkeklikler sınıflamasından biri olan hegemonik erkeklik, Gramsci’nin hegemonya kavramı ödünç alınarak geliştirilmiştir. Connell’e göre, kadınları aşağı ve ikincil, erkekleri ise hakim pozisyonda tutan hegemonik erkeklik, daima kadınlarla ilgili olduğu kadar, ikincil konuma itilmiş erkekliklerle de inşa etmektedir. Böylelikle kendi çıkarlarının peşinde olan ve ataerkil yapıdaki iktidarını kaybetmemek için savaşılan hegemonik erkeklik, kendi hiyerarşisini tehdit eden her şeye savaş açmaktadır. Connell’e göre, çağdaş hegemonik erkekliğin en ayırt edici özelliği heteroseksüel oluşu, yani evlilik kurumu ile sıkı sıkıya bağlantılı olmasıdır. Böylelikle kadınlara ve tabi kılınmış erkekliklerle ilişkili inşa edilen hegemonik erkeklik, tutarlı bir biçimde evcimenliğe yönelik açılımları, başka cinsiyetlere yönelik saldırganlığı ve kadın düşmanlığına yönelik açılımları da aynı anda barındırabilmektedir (2019, s. 268-272).

Türk’e göre hegemonik erkeklik, en genel anlamıyla iktidarı elinde tutan erkeklerin sahip oldukları erkeklik imajına işaret eden bir tahakküm olmaktadır. Bu doğrultuda hegemonik erkeklik, belirli standart bir imaja işaret etmektedir. Bu imaj, zaman ve mekâna göre farklılıklar gösterse de, heteroseksüel olmak, iyi bir eğitim almış olmak, yüksek gelirli işe sahip olmak, kaslı ve atletik vücuda sahip olmak ve “bir aile babası” olmak en önemli özelliklerden olmaktadır (2011, s. 122).

Demren’e göre ise hegemonik erkeklik, toplumca paylaşılan kimlik parçalarında ideal görünen erkeklik olmaktadır. Bu kimlik parçaları güç, vatanseverlik, koruyuculuk, hakim, yöneten, ekmeğini taştan çıkaran vb. olmakla birlikte genellikle sorgulanmamakta ve tüm erkeklerce az ya da çok paylaşılmaktadır. Bu kimlik parçalarının herkes tarafından paylaşılmasının nedeni, toplumda erkekler için en saygı gören ve kutsallaştırılmış bir durum olmalarından kaynaklanır. Saygı görülmesinin nedeni ise bu durumların ataerkil hiyerarşi ilişkilerini yeniden üretmesidir. Bu nedenle çoğu parçacık, sistem tarafından içselleştirilir ve daha önce edinilmiş olanlarla da eklemlenebilmektedir. Genellikle her erkeğin yerine getiremeyeceği durumlardan oluşan hegemonik erkeklik

özellikleri, toplumsal mekanizmalar tarafından dayatılmakta ve bu özelliklerin getirdiği şekilde davranmaya zorlamaktadır (2003, s. 36).

1.2. KADINLARIN MEDYADA TEMSİLİNİ AÇIKLAYAN KURAMLAR

1.2.1. Ana akım Medya Kuramı

İletişim araştırmalarında temel yaklaşım genellikle iki paradigma üzerinde temellenmektedir. Bunlardan ilki, kökeni Kuzey Amerika olan ana akım ya da ana damar, liberal/çoğulcu olarak da isimlendirilebilecek yaklaşımdır. Diğeri ise 1960'lı yıllar itibariyle temellenen eleştirel medya kuramı olmaktadır.

1930'lu yıllarla birlikte medyanın birey ve toplum üzerindeki güçlü etkilerine yönelik çalışmalar önce psikolojik, daha sonraları ise sosyolojik temelden hareket etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da iletişim araştırmalarında önemli bir artış görülmesiyle birlikte iletişim araştırmaları geleneğinin temelini atan çalışmalar ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalar özellikle sosyoloji geleneğinden hareket ederek, işlevselci (fonksiyonalist) yaklaşıma dayanmıştır. İşlevselciliği temel alan yaklaşım, medyanın amacını, mesajları ve etkilerini toplumsal süreçlerden soyutlamış, iletişimin içindeki ideolojik, siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik sistemle ilişki kurmaktan uzak olmuştur. Böylelikle bu dönemde ele alınan araştırmaların temel amacı toplumsal kontrol, ikna ve davranış değişikliklerine yönelik gerçekleşmiştir (Yaylagül, 2006, s. 30).

1950'lerle birlikte medya kullanıcıları arasında sosyal-psikolojik deneylerde iletişim şekilleri, medyanın bireyler üzerindeki etkileri gibi birçok araştırma yürütülmüştür. Bu araştırmalarda ise iki yaklaşım yaygınlık göstermiştir. İlk yaklaşım medya ve kanalların nesnel özelliklerini ele alarak, medyanın işlevlerine odaklanan yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise, ilk yaklaşıma tepki olarak gelişen ve medya kullanıcılarının öznel özelliklerini ortaya çıkararak medyanın etkisini anlamaya çalışan yaklaşım olmaktadır (Kırlı Baydur, 2020, s. 479).

İlk dönemlerde psikolojik çalışmalara odaklanan daha sonra ise medyanın etkilerini sosyoloji odağına alan bu çalışmalar üç farklı dönemde incelenmektedir.

İlk dönem 1930-1940 yılları arasında medyanın birey ve toplum üzerindeki güçlü etkilerinin olduğu dönem olmakla birlikte, izleyicilerin medya ürününde sergilenen her şeyi sorgulamadan kabul ettikleri düşünülmüştür. Bu yaklaşımla Lasswell tarafından geliştirilen ilk kuram, egemen iktidarın ve elitlerin kitle iletişim araçlarını kullanarak gönderdikleri mesajın, toplumdaki bireyleri deri altından enjeksiyon yapan bir şırınga ya da sihirli bir mermiyle anında ve doğrudan bir etkide bulunduğunu ileri süren “Hipodermik İğne” ya da “Sihirli Mermi” olarak bilinen kuramdır (Yaylagül, 2006, s. 46). İkinci dönem ise başka toplumsal etkenlerin medyadan daha etkili olduğu ve medyanın etkilerinin zannedildiği kadar güçlü olmadığını ileri süren sınırlı etkiler dönemidir. 1940-1960 yıllarında karşımıza çıkan bu dönem, Katz ve Lazarsfeld tarafından geliştirilen “İki Aşamalı Akış” kuramıyla birlikte güçlü medya anlayışını tartışmaya açmıştır. Böylelikle toplumsal bağlamın, medyanın kendisinden daha fazla etkisi olduğunu ortaya koyarak, medya tarafından iletilen mesajın toplumda öncelikle kanaat önderleriyle etkileşime geçtiği ve onlar tarafından şekillendirilerek toplumdaki daha az aktif üyelere aktarıldığı ifade edilmiştir (Lazar, 2001, s. 105-106). 1959’da da John W. Riley ve Mathilda Riley’de “Kitle İletişimi ve Toplumsal Sistem” çalışmasında, iletişim sürecindeki birincil ve ikincil grupların iletişim sürecinde oynadığı rol üzerine durarak, kitle iletişiminin daha çok toplumsal parçalar üzerinde işlediğini ileri sürmüşlerdir (Yaylagül, 2006, s. 55-60). Söz konusu dönem içinde son evre ise, 1960’larda yapılan çalışmalarda kitle iletişim araçlarının etkilerinin toplumsal, siyasal, kültüre, ekonomik sistemle ele alınarak ortaya konmaya çalışıldığı dönemdir. Güçlü etkilere geri dönüş olarak adlandırılabilir bu dönemde, ilk olarak medyanın asıl tartışılmasını istediği konuları gündeme getirmesi ve bu amaçla bazılarını görmezden gelerek kamuoyunu etkilediği düşünülen “Gündem Kurma Teorisi” geliştirilmiştir. McCombs ve Shaw tarafından geliştirilen bu teoriye göre ilk olarak haberdar etme, farkındalık yaratma şeklinde ortaya çıkan medyanın etkisi, ikinci aşamada insanların haberdar oldukları konuya ilişkin çabalarını kapsayan biliş düzeyinde ortaya çıkmaktadır. Son aşamada ise insanlarda davranış değişikliğini gerçekleştirmektedir (İrvan, 2001, s. 69). Bu dönem öne sürülen bir diğer kuram da Elisabeth Noelle-Neumann’ın geliştirdiği “Suskunluk Sarmalı” olmaktadır. Kuram, bireylerin toplumdan dışlanma korkusu nedeniyle, gerçek düşüncelerini dile getirmediklerini ve sessiz kalarak medyada

hakim olan ideolojileri kabul etmek zorunda kaldıklarını ileri sürmektedir (Neumann, 1998, s. 28).

Ana akım etki kuramlarının ortaya çıktığı bu üç döneme bakıldığında, güçlü etkiler döneminde yapılan çalışmaların Avrupa’da ve sanayileşme/modernleşme süreci ile I. ve II. Dünya savaşlarının öncesinde medya araçlarının genellikle propaganda amacı ile kullanıldığı dönemde yapıldığı görülmektedir. Amerika kıtasında demokratik bir ortamda, kitle iletişim araçları ile sürdürülen seçim kampanyasının etkili olduğu evre ise medyanın kitleler üzerinde sınırlı etkisi olduğu ileri sürülen dönemdir. Son dönem ise, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşıp, ulaşımının kolaylaşmasıyla birlikte birey ve toplum etkilerinin fark edilmesine ve medya araçlarının daha bilinçli, sistemli kullanılması ile ortaya çıkan etkiler olmaktadır. Bu üç dönem için kitle iletişim araçlarının egemen olandan yana olduğunu ancak demokratik yapının daha katılımcı olduğu dönemlerde toplumsal etkileşim nedeniyle kitle iletişim araçlarının etkileri daha sınırlı kaldığını söylemek mümkündür (Mora, 2008, s. 8).

Ana akım paradigma doğrultusunda medya, toplumda yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç olmaktadır (Özer, 2012, s. 9). Medya, dördüncü güç işlevini kamuoyunun sesini duyurma ve siyasal iktidarı denetleme ile gerçekleştirmektedir. Medyanın yerine getirmesi gereken bir diğer işlev ise, toplumdaki her farklı düşüncedeki insanın fikirlerine yer vererek “serbest düşünce pazarı” oluşmasına katkı sağlamaktadır. Pozitivizmden temel alan bu anlayış, medyanın işlevlerinin ancak değer yargılarından arındığında, medya sektöründe tekelleşmenin engellendiği oramda ve kamusal yayıncılığa olanak sağlandığı ortamlarda gerçekleştirebileceğini de kabul etmektedir (İnal, 1995, s. 16; Atabek, 2002, s. 231). Bu doğrultuda çoğulcu gerçeklik ve nesnellığe dayanan ana akım medya anlayışında, siyasal iktidarın basına müdahalede bulunmaması ve buna karşılık basın ve medya çalışanlarının toplumsal olaylar karşısında halkı haberdar etmesi ve halkın temsilcisi olması gerekmektedir. Böyle bir anlayış medyayı toplumu yansıtan bir ayna gibi kabul etmektedir. Dolayısıyla medya “gerçekleri” aynen aktaran bir araçtır ve edilgendir. Bu yaklaşım toplumdaki güç ve iktidar ilişkilerini görmezden gelmekte ve medyayı liberal çoğulcu sistemin devamlılığını sağlayan bir kurum olarak tanımlamaktadır (Atuk, 2021, s. 267). Medyanın işlevini toplumun

sürekliliğini sağlamak olarak tanımlayan bu kuram, yapısal işlevselci yaklaşıma dayanmaktadır. Yapısal işlevselci kuramda liberal/çoğulcu anlayışa dayanan toplum ideali esas olmaktadır ve bu toplumun değerlerini korumak üzere medyanın işlevsel bir rolü bulunmaktadır. İşlevselci yaklaşımın iletişimden ve kitle iletişiminden beklentisi ise toplumda uyumu yükseltme, devamlılık/süreçlilik ve toplumun normalleştirilmesi olmaktadır (Cangöz, 2013, s. 43).

1.2.1.1.Yapısal İşlevselci Kuramı Ana Akım Medya Bağlamında Düşünmek

Yapısal işlevselcik, yapı ve toplumun işleyişine odaklanan sosyolojik bir yaklaşımdır. Kökenlerini Auguste Comte, Emile Durkheim, Herbert Spencer'dan alan kuram, Talcott Parsons ve Robert Merton tarafından geliştirilmiştir.

İlk dönem çalışmalarında Durkheim, Marshall, Weber ve Pareto gibi isimlerden etkilenen Parsons, “Toplumsal Eylemin Yapısı” adlı eserinde de bu kuramcıların düşüncelerini geliştirmeye çalışmıştır. Sosyal sistemi toplumsal örgütlenme şekillerinden biri olarak ele alan Parsons, toplumsal eylemlerin de belirli kümeler içinde meydana geldiğini ve bu kümelerde sistemlerin oluştuğunu belirtmiştir (Sallan Gül ve Dericioğulları, 2020, s. 45).

Yapısal işlevselciler, toplumu yaşayan bir organizmaya benzeterek toplumun, kurumlardan, gruplardan ve bireylerden meydana geldiğini ileri sürmektedir. Bütün toplumsal yapı ve sistemler belirli bir işlevi yerine getirerek toplumsal ihtiyaçlara cevap verir ve diğer sistemlerin de işlevlerini yerine getirmesini sağlar (Savut, 2020, s 152). Toplumdaki her birim ve sistem, birbirine bağlı ve istikrarlıdır. Toplumsal yapının herhangi bir yerinde meydana gelen bozulma, toplumun tüm işleyişini bozmaktadır. Bu anlamda toplumdaki her sistem dengede olmak zorundadır.

Parsons, toplumsal sistemin istikrarlı bir şekilde dengede durabilmesi için dört temel işleve ihtiyaç bulunduğunu ileri sürmektedir. Bunlar *uyum, amaca ulaşma, bütünleşme ve örtünün muhafazası/koruma işlevi* olmaktadır. Her sisteminde bu işlevlere denk düşen bir alt sistemi bulunmaktadır. Bunlar *toplumsal sistem, kişilik sistemi, kültürel sistem ve davranışsal organizma* olmaktadır. Toplumların nasıl şekillendiğini ve uyumlu hale getirdiğini açıklayan bu alt sistemler kısaca

AGIL şeklinde ifade edilmektedir. Ekonomi (A) çevreden yeterli kaynak sağlayıp bunu sistem içine dağıtan uyum işlevini üstlenen alt sistem olmaktadır. Politika (G) ise sistemin öncelikli amaçlarını tanımlamasını ve toplumsal aktörlerin amaçlarına yönelik seferberliğini ele alarak amaca ulaşma işlevini yerine getirmektedir. Toplumsal uyum (I), sistemi işler kılabilmek için, sistem içinde belirli aktörler, birimler arasındaki ilişkiyi düzeltme ihtiyacını ve bütünleşme işlevini üstlenmektedir. Özellikle din, eğitim, medya gibi kurumlar sosyal sistemin bütünleşmesine hizmet etmektedir. Son olarak koruma (L) ise toplumsallaşma sürecinde norm, kültür ve değerleri bireylere aktararak bu norm, kültür ve değerlerin bireyler tarafından içselleştirilmesini sağlayarak örtünün gizli muhafazası/koruma işlevini sağlamaktadır (Ritzer ve Stepnisky, 2014, s. 244; Wallace ve Wolf, 2015, s. 71-72).

Yapısal işlevselci kuramda toplumun işlevlerini yerine getiren alt sistemden birisi de ailedir. Toplumda istikrar, düzen ve toplumsallaşmayı sağlayacak en önemli şey yetişkin kadın ve erkek arasındaki evliliştir (Giddens, 2008, s. 278). Evlilik yoluyla kurulan aile, toplumdaki değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında en önemli mekanizmalardan biridir ve böylelikle toplumsal düzeni güvence altına almaktadır (Poster, 1989, s. 113). Bu yönüyle aile, toplumun en önemli dinamiklerinden biridir ve toplumsal sistemin devamlılığını sağlayan konum ve statülere uygun şekilde hareket edecek bireylerden meydana gelmektedir (Şatıroğlu, 2019, s. 60). Bu toplumsal konum ve statülerde cinsiyetlerin biyolojik farklılıklarına odaklanan organizmacı yaklaşıma dayanmaktadır. Böylelikle yapısal işlevselciler, toplumun her konum ve statü için uygun bireyler seçtiğini, bu bireylerin rol ve görevlerini yerine getirmesinin toplumun istikrarının sağlanmasında temel önemde olduğunu ifade ederler. Kadının ve erkeğin görevlerini toplumsallaşmayla açıklayan kuram, cinsiyet temelindeki rol ayrışması ile toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünü açıklamaktadır. Cinsiyeti de bireyin sosyal kimliği ve toplumsal fırsatları şekillendirmektedir (Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 210).

Bireyin rol ve görevlerini cinsiyet rolü farklılığı temelinde ele alan Parsons, aile içinde düzenin sağlanması için kadının ve erkeğin farklı rol ve sorumlulukları olduğunu ileri sürmektedir. Kadınların doğurma, emzirme gibi biyolojik özellikleri nedeniyle anne ve çocuk arasındaki güçlü bir bağ olduğunu düşünerek, kadınların

aile içinde *dışavurumsal/duygusal rol* üstlenmeleri gerektiğini, erkeklerin ise çocuklarıyla aralarında böyle bir bağ olmadığından dolayı aile dışında ekonomi, üretim gibi süreçlere katkı sağlayacak *araçsal rol* üstlenmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Böylelikle kadın ev içi alanda ve çocuk bakımında uzmanlaşacak, erkek ise aile ekonomisini geçindirecek ve sistem düzenli bir şekilde işlemeye devam edecektir (Parsons ve Bales, 1955, s. 23). Değişim karşısında ailenin önemine dikkat çeken Parsons, sanayileşmeyle birlikte kadının rolünün değiştiğini ifade etse de muhafazakâr bir toplumsal cinsiyet anlayışını kuramına yansıtmaktadır. Ona göre çekirdek evrensel ailenin devamlılığı için cinsiyete dayanan roller zorunludur. Bu zorunlulukta cinsiyetler arası kamusal-özel ayırımına neden olmakla birlikte, kadının ve erkeğin rollerinin hangi alanda biçimlendiğini ortaya koymaktadır (Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 210). Bu yönüyle “farklı ama eşit” den ziyade erkeğin egemenliğini ön plana çıkaran Parsons, kadınların çalışma hayatının içinde bulunsalar dahi dışavurumsal rolü üstlenmeleri ve temel görevlerini aksatmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Bireylerin kendilerinden beklenen rol ve sorumlulukları yerine getirmediği durumlarda ise toplumsal kontrol mekanizması tarafından cezalandırılarak toplumsal düzen korunmaya çalışılacaktır (Sallan Gül ve Dericioğlu, 2020, s. 46).

Parsons’a göre ailenin iki temel işlevi bulunmaktadır. Birincisi, çocukların toplumun üyesi olabilmeleri için toplumsallaşması, ikincisi toplumda yetişkin kişiliklerin istikrarının sağlanmasıdır. Kişilik üreten bir fabrika olarak aile de kişiliğin belirli aşamasında erkek çocuk babayla özdeşleşirken, kız çocuk genellikle anneye bağlanmaktadır (Parsons ve Bales, 1955, s. 16-17). Böylelikle erkek çocuk, babadan araçsal rolü; kız çocuk ise anneden duygusal rolü öğrenmekte ve bilgi diğer kuşaklara aktarılmaktadır. Saldırgan oğlanlarla, destekleyici kızlar uygun olan cinsiyet rolünü öğrenmeli ve toplumsal süreç işlemelidir. Böylece Parsons’ın görüşündeki aile, okul, kilise, medya gibi toplumsal kurumlar sistemi koruma işlevini yerine getirecektir (Wallace ve Wolf, 2015, s. 567). Bu yönüyle boşanma olgusu da kontrol edilmesi gereken bir mesele olmaktadır. Boşanan kişiler ise, yeniden evlendirilerek aile durumuna dönmelidir (Walby, 2021, s. 102). Evlenmek, toplumun istikrarlı işleyişi için temel önemde olmaktadır ve aile toplumdaki işlevleri nedeniyle korunması gereken en önemli kurum olmaktadır.

Yapısal işlevselci yaklaşıma göre toplumun işleyişini sağlayan alt sistemlerden bir diğeri de medya olmaktadır. Toplumda bütünleşme işlevini sağlayan medya, toplumdaki diğeri alt sistemlerle birbirine bağlı parçalarıdır ve dengeli, uyum içinde hareket etmeleri gerekmektedir. Toplumsal hayatı dengede tutacak her unsur bu kurumlarda öğrenilmekte ve toplumsallaşma sürecine aktarılmaktadır. Bu noktada medya, kültürel ve sosyal yapıyı şekillendiren önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kültürel ve sosyal yapı, toplumda yaşayan bireylerin çoğulculuğuna odaklanarak, topluluğun uyum içerisinde yaşamasını sağlayan norm ve değerleri üreterek toplumsal yaşamı şekillendirir ve o toplumda yaşayan bireylerin davranışlarını etkilemektedir (Toker, 2017, s. 142). Böylelikle toplumsal olarak genel kabuller, toplumun istikrarının bozulmaması amacıyla medya ürünlerine de yansımakta ve medyanın toplumsal bütünleşme işlevi yerine getirilmektedir.

Demokratik yapılarda da “tam ve özgür iletişim ortamı” doğrultusunda örgütlenen ana akım medya, bu işlevini toplumdaki birçok grubu dışlayarak gerçekleştirmektedir. Bu grupların başında da özellikle kadınlar bulunmaktadır (Alankuş, 2007, s. 21). Özellikle yapısal işlevselci bakış açısında çoğulluk üzerinden temellenen ana akım medya, toplumsal yaşamın içerisinde kadınların özel alana ait olduğunu ve dışavurumsal/duygusal rol üstlenmelerini desteklemektedir. Bu doğrultuda medya, organizmacı bakış açısıyla kadın ve erkeğin cinsiyetlerine uygun rol ve sorumluluklar vererek, kadınları geleneksel olarak ev içi hizmet, duygusal bakım, yaşlı ve çocuk bakımı gibi hizmetleri yüklemektedir. Böylelikle medya, eşitsizliğe dayanan toplumsal ilişkileri yeniden üreterek yaygın şekilde dolaşıma sokmaktadır (Binark ve Gencel Bek, 2010, s. 157). Ağduk (2005)’e göre, diziler, televizyon programları, reklamlar, reklamlar, gazeteler, dergiler gibi kitle iletişim araçlarında kadınlar daha çok ev ve aile ortamında göstermektedir. Bu durum, kadınların dışavurumcu role sahip olmaları gerektiği pekiştirmektedir. Benzer şekilde kitle iletişim araçlarında kadın ve erkeğin arasındaki mesleki statü farklılığı da Parsons’ın kadınlar erkeklerden daha fazla gelir ve sorumluluk getir getirici işlerde çalışmaması ve erkeklerle rekabete girmeme anlayışına dayanmaktadır. Böylelikle toplum dengeli ve istikrarlı ilerleyecek, çatışma ya da gerilim ortaya çıkmayacaktır (Eken, 2006, s. 249; Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 211-212).

Hegemonik iktidarın elinde bulunduğu ve istediği şekilde yönlendirebildiği ana akım medya (Mora, 2008, s. 11), yapısal işlevselci bakış açısındaki bütünleşme işlevini kadınları ikincilleştirerek vermektedir. Böylelikle demokrasi ve çoğulculuk anlayışının dışında olmakla birlikte ataerkil erkek anlayışına daha yakın durmaktadır. Kadın ve erkeğin biyolojik farklılığından şekillenen anlayış kadınları özel alanda hapsederken, erkeğe bağımlı kılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uymayan kadınları da toplumsal işleyişi ve dengeyi bozan “zararlı unsurlar” olarak ele almaktadır (Çelenk ve Timisi, 2000).

1.2.2. Feminist Eleştirel Medya Kuramı

19. yüzyıldan itibaren şekillenmeye başlayan feminizm, kadınların sadece kadın olmalarından kaynaklanan baskı ve kısıtlamalar karşı, hak talepleri etrafında direniş ve mücadeleyi ifade etmektedir (Berktaş, 2013, s. 3). Eleştirel teoride yaygın bir etki bırakan feminizmin amacı, tüm toplumsal yapılarda erkek egemenliğine karşı mücadele etmektir.

Feministlere göre kadını ikincilleştiren ve ezilmiş konuma getiren kurumlardan biri olan medya, kimlikleri şekillendirmesi nedeniyle eleştirel feminist bakış açısının merkezinde olmaktadır. Feminist medya kuramı dışında toplumsal cinsiyeti, maddi ve simgesel dünyaları ve bununla ilgili kadın deneyimlerini biçimlendiren ve çözümleyen başka bir kuram bulmak olanaksızdır. Böylelikle medya çalışmalarına feminist bakış açısı da eklenmeye başlamıştır (van Zoonen, 1997, s. 301). Yanı sıra, 1970’lerdeki ana akım iletişim çalışmaları da dahil olmak üzere bu zamana kadar medyanın cinsiyete dayalı kalıp yargıları nasıl geliştirdiği, pekiştirdiği, sürdürdüğü kesinlikle sorgulanmamıştır (Tuchman, 1978, s. 5). Bu doğrultuda medyadaki kadın temsilleri de, kadını baskı altında tutan pratiklerin ilişkisini anlama çabasını öne çıkarmış ve “kadının medyada temsilini” başlatan feminist medya çalışmaları, kadını ikincilleştirici, ötekileştirici temsilin dönüşümü için mücadele etmeye başlamıştır (Çelenk, 2010, s. 229).

1960 ve 1970’li yıllarda ivme kazanan feminist hareket, bir yandan iletişim araçlarında kadınların statüsünü iyileştirmeye yönelirken, bir yandan da bu iletişim araçlarında üretilen geleneksel kadınlık tanımlamalarına karşı bir mücadelenin içine

girmiştir. Ancak kitle iletişim araçlarının toplumsal sistem içerisindeki yapısı, muhalif söylemlerin kültürel, politik ve toplumsal güç oluşturmaları yönündeki engeller oluşturduğu görülmüştür. Medya ortamlarında daha fazla kadının çalışması, karar alma mekanizmalarında daha etkin görev üstlenmeleri de, üretilen cinsiyetçi söylemin dönüşmesi için yeterli olmamıştır. İletişim araçları feminizmi tanıması, kadın mücadelesini kitlelere aktarıyor gibi gözükmesi de feminizmin temel ilkelerini, vazgeçilmez bir tüketici pazarı olarak gördüğü kadınları etkilemek için kullanmıştır (Timisi, 1997, s. 54). Böylelikle cinsiyet temelli toplumsallaşma ve kalıp yargıların, bu toplumsallaşma içinde toplumun sürekliliğini sağlamak için yeniden üretilmesi sürecinde medyanın, kapitalist ve ataerkil düzeni meşrulaştıran, normalleştiren, bir kurum olması araştırmalara öncülük etmiştir (Çelik, 2000, s. 7).

Feminist bakış açısına göre medya, kadına erkekten daha az yer vererek onu ikincil, önemsiz göstermekte ve kadını sembolik olarak yok sayılmaktadır. Baskın toplumsal değerleri yansıtan medya, kitle iletişim araçları ile en geniş izleyici kitlesine hitap edecek programlar tasarlamaktadır (Tuchman, 1978, s. 7). Bu konuda ilk çalışmaları yürüten araştırmacı da Gaye Tuchman'dır. Tuchman, kitle iletişim araçlarının toplumun egemen değerlerini yansıttığını ve bunu gerçekleştirirken kadınların medyada kalıp yargılar ve pembe diziler haricinde temsil edilmediğini ileri sürmektedir. Ona göre medyada kadınlar iş sahibi olarak değil, ev hanımı olarak yansımaktadır. Gerçeklik de bu şekilde çarpıtılarak, kadınların ataerkil toplum tarafından biçimlendirilen kalıp yargılarla donatılması ve içselleştirilmesi sağlanmaktadır. Bu nedenle Tuchman, medyada kadınların daha gerçekçi temsil edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür (1978, s. 9-16). Kadınların medyada temsili konusunda bir diğer feminist çalışma ise Betty Freidan'ın kadınlık dergileri ve reklamlarda Amerikan kültürel ideali olan "mutlu ev kadını- kadın kahramanı"nın inşasına yönelik araştırması olmaktadır. Kadınlığın Gizemi (*Feminine Mystique*) kitabında ele aldığı bu düşüncesiyle Fridan, ikinci dalga kadın hareketinin canlanmasına yol açmıştır. İkinci dalga feminist gruplardan biri de Betty Fridan'ın başkan olduğu Ulusal Kadın Örgütü (National Organisation of Women)'dır. Bu kadın örgütü medyayı, ikinci feminist hareketin en önemli odaklarından biri haline getirmiştir (van Zoonen, 1997, s. 303).

Feminist iletişim çalışmaları kültürel çalışmalar alanında daha fazla zemin kazanmıştır. İletişim çalışmaları alanında kültürelci bakış açısının hakim olması, medya temsilinin inşacı olduğunu ve toplumsalı yansıtmaktan ziyade, inşa ettiği görüşünü ortaya koymuştur. Bu doğrultuda feminist medya çalışmaları da, medyada kadının temsili ile ilişkili olarak kadınların medya sektöründeki varlığı, kadınların medyada temsil edilme biçimleri ve medya ürünlerinin kullanıcıları/tüketicileri olarak sunulmalarına odaklanmıştır (Çelenk, 2010, s. 230). Bu anlamda feminist eleştirel medya çalışmalarında her feminizm türü kendi içinde dayandığı farklı kuramlar ve ideolojik yaklaşımlar nedeniyle liberal, radikal, sosyalist feminizm olmak üzere üç kategoride ele alınabilmektedir (van Zoonen, 1997, s. 305).

Kadınların erkeklerle eşit konuma gelmesi için kadınların erkek egemen alanlara daha fazla girmesini ve güç kazanmalarını öneren liberal feminizm, medya çözümlemesinin merkezine cinsiyet kalıp yargıları, dış görünüş, yetenek ve ilgileri almaktadır (Tuchman, 1978, s. 5). Liberal feministlere göre kadınlar ve erkekler, yetenek, kapasite gibi unsurlar açısından birbiriyle eşit olmaktadır. Ancak kadının kapasitesi toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla sınırlandırılmaktadır. Toplumsallaşma süreci kadın ve erkeğe cinsiyetlerine uygun davranış modellerini benimsemelerini sağlarken, aynı zamanda kimi toplumsal alanları da kadın ve erkeğe göre ayırmaktadır. Ailede başlayan ve her toplumsal kurumda görülebilecek olan bu ayrışma, kadın ve erkeğe nasıl yaşaması, nasıl davranması, ne ile uğraşması gerektiğini belirleyerek, bireyden sorgulamadan kabul etmesini beklemektedir (Timisi, 1997, s. 4). Liberal feminist yaklaşıma göre bu alanlarda kadınların erkeklere göre ikincil kalmasının nedeni, eş ve anne olarak kadınların doğal rolleri hakkındaki yargılar olmakta ve eşitlik için kadınlara da özgürlük ve bireyciliği içeren genel liberal ilkeler uygulanmalıdır. Bu doğrultuda liberal feministler eşit fırsatlar, geleneksel olmayan roller, kadınları mesleklere yönlendiren ve iktidarı ele geçirmek üzere eril niteliklerini geliştirmeleri için kadınlara teşvikte bulunmaktadır (van Zoonen, 1997, s. 305). Böylelikle liberal teorinin kendi içindeki gelişimine paralel şekilde, liberal feministlerde daha fazla sosyal liberal pozisyon benimseyerek, kadınlara yönelik eşitsizliğin devlet müdahalesi ile giderilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Berktaş, 2013, s. 9). Liberal feminizme göre kadınlar toplumda daha fazla güç elde etmeli, erkek egemen alanlara girmeli ve güç kazanmalıdırlar.

Kadınların bu görünürlüğü, belirli süre sonra kitle iletişim araçlarına da yansımaktır. Bu hedeflere ulaşmak için liberal feministler gazetecilik bölümlerinde cinsiyetçi olmayan profesyonelliğin öğretilmesi, cinsiyet eşitsizliğine dayalı kalıp yargılar ve etkileri konusunda yayıncılar ve gazeteciler arasında farkındalık yaratma, medya kurumlarına eşitlikçi politikalar uygulamasını talep etme gibi stratejiler geliştirmişlerdir (van Zoonen, 1997, s. 306).

Kadınların ezilmesine ve kadınlara uygulanan baskının nedenlerini anlamaya yönelik kavramsal bir çerçeve sunan radikal feminizm, söz konusu baskının nedenini “patriyarka” ya da “erkek egemen düzen” olarak görmektedir (Çakır, 2007b, s. 448). Bu doğrultuda kadının ezilen taraf olmasını biyolojik nedenlerle açıklayan düşünceye karşı, biyolojinin kader olmadığını, kadına ve erkeğe atfedilen rollerin sosyal ve kültürel bir sonuç olduğunu belirtmişlerdir (Sallan Gül, 2012, s. 131). Özellikle özel alan, pornografi, cinsel şiddet gibi çalışmalara odaklanan radikal feministler, pornografinin kadınları elde edilip sahiplenmesi ve kullanımı gibi olguların erkekler tarafından gerçekleştiğini ve yine erkekler için kâr amacıyla üretildiğini düşünmüşlerdir. Radikal feministlere göre pornografi, kadının cinsel ve ekonomik eşitsizliğini kazanç elde etmek için sömürmektedir (Mackinnon, 2015, s. 225). Bu doğrultuda kadınların kendi iletişim araçlarını yaratmaları gerektiğini düşünen radikal feministler, kadınların yönettiği medyada hiyerarşi ve ikincilleştirme olmayacağını ileri sürerek, basında ve görsel medyada feminist kitaplar, mektuplar, radyo ve televizyon programları, dergiler, video ve film gruplarının çoğalmasını mümkün hale getirmiştir (van Zoonen, 1997, s. 308).

Bu çalışma kadının nafaka hakkındaki haberlerin medyaya yansımalarını ele almaktadır. Kadının nafaka hakkının kadının ev içi emeğini görünür kılması ve nafaka tartışmalarının kadın yoksulluğu temelinde gerçekleşmesi nedeniyle çalışmada ele alınan kuram da sosyalist feminist kuram olmaktadır. Bu nedenle kuramsal perspektifte sosyalist feminizme daha fazla odaklanılmaktadır.

Feminist hareketin her bir türü ataerkil toplumda kadına yönelik farklı ayrımcılıkları ele almaktadır. Ataerkilliğin toplumsal yaşamın her alanında kendini yeniden üretebilme kapasitesine sahip olduğuna odaklanan ikinci feminist hareket de, özellikle kadınların ikincilleştirildiği bir alan olarak ailenin altını çizmiştir (Bora,

2008: 41). İkinci dalga hareket içerisinde kadının emeğinin özellikle ev içi alanda sömürülmesine odaklanan sosyalist feminizm de, kadının cinsiyetine dayanan toplumsal konumunu hem kapitalizm hem de ataerkillik çerçevesi içerisinde ikili sistem temelinde tartışmış, marksist ve radikal feminist düşünciyi bir araya getirmiştir (Ritzer, 2015, s. 179).

Marksist feminizmden birçok noktada farklılaşan sosyalist feminizm, erkek egemenliğinin nedenlerinden biri olarak Marx'ın kapitalizmin sınıf ilişkilerini kabul etse de, ataerkilliğin tamamen kapitalist sınıf sistemiyle ilişkili olduğunu reddetmektedir. Sosyalist feministlere göre, ataerkillik ekonomik koşullarla etkileşime girse de erkek egemenliğinin bağımsız bir yapısı da olmaktadır (Ritzer, 2014, s. 470). Geleneksel marksizm, kapitalizmin ev ile kamusal üretim alanını nasıl ayırttığını ve kadının ev içi alandaki emeğinin değersizleştirilmesini açıklasa da, kadının özel alanda, erkeklerin kamusal alanda konumlanmasının nedenlerini açıklayamamıştır. Anca buna rağmen marksist feminizm kadının emeğinden kimin yararlandığını ve kadının ezilmesinin maddi temelini atmasıyla önemli olmaktadır (Çakır, 2007b, s. 458). Bu doğrultuda cinsiyet eşitsizliğinin sadece kapitalizmin bir sonucu olduğunu ileri süren ve ataerkilliği bağımsız bir sistem olarak ele almayan marksist feministler, erkeklerin kadınlar üzerindeki hiyerarşisinin nedenini, sermayenin emek üzerindeki egemenliğinin sonucu olarak görmektedirler (Walby, 2021, s. 17). Düşüncelerinde Marx ve Engels'ın maddeci anlayışına dayanan marksist feministlere göre kadının ezilmişliği ve sömürüsü ancak kapitalist toplum yıkıldığında sona erecektir. Sosyalist feministler de sadece ekonomik ve sınıfsal yapı anlayışına dayanan bu düşünciyi eleştirmekte ve marksist feminizmi “mutsuz bir evlilik” olarak tanımlamaktadırlar (Hartmann, 2016, s. 157). Sosyalist feministlere göre marksist feminizm, sosyalist bir devrim geçiren ülkelerdeki kadınların ezilmesinin nedenlerini açıklayamamakta (Donovan, 2016, s. 159) ve ev içi emeğin kapitalist sistemin bir parçası olduğunu kabul etse de, kadınların ikincilleştirilmesine dair bütünsel bir açıklama vermemektedir. Marksist feminizmin en büyük eksiği, kadınların ezilmesinin sadece kapitalizme bağlanmasıdır. Sosyalist feministlere göre bu yönüyle marksist feminizm, cinsiyet körü olmaktadır.

Sosyalist feminizm, ikinci dalga feminist hareket içinde şekillenen radikal feministlerin düşüncelerinden de ayrılmaktadır. Radikal feminizmin önemli özelliği,

erkeklerin kadınlar üzerine kurduğu egemenliğinin nedenini ataerkil düzen olarak görmesidir. Ataerkil düzende ezen ve sömüren erkek, ezilen ve sömürülen de kadın olmaktadır. Radikal feministlere göre, kadının ezilmesinin nedeni toplum, kapitalizm gibi kavramlara bağlamak yeterli değildir, erkeklerin bu baskıda rollerinin neler olduğu açığa çıkarılmalıdır (Çakır, 2007b, s. 448). Radikal feministler, ev içi alanda cinsellik, şiddet ve cinsiyet ilişkileri yoluyla erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu hiyerarşiye odaklanmaktadır. Sosyalist feministler, radikal feministlerin odaklandığı ataerkil düzenin kadınların baskı altına alınmasında etkisinin olduğunu kabul etmekte ancak tek neden olmadığını düşünmektedirler. Buna karşılık erkeklerin hiyerarşik üstünlüğü hem kapitalizmin hem de ataerkil düzenin bir sonucu olarak görmektedirler (Walby, 2021, s. 19).

Sosyalist feministler, çözümlemelerini yaparken “kapitalist ataerkillik” kavramını kullanmaktadırlar. Kapitalist ataerkillik, hem kapitalist ekonomik düzenin hem de ataerkil yapının kadınlar üzerinde oluşturduğu baskı ve ezilmeyi ele almaktadır. Sosyalist feministlere göre kapitalizm ve ataerkilliğin birbirine eklemlenmesi kadınlar üzerinde öncesinden çok daha fazla sömürüye ve ikincilleşmeye neden olmaktadır. Sosyalist feministler, kadının emeği ve kapitalist üretim ilişkilerinin yanı sıra, kadının ev içi alandaki konumu ve ev içi emeğinin sömürülmesinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayanan bir durum olduğunu da ortaya koymuşlardır. Patriyarka ve kapitalizmin ortaklığına vurgu yaparak, üretim ve yeniden üretim kavramlarıyla kadınların emeğinden hem kapitalizmin hem de patriyarkanın yararlandığını ileri sürmektedirler (Acar Savran, 2009, s. 42).

Sosyalist feministlerin, kapitalizm ve patriyarka ilişkisine dair aralarında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bazı feministler kapitalizm ve ataerkil yapıyı birbirine bağlı hatta tek bir sistem olarak görmektedir. Patriyarka toplumsal denetimi sağlamakta, kapitalizm ise ekonomik düzenine kâr odağında devam etmektedir. Kapitalist sistemin temelinde ataerkillik vardır ve kadınların emeğini değersizleştirir, baskı altında tutar. Bu baskı ve sömürü kapitalizm için gerekli ve vazgeçilmez olmaktadır (Örneğin; Eisenstein, 1979; Young, 1986). Bazı feministlere göre ise ataerkil ve kapitalist sistem birbirinden ayrı yapılar olmaktadır. Kapitalist sistem, ev ile iş yerini birbirinden ayırmış, kadın ve erkek arasındaki hiyerarşiyi arttırmış, kadının hem üretim alanında hem de ev içi alandaki emeğini daha görünmez

kılmıştır. Ancak kadının sömürülmesi ve emeğinin değersizleştirilmesi kapitalist sistem ile başlamamıştır, kapitalist sistem aradaki hiyerarşiyi ve sömürüyü arttıran bir etken olmuştur. Bu bağlamda kadın emeğinin sömürüsü sadece kapitalizme indirgenmemelidir (Örneğin; Hartmann, 1979; Barret, 1986).

Sosyalist feministlere göre kadının emeğinin değersizleştirilmesi ve sömürülmesi ataerkil ve kapitalist sistem ortaklığının vazgeçilmez koşullarından biridir. Toplumsal yaşamın her alanında kadınlara yönelik bir emek sömürüsü bulunmaktadır. Özellikle ataerkilliğin yeniden üretildiği aile, üretimin ve dağıtımın yapıldığı bir yer olarak kadın emeğini sömürmektedir. Geleneksel anlamda aile içinde tanımlanan kadın, ev içi hizmetini sevgi ilişkisi içinde en yakın oldukları kişiler için yapmaktadır. Bu öznel, görünmeyen biçimiyle kadının karşılıksız emeği “sevgi karşılığı çalışma”dır (Acar Savran, 2009, s. 19). Hartmann’a göre, ataerkil iktidarın üzerinde durduğu maddi temel, erkeklerin kadınların emek gücü üzerindeki denetimleri olmaktadır. Erkekler bu denetimi kadınların geçimlerini sağlayan işlere ulaşmasını kısıtlayarak ve kadınların cinselliğini sınırlandırarak gerçekleştirmektedir. Ataerkil toplum temelini oluşturan tek eşli heteroseksüel evlilik de erkeklerin her iki alandaki denetimini kolaylaştıran en etkili biçimdir. Kadınların kaynaklara ulaşmasını ve cinselliklerini kısıtlamak erkeklerin kadının emek gücü üzerindeki denetimini sağlamanın yanında aynı zamanda evde çocukların kadınlar tarafından yetiştirilmesini ve kadınların birçok kişisel ve cinsel yönden erkeklere hizmet vermesini sağlamaktadır (Hartmann, 2020, s. 175). Molyneux’da kadının ev içi alanda çocuk bakımının, kadınlar açısından en tuzağa düşürücü, aynı zamanda da kapitalist devlete en çok yarar sağlayan maddi ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Kadının işgücüne katıldığı durumlarda devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken bu bakım, kapitalizmin az maliyet harcama isteği doğrultusunda kadına “aile ücreti”, “ev kadınlığını kutsama” gibi söylemler üretmektedir. Bu anlamda kadınların “yedek sanayi ordusunun özgül bir katmanını” oluşturduğu söylenebilir. Söz konusu katman, savaşlarda kadın emeğine başvurulana ancak erkekler geri döndüğünde “yerlerine gönderilenler katmanı” olmaktadır. Bu yer ise kadınların “doğal” yatkınlığını içermesi nedeniyle, çocuk bakımını kadınların geleneksel rollerine indirgemekte ve bakım hizmetlerinde kapitalist devletin “az maliyet” harcanmasını sağlamaktadır (2020, s. 150-151). Böylelikle çocuk, yaşlı, hasta bakım hizmetlerini karşılamayan

devlet, kadını geleneksel roller içinde biçimlendirmekte ve hem ataerkil sistemi sürdürmeye devam ederken, hem de kapitalist sistem doğrultusunda kendi masraflarını azaltmayı amaçlamaktadır. Bu amaç ise, kadının emeğinin görülmemesinden ve dolayısıyla sömürülmesinden geçmektedir (Özbudun ve Sarı, 2007, s. 105; Toksöz, 2017, s. 123). Delphy ise, ev emeği tartışmalarında kadınların karşılıksız emeği ile kapitalizm arasındaki ilişkiyi değil, kadınlar ve erkekler arasındaki “üretim” ilişkisini ele almaktadır. Bu doğrultuda “Baş Düşman” adlı makalesinde kadınların emeğini kapitalizmden ziyade evlilik yoluyla erkeklerin sömürdüğünü ileri sürmektedir. Delphy’e göre, kadın emeğinin sömürülmesi ev işi ve çocuk yetiştirmeyle gerçekleştirilmektedir. Dünya üzerindeki tüm toplumlarda ev içi hizmet, çocuk bakımı kadınların karşılıksız emeğine dayanmaktadır. Kadınların emek gücü karşısında ihtiyaçlarını sağlamak ise kadınlara bağış gibi sunulmaktadır. Böylelikle kadının emek gücüne evlilik yoluyla el konulmaktadır (Delphy, 2020, s. 92-103). Benzer şekilde MacKinnon’da aileyi eril şiddet, yeniden üretilen sömürü ve kadının baskı altına alınmasına olanak sağlayan bir alan olarak görmektedir. Kapitalizm ve aile aynı otoriter yapıyı sergilemekte örgütlenmesi, kaynak dağıtımı birbirine benzemektedir (2015, s. 82). Bu doğrultuda sosyalist feminizmde ataerkilliğin yeniden üretim ve baskılama tarzı olan aile, evlilik yoluyla kadınların emeğini sömürmekte ve ataerkil hiyerarşik ilişkinin üretildiği en önemli alan olmaktadır.

Evlilik konusunda yaklaşımlar tüm feminizmlerde kadının ikincilleştirildiği bir alan olarak ele alınmıştır. Örneğin liberal bir feminist olan Susan Moller Okin, kadının evlilikten sonra yasal kimliğinden yoksul bırakılmasını ve hukukun, kadının kocasının himayesinde olduğunu düşünmektedir. Böylelikle kadının varoluşu, erkeğin varoluşu ile ortaklanmıştır (Donovan, 2015, s. 36). Radikal feminizmin temsilcilerinden biri olan Firestone, ataerkil sisteme dayanan aile kurumunu reddetmektedir. Ona göre ataerkil aile ile birlikte kadınlar özgürlüğünü tamamen kaybetmiştir, bu nedenle kadınların özgürleşebilmesi için aileden kurtulması gerekmektedir (1993, s. 264).

Evlilik ve aile kadar boşanma olgusu da feministlerin tartıştığı konulardan biri olmaktadır. Kadınların boşanabilme hakkı ve çocuklarıyla erkeklerden bağımsız olarak yaşayabilmesi liberal feminizmin sonucu olsa da, bu durumun yaygınlaşması

ancak 1970’lerden sonra mümkün olmuştur. Bu dönemlerde feminist hareketin etkisiyle evli kadınlar ücretli iş alanına girmeye, evli ve çocuklu kadın ailesine, erkeğe bağımlı olmadan maddi olarak refahını sağlamaya başlamıştır. Devlet politikaları boşanma durumunda genellikle yalnız kadını desteklese de, liberal boşanma yasalarıyla birlikte kadınlar birlikte yaşamak istemedikleri birine bağımlı kalmak zorunda kalmamıştır (Walby, 2021, s. 297). Connell’de evliliği ve aileyi hegemonik erkekliğin üretildiği alanlardan biri olarak görmektedir. Böylelikle kadınları aşağı, erkekleri hakim pozisyonlarda tutan hegemonik erkeklik (2005, s. 77), feminizmin mücadelesi ve erkek üstünlüğünün biyolojik özelliğe dair yönünün kalmamasıyla birlikte egemenliğini kuracak yol bulamamakta ve bu durum “ayağının altından zeminin kayması” gibi bir hisse kapılmalarına neden olmaktadır (Çakır, 2009, s. 115). Geleneksel bakış açısında erkeklerin egemenliklerini pekiştirdiği, kadınların ise adanmışlık, sorumluluk, fedakârlık gibi anlamlar yüklediği aile, kadınların hak mücadelesi ve insan olarak görünür olma çabalarının sonuçlarıyla birlikte, evlilik kurumuna yüklenen anlamlar da değişmiştir. Evliliğin geleneksel rollerden ziyade aşk ve sevgi bağı ile kurulması, kadını ev içi hizmetlisi olarak gören geleneksel erkekliğin korku ve saldırganlık yaratma potansiyeli yükseltmiştir (Ruspini, 2013, s. 35). Bu anlamda boşanma, erkeğin geleneksel otoriteyi kuramadığı, babanın üstünlük rolünü oynayamadığı bir durum olarak erkeğin “üst” konumunun kaybı olmaktadır (Ok, 2011, s. 94). Delphy’de göre de boşanma, evlilik kurumunun sürekliliğinin sağlandığı bir kurumdur. Bu doğrultuda boşanan kadınların mahkum edildiği maddi koşullar, onların yeniden evlilik yapmalarını zorunlu kılmakta ve daha iyi evlilik yapacağına dair düşüncüyü güçlendirmektedir. Ona göre evliliğe bir kez adım atan kadının emeğine el konularak iş gücü piyasasında güçsüzleştirilecek ve evlenmeye yeniden mecbur edilecektir.¹⁰ Hartmann’a göre de, kadının ücretli iş alanına katılması boşanmayı kolaylaştırmış olsa da kadınların boşanma durumları çok yüksek olmamaktadır. Ataerkil sistemin getirdikleri doğrultusunda çok az sayıda kadın, kendisine ve çocuklarına yeterli düzeyde bakabilecek kadar refaha erişmiş durumdadır (2020, s. 189).

Sosyalist feminizme göre, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin kurulmasında ve iktidar ilişkilerinin devam ettirilmesinde aile, evlilik, ev içi bakım hizmetleri önemli

¹⁰ <https://feministbellek.org/bosanma/>

bir yer tutmaktadır. Özellikle aile kurumundaki ataerkil ideoloji, kadının aile içinde emeğinin sömürülmesine neden olmakla birlikte, evliliğin eril tanımı da ataerkilliği tekrar üreten, erkek otoritesini pekiştiren bir süreç olarak önemli görünmektedir. Böylelikle kadını ikincilleştiren ve erkek egemenliğini üreten ideolojinin kendisini temel çalışma konusu haline gelmiştir. Ekonomik koşulların karşısında aile, okul, din, medya gibi aygıtların göreceli özerkliğini vurgulayan Althusser'in çalışmaları ve Gramsci'nin hegemonya kavramını çözümleyen sosyalist feministler, medyayı kapitalist ve ataerkil düzeni doğal düzen olarak tanımlayan ideolojik bir aygıt biçiminde ele almışlardır. Böylelikle ana akım medyada reform yapma ve ayrı feminist medya üretmeyi odak noktalarına alan sosyalist feministler, medya iş gücünün örgütlenmesinde yapısal değişimleri zorunlu kabul etmektedir (van Zoonen, 1997, s. 311).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ VE MEDENİ HAKLAR ÜZERİNE TARTIŞMALAR

2.1. TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ

Kadınların sadece kadın olmalarından kaynaklanan sorunlar, sadece günümüze değil, dünyanın her yerinde geçmişten gelen bir problem alanıdır. Kadınlar kendilerine yüklenen ikincil statüye, rollere ve ayrımcılıklara karşı mücadelesini yıllardır sürdürmektedirler. Böylelikle toplumdaki her alanda erkek egemenliğini kırmak için mücadele etmekte ve eşitlik ilkesini geliştirmeye çalışmaktadırlar. Kadınların toplumsal konumları dünyanın her yerinde farklı olmakla birlikte, gösterilen mücadele de farklılıklar göstermektedir.

Türkiye’de kadınların hak mücadeleleri de oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Bu nedenle Türk kadınlarının bugün elde ettikleri hakları, gösterdikleri mücadeleyi anlamak adına tarihsel süreç içerisinde kadının toplumsal konumunu ele almak gerekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada Tanzimat’tan günümüze gelişen ve değişen kadın hareketi ele alınmıştır.

2.1.1. Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kadın Hareketi

Türkiye’de kadın hareketinin tarihi 19. yüzyıl sonlarına, Osmanlı Dönemine dek uzanmaktadır. Osmanlı’nın modernleşme çabalarıyla toplumun çeşitli alanlarında gerçekleşen ilerleme ve değişimler kadınlarında hak alanlarının önü açmış, Batılılaşma düşüncesi doğrultusunda Osmanlı kadınının konumu da değişmeye başlamıştır. O zamana dek sadece ev içi alanda anne ve eş rolleriyle sınırlandırılan kadınlar, toplumsal yaşamda farklı bir statü kazanmak amacıyla eğitim, çalışma yaşamı, sosyal hayata katılım, yazar olarak görünür olabilme, kadının aile içindeki konumunu yükseltmek gibi medeni hak taleplerinde bulunmuşlardır. Bu hak taleplerini görünür kılmak için de gazete ve dergiler çıkarmak, sivil alanda

örgütlenmek, dernek kurmak gibi önemli görevler üstlenmişlerdir (Çakır, 2007, s. 431).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısında yüzyıllardır süren başarısı XVII. Yüzyıl itibariyle son bulmaya başlamış bir yandan toprak kayıplarıyla karşılaşırken bir yandan askeri, ekonomik, yönetim alanında yaşanan başarısızlıklar nedeniyle Avrupa karşısında gerilemeye başlamıştır. Avrupa'da kapitalizmin yükselmesi, büyük imparatorlukların yok olması ve ulus devletin ortaya çıkması Osmanlı hükümetinde kaygı yaratmış ve hem siyasi hem toplumsal olarak eski gücünü kazanmak adına Batı'yı örnek alarak değişim yoluna gitmiştir. Başta askeri alanda başlayan gelişmeler Osmanlı'nın kötüye giden durumunu değiştirmemiş, zamanla sosyal ve siyasi alanda da Batı tarzı değişikliklere ihtiyaç duymuştur. Bu dönem gelişmek ve dağılmamak adına Batı'yı örnek alarak modernleşme çabalarına giren Osmanlı'da özellikle 3 Kasım 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra Batı etkisi daha çok hissedilmeye başlamıştır (Kurnaz, 1997, s. 16; Sancar, 2020, s.82).

Batılılaşmanın ilk somut örneği olan Tanzimat Fermanı askeri, hukuk, ekonomi gibi birçok alanda yeni düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Düzenlemelerde dönemin güçlü devletlerinden Fransa'nın etkisi birçok alanda görülmüştür. Örneğin, Fransız İhtilali'nden etkilenerek Tanzimat Fermanı'nda insanlar kanun önünde eşit kabul edilmiş, padişahın mutlak otoritesinin zayıflamış, ticaret, ceza kanunnamesi, eğitim gibi alanlardaki yeniliklerde Fransa takip edilmiştir (Kurnaz, 1997, s. 15). Tanzimat Döneminde başlayan bu modernleşme çabaları toplumda Doğu-Batı ikilemi yaratmış ve Avrupa'nın gerisinde kalan Osmanlı, bir yandan Batılılaşıp modernleşmeye çalışırken, bir yandan kendi toplumsal kimliğinin olduğu Müslüman Doğu toplumunun gelenek ve göreneklerine bağlı kalmaya çalışmıştır. Bu dönem şariat yasasıyla yönetilen Osmanlı için sorun, yapılacak değişikliklerin İslam dini ile uygunluğunu tartışmak olmuştur. Böylelikle Batı'nın Osmanlı toplumunun modernleşmesinde yaratacağı etkiyle ilişkili genel anlamda iki görüş ortaya çıkmıştır. Birinci görüş, geçmiş ve geleceği bir köprü olarak gören, geçmişin toplumsal, kültürel, ahlaki doğrularını muhafaza etmek gerektiğini düşünen ve Batı uygarlığının etkisini sadece teknik, maddi ve idari olarak sınırlamak isteyen görüştür. İkinci görüş ise, uygarlığın evrensel olduğunu savunan ve çağa ayak uydurmak için gelenekleri değiştirmek isteyen görüştür (Göle, 2010, s. 51). Bu

doğrultuda Osmanlı idari, siyasi konularda Batılı tarzı model alırken, toplumsal konularda Batı'yı örnek almanın toplumsal tehdit ve yozlaşma yaratacağını düşünerek Müslüman Doğu toplumu kültürüne sahip çıkmaya çalışmıştır.

Tanzimat Dönemi ile birlikte başlayan modernleşme süreci Osmanlı kadınlarının konumunu da etkilemiştir. Askeri ve idari alanda başlayan değişiklikler, haklar alanında da Batı'nın liberal anlayışı doğrultusunda ilerlemiştir. Bu bağlamda Osmanlı'nın gelişmesi ve ilerlemesi, Batı ideallerini kanıtlamak amacıyla devlet feminizmine gidilmiş, bazı konularda kadın hakları devlet tarafından geliştirilirken, özellikle kadınların kamusal alanda görünürlük gibi medeni hakları fermanlarla sınırlandırılmaya devam edilmiştir. Böylelikle bu dönem kadın hakları, demokratikleşmenin kanıtını oluşturmak ve Batılılaşmak adına stratejik bir adım olarak ele alınmıştır (Tekeli, 2015, s. 28-29). Osmanlı'nın modernleşme çabası ile birlikte, kadınlarında toplumsal eşitlik ve kadın hakları konusunda mücadele etmeleri gerektiği anlayışı doğmuştur. Sivil alanda örgütlenen kadınlar gazete, dergi ve dernekleri kullanarak seslerini duyurmuş, kendilerine dayatılan ikincillığe karşı harekete geçmeye başlamışlardır. Eğitim ve çalışma hakkının yanında, aile içinde kadının konumunu yükseltmek, kılık kıyafetlerinde devlet denetiminin son bulması, toplumsal yaşama katılım, hukuk konusunda erkeklerle eşitlik, tek eşlilik gibi durumlar bu amaçlanan en önemli konulardan olmuştur (Çakır, 2011, s. 201-389; Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 222-223). Tekeli'nin birinci dalga feministler olarak ele aldığı kadınların talepleri (1998, s. 340) ve modernleşme adımları karşısında sınırlı da olsa kadının toplumsal konumu, medeni hakları, çalışma yaşamına katılımı değişmeye başlamıştır. Ancak siyasi yaşama katılım konusunda Cumhuriyet'in kurulması beklenmektedir.

Tanzimat ile birlikte Osmanlı toplumunda gelişme ve ilerlemenin önündeki sorunlardan biri olarak ele alınan eğitim, modernleşme çabasındaki yapının oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Dönemin aydınları, kadınların modernleşen dünyaya erkekler kadar ayak uyum sağlayamadığını ileri sürmüş ve bu duruma neden olarak kadınların eğitim olanaklarından faydalanamamasını görmüşlerdir. Bu doğrultuda gelişmenin ve değişimin önemli adımlarından biri olarak kadınların eğitilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir (Sancar, 2020, s. 84). Osmanlı kadınlarının eğitim hakkını destekleyen erkek aydınlar, eğitimin gerekliliğini kadının daha iyi bir

anne ve eş olması üzerinden ele almışlardır (Berktaş, 2006, s. 93). Böylelikle eğitim alan kadınların daha iyi çocuklar yetiştireceği ve o çocukların devlete yararlı olacağı düşüncesi hakim olmuştur. Örneğin Namık Kemal, *Tesvir-i Efkar*'da yayımlanan, “*Terbiye-i Nisvan Hakkında Birkaç Layiha*” isimli makalesinde kadın eğitiminin gerekliliğini vurgulayarak, eğitim alan kadınların daha iyi çocuklar yetiştireceğini ve milletin saadeti için bu durumun elzem olduğunu ileri sürmüştür. Namık Kemal gibi kadının eğitime odaklanan Ahmet Mithat da ailelerin sağlam yapıda olması için kadınların bilinçli ve eğitilmiş olması gerektiğini düşünmüştür (Karabulut, 2013, s. 50). Bu bağlamda kadının eğitiminin tartışılmaya başlandığı Tanzimat döneminde ilk Kız Rüştîyesi 1858’de açılmıştır. Takiben Kız Öğretmen Okulu, Ebe Mektebi gibi meslek eğitim okulları açılmış ve kadınlar daha iyi bir anne, eş olabilmek ve devletin çıkarları için sınırlı düzeyde de olsa eğitim hakkına sahip olmuşlardır (Çakır, 2007, s. 298; Kurnaz, 1997, s. 17).

Tanzimat Döneminde hukuk alanında da önemli değişiklikler yapılmıştır. Temel haklar fermanı olarak nitelenen, keyfî cezalandırma sistemine son veren Tanzimat Fermanı, Osmanlı sınırları içinde yaşayan tüm vatandaşları ayrıcalıksız konuma getirse bile kadınların konumu hakkında çok fazla değişiklik söz konusu olmamıştır. Medenileşmenin ve Batılılaşmanın somut bir karşılığı olarak yazılan Mecelle Kanunu (Mecelle-i Ahkamı Adliye) sadece borçlar, yargı, miras hukukunu ele almış, kadın haklarında, aile hukuku konusunda değişiklik getirmemiştir (Çakır, 2011, s. 204). Kadının mahkeme karşısındaki tanıklığı İslami anlayış değiştirilmeden korunmuş ve kadınların unutkan olduğunun altı çizilerek iki kadının şahitliğinin bir erkekle eşdeğerde sayılması durumu değişmemiştir (Berktaş, 2006, s. 99). Kadının konumunu ev içi yaşamla sınırlayan, toplumsal alanlarda kadın erkek birlikteliğine izin verilmeyen, kadınların gece sokağa çıkmalarını yasaklayan, koyu renk çarşaf giymeleri gerektiğini emreden fermanlara bu dönemde de rastlanmıştır (Çakır, 2011, s. 204). Yine bu dönemde cariyelik kaldırılrsa da, bu karar sadece kağıt üzerinde kalmış ve saltanatın kaldırılmasına kadar devam etmiştir (Kurnaz, 1997, s. 55).

Tanzimat Döneminde kadınların toplumsal konumlarına yönelik yapılan değişikliklerden bir diğeri Arazi Hukuku olmuştur. Tanzimat öncesi dönemde kadınların ve kız çocuklarının toprak mirası alma hakkı mevcut olsa da bu hak erkeklere oranla çok daha az bir durumdaydı (Çakır, 2011, s. 203). İslam hukukuna

göre kadının payına düşen 1/3 oranında miras hakkı bulunurken, Arazi Kanunnamesi ile birlikte kadın ve erkekler arasında eşit miras paylaşımı gelmiştir. Bu durum Osmanlı toplumunun örfi hukuktan uzaklaşarak Batı hukukuna yaklaşma çabaları olarak görünmüştür (Kurnaz, 1997, s. 52; Berktaş, 2006, s. 98).

Farklı milletlerden oluşan Osmanlı Devleti'nde özel hukuka ait sorunlar, kişinin içinde bulunduğu cemaat tarafından çözülmüştür. Müslüman kadının konumunu belirleyen aile hukukunun kaynağı ise Kuran'a dayandırılmıştır. Aile kurmanın ilk adımı sayılan evlilik, hiçbir resmi yetkilinin karışmadığı, tamamen devlet kontrolünden uzak tutulan bir alan olmuştur. Evlenme yaşına sınır konmamış, evlenmek isteyen kişilerin isteklerini doğrudan ya da vekilleri aracılığıyla iki tanık önünde belirtmesi yeterli olmuştur. Evliliğin kesinlik kazanması için herhangi bir dini/resmi yetkilinin katılımı gerekmemiştir (Çakır, 2011, s. 201-202). Bu dönemde evlilikte amaç aşk evliliğinden ziyade, ülke nüfusu arttırmaya yönelik olmuştur. Kadınlar için evlenmek, aile kurmak, anne olmak toplumdaki en önemli görevlerinden biri sayılmıştır. Çocuksuz kadın "eksik kadın" olarak algılanmış, ya baba evine gönderilmiş ya da üzerine ikinci bir kadın alınmıştır (Çakır, 2011, s. 262). Osmanlı hukukunu oluşturan şeriat yasası, kadınların erkeklere göre ikincil konumunu yaratılışın doğası olarak görmüş, aile ve evlilikle ilgili konularda erkeğin çokeşli durumuna izin vermiş, cariyelik sistemiyle erkeklerin istedikleri kadar köle kadınla birlikte olmasını normal karşılamıştır (Berktaş, 2004, s. 10). Bu anlamda kadının evliliği İslami değerler doğrultusunda ve erkeklerin çıkarı üzerinde şekillenmiştir.

Şeriat Yasası'nın erkeğe tanımladığı haklardan bir diğeri de boşanma hakkıdır. Boşanma, yalnızca erkeğin gerçekleştirebileceği bir eylem olup kadınların böyle bir hakkı olmamıştır. Erkek, boşanma hakkını herhangi hukuki bir nedene dayandırma zorunluluğu olmadan istediği gibi kullanabilmiş, üç ay süren kanuni iddeti¹¹ bekledikten sonra kadını baba evine gönderme hakkına sahip olmuştur (Çakır, 2011, s. 202). Boşanma durumunun gerçekleştiği durumlarda da, çocukların velayeti sadece baba ve babanın ailesine verilmiş, anne ve ailesi için velayet durumu söz konusu olmamıştır (Berktaş, 2004, s. 11). Bu doğrultuda Tanzimat Dönemi,

¹¹ Kadının hamile olup olmadığının anlaşılması için belirlenen süre.

kadınların evlenme, boşanma gibi medeni haklarının bulunmadığı, kadınların birey olarak görünür olmaya çalıştıkları bir dönem olarak ele alınabilmektedir.

Erkeklerle verilen haklar ve kadınların toplumsal konumuna yönelik tartışmalar bu dönemde edebi eserlere de yansımıştır. Örneğin dönemin gelenekselci yazarlarından Mahmut Esad, şeriat yasasını ve çokeşliliği savunmuş ve bu durumun erkeklik doğasından kaynaklandığını ileri sürmüştür (Göle, 2010, s. 51). Ahmet Midhat ise çok kadınla evliliğin İslamiyet'e uygun olduğunu ifade etmiş, ancak tek kadınla gerçekleşen evliliğin daha doğru olduğunu düşünmüştür (Kurnaz, 1997, s. 60). Benzer şekilde Şemsettin Sami de çokeşli evliliğin İslam dini ile alakası olmadığını, bu durumun gerçek yasalarının bilinmediğinden kaynaklandığını söyleyerek tek eşli evliliğin “daha hayırlı” olduğunu savunmuştur (Göle, 2010, s. 53). Namık Kemal, Şinasi gibi dönemin yazarları ise Osmanlı aile tarzını eleştirmekte, aile içi erkek şiddetine, görücü usulü evliliğe karşı çıkmakta ve kadınların çalışma yaşamına girmeleri gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Kurnaz, 1997, s. 59; Sancar, 2020, s. 86).

Tanzimat Dönemi, kadınların toplumsal konumunun sadece erkek aydınlar tarafından değil, kadınlar tarafından da ele alındığı ve tartışıldığı bir dönem olmuştur. Tanzimat Dönemi'nde kadınların kendi haklarını ifade ederek görünür olma çabaları ise ilk kez basın yoluyla gerçekleşmiştir. Basında kadınlara ait yazılara dönemin gazete ve dergilerinde rastlanmaktadır. Kadın dergileri, ülkenin her kesiminden kadınların yazma çekimserliğini gidermede, taleplerini iletmekte önemli bir rol oynamıştır. Toplumsal ve siyasal alandan uzak kadınlar için, kadın dergiciliğini başlatanlar Avrupa'daki gibi dönemin aydın erkekleri olmuştur. Bu yayınlar ise toplum içinde kadınların rol ve sorumluluklarını gündeme getirmiştir (Çakır, 2007, s. 60). Tanzimat Döneminde 1868 yılında çıkarılan *Terakki* gazetesi, kadınlar adına yayın yapan ilk gazete olmuştur. Yayın tarihi bakımından ilk kadın dergisi olarak bilinen *Terakki Muhadderat*, Terakki gazetesi tarafından çıkartılmıştır. Ülkenin her yerinden dergilere, gazetelere mektup gönderen kadınlar, bu yayınlarda toplumsal konumlarını eleştirmişler, birey olarak görünür olma çabalarını sürdürmüşlerdir. 1875'de ise *Vakit Yahut Mürebbi Muhadderat*, yayın ilkesini “kadınlar yararına çıkarılan” gazete olarak açıklamıştır. Bir başka dergide aynı tarihlerde çıkan *Ayine* olmaktadır. Kadınlar ve çocuklar için çıkarılan dergi, evlilik,

eşlerin tutum ve görevleri, çocuğun eğitimi gibi konuları ele almıştır. Bu dönem kadınlara yönelik çıkarılan diğer yayınlar *Aile* (1880), *İnsaniyet* (1882-1883), *Hanımlar* (1882-1883), *Şükûfezar* (1883-1884), *Mürüvvet* (1885-1886), *Hanımlara Mahsus Gazete* (1895) gibi dergiler olmuştur. Dergiler içerisinde Hanımlara Mahsus Gazete, hem başyazarı ve yayın kadrosunun çoğunun kadınlardan oluşmasıyla, hem de 13 yıl süreyle çıkan en uzun süreli kadın dergisi olması nedeniyle diğer dergilerden ayrılmıştır. Fatma Aliye, Emine Semiye, Şair Nigâr Hanım gibi dönemin aydın kadınları bu dergiyle eserlerini duyurmuş ancak bu dergi aynı zamanda modernleşmeci erkek aydınların kadın söylemini destekleyen de bir yayın olmuştur. Böylelikle dönemin kadın dergileri ve gazeteler kadınların eğitim ve çalışma hakkı, kadın erkek eşitsizliği, çocuk ve ev işlerine ilişkin konuları ele almasının yanı sıra takvim ve yıldız sistemleri gibi bilgileri vermiş, politika haberleri, edebiyat gibi konularla ilgili yazılar yayımlayarak kadınların eğitime yönelik çabalarda bulunmuştur (Çakır, 2007, s. 63-67).

Tanzimat dönemi ilk kadın yazarların da geliştiği bir dönem olmuştur. Yazıları fikir hayatına atılan ilk kadın yazar olan Fatma Aliye, eserlerini bu dönem yazmaya başlamıştır. Fatma Aliye, Türk kadınının cemiyetteki meselelerinin tartışılmasını 1891’de yayınladığı *Nisvan-ı İslam* adlı eseriyle başlatan kadın yazarlardan biri olmuştur. Bilhassa bu eserinde çok evliliği savunan Mahmud Esat Efendi’yi eleştirmiştir. Fatma Aliye eserinde evindeki Avrupalı misafirlerine, onların Türk kadınları hakkındaki yanlış kanaatlerini değiştirmelerine yardımcı olacak bilgiler vermiştir. Bu doğrultuda Fatma Aliye, elbiseleri kapalı ve saçını örtülü olduktan sonra kadınların erkeklerle görüşmelerinin dinen yasak olmadığını, modayı da takip edebileceklerini ancak gündelik yaşamda dini hükümlere uygun olması gerektiğini ileri sürmüştür (Kurnaz, 1997, s. 63).

Tanzimat Dönemi ile birlikte gerçekleşen yenilikler, kadınların çıkardıkları dergi ve gazetelerde gösterdikleri birey olma çabaları, Osmanlı toplumundaki kadınların konumu da değişmeye başlamıştır. Kadınlara açılan eğitim kapısı, toplumda her ne kadar sınırlı kadının faydalanmasına yol açsa da, ilerleyen dönemin kadın hareketinin tohumlarının atılmasına yol açmıştır. Bu dönem Osmanlı toplumunun gelenekselci bakış açısından tam anlamıyla kopmak söz konusu olmasa da, söz konusu yapının bir noktaya kadar zayıflamaya başladığı görülebilmektedir.

Bu açıdan Tanzimat Dönemi, kadın hareketinin temellerinin atılmaya başladığı bir dönem olarak önem arz etmektedir.

II. Abdülhamit'in özellikle eğitim alanındaki reformlarla sürdürmeye çalıştığı 1876-1908 dönemi, tarihe "baskı rejimi" olarak geçmiştir. Bu rejime karşı olan Jön Türklerin baskılarıyla birlikte 23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilmiştir (Kurnaz, 1997, s. 73). Meşrutiyetin ilanı ile beraber toplumda özgürlük ortamının oluşacağına ve demokrasinin geldiğine yönelik inanç ağır basmış ancak 1911'de Trablusgarp'ın kaybı, 1912'de başlayan Balkan Harbi ve 1914'de başlayan ve 4 yıl sürecek olan Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Osmanlı büyük toprak kayıpları yaşamış ve gelişmeler beklenildiği gibi olmamıştır (Kurnaz, 1996, s. 19-20). Bu siyasi karışıklık içerisinde kadınların toplumsal konumlarıyla ilgili tartışmalar da hız kazanmıştır. Hükümet kendi düşüncesine yakın kadın örgütlerini desteklerken, kadınların sosyal ve ekonomik hayattaki yeri de daha çok önemsenmeye başlanmıştır (Kurnaz, 1997, s. 74). 1908'de İkinci Meşrutiyet'in ilanından 1922'de Cumhuriyetin kuruluşuna kadar olan bu süreç Osmanlı kadınlarının, kendi hakları için somut adımlar attığı bir dönem olarak önem arz etmektedir (Sancar, 2020, s. 93).

İkinci Meşrutiyet Döneminde kadınların eğitim hakkı tartışmaların hızlandığı konulardan biri olmuştur. Tanzimat Döneminde açılan okulların sayısı hızla artmaya başlamış, kalitesiz ve yetersiz araç, gereçlere sahip olan okulların kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde toplumdaki grupların kadınların eğitiminin hangi amaçla, nereye kadar ve hangi programlarla verileceği de tartışılan konulardan biri olmuştur. İslamcı gruplar, kadınların eğitiminin lise dönemine kadar verilmesini ve ev idaresi, çocuk bakımı gibi konuların öğretilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu dönem Avrupa'ya eğitim için ilk defa kızların gönderilmesine şiddetle karşı çıkmışlar ve Avrupa'ya giden kızların ahlaklarının bozulacağını düşünmüşlerdir. Batıcı ve Türkçü gruplar ise kadınların sosyal hayata katılması gerektiğine inandıkları için kız çocuklarına sınırsız bir eğitim hakkı verilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Kurnaz, 1996, s. 37-38).

İkinci Meşrutiyet Döneminde kadınların eğitime yönelik yapılan tartışmalar sonucunda olumlu adımlar atılmıştır. 15 Eylül 1913'de yürürlüğe giren Tedrisat-ı İbtidaiye Kanunu ile birlikte ilköğretim zorunlu olmuş, kız rüştiyeleri 6 yıl süren kız

ilkokulları haline getirilmiştir (Çakır, 2007, s. 302). 1914’de İstanbul Darülfünûnu’da kızlara yönelik ilk yüksek öğretim dersleri başlamıştır (Kurnaz, 1997, s. 80). Karma ve erkek ibtidâi mekteplerinin sayılarında azalma olurken, kız ibtidâilerinde yarıya yakın bir artış olmuştur. Rüştîyeler II. Abdülhamit’in 33 yıllık yönetiminde 76 yeni okul sayısı ile birlikte 85’e yükseltilmiştir. Kadınlara yönelik mesleği eğitim veren okulların sayısı da yükselmiştir. Ebe Mektebi (1905) açılmış, Hemşirelik ve Hastabakıcılık eğitimleri (1912) verilmiş, kız öğrenciler tıp fakültelerine girmeye (1922) başlamıştır. Böylelikle kadınların çalışma alanları genişlemeye başlamıştır. Ana Mektebi (1909), Ev Kadını Mektebi (1912) ve 1859’da ilk derslerini veren Kız Sanayi Mekteplerinin sayıları arttırılmıştır. Üniversitelerde karma eğitimin başladığı dönem yine İkinci Meşrutiyet dönemi olmuştur (Kurnaz, 1996, s. 78-103).

İkinci Meşrutiyet Dönemi kadın haklarının hukuksal boyutlar kazanması konusunda da ilk adımların atıldığı bir dönem olmuştur. Bu doğrultuda 1917’de Aile Hukuku Kararnamesi’nin imzalanması önem taşımaktadır. Aile Hukuku Kararnamesinin imzalanmasında dönemin kadın dergi ve gazetelerinin ciddi etkisi olmuştur. Bu anlamda kadınların medeni haklarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Kararname ile birlikte nişanın bozulması halinde manevi tazminat ödenmesine son verilmiş, kadınların evlenebilmesi için 17, erkeklerin evlenebilmesi için ise 18 yaş sınır kabul edilmiştir. Erkeklerle tanımlanan çokeşli evlilik durumu, kadının rızasına bırakılmıştır. Kadınlara da erkekler gibi boşanma hakkı tanınmıştır. Ancak boşanma durumunda bir aile meclisinin kurulmasına ve eşlerden birinin başvurusu ile birlikte yargıcın bir hakim tayin etme durumu oluşmuştur. Kurulan aile meclisi, tarafları evliliğin devamına ikna etmeye çalışmıştır. Boşanma kararı ancak meclisin bir tarafı suçlu bulmasıyla alınabilmektedir. Evlilik, bir memurun ve iki şahidin huzurunda çiftlerin isteklerini belirtmesi durumunda geçerlilik kazanmıştır. Böylelikle devlet, aile işlerine müdahale etmeye başlamıştır (Caporal, 2000, s. 119-125). Bu doğrultuda kadınlar evlenme, boşanma gibi medeni haklarını kısmen de olsa almaya başlamıştır.

Tanzimat Fermanıyla başlayan ve İkinci Meşrutiyetle devam eden süreçte o zamana kadar eş, anne ve ev hanımı rolüne sahip olan kadınlar, toplumsal yaşamda farklı statüler elde etmek amacıyla haklarını aramaya başlamışlardır. Özellikle basın ve dernekler yoluyla konferanslar düzenleyen kadınlar, hak taleplerini etkin bir

şekilde ifade etmişlerdir (Özkiraz ve Arslanel, 2011, s. 6). Bu talepler ve faaliyetler başta İstanbul olmak üzere belirli büyük merkezlerde gerçekleşse de kadın hareketinin yaygınlaşması bakımından önem arz etmiştir. Türk kadını bu dönemde eğitim, basın, ekonomik ve sosyal hayata atılma, cemiyetçilik gibi faaliyetlerde bulunmuştur. Cemiyetçilik faaliyetleri yardım toplama, kadınların eğitimini sağlamak, kadın haklarını savunmak gibi amaçlarla kurulmuştur. 1908 yılında kurulan ilk kadın kuruluşu *Cemiyet-i İmdâdiye ardından İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi (1908), Teâli Nisvan Cemiyeti (1908), Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi (1908), Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisâniye, Teâli-i Vatan-ı Osmanî Hanımlar Cemiyeti (1910), Donanma Cemiyeti Hanımlar Şubesi (1912), Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvân Cemiyeti (1913), Kadınları Çalıştırma Cemiyet-i İslamiyesi (1916), Musiki Muhibbi Hanımlar Cemiyeti (1918), İnas Darülfünûnu Mezûneleri Cemiyeti (1918)* gibi cemiyetler kurulmuştur (Kurnaz, 1996, s. 111-122; Çakır, 2011, s. 87-117). Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti, bu noktada feminist olarak değerlendirilebilecek tek dernek sayılmaktadır. Mezhep ayrımı gözetmeden her Osmanlı kadını üye olarak kabul eden dernek, kadın haklarının yükseltilmesi konusunda çalışmıştır. Kadınların toplumsal yaşama katılması ve bütünleşmesi, çalışma yaşamına katılma, kadınları kısıtlayan ve sınırlayan gelenekler, boşanma hakkının kadınlara tanımlanması, çok kadınla evliliğin engellenmesi, görücü usulü evliliğin kaldırılması gibi medeni haklara yönelik hukuksuzluk ve eşitsizliklerle mücadele etmiştir. Benzer şekilde Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi ve Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye gibi dernekler kadınların eğitimini temel amaç olarak kurulmuş ve yardım programları oluşturmuştur (Çakır, 2007, s. 90-109).

İkinci Meşrutiyet Döneminde kadınların sosyal hayata, çalışma yaşamına katılmasında ve haklarını, statülerini aramalarında cemiyetler kadar dergi ve gazete yayınlarının da önemli yerleri olmuştur. Yurdun her köşesindeki kadınlar kendi yaşantılarını paylaşmakta, başka kadınların da benzer yaşantılara ve ezilmişliğe sahip olduğunu görerek haklarını aramışlardır. İkinci Meşrutiyetle birlikte kadın dergilerinin sayılarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Meşrutiyet'in getirdiği özgürlük ortamı, kadın gazete ve dergilerini de harekete geçirmiştir. Bundan önceki dönemlerde kadınların eğitimi, aile, çocuk bakımı, moda gibi konular ağırlıklı olarak yayımlanırken, bu dönemde kadın haklarından daha çok bahsedilmeye başlanmıştır.

Yayınlarda Batı'daki feminist hareket anlatılmış, Osmanlı'da kadınlara yönelik uygulamalar eleştirilmiştir (Kurnaz, 1997, s. 123). Böylelikle 1908'de *Demet*, ardından *Mehâsin* (1908) ve *Kadın* (1908) yayımlanmıştır (Çakır, 2007, s. 74). Bu dönem kadınlar *Musavver Kadın* (1911), *Kadınlar Dünyası* (1913), *Hanımlar Alemi* (1913), *Seyyale* (1914), *Kadınlık* (1915), *Kadınlık Hayatı* (1915), *Bilgi Yurdu Işığı* (1916), *Genç Kadın* (1918), *Türk Kadını* (1918), *İnci* (1919), *Hanım* (1921), *Kadınların Saltanatı* (1920), *Ev Hocası* (1923) gibi birçok dergi çıkarmışlardır (Kurnaz, 1997, s. 124-134). Bu dergiler içinde ise Kadın Dünyası'nın ayrı ve önemli bir yeri bulunmuştur. 1913'ten 1921 yılına kadar yayımlanan dergi, Osmanlı kadınlarının hak mücadelesini üstlenen Osmanlı Müdâfaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin yayın organı olmuştur. Kadınlar için yeni bir dünya yaratma misyonu üstlenen dergi, kadınların hak mücadelesini yürütecek bir araç olarak ele alınmış, her kesimden kadının kendisini ifade etmesini hedeflemiştir. Dergiye *Hanımlara Mahsus Gazetede* olduğu gibi, dönemin entelektüel kadınlarından ziyade toplumsal kesimin her yerinden kadın yazı yazmış, destek vermiştir (Çakır, 2007, s. 80-81). Kadın hakları, eğitim, siyaset, aile gibi konuları ele alan dergi, dönemin en feminist denilebilecek dergisi olmuştur (Kurnaz, 1996, s. 147-164).

İkinci Meşrutiyet Döneminde 20 civarında kadın gazete ve dergisi yayınlanmıştır. Süreli 2000 yayının olduğu göz önüne alındığında bu sayının az olduğu düşünülse de, Tanzimat döneminde 10'u geçmeyen dergi sayısının İkinci Meşrutiyet dönemi iki katına ulaşması da küçümsenecek bir durum değildir (Kurnaz, 1996, s. 192). Kadın dergilerinde eğitim, siyasi hayat, moda, ev yaşamı, kadın hukuku gibi birçok konu ele alınmış ve yaşamlarından kesitler paylaşılmıştır. Böylece kadınlar arasında "bilinç yükseltme" durumuna gidilmiş ve hemcinslerinin de sırf kadın oldukları için uğradıkları ayrımcılıklar, eşitsizlikler tartışılmıştır. Kadınların taleplerini basın yoluyla dile getirmesi, onlara haklarını almanın yollarını açmıştır. Osmanlı'nın aydın kadınları Şair Nigâr (1862-1918), Fatma Aliye (1862-1936), Halide Edip (1882-1964), Emine Semiye (1958-1944) gibi kadınlar özellikle İkinci Meşrutiyet dönemine damga vurmuş ve o dönem yayımlanan dergi ve gazetelerden kadınların birey olma mücadelesi konusunda kadınları harekete geçirecek yazılar yazmışlardır (Zihnioğlu, 2003, s. 54).

İkinci Meşrutiyet Döneminde kadın dernekleri ve basın faaliyetlerinin kadınların statüsünü arttırmaya yönelik çabaları karşısında kadınlar çalışma yaşamına girmiştir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin savaşa olması ve dolayısıyla erkeklerin cepheye gitmesiyle birlikte kadınlar, erkeklerden boşalan iş pozisyonlarını doldurmuştur. Kadınlar ilk kez bu dönemde devlet dairelerinde memur olarak çalışmaya başlamış, Şekercilik, Tahin ve Bisküvi İmalatı, Konserve İmalatı, Tütün İmalatı, Kereste İmalatı, Halı Sanayi, Dokuma Sanayi, Sigara Kağıdı İmalatı, Matbaacılık, Sabun ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı gibi sanayi kollarında da çalışma yaşamına girmişlerdir (Kurnaz, 1996, s. 123-127).

İkinci Meşrutiyetin özgürlük ortamında kadınların hakları adına tartışmaya başlamaları, çalışma yaşamına katılmaları, Avrupa kültürünü öğrenmeleri, kıyafet alanında özgürlükler talep etmeleri ve kamusal alanlarda görünür olmaları İslamcı grupları rahatsız etmiştir. Bu özgürlükler İslamcılar için ahlaksızlığın göstergesi olmuştur. Yazılarında erkeklerle konuşan, peçesiz dolaşan “hafif kadın” karşısına, ağır başlı ve namuslu Müslüman kadın tipini çıkarmışlardır (Göle, 2010, s. 65). İslamcılar, Batı'dan sadece ilim ve teknik alınması gerektiğini, manevi ve kültürel yönlerin alınmaması gerektiğini düşünmüşlerdir. Onlara göre, özellikle kadınlar Batı akımından korunmalıdır. Kadın hakları ile ilgili olarak Avrupa'nın örnek alınması İslami Türk aile yapısını tehdit etmekte ve kadınların ahlakını bozmaktadır. Örneğin Mehmet Akif, *Müslüman Kadın* isimli eserinde ülkede tartışılan kadın meselesinin Avrupalıları taklit etmek hevesiyle gerçekleştiğini ve çarşafı çıkarmak bahanesiyle kadınların tamamen Batılı kadınlara benzeyeceğini ileri sürerek bu duruma karşı çıkmıştır. Batıcılar ise kadın konusundaki görüşlerine göre ikiye ayrılmışlardır. Batıcıların bir kısmı (Abdullah Cevdet, Selahattin Asım gibi) kadının örtünmesine karşı çıkmış ve kadınların ezilmişliği ile ilgili konularda İslamiyet'i göstermiştir. Örneğin Abdullah Cevdet *Pek Uyanık Bir Uyku* eserinde kadınların dilediği gibi giyinebilmesini, tek evliliğin esas olması gerektiğini ve cariyeliğin kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Daha ılımlı Batıcılar (Rıza Tevfik, Celal Nuri) ise kadın haklarını din çerçevesinde savunmuştur. Yazarlara göre kadınların geri kalmışlığının nedeni İslamiyet değil, dış tesirlerden kaynaklanmıştır. Tek eşlilik ve boşanma konusunda ise İslamcılar kendi içerisinde fikir ayrılığı yaşarken, Batıcılar tek taraflı boşanmaya karşı çıkmakta, tek eşli evliliği savunmakta ve kadınların eğitilerek

sosyal hayata katılmaları gerektiğini düşünmüşlerdir. Örneğin Celal Nuri, *Tarih-i Tedenniyat-ı Osmaniye* adlı eserinde kadınların katılımı olmadan ülkenin ilerleyemeyeceğini ifade etmiştir. Bunun içinde örfi kurallardan vazgeçmeyi ve kadınların toplumsal hayatın her yerinde olması gerektiğini savunmuştur (Kurnaz, 1997, s. 92-100). Türkçüler'e göre ise kadınlar sosyal hayatta mutlaka önemli yerlere gelmeli ve eğitime sınırsız ulaşma hakkı olmalıdır. Kadınların ezilmesinin sebebi İslam dini olmamakla birlikte, Türk kadınının ezilmişliğinin Arap, İran, Bizans tesirinden arındırılarak demokrat ve feminist eski Türk medeniyetine inerek çözülebileceğini öngörmüşlerdir. Kadının giyim kuşamı konusunda ise Batıcılar tamamen Avrupa'ya benzemek düşüncesi içerisinde olurken, Türkçüler sadece çarşafı ve peçeyi çıkarmanın yeterli olacağını savunmuş, İslamcılar ise çarşafı ve peçeyi kaldırmaya şiddetle karşı çıkmışlardır (Kurnaz, 1996, s. 34-70).

İkinci Meşrutiyet Dönemi, kadın haklarının kız çocuklarının ve kadınların eğitimi, çalışma yaşamına katılım, kamusal yaşamdaki yasak ve kısıtlamalar, aile hayatındaki çokeşli evlilik ve erkek isteğiyle boşanma gibi konular olduğu ve bu haklar hukuk-ı nisvân (kadın hukuku/hakları) ve kadınlığın te'âlisi (yükselmesi) adı altında tanımlanmıştır (Zihnioğlu, 2003, s. 56-57). Bu dönemde kadınların yeterli eğitime sahip olmadıkları gerekçesiyle siyasi hayata girmeleri söz konusu olmamıştır. Batıcılar ve Türkçüler kadınların siyasi hak elde etmesine karşı olmamakla birlikte zamanın daha erken olduğunu savunmuş, İslamcılar ise kadınlara siyasal hak verilmesiyle birlikte devletin sonunun geleceğini düşünmüş ve kadınların siyasi hayata girmelerini uygun görmemişlerdir (Kurnaz, 1996, s. 71).

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi Kadın Hareketi: Tüm Haklara Ulaşmış Olmak

Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınına her zaman değer vermiş ve 1916 yılında kadınların toplumsal hayata katılımı konusunda düşüncelerini dile getirerek bu konuda büyük adımlar atmıştır. Kadınların erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğine inanan Atatürk, Milli Mücadele Döneminde kadın cemiyetleriyle sürekli iletişim halinde olmuş, kadınların fikirlerine önem vermiştir (Kurnaz, 1997, s. 173).

Kadın haklarının gelişimi açısından 1923 yılında Cumhuriyetin kurulmasının önemli bir yeri olmuştur. Kadınların toplumsal konumu Cumhuriyetin sorun alanı olarak görülmüş, bu doğrultuda kadınların hakları ulus devletin inşa sürecinde laik, modernleşmeci ve Batılaşma hedefi doğrultusunda önem kazanmıştır. Kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik yasal reformlara yer verilmiş ve bu çaba kadın aydınlar tarafından da desteklenmiştir (Sallan Gül, 2003, s. 137).

Sosyal hayatta çalışan bir erkekle kadının aynı düzeyde olması gerektiğini düşünen Mustafa Kemal, kadının eğitime çok önem vermiştir. Kadınların, erkeklerin sahip olduğu tüm eğitim imkanlarına sahip olması gerektiğini savunmuştur. Erkeklerin çalışabildikleri yerlerde kadınların da çalışabileceğini, Milli Mücadele Döneminde kadınların güçlerini gösterdiklerini dile getirmiş, ulus devletin inşasının önemli noktasına kadınları da koymuştur (Şıvgın, 1998, s. 253). Bu dönem kadınların toplumsal statülerinin artması yolunda ekonomik, sosyal, siyasal, eğitim gibi birçok alanda yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerden biri 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğrenim Birliği) olmuştur. Bu kanun, günümüz çağdaş örgün eğitimin esaslarını oluşturmuş ve Milli Eğitimin temelini atmıştır. Tevhit-i Tedrisatla birlikte kadınlar, erkeklerle eşit haklarla eğitim görmeye başlamıştır. 1927 yılında kız ve oğlan çocuklarına eşit haklarla açılan ilköğretimden sonra ortaöğretim de açılmış, harp okulları hariç tüm orta okul ve liselerde karma eğitim başlamıştır (Doğramacı, 1985, s. 117).

Cumhuriyet Döneminde kadın hakları açısından en önemli düzenleme ise 1926 yılında Türk Kanunu Medenisi (TKM)'nin kabul edilmesi olmuştur. Cumhuriyetin “kadın devrimi” olarak görülmesinde Medeni Kanun'un kabulü önemli rol oynamıştır. Kanun ile birlikte kadın erkek ilişkileri şeriat yasası yerine çağdaş hukuki bir düzenlemeye tabi tutulmuş, kadın erkek arasındaki eşitlik ilkesi netlik kazanmıştır (Göle, 2010, s. 102). Türk Kanunu Medenisi ile birlikte çok eşli evlilik kesin olarak kaldırılmış ve evliliğe nikah zorunluluğu getirilmiştir. Kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak boşanma durumunun tek taraflı feshi kaldırılmış ve kadına da kocasını boşayabilme hakkı tanınmıştır. Velilik kurumunda anne ve baba birbirinden farksız ve eşit kabul edilmiştir. Küçük yaşta evliliğe son verilmiş ve yaş sınırı getirilmiştir. Kadına kocasının rızasına bakmaksızın mal edinebilme hakkı sağlanmıştır. Miras hakkından yararlanmada kadın ve erkek eşit

sayılmış, mahkemelerdeki tanıklık konusunda cinsiyetler arasındaki fark kaldırılarak her fert eşit sayılmıştır (Doğramacı, 1985, s. 114-115). Bu yönüyle TKM'nin amacı, adet ve görenekleri düzenlemek değil, modernlik ilkelerine uygun yeni bir aile yapısı getirerek Osmanlı'nın kalıntısı olan teokratik bakış açısından uzaklaşmak olmuştur (Göle, 2010, s. 105).

Türk Kanunu Medenisi'nin kabulünden sonra oy hakkı için mücadele veren Türk Kadınlar Birliği (TKB)'nin da çabalarıyla kadınlar siyasi haklarına kavuşmuşlardır. 3 Nisan 1930'da belediye seçimlerine, 5 Aralık 1934'de milletvekili seçimlerinde kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahip olmuşlardır (Kurnaz, 1997, s. 175). Bu dönemlerde Avrupa, Amerika, Asya gibi ülkelerden önce haklarına kavuşan kadınlar günümüzde bile ulaşamadıkları oranda (yüzde 4,5) parlamentoda temsil edilmişlerdir (Sallan Gül, 2003, s. 138).

Cumhuriyet Döneminde kadın hakları konusunda önemli olan konulardan biri kadınların ekonomik hayata katılımları olmuştur. Bu doğrultuda 1936'da İş Kanunu yürürlüğe girmiş, bu kanunla birlikte kadınlar istedikleri işte çalışmaya başlamışlardır. 1937 yılında ise kadınların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılması 1935 tarihli 45 sayılı ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) sözleşmesi ile yasaklanmıştır.¹²

Cumhuriyetçi toplumsal cinsiyet eşitliği reformları, kadınların kamusal alanda bulunmaları ve ekonomik yaşama etkin katılımını desteklemiş, ancak kadınlardan eğitilmiş iyi anneler, itaatkâr eş, mükemmel ev kadını olmaları gerektiğini vurgulanmıştır (Bora, 2001, s. 88; Göle, 2010, s. 109; Sancar, 2020, s. 186). Bu anlamda 'ideal cumhuriyet kadını' kamusal alana çıkan, çalışma hayatının içinde olan, eğitim hakkına kavuşan ancak tüm bunları yaparken ev içi görevlerini ve kutsal annelik rolünü unutmayan, önceliğini bireyselliğine değil ailesine veren bir kadın tipi olarak karşımıza çıkmıştır.

2.1.3. 1940-1970'ler: Ekonomik ve Toplumsal Alanın Annelik Hakları Üzerinden Düzenlenmesi

Türkiye'de 1940 ve 1970 yılları arası kadın hakları açısından "sessizlik dönemi" olarak nitelendirilmektedir. Tekeli'ye göre bu dönem, kadın hak ve

¹² <https://www.sosyoloji.gen.tr/cumhuriyet-doneminde-kadina-verilen-haklar-nelerdir/>

taleplerinde yaşanan durgunluk nedeniyle “çorak yıllar” olmaktadır (1998, s. 337). Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Türk kadınlarının Batılı kadınların önüne geçtiğine dair inanç, kadınlar hakları bağlamında her değişikliğin yapıldığı düşüncesini sağlamış, aksini iddia etmenin Cumhuriyet’i karalamak olduğu düşünülmüştür (Kılıç, 1998, s. 352). Özellikle kadınların siyasi haklarını kazanım sürecinde etkin görev üstlenen TKB’nin 1935’te kapatılmasıyla birlikte erken dönem kadın hakları hareketi farklı bir nitelik kazanmaya başlamıştır (Sancar, 2020, s. 179). Sancar’ın “*muhafazakâr modernleşme*” olarak ifade ettiği bu dönem, modernleşmenin temellerinin, kentli orta sınıfların gündelik yaşamına muhafazakâr değerlerle birlikte sentezlenerek yerleştiği bir dönem olmuştur. Bu bağlamda muhafazakâr modernleşme dönemi, modernleşmenin temeli olarak görülen (dinin konumu, milli olanın ne olduğu, devlet aygıtları gibi) maddi ve manevi bir çok şeyin devamlılığını sağlama açısından modern, aileye gösterilen önem ve aile içindeki konumu nedeniyle kadınların hangi özgürlüğünün hangi sınırlar içinde çizileceği, kadınların annelik ve eşlik üzerinden tanımlandığı, cinselliğin bastırıldığı ve itaatin önemsendiği dönem açısından muhafazakar nitelik taşımıştır (2020, s. 232).

Çalışan kadınlara yönelik doğum yardımı ilk kez 1945 yılında 4772 sayılı yasa ile düzenlenmiştir. 1950’li yıllarda ise kadınların istihdamının artırılması hedeflenerek 1950 yılı İş Kanunu’nda ücret eşitliği ilkesi kabul edilmiştir. 1951 yılında ise çalışan kişilerin sosyal ve ekonomik hakları genişletilmiştir. Ancak kamusal refahı sağlamaya yönelik kurumsal hizmet ve bakım olanaklarının olmaması, başta çocuklar olmak üzere yaşlı ve hasta kişilerin bakımlarının kadınlar tarafından sağlanması nedeniyle, kadın istihdamını artırma konusunda beklenen etkiyi gerçekleştirememiştir (Alican, 2013, s. 130).

1948 yılında Cemiyetler Kanunu’nda yapılan değişiklikle birlikte Cumhuriyet Dönemi kadın hareketinin bağımsız olması istenmediği için kapatılan kadın dernekleri yeniden faaliyete geçmiş ve kadınların haklarını korumak, toplumsal statülerini yükseltmek amacıyla Türk Kadınlar Birliği (TKB) yeniden açılmıştır (Gönenç, 2006, s. 78). TKB kuruluş amaçlarını, “haklarını bilen, kültürlü, erkeğe ve çocuğuna bilgi ile hizmet eden, sadık ve fedakâr olan Türk annelerinin yetişmesini, çoğalmasını çoğaltmak” olarak tanımlamıştır. Bu dönem kurulan Türk Kadınları Kültür Derneği, Kadın Hakları Koruma Derneği, Ev Ekonomisi Kulübü, Türk

Anneler Derneği gibi STK’larda benzer amaçlarla kurulmuş ve kadının fedakâr anne, mükemmel eş, sorumlu vatandaş olarak rolü tekrar üretilmiştir (Kılıç, 1998, s. 351). Kadının özel alanda annelik ve eşlik rolleriyle tanımlanması siyasal hayatta görünürlüğünü de etkilemiştir. Bu doğrultuda TBMM’de kadın temsilci sayısı 1950 yılı ilk seçimlerinde 3’e düşürülmüş ve siyasette kadın temsilci sayısında azalma yaşanmıştır (Sancar, 2020, s. 295). Kadınların hem siyasi hayattan hem de çalışma yaşamından uzaklaşmasını 1950’lerden itibaren şiddetlenen göç dalgaları da etkilemiştir. Özellikle tarım kesiminde ücretsiz ev işçisi olarak çalışan kadınlar, kentlere geldiklerinde işgücü piyasasının dışında kalmış ve ev kadınlığı rollerini devam ettirmek zorunda kalmışlardır (Çakır, 2019, s. 123). Bu dönemde modern aileler inşa etmenin temel amaç sayıldığı göz önüne alındığında, egemen konuma gelen kentli orta sınıf erkeğinin “evlenilecek kadın” arayışını çalışan kadından ziyade namuslu, güzel, iyi anne ve fedakar eş üzerinden gerçekleştirmesi (Sancar, 2020, s. 238-256) ve dönemin basılı yayınlarında kadınların yerinin “özel alan” olduğu vurgulanarak, kadınların ev içi sorumluluklarına yönelik verilen tavsiyeler kadınların kamusal alandan kopartılarak, geleneksel rollerine bağımlı kılınmasına neden olmuştur. Öyle ki kadınlar, 1945’ten sonra ders kitaplarında dahi çalışmayan, ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu kişiler olarak görülmüş, babalar ise ekonomik hayatın ve mülkiyetin sahibi olarak imgelenmiştir (Gümüsoğlu, 2016, s. 109-115). Böylelikle kadınlar siyaset, çalışma yaşamı gibi konuların dışında tutularak kamusal hayattan uzaklaştırılmıştır.

Türkiye’de 1960’lı yıllar toplumsal ve siyasal kargaşanın baş gösterdiği yıllar olmuştur. Bu dönem, kadın konusunun ülkenin gündeminde olmadığı bir dönemdir. Ancak 1960’ların sonunda Batı’da ikinci feminist dalğanın yükselmesi, Türkiye’de kadın hareketini de etkilemiştir. Erkeklerle aynı yasal hakka sahip olan kadınların ezilmişliklerinin değişmemesi ve asıl sorunlu alanın özel alan olduğu düşüncesiyle harekete geçen ikinci feminist hareket, “bireysel olan politiktir” söylemiyle özel alanı kamusal alana taşımış, kadınların bireysel ve toplumsal konumlarının yükseltilmesi konusunda kadın hakları mücadelesi gelişmeye başlamıştır (Alican, 2013, s. 130-131).

Siyasette kadın temsilci azlığı sorununa 1950’lerden beri her seçim döneminde değinen kadın örgütlerinin tartışmaları sonucunda ve bu dönem kadın

hareketlerindeki hareketlenme sonucunda Türkiye’de ilk kadın bakan Türkan Akyol atanmıştır (Çerezci, 2018, s. 822). 1975 yılında BM tarafından “Kadın On Yılı” ilan edilmesi de kadın sorunlarının tartışılmaya başlanması açısından önem taşımıştır.¹³ Aynı yıl ilk sosyalist kadın derneği olan İlerici Kadınlar Derneği (İKD) kurulmuştur (Keşoğlu, 2010, s. 63). Sosyalist bir kadın derneği olarak kurulan İlerici Kadınlar Derneği (İKD), Kadınların Sesi adıyla yayın organı çıkarmaya başlamıştır. Kurulduğu tarih itibariyle 1980’e kadar otuz üç şubesi ve on beş bine yakın üyesi ile dönemin en yaygın kadın örgütlenmesi olan İKD, çeşitli kampanyalar, eğitim programları yürütmüş ve kendisini “emekçi kadınların örgütü” olarak tanımlamıştır (Demiray, 2011, s. 193). 1970 yılların ikinci yarısında ikinci dalga feminizmin etkisi ve kadın örgütlerinin artmasıyla birlikte Türk kadınları, konumlarını sorgulamaya ve sorunlarını tartışmaya başlamıştır (Berktaş, 2006, s. 114). Bu doğrultuda 1 Aralık 1978’de Duygu Asena tarafından erkek şiddeti, kadının cinselliği, kadınların politik faaliyetleri gibi konuları ele alan *Kadınca* dergisi yayın hayatına girmiştir. Türkiye’deki kadınların sorunları açısından bir ilk olan Kadınca dergisi, feminizme ilgiyi arttırmaya çalışmıştır (Sallan Gül, 2003, s. 139). Duygu Asena’nın 1986 yılında yayınladığı “Kadının Adı Yok” isimli kitap ise Türkiye feminizminin manifestosu olmuştur (Bianet, 2006). Ankara Kadınlar Derneği ise sömürü, emek, tahakküm gibi konulara değindiği Ka-De-Fe (Kadın Dernekleri Federasyonu Yayını) dergisini ise 1976 yılında çıkarmıştır. Bu derginin amacı ise “Türk kadınlarının maddi ve manevi kalkınmasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlamak” olmakla birlikte çalışan kadınların annelik izni, kreş ve yuva gibi çocuk bakım evleri gibi İş Kanunu’nda bulunan düzenlemelerle de ilgilenmişlerdir (Davaz Mardin, 1988, s. 201).

1970’li yıllar Türkiye’de sol ve işçi hareketinin en güçlü olduğu yıllar olmuştur. Bu hareket içerisinde de kadınlar kendilerine alan açmaya çalışmışlardır. Ancak 1970’lerin sorunlarını üretim ilişkilerine bağlayan sol gruplar, toplumdaki diğer sorunlar gibi kadınların sorunlarının da feodal ilişkiler nedeniyle ortaya çıktığını ileri sürmüş, sorunun temeli görülmemiştir. Bu dönem kadınların bireyden ziyade anne, eş, bacı olarak görülmesi, “doğal özellikleri” nedeniyle burjuvalaşmaya

¹³ <https://gunebakankadinderneği.org/2020/02/06/1985-2015-turkiyede-kadin-hareketi/>

yakın cinsiyet olarak ele alınması, solcu grupların feminist hareketi kendi dayanışmaları konusunda tehdit olarak algılamaları (Berktaş, 2015, s. 281-282) gibi nedenler Türk kadın hareketini de olumsuz anlamda etkilemiştir.

2.1.4. Sokakta Aranan Haklar: 1980-2010 Yılları Arası Kadın Hareketi

Türkiye’de kadın hareketinin güçlenmesi konusunda en etkili dönem 1980’ler olmuştur. 1960 ve 1970’lerdeki sol gruplar Türkiye’nin az gelişmişlik, dışa bağımlılık, gelir eşitsizliği gibi konulara odaklanmış, kadın sorunu Marksizmin anti-feminist tahlillerine dayandırarak sosyalizmle birlikte aşılabileceğine inanmıştır. Bu doğrultuda solcu erkek grupların kadınları kurtuluşları için sınıf mücadelesine davet etmesi sonucu öğrenciler, akademisyenler, işçi kadınlar sol grupları desteklemiştir. Ancak bu durum Türkiye’de kadın sorununu ayrı bir konu olmaktan çıkarmış ve kadınların bilinçlenmesi, toplumsal konumlarını sorgulaması açısından Batı’ya göre on yıllık bir zaman kaybına neden olmuştur. Bu nedenle Türkiye’de feminizmin tartışma konusu olması ancak 1980 askeri darbesinin ardından gündeme gelebilmiştir (Tekeli, 2015, s. 30-31).

Türkiye’de İkinci Feminist Dalga, dünyadaki kadın hareketine paralel olarak kendini özgürlük hareketi olarak tanımlamıştır. İlk olarak Türkiye’de kadınların Cumhuriyet ile birlikte tüm haklara kavuştuğu düşüncesini eleştiren hareket, ataerkil aile ve erkek egemen toplumsal ilişkileri tartışmaya açmıştır (Sallan Gül, 2003, s. 138). Kadınların kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarının olduğu vurgulanmaya çalışılmış, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı ilişkilerin en önemli alanlarından bir olan özel alan sorgulanmaya başlanmıştır. Kadınların ezilmişliğinin ve sömürülmesinin yaygın olarak ev içi alandan ve eşlerden geldiğini düşünen feministler cinsellik, toplumsal cinsiyete dayalı roller, ev içi iş bölümü, evlilik, aile, boşanma gibi daha önce ele alınmayan konular ele alınmış ve tartışılmaya açılmıştır. Bu açıdan 1980’li yıllardaki kadın hareketi, Cumhuriyet’in toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını sorgulaması ve eleştirmesi açısından 1920’lerin mirasından uzak, Batı’daki 1968 hareketi sonrası güçlenen feminizme yakın olmuştur (Sancar, 2020, s. 301). Böylelikle 1920’lerde namus ve iffetle tanımlanan kadın bakış açısını, kutsal annelik rolünü, mükemmel eş kavramını, kadının ev içi alanda olan sorumluluğunu

eleştirerek kadına yönelik şiddet, emek sömürüsü, tecavüz gibi durumların en çok özel alanda gerçekleştiğini ileri sürmüşlerdir.

1980’li yıllarda kadın hareketi, kadınların sorunlarına yönelik mitinglerin, sempozyumların yapıldığı, dergilerin çıkartıldığı, kamuoyunda meşruluğu giderek artan bir hareket haline gelmiştir. 1982-1990 yılları arasında öncelik İstanbul ve Ankara gibi büyük kentler olmak üzere eylemler yapılmaya başlanmıştır. 1982’de İstanbul’da YAZKO tarafından Gazeteciler Cemiyeti’nde Kadın Sorunları Sempozyumu düzenlenmiştir. Aralarında Şirin Tekeli, Nermin Abadan Unat, Oya Çiftçi, Şule Torun, Tomris Uyar, Stella Ovadia gibi isimlerin bulunduğu sempozyumda ilk kez “feminizm” kelimesi kullanılmıştır. 1983 yılında feministlerin ilk örgütlü süreli yayını olan *Somut* Dergisinde feminist kadın sayfası yayımlanmış; 1984’te İstanbul’da Kadın Çevresi kitap kulübü oluşturulmuştur. Tüm bu gruplar feminizm, kadın emeği, cinsellik, kürtaj gibi konuları tartışmış, feminist kuramların anlaşılması için yabancı eserlerin Türkçe’ye çevrilmesi çabasında bulunmuşlardır (Işık, 2011, s. 44; Tekeli, 2015, s. 31).

1985 yılında BM düzeyindeki dokuz temel insan hakkı sözleşmesinden biri olan Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye tarafından imzalanmıştır. Uluslararası kadın hakları yasası olarak kabul edilen CEDAW, imzalayan devletleri kadının insan haklarının geliştirilmesi, güvence altında tutulması, kadına karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması konusunda sorumlu tutmaktadır.¹⁴ 1986’da sözleşmenin uygulanmaması nedeniyle Ankaralı ve İstanbullu feministler ilk ortak kampanyalarını düzenlemişlerdir. “Kadınlar Dilekçesi” eylemi olarak bilinen ve 1980 sonrasının ilk kitlesel eylemi olan kampanya, sözleşmenin uygulanması için dilekçeye imza toplama amacıyla olmuş, 8 Mart 1987 tarihinde 7000 imza ile birlikte meclise verilmiştir (Timisi ve Gevrek, 2011, s. 23). Bu kampanya sonrasında da CEDAW’ın uygulanması için Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği (AKKD) kurulmuştur (Moralıoğlu, 2012, s. 293).

1980’li yılların en önemli özelliklerinden biri kadına yönelik aile içi şiddetin kamuoyu önüne çıkışı olmuştur. 10 Mayıs 1987 yılında bir hakim, kocasından şiddet gördüğü için boşanmak isteyen bir kadının davasını “*Kadının sırtından*

¹⁴ <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>

sopayı, karnından sıpayı eksik etmemeli” diyerek reddetmesi üzerine kadınlar bu yargı kararını protesto etmek ve kadınlara uygulanan şiddeti kınamak amacıyla “Dayağa Karşı Dayanışma” kampanyası başlatmışlardır.¹⁵ Bu yürüyüş, kadınların ilk kez kendi sorunları için protesto eyleminde bulundukları ilk sokak hareketi olmasıyla dikkat çekmektedir (Tekeli, 2015, s. 31). Dayağa Karşı Dayanışma kampanyası, kadınların bilinç ve söylemlerini görünür kılma açısından önemli sonuçlar elde etmiştir. Kampanya sürecine katılan kadınların aile içi şiddetle karşılaşmalarından dolayı kalacak yer talep etmeleri sonucunda Kadın Kültür Evi kurulmuş, destek alabilecekleri telefon hattı oluşturulmuştur. Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası sonrası uğradıkları şiddet sonucu kadın deneyimleri 1988’de “Bağır Herkes Duysun” adıyla kitap haline getirilmiştir (Işık, 2011, s. 46). Mayıs ayında dayağa karşı yürüyüşle açılan kampanya, Ekim ayında Edirnekapı’daki Kariye Müzesi önünde düzenlenen bir festivalle devam etmiştir (Moralioğlu, 2012, s. 293). Bu dönemde bir başka eylem 1988 yılında Cağaloğlu’nda Geçici Modern Kadın Müzesinin açılması olmuştur. Müzede kadınların yaşamlarının çeşitli alanlarında kullanmak zorunda kaldıkları (mutfak, temizlik, süs eşyaları gibi) araçlar sergilenerek, kadınların “ayrılmaz” parçalarına eleştirel gözle bakmak, tüm kadınların ezilmesinin ortak noktasını dile getirmek amaçlanmıştır. Böylelikle küçümsenen kadın işleri, ev emeği, regl gibi kadınlık durumları görünür kılınmıştır.¹⁶

1 Mayıs 1988’de Kadın Çevresi, Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası için çalışan kadınlar *Sosyalist Feminist Kaktüs* dergisini çıkarmaya başlamışlardır. Kaktüs yazarları “Neden Dergi Çıkıyoruz?” başlığının altında “ilk önce kadın olduğumuz için” yazarak feminist hareketi desteklemişlerdir (Davaz Mardin, 1988, s. 291). Feminist hareketin yükselişe geçtiği bu yıllarda kendilerini “sosyalist feminist” olarak tanımlayan kadınlar, cinsiyet eşitsizliğinin nedenini sadece ideolojilerde değil, cinsiyet ve üretim ilişkilerini kapsayan tüm toplumsal ilişkiler sisteminde olduğunu savunmuşlardır.¹⁷ 1988 yılında bir araya gelen kadınlar başka bir yargı kararını daha protesto etmişlerdir. Seks işçiliği yapan bir kadının dört erkek tarafından kaçılarak tecavüze uğraması sonucu açılan davada kadının fuhşu meslek edinmesinden dolayı saldırganlara TCK 438. Madde gereği 2/3 oranında ceza indirimi sağlanması

¹⁵ <https://catlakzemin.com/17-mayis-1987-dayaga-karsi-dayanisma-yuruyusu/>

¹⁶ <https://morcati.org.tr/oykumuz>

¹⁷ <https://catlakzemin.com/1-mayis-1988-sosyalist-feminist-kaktusun-ilk-sayisi-yayinlandi/>

tepkilere yol açmıştır. Bu olay kadınları ayaklandırmış ve TCK'nın 438. Maddesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuşlardır. Başvuru, tamamı erkeklerden oluşan Anayasa Mahkemesi tarafından bir fahişe ile iffetli kadının aynı kefeye konulamayacağı gerekçesiyle 1989 yılında oy çokluğuyla reddedilmiştir.¹⁸ Ankara'da 1989'da kurulan Kadın Dayanışma Derneği, feminizm ve kadın hareketi konularında bilinç yükseltmeye yönelik çalışmalar yapan Perşembe grubunun önerisiyle Şubat 1989'da İstanbul ve Ankara'daki feministleri bir araya getiren I. Feminist Haftasonu toplanmış ve kadınların uğradığı taciz ve tecavüzlere dikkat çekmişlerdir (Timisi ve Gevrek, 2011, s. 27; Moraloğlu, 2012, s. 294). Dolayısıyla bu yıllarda sokakta, işte, evde kadınlara yönelik tacizi görünür kılmak isteyen kadınlar “Bedenimiz Bizimdir Cinsel Taciz’e Hayır Kampanyası”, “Mor İğne Kampanyası” gibi cinsel taciz, tecavüze karşı eylemler ve yürüyüşler düzenlemişlerdir (Çakır, 2019, s. 160-161). Perşembe Grubu'nun düzenlediği etkinliklerden biri de *Yeter* isminde düzenli bir bülten çıkarmasıdır. Bu dergi, grubun gündeminin kaydını tutarken aynı zamanda tartışmalarını diğer kadınlarla paylaşarak kamusal bir ortam sunmuşlardır. Aynı zamanda egemen medyaya karşı da bir duruş sergileyen dergi, dünyanın her yerinden feminist grupların başvurduğu bir alternatif medya örneği olmuştur. Bu yıllarda toplantılarını eylemlerle destekleyen Perşembe Grubu'nun Gençlik Parkı'ndaki ilk eylemini, Seymenler Parkı (1988), Kuğulu Park (1989), Yüzüncü Yıl (1990) eylemleri izlemiştir (Timisi ve Gevrek, 2011, s. 27).

Bu yönleriyle ikinci dalga kadın hareketi olarak değerlendirilen 1980-1990 yılları, kadınlığın anlamının tartışıldığı, farklılıkların tarif edildiği, toplumsal cinsiyete ilişkin problemlerin tartışıldığı bir dönem olmuştur. Bu dönem güçlenme, duyarlılık yaratma ve bilinç yükseltme konusunda birçok kadın grupları çalışmalar düzenlemiş ve hak arayışına girmişlerdir. 1980'li yıllarda daha çok bilinç yükseltme toplantılarında ortaya çıkan feminist politika, 1990'lı yıllarda kurumlaşmaya ve kamu politikalarının içine girmeye (*gender mainstreaming*) başlamıştır (Timisi ve Gevrek, 2011, s. 15-38). Kadın hareketi içerisindeki kadınların hemcinslerinin sorunlarını tartışma, kadın politikasının temellerini atma çabaları 1990'larda da sürmüştür. Ancak bu yıllar, önceki on yıldan oldukça farklı durumdadır. Kadın

¹⁸ <https://catlakzemin.com/23-ocak-1989-tck-438-kampanyasinda-genelevde-basin-aciklamasi/>

sorunlarını tartışan grupların ideolojileri, örgütlenme biçimleri, çalışma alanları hiç olmadığı kadar çeşitlilik kazanmıştır. İslamcı feministler, Kemalist feministler, Radikal feministler, Sosyalist feministler, Kürt feministler ortaya çıkmış, örgütlenmedeki bu çeşitlilik kadın sorunlarının çeşitli boyutlarını göz önüne sermiş ve her kadın grubunun kendi önceliğini koyma çabası feminist hareketin parçalanarak genişlemesine neden olmuştur (Kardam ve Ecevit, 2011, s. 90-92).

1990'lı yıllarda kadın hakları anlayışını şekillendiren durumlardan biri de İslamcı ve Kürt feminist hareketi olmuştur. İslamcı ve Kürt feminist hareket, modernleşmeci kadın hareketinin 'bilinçsiz, cahil' diye dışladığı kadınların aslında kendileri olduğunu ileri sürerek, kendilerini laik, batılı, eğitilmiş ve Türk olarak üstün gören kadınların, diğer kadınların sesini bastırdığı ve sömürgeci anlayışa sahip olduklarına inanarak eleştirisini yapmıştır (Sancar, 2020, s. 303). Kürt kadınlar, milliyetçi hareketin ataerkilliğini ve Türkiye'deki feminizmin "Türklüğünü" sorgulamış, İslamcı kadınlar ise, feminist hareketin tahakkümcü tavrını eleştirmiş, İslam'a inanmanın ezilmeyi kabul etmekle aynı şey olmadığını göstermeye çalışmışlardır. Türkiye'de "bölücülük" ve "irtica" olarak kodlanan bu konular, kadınlar arasında sert tartışmalara neden olmuş, kadın hareketi içinde de kopmalar yaşanmıştır (Bora ve Günel, 2011, s. 8).

Kadın hakları bağlamında 1990'lar tartışmaların ve çeşitliliğin yaşandığı dönemler olsa da, önemli kazanımlarda gerçekleşmiştir. 1990'lar ciddi bir kurumsallaşma dönemi olmuştur. Bu kurumsallaşmanın 1980'lerin kadın hareketinin yanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülükler, 1995 yılında Pekin'de toplanan IV. Dünya Kadın Konferansı, 1990'ların ortalarında yapılan BM Zirvesi, 1990'ların sonlarından itibaren bu zirvelerde alınan kararlarla ilişkili beş yıllık uygulamaların değerlendirildiği BM Özel Oturumları, 1996'da İstanbul'da düzenlenen Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı, Türkiye'deki siyasi konjonktürün elverişliliği gibi etkenlerin bu kurumsallaşmaya olumlu etkileri olmuştur (Işık, 2011, s. 59). Bu doğrultuda 1990 yılında hem uluslararası sözleşmelerin etkisi hem de Türkiye'de kadın hareketinin gelişiminin yükselmesi amacıyla "Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü" kurulmuş, daha sonra ise Başbakanlığa bağlanmıştır (Kardam ve Ecevit, 2011, s. 91). Aynı yıl "Dayağa Hayır" kampanyasını gerçekleştiren kadınlar tarafından 1990 yılında Mor Çatı Kadın

Sığınağı Vakfı kurulmuş, kadın sığınaklarının sosyal hizmet kurumu sayılmalarına ilişkin kanunun değişikliği ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) kadın konukevleri açma yönetmeliği çıkarılmıştır (Altınay ve Arat, 2007, s. 26; Işık, 2011, s. 60). 14 Nisan 1990 tarihinde kadın tarihini görünür kılmak, kadın konusunda çalışmaların daha kolay yapılabilmesi, feminizmin anlaşılabilmesi amacıyla Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı kurulmuş (Mardin, 2011, s. 186), öncelikle İstanbul ve Ankara Üniversitesinde sonrada taşra üniversitelerinde Kadın Çalışma Merkezleri ve Programları açılmıştır. Bu dönem Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda en önemli sıçramalardan biri 1997 yılında Diyarbakır’da KAMER (Kadın Merkezi) kurulması olmuştur. Olağanüstü hâl ve savaş durumlarında şiddet gören kadınlarla dayanışma amacıyla kurulan KAMER, kadına yönelik şiddete karşı mücadelenin temel noktasını, kadınların uğradıkları şiddeti fark ederek güçlenmeleri ve akabinde çevrelerini şiddetten arındırmaları olarak görmüştür. Bu yönüyle KAMER, ikinci dalga kadın hareketinin en önemli dinamiği olan bilinç yükseltme/farkındalık yaratma çalışmasını sistematikleştirerek yaygınlaştırmıştır (Altınay ve Arat, 2007, s. 23).

1993 yılında ise Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde Kadın ve Toplumsal Yapı İstatistikleri Şubesi oluşturulmuştur. Kadın hareketini canlandırma amacıyla 1995 yılında *Pazartesi* dergisi çıkarılmış, 1996 yılında ise *Uçan Süpürge* kurulmuştur. 1997 yılının Mart ayında ise amacı siyasette kadın erkek eşitliğini sağlamak, kadın siyasette yükselmek isteyen kadınları eğitmek, diğer kadın örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte işbirliği yaparak kadınların sorunlarına karşı duyarlılığı arttırmak olan Kadın Adayları Eğitme ve Destekleme Derneği (KA-DER) kurulmuştur (Bora, 2011, s. 116). 1990’lı yıllar aynı zamanda medyanın kadına yönelik şiddeti konusunda araştırmaların yapıldığı ve medyanın kadın konusuna yaklaşımı ve bu yaklaşımın etkisi ve sonuçlarıyla ilgili çalışmaların yürütüldüğü bir dönem olmuştur (Işık, 2011, s. 65). Medyada kadınlara yönelik küçük düşürücü ifadelerle yer verme, kadın ve erkeklerin kalıplaşmış rollerini pekiştirme, kadınları görmezden gelme gibi durumlarla alakalı olarak 1995 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 1996 yılı Ulusal Eylem Planı için “Kadın ve Medya” bölümü hazırlanmıştır (Sallan Gül ve Altındal, 2015, s. 173).

1990'lı yıllarda kadınların eşitliğe yönelik hukuksal kazanımları da olmuştur. 1990 yılında Türk Medeni Kanunu'nda kadının çalışmasını kocanın iznine bağlayan 159. madde, 1991 yılında Türk Ceza Kanunu'nda tecavüz ve taciz olaylarında saldırgana kadının medeni hali, mesleğine göre farklı hapis cezası öngören 438. madde, 1996'da zinanın suç niteliği, 1997'da dul, boşanmış gibi tanımların nüfus kağıdında yer almasına son verilmiştir. Ayrıca 1998'de bekaret kontrolüne yönelik Adalet Bakanlığı Genelgesi yayınlanmıştır (Işık, 2011, s. 60-61). 17 Ocak 1998'de ise 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girmiştir.¹⁹ Takibi 3 Mart 1999 yılında da Ceza Kanunu, İş Kanunu ve diğer kanunlarda eşitliğe aykırı hükümleri tespit etmek ve değiştirmek, aile içi şiddet başta olmak üzere kadınlara yapılan ayrımcılıklara çözüm getirmek, dar gelirli kadınlara ücretsiz danışmanlık hizmeti vermek, uluslararası sözleşmelerin yerine getirilmesi için çalışmalar yapmak amacıyla Türkiye Barolar Birliği içinde gerçekleşen Kadın Hukuku Komisyonları ve bu komisyonların oluşturduğu bir organizasyon olan TÜBAKKOM kurulmuştur.²⁰

2000'li yıllar ise Türkiye'de ekonomik krizlerin yaşandığı ve 2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelmesiyle önemli sosyo-politik dönüşümün yaşandığı yıllar olmaktadır. 28 Şubat dönemi sonrası Refah Partisi'nden ayrılan kişiler tarafından kurulan AK Parti, belirgin İslamcı kökenlerine rağmen kendisini 'muhafazakâr demokrat' olarak tanımlamaktadır (Acar ve Altunok, 2015, s. 33). İktidara geldiği yıllarda AK Parti'nin, toplumun farklı kesimlerine seslendiği ve farklılıkların çatışmasından ziyade, uzlaşma çağrısı yapan "kucaklaşma siyaseti" yürüttüğü görülmektedir. Siyasi kökeni nedeniyle iktidara gelmesinden endişe duyan laik kesime tehdit olmayacağını anlatmaya çalışan parti, laiklikle bir sorunu olmadığını ve yönlerinin Batı olduğu vurgulayarak kısa sürede neo-liberal dönüşüm politikalarını uygulamaya başlamış ve AB'ye tam üyelik konusunda ısrarcılık göstermiştir. Nitekim 2005'te ülke adaylık seviyesine yükselmiş ve AB ile tam üyelik müzakereleri başlamıştır (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 126-127). Böylelikle Türkiye'de yasal, ekonomik, siyasi sistemi AB standartları ile uyumlulaştırma zorunluluğuna gidilmiş, uzun süredir ihmal edilen konular gündeme alınmıştır

¹⁹ <https://catlakzemin.com/17-ocak-1998-4320-sayili-ailenin-korunmasına-dair-kanun-yururluge-girdi/>

²⁰ http://www.fazilet-demirezen.av.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=9

(Kandiyoti, 2011, s. 55). Bu doğrultuda 2000’li yıllarda düşünce özgürlüğü, kültürel haklar, dinsel özgürlükler, toplumsal cinsiyet eşitliği konuları daha fazla söz konusu olmuş, kadınlara yönelik ayrımcı düzenlemeleri ortadan kaldıracak değişikliklere gidilmeye çalışılmıştır (Cansun, 2013, s. 2).

Popülist ve faydacı bir süreç işleyen AK Parti iktidarı, AB uyum sürecinin gereklilikleri doğrultusunda kadın sorunlarına da odaklanmak durumunda kalmış, bu bağlamda kadın örgütlerinin taleplerini kısmen de olsa kabul etmiştir (Sallan Gül, 2019b, s. 17). Taleplerini Anayasa’da ayrımcılık ve eşitsizlik içeren maddeler üzerine yoğunlaştıran feminist grupların da baskılarıyla birlikte, AB uyum sürecinde 2001 ve 2005 yılında yasal düzenlemelerde değişikliğe gidilmiştir (Dedeoğlu ve Elveren, 2017, s. 34). 2001 yılında Yeni Türk Medeni Kanunu ile birlikte kocayı aile reisi olarak tanımlayan madde kaldırılarak, hem kanun önünde hem de aile içinde kadın ve erkeğin statüsü eşitlenmiştir. Kadınların çalışma yaşamına katılma konusunda eşlerinden izin alma şartı kaldırılmış, boşanma durumunda evlilik sürecinde edinilen servetin eşit olarak ayrılması ilkesi getirilerek, kadının aile içindeki karşılıksız emeği görünür kılınmıştır (Kandiyoti, 2011, s. 55; Elveren, 2015, s. 74; Dedeoğlu, 2017, s. 217). Daha da önemlisi 2004 yılında Anayasa’nın 10. Maddesinde değişikliğe gidilerek kadınlar ve erkelere eşit haklar verilmiş, bu eşitliğin yaşama geçirilmesinde devlet yükümlü görülmüştür (Dedeoğlu, 2009, s. 48-49). 2005 yılında yürürlüğe 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) ile birlikte de, cinsel suçlarla ilişkili olarak ahlak, namus, bakirelik gibi kavramların suç ve cezaların tanımlanması ve gerekçelendirilmesi terk edilmiş, cinsel suçlar topluma karşı işlenen suçlar değil, bireye karşı işlenen suçlar olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Töre cinayetleri de yeni yasada yer almış, töre nedeniyle işlenen cinayetlere ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası verilmesi öngörülmüştür. Yeni yasada evlilik içi tecavüz suç olarak tanımlanmış ve ceza kapsamına alınmıştır. 5237 sayılı yasa, kadının onayı olmadan bekaret testi olarak adlandırılan kontrolü yasaklamış ve cinsel suçlara ilişkin cezalarda kamu ahlakı yerine, bireylerin bedensel ve cinsel bütünlüklerini koruma anlayışı içerisinde değişmiştir (Acar ve Altunok, 2015, s. 50). TCK’da yapılan değişikliklerden bir diğeri de kürtajla ilgili cezai indirimine gidilmesi olmuştur. Böylelikle on haftanın dışında gerçekleştirilen kürtajlarda 2-5 yıl arası hapis cezası öngörülmüyorken, bu süre 1 yıla kadar

düşürülmüş ve para cezasına dönüştürülebileceğine karar verilmiştir (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 131). AK Parti, TCK'nın değişim sürecinde kadın hakları ve cinsel özgürlük için çalışan Türk Ceza Kanunu Kadın Platformu'nun çalışmalarına başlarda muhalif olsa da, kadın örgütlerinin baskıları ve AB uyum sürecinin gereklilikleri kapsamında düzenlemeler yapmak durumunda kalmıştır (Sallan Gül, 2019b, s. 18). Ancak bu düzenlemeler, eşitlikçi anlayışın geliştiğini ve kadın bedeni üzerinde devlet tahakkümünün kalktığını göstermemektedir. Özellikle kürtaj konusunda İslamcı temele dayanan çekimserlik devam etmiş, bu konudaki tartışmalar günümüze kadar gelmiştir.²¹ AB uyum sürecinde de kürtaj konusunda çekimserliğini koruyan AK Parti, 2003 yılında Engelliler için düzenlenen yasa tasarısında kürtaj hakkına sınırlama getirmiş ve on hafta geçtikten sonra da fetüsün fiziki ya da zihni engelleri olduğu tespit edildiğinde dahi hamileliğin sonlanması yasaklamıştır. Bu durum medyaya yansığında kadın örgütlerinin tepkisi ile birlikte madde, yasa tasarısından çıkarılmıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 35).

AK Parti hükümeti, AB müzakere döneminde kadın istihdamını teşvik eden ve kadın haklarını geliştiren politikalar uygulayacağı yönünde sinyaller vermiştir (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 128). Özellikle uluslararası kurulan ilişkilerde temel bir sorun alanı olarak, iş gücü piyasalarında cinsiyet eşitsizliği ve kadın istihdamının düşüklüğü görülmüştür. Böylelikle AB uyum sürecinde 2003 yılında 4857 sayılı İş Kanunu'nda düzenlemeler yapılmıştır. 4857 sayılı İş Kanunun 5. Maddesi'nde cinsiyet temelinde ayrımcılık yasaklanmış, eşit işe eşit ücret ilkesi getirilmiştir. Benzer şekilde 74. Maddede hamilelik nedeniyle işten çıkarma yasaklanarak, kadınların çalışma ve süt izinleri de düzenlenmiştir (Dedeoğlu ve Elveren, 2017, s. 34). İş Kanunu'nda düzenlenen bir diğer madde, Gebe ve Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik olmuştur. Kanunun 88. maddesinde düzenlenen yönetmelikle birlikte 100-150 arası kadın işçisi bulunan işyerleri bakım odaları kurma, 150'den fazla kadın işçisi olan yerlere ise okul öncesi eğitim çağındaki çocuklar için kreş açma şartı ön görülmüştür. Böylelikle İş Kanunu formel sektöre katılım sağlayabilen kadınların faydalanabileceği bir düzenleme olmuş, özellikle enformel sektörde geçici

²¹ Günümüzdeki kürtaj tartışmaları, 2010'dan Günümüze: İslamcılık Kıskaçında Kadın ve Aile bölümünde ele alınmaktadır.

ve yevmiyeli statüsünde, ev içi hizmetlerde çalışan kadınları kapsamayarak uygulama alanını dar tutmuştur. İş Kanunu'nda dikkati çeken bir diğer nokta ise, yasal düzenlemelerde çocukların sadece anne bakımına muhtaç gösterilmesi ve çocuk bakımında erkek sorumluluğunun göz ardı edilmesi olmuştur. Çocuk bakımının tamamen anne sorumluluğuna verilerek, sadece kadın işçi çalıştırma sayısına göre eğitim kurumu, kreş açma durumu işyerinde masrafa neden olacağı düşüncesiyle kadın çalışan sayısının artışı engellenmiş ve dolayısıyla kadının istihdama katılma sürecini güçleştirmiştir (Dedeoğlu, 2009, s. 49-51).

AB üyelik süreci, Türkiye'nin yoksulluk ve sosyal dışlanmaya yönelik siyasi girişimlerde bulunmasını da gerektirmiştir. Ancak Avrupa düzeyinde kullanılan mekanizmalar ve araçlar belirlenmemesi nedeniyle siyasal alan, hükümetin neo-liberalizm ve İslami toplumsal dayanışma yaklaşımını sentezleyerek şekillendirmesi sonucunu çıkarmıştır. Bu doğrultuda sosyal harcamalarda kısıtlamaya gidilmiş, toplumsal dayanışmanın temel dayanağı olan ailenin önemi güçlü şekilde vurgulanmış ve İslami hayırseverlik hatırlatılarak refah, sosyal hizmetler, sosyal yardım hizmetlerinde özel sektör, kamu sektörü ve sivil girişimler arasında ortaklık kurulmuştur (Buğra, 2017, s. 61). Güçlü aile vurgusuyla çocuk, yaşlı bakımı gibi hizmetler aileye, kadınların omuzlarına yüklenmiştir. Ev işçiliği ve bakıcılığın geleneksel olarak ucuz kadın emeğine dayandırılması, kadınların formel iş piyasasına katılımını engellemiştir (Rittersberger Tılıç ve Kayacıoğlu, 2017, s. 306). Bu bağlamda gerçekleştirilen yasal düzenlemeler de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gidermek yerine onaylamış ve pekiştirmiştir. Örneğin, İş Kanunu'nda kendi isteği doğrultusunda evlilik nedeniyle bir yıl içerisinde ayrılan kadına kıdem tazminatı hakkı tanınırken, aynı madde erkekler için söz konusu olmamıştır. Benzer şekilde Sosyal Güvenlik Yasası'nda dul ve yetim aylığı kullanımında erkekler 18 yaşına ya da yüksek eğitim durumunda 25 yaşına kadar aylık alabiliyorken, kadınlar evlenene kadar ya da sigortalı bir işe girene kadar yetim aylığı almaktadır. Bu iki yasal düzenleme, kadınların asıl görevlerinin ev içi alanda anne ve eş olduğunu desteklemekte, bağımlı vatandaş olduklarına dair ideolojiyi üretmektedir (Dedeoğlu, 2017, s. 220-222). Kanun bunu yaparak toplumsal eşitsizliği kabul etmekte ve kadınların kendilerine biçilen rollerini gerçekleştirmek için evlerine dönebilmeleri konusunda teşvik edici olmaktadır (Ecevit, 2017, s. 15).

AB sürecinde kadın istihdamı doğrultusunda gerçekleştirilen reformlar, Türkiye'nin ataerkil aile modeline bağlı olduğunu ve kadın istihdamını istikrarlı bir şekilde desteklemekten uzak olduğunu göstermektedir (Dedeoğlu, 2017, s. 219). Yasalarda cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, işgücü piyasalarında ve kadın istihdamında eşitliliği kendiliğinden getirmemektedir. Eşitliğin gerçekleşmesi ekonomik ve sosyal kalkınma için seçilen yollara, refah rejimine, toplumsal olarak istihdam artışının hedeflenmesine, işgücüne katılımın hem kadınlar hem erkekler için eşit düzeyde erişilebilir olmasına ve kamusal bakım hizmetlerinin yeterli düzeyde sağlanmasına bağlı olmaktadır (Toksöz, 2017, s. 108). Bu doğrultuda AK Parti hükümetinin, AB politikaları doğrultusunda yasal olarak eşitlik yolunda adımlar attığını ancak politikalarında kadını merkeze almaktan ziyade, aile bütünlüğünü koruma altına aldığı söylenebilmektedir (Sallan Gül, 2019b, s. 17). Öyle ki söz konusu yıllara bakıldığında 2000 ve takibi 3 yılda kadınların iş gücüne katılma oranları yüzde 27 civarında iken, 2005 yılı ve takibi 3 yıl itibarıyla yüzde 23 civarına gerilmiştir (TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2011, s. 131). Bu durum söz konusu düzenlemelerin kadın istihdamını arttırmaktan ziyade, güçlü aile vurgusuyla kadınlara yüklenilen ev içi bakım sorumluluklarının, çalışma hayatına girmesini engellediğini göstermektedir.

Türkiye'de 2000'li yılların başları hem AK Parti'nin herkesi kucaklayıcı siyaseti hem de AB uyum politikaları doğrultusunda yasal olarak eşitlik söylemlerinin söz konusu olduğu bir dönem olmuştur. Kadın örgütlerinin hak talepleri kısmen ciddiye alınmış ve kadınların yasal konumları açısından adımlar atılmaya çalışılmıştır. AB uyum sürecinde AK Parti'nin kadın istihdamına yönelik etkili politikası kadın çalıştıran işverene 3 yıl vergi indirimi olurken, bu durum kadın istihdamını arttırmayı da piyasa eline bırakmıştır (Dedeoğlu, 2017, s. 222). Genel anlamda bakım hizmetleri kadının sorumluluğu olarak ele alınmış, muhafazakâr bakış doğrultusunda erkek egemen ataerkil aile yapısı yeniden üretilmiştir. Özellikle 2010'lu yıllarda geleneksel kadınlık rolleri vurgusu İslamcı bakış açısına eklemlenerek daha fazla vurgulanmış ve kadının var oluşu, sorumlulukları, anneliği dinsel söylemler çerçevesinde ifade edilmeye başlamıştır.

2.1.5. 2010'dan Günümüze: Siyasal İslamcılık Kısıncında Kadın ve Aile

Türkiye’de erkeklerin belirlediği ataerkil ideoloji, küresel kapitalizmin yeni sağ ideolojisini de yanına alarak kadın-erkek eşitliğine inanmayan politik tavrını 2010 yılından itibaren açıkça ifade etmeye başlamıştır. Erkek egemen söylemler siyasal İslam’a eklenerek kadınları ehlileştirme, kocasına itaat etmeye, geleneksel ev içi iş bölümüne dayanan rolleri daha da üretmeye çalışmış ve bu anlayışın kamusal alanda uygulanmasını destekleyecek bir anlayış hakim olmuştur (Sallan Gül, 2019b, s. 19). Kadın-erkek eşitsizliğine dayanan bu düşünce siyasilerin söylemlerinde de karşılık bulmuş, erkek egemen bakış açısında ifade edilmiştir. Öyle ki 2010 yılında dönemin Başbakanı Erdoğan, Dolmabahçe’de kadın örgütleriyle gerçekleştirdiği toplantıda kadın erkek eşitliğine inanmadığını, iki cinsin birbirini tamamlayıcısı olduğunu dile getirmiş,²² 2014’de ise Kadın ve Adalet Zirvesinde kadın erkek eşitliğinin fitrata ters olduğunu ifade etmiştir.²³ 2004’ten itibaren özellikle AB uyum süreci nedeniyle siyasal kimliğine ters düşen politikalar üretmek zorunda kalan AK Parti, gerek muhafazakar siyasetin temeli gerekse milli görüş hareketinden gelen geleneksel tavrı nedeniyle, kadın-erkek eşitliği politikalarında “birbirini tamamlayıcılık” bakış açısında olmaktadır. Fıtratındaki farklılıklara dayanan bu tamamlayıcılık kadın-erkek eşitliğine inanmayarak, her iki cinse de kendi görevlerini yerine getirmeleri konusunda tavsiyeleri din üzerinden vermektedir (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 136-137).

Fıtrat temelinde kadın ve erkeğin farklılıkları üzerinden ele alınan cinsiyetçi politik düzende, kadınlar için ataerkil aile ve onun temeli olan geleneksel cinsiyet rollerine dayanan annelik kutsanmaktadır. Çalışma alanını, kamusal alanı, siyaseti kadınların erkeklere kendi rızalarıyla bıraktıkları bir alanda kadınlardan özel alanda kalmaları, evlenmeleri, daha fazla çocuk doğurmaları, evin bakım sorumluluğunu kendi rızalarıyla üstlenmeleri beklenmekte ve bu rollere uyan kadın kimlikleri talep edilmektedir. Milliyetçi, muhafazakâr, erkeğin sözünü dinleyen ve sunduğu haklara rıza gösteren bu kadın kimliği, fıtratın bir gereği olarak dayatılmakta ve dinsel söylemler kullanılarak kadınlara boyun eğdirmenin yolları aranmaktadır. Üstelik bu

²² <http://www.gazetevatan.com/-kadinla-erkek-esit-olamaz---318006-siyaset/>

²³ https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/11/141124_kadininfirati_erdogan

Müslüman kadınlardan bedenini, kimliğini koruması da beklenmektedir (Sallan Gül, 2019c: 20). Toplumun İslamlaştırılması yönünde hızla ilerleyen bu düşünce, kadınlar üzerinden doğrudan sonuç yaratmakta ve toplumsal muhafazakarlaşmanın kadınlar üzerinden giderek artan kontrolü daha da kurumsallaştırmaktadır. Kürtajın fiili olarak yasaklanması, sezaryen doğuma getirilen kısıtlamalar, orta okullarda kız öğrencilere türban serbestliği, imam hatiplerin yaygınlaşması gibi birçok düzenleme ile kadınların toplumsal seçenekleri sınırlandırılmakta, toplumsal normlar Sünni İslam’a uygun olarak biçimlendirilmektedir (Dedeoğlu ve Elveren, 2015, s. 8).

2002 yılındaki genel seçimle iktidara gelen AK Parti, aileyi toplumun temeli olarak görmektedir. Aileye verilen önem parti tüzüğünde, *“AK Parti; aileyi Türk toplumunun temeli kabul eder. Geçmişle gelecek arasında köprü görevini yerine getiren aile kurumunun; milli değerlerimizin, duygularımızın, düşüncelerimizin ve ülkemize has adet ve geleneklerimizin yeni kuşaklara aktarılmasında en temel, en vazgeçilmez sosyal bir kurum olduğuna inanır”* (AKP Tüzük, 2019, s. 22) şeklinde ifade edilmektedir. Bu doğrultuda güçlü toplumun temelini sağlam ve mutlu ailelerden oluştuğu ileri sürülen hükümet, modernleşme süreciyle birlikte aile yapısının zarar gördüğünü ileri sürmekte ve aile bütünlüğünü korumayı amaçlayan politikalar üretmektedir. Örneğin, boşanmaları azaltmak ve aile yapısını güçlendirmek için aile içinde yaşanan sorunlara ve çözümlere yönelik koruyucu, önleyici, rehabilite edici hizmetler sunulmakta (ASPB, 2012, s. 32), boşanma sürecindeki çiftlere yönelik danışmanlık hizmetleri verilmektedir (ASPB, 2013, s. 38). Böylelikle yasal ve kurumsal süreçlerde kadından ziyade aile bütünlüğünü korumaya alan AK Parti, geleneksel değerleri fitrat temelinde yücelterek, toplumsal cinsiyet eşitliğine daha az vurgu yapmakta ve bu durum kadınların toplumsal konumlarını da etkilemektedir (Sancar, 2011, s. 84; Acar ve Altunok, 2015, s. 33-34; Ecevit, 2017, s. 24; Dedeoğlu ve Elveren, 2017, s. 41; Buğra, 2017, s. 66). Özellikle son yıllarda toplumsal cinsiyet rejimini diğer yıllardan ayıran ve ataerkil toplumsal cinsiyet rejimini kurumsallaştıran bazı gelişmeler yaşanmaktadır. Bunların başında ise Türkiye’de 1980’lerden beri kadınların hak mücadelesi ile kazanılan Kadın Bakanlığı’nın 2011 yılında Aile ve Çalışma Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değiştirilmesi olmakta, bu durum aile odaklı politikaların kurumsallaşması olarak ifade edilmektedir (Dedeoğlu ve Elveren, 2015, s. 8; Çakır, 2019, s. 169; Sallan Gül,

2019b, s. 18). Kubilay’a göre, kadını aile içerisinde tanımlamak ve muhafazakâr ideoloji içerisinde aileyi korumak, sadece AK Partiye özgü olmamakla birlikte Cumhuriyet tarihi boyunca her iktidarın yaklaşımı olmuştur. Ancak AK Parti’nin farkı, aileyi korumayı hükümet politikası haline getirmesidir. Neo-liberal politikalar gereği devletin sağlık, bakım hizmetleri, sosyal güvenlik gibi alanlardan geri çekilmesiyle sorumluluğun aileyi bırakılması, aileyi sosyal politika aracı haline getirmektedir. Böylelikle kadınlar ev içi alanda tanımlanmakta, “kutsal aile” ve “fedakâr anne” söylemleri meşrulaştırılmakta ve kadınlardan ekonomik gereksinim duyduğu genç ve dinamik nüfusun üreticisi rolünü benimsemeleri beklenmektedir (2014, s. 398).

2010’lu yıllar itibariyle Türkiye’de kadının toplumsal konumuna bakış, İslamcı değerler doğrultusunda, aile temelinde şekillenmeye başlamıştır. Yürütülen aile odaklı sosyal politikalar, kadınların üremesi, aile/eşlik ve cinsellik konularını düzenlemekte ve kadınların bedenleri üzerinde devletin tahakkümü konusunu da gündeme getirmektedir. 8 Mart 2008 tarihinde dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, Uşak’ta Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nün kutlandığı bir panele katılmış ve doğum artış hızındaki düşüş, nüfusun yaşlanması nedeniyle doğumların teşviki için hükümetinin maddi destek sağlayacağını açıklamıştır. Benzer şekilde katıldığı nikah merasimlerinde de birçok kez gelinden “üç çocuk” yapacaklarına dair söz istemiş (Acar ve Altunok, 2015, s. 34), bu talep yıllar içinde de devam etmiştir. Özellikle son zamanlarda gençlere erken evlenme ve üç çocuk sahibi olma hakkında uyarıları da bulunmuştur (HaberTürk TV, 2020). Evlilik oranlarının arttırılması ve doğum teşviki konusunda dikkat çeken yasal düzenleme ise Ocak 2015’de açıklanan “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı Eylem Planı” olmaktadır. Güçlü toplum olmanın temel esasının aile kurumu olmaktan geçtiği ifade edilen programda, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin yarı zamanlı ücretli çalışma hakkı da artmakta, annelere “doğum hediyesi” verilmesi planlanmakta, evlilik öncesi dönemde bireylere eğitim verilmesi öngörülmekte, özel kreş hizmetleri teşvik edilmektedir (Aile ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı, 2015, s. 17-20). Kadınların doğurganlığını teşvik eden, evliliklerin önünü açan ve annelik haklarının genişletilmesine yönelik bu politikalar, dul kadın aylığı, babaanne maaşı, doğum izinleri gibi iş ve aile yaşamını uzlaştırma amacı altında kadınları uzun

vadede iş yaşamından uzaklaştıracak politik adımlar olmaktadır. Bu doğrultuda kadınların doğurganlıklarını arttırmak için doğum izinleri ve esnek çalışma politikaları 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu ve 4857 Sayılı İş Kanunları çerçevesinde 2011 ve 2016 yıllarında yeniden düzenlenmiştir. Bu doğrultuda annelik izinleri 16 haftaya kadar çıkarılmış, süt ve doğum izni süreleri arttırılmış, yasalarda çalışan kadınlara 6 aya kadar ücretli yarı zamanlı çalışma olanağı sağlanmıştır. Söz konusu düzenlemeler kadın ve erkekler için eşit haklar gibi gözüксе de, cinsiyetçi kadın ve erkek rollerini yeniden üretmektedir. Böylelikle kadının en önemli varlık nedeni çocuk bakmak olarak ele alınmakta ve kadınlar ev içi alan üzerinden tanımlanmaktadır (Sallan Gül, 2019b, s. 21).

Kadın bedeni üzerinde eril tahakküm kuran muhafazakâr anlayış, AB uyum ilkeleri ve Batılılaşma ilkeleri doğrultusunda kısmen eşitlik politikalarını içerisinde bulunsa da, politik söylemlerde ve yasal süreçlerde eşitlik vurgusundan 2010 yılı sonrasında hızla uzaklaşmıştır. Özellikle AK Parti'nin kürtaj konusundaki söylemlerinde Milli Görüş hareketi içerisinde doğrudan düşüncelerinin bulunduğu görülmektedir. Dönemin Başbakanı Erdoğan, Mayıs 2012'de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programının uygulanmasına ilişkin gerçekleştirdiği konuşmasında, kürtajı cinayet olarak ele almış ve sezaryen doğuma karşı olduğunu belirtmiştir (NTV, 2012). Bu durum kadın örgütleri tarafından kadın bedenine müdahale olarak görülmüş ve protesto gösterileri düzenlemişlerdir. Feminist gruplar devletin cinsiyetçi söylemini eleştirerek 2006 yılında kurdukları MED-İZ (Kadınların Medya İzleme Grubu) üzerinden çeşitli kampanyalar yürütmüş ve medyadaki cinsiyetçiliği izleyerek müdahale etmeye çalışmışlardır (Çakır, 2019, s. 169). Erdoğan, sözlerine gelen eleştirilerine karşılık AK Parti Kadın Kolları 3. Olağan Kongresinde “Her kürtaj Uludere'dir” diyerek, kürtajın kadın hakkından ziyade “milleti dünyadan silmek için sinsi bir plan” olduğunu ifade etmiştir (BİANET, 2012). Tartışmaların başladığı dönemde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Melih Gökçek'de, kürtaj yapma hakkına karşıt olduğunu belirterek, annenin hatasından dolayı suçu çocuğun çekmemesi, bunun yerine annenin kendisini öldürmesi konusunda açıklamalar yaparak kamuoyundan tepki toplamıştır (Habertürk, 2012). TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı ve AK Parti Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün kürtaj tartışmalarına katılarak, tecavüze uğrayan

kadınların çocuğu doğurması gerektiğini belirtmiş, tecavüzcülerin yaptıklarının kürtajdan daha masum olduğuna dair açıklamalarda bulunmuştur (Akşam, 2012). Açıklamalar ve tartışmalar üzerine Türk Tabipler Birliği de “*Kadınlar Devlete Değil, Kendilerine Aittir. Kürtaj Hakkı Yaşam Hakkıdır!*” yazısında dönemin siyasilerinin açıklamalarını eleştirerek, kadınların kaç çocuk doğuracakları ve nasıl doğuracakları konusunda baskı altına alındığını, bu durumun kadın düşmanlığının politik bir göstergesi olduğunu açıklamış, kürtaj hakkını kadınların kendi bedeni ve doğurganlıkları üzerine söz sahibi olmasının ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirmiştir (Türk Tabipler Birliği, 2012). Tartışmalar üzerine Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı’nın da içinde bulunduğu Kadın Sığınakları ve Dayanışma Merkezleri Kurultayı bileşeni 12 kadın örgütü, içinde bulundukları illerin kamu hastanelerini telefona arayarak kürtaj yapıp yapılmadığı sormuş ve yasal olarak hak olmasına rağmen, devlet hastanelerinde genellikle kürtajın yapılmadığı ve bu söylemlerin kürtajı adeta yasakladığı ortaya konmuştur (Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2015). Acar ve Altunok ise kürtaj konusuna yönelik bu tartışmaları “...topluma ve bireylere bunun ‘özel alanı’ aşan hatta ‘bireysel değil, siyasi’ bir mesele olduğu mesajı verme...” amacı olarak ele almaktadır (2015, s. 56).

Eril devlet yapılanması kadınlar için erken evliliklerin de kabul görmesini desteklemektedir. 2016 yılında TCK’da yapılacağı açıklanan değişikliklerle 103. maddede çocuğa yönelik cinsel istismarın cezalandırılmasında 12 yaş temel alarak değerlendirilmiş ve cinsel ilişkiye rıza yaşının 12’ye kadar düşürülmesinin kapısı aralanmıştır. Bunun sonucu olarak TCK 103 Platformu, söz konusu yasaların kız çocuklarının erken yaşta ve zorla evlendirilmesinin yasal olarak yolunun açılabileceğini ileri sürmüştür.²⁴ Son zamanlarda da siyasal İslamcı çerçevede yer alan bazı partilerin ve gazetelerin erken evlilik konusunda var olan cezaları eleştirdiği görülmektedir. Örneğin Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Fatih Erbakan, 15 yaşındaki birinin cinsel olgunluğa eriştiğini ileri sürerek, rızanın geçerli olduğunu ifade etmiştir (Sözcü, 2020). Bu konuda erken evlilik cezası nedeniyle cezaevinde bulunan kişilere yönelik sadece bir kez geçerli olacak af tartışmaları da devam etmekte, Erdoğan özellikle muhalefete “mutabakat” çağrısı yapmaktadır.

²⁴ <https://kadinininsanhaklari.org/yeni-onaylanan-tck-103-duzenlemesi-uygulamada/>

Ancak muhalefetin yasaya karşı çıkması ve kadın örgütlerinin baskılarıyla birlikte²⁵ henüz sonuca ulaşmamıştır (Evrensel, 2019). Sönmez (2009b)'ye göre, çocuk yaşta evliliğe yönelik af cezasına dinsel ve kültürel gerekçelerle yaklaşılmaktadır. İslam'ın geleneksel yorumları, orta çağ Arap kültürüne sıkı sıkıya eklenilerek çocuk yaşta evlilikler dinsel söylemler doğrultusunda normalleştirilmeye çalışılmakta ve bu konuda din pazarlığına gidilmektedir. Kendisine dindar diyenlerin, söz konusu yasayı söz konusu etmeden reddetmesi gerektiğine dair düşüncesini belirten Sönmez, din adı altında Arap kültürleri adetlerinin evliliğe dayatılmaya çalışıldığını ileri sürmektedir. Benzer şekilde erken yaşta evlilik cezasına karşı çıkan sağ gazetelerin de yazılarında dini söylemler çerçevesinde “aileyi kurtarma çabasını” görmek de mümkündür (Örneğin Dilipak, 2019; Alioğlu, 2019; Baş, 2021).

Türkiye’de son yıllarda İslamcı bakış açısı altında erken yaşta evlilik, nafaka, İstanbul Sözleşmesi, 6284 sayılı kanun gibi birçok yasa ve düzenleme tartışılmaktadır. Özellikle İslamcı çevreler mevcut yasa ve uygulamaları aile yapısına zarar verdiği ve toplumsal ahlakı bozduğu gerekçesiyle eleştirmektedir. Söz konusu gruplar toplumsal cinsiyet eşitliği, kadınların insan hakkı gibi birçok uygulamanın Türk toplumu için “zehirli” olduğunu ileri sürerek, bu konuda dini işaret etmekte ve kadın haklarını İslam’ın koruduğunu, başka yasal düzenlemelere gerek olmadığını belirtmektedirler. Bu doğrultuda uzun süredir tartışılan ve son dönemlerde uygulamadan kaldırılarak, İslamcı kesime kulak verilen konulardan biri de İstanbul Sözleşmesi’dir. 2011 yılında İstanbul Sözleşmesi’ni imzalayan ve onaylayan ilk ülkenin Türkiye olması, devletin kadınların sorunlarına yönelik etkili politikalar ve stratejiler geliştireceğine dair beklentilerini arttırmıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 46). Ancak 20 Mart 2021 tarihinde Türkiye, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren sözleşmeden Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilmiştir. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden ayrılmasının nedeni olarak, Türk iç hukukun kadına yönelik şiddeti çözebilecek güçte olması sebebiyle başka sözleşmeye ihtiyaç duyulmaması, sözleşmenin Türk aile yapısıyla bağdaşmaması ve LGBT’yi normalleştirilmeye çalışması olarak göstermiştir (Sözcü, 2021). Bu durum başta kadın örgütleri olmak üzere Türkiye’nin çoğu kesiminde

²⁵ <https://morcati.org.tr/haberler/cocuk-istismari-erken-yasta-evlendirilme-ve-pedofililiyle-savas-uzerine-bir-yazi/>

tepkilere yol açmış ve sözleşmenin bu maddeleri içermediği açıklanmıştır.²⁶ İstanbul Sözleşmesi, kadının insan haklarının korunmasında büyük bir öneme sahip olmaktadır. Aile içi şiddetle mücadelede alınacak önlemleri içeren ve işleyiş bakımından yetersiz kalan 1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un yenilenmesi, İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanmasından sonra hız kazanmıştır. Bu doğrultuda 2012 yılında “6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Kanunu”²⁷ yasalaşmıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 47). Ancak İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasıyla beraber bu kanununda kaldırılacağına yönelik tartışmalar hız kazanmıştır (Sputnik News, 2021). Özellikle İslamcı çerçevelerden 6284 sayılı kanuna yönelik ciddi saldırılar gelmektedir. Kadın haklarının din temelinde düzenlenmesi gerektiğini savunan gruplar, odaklarını kadın birey olarak görünür olmasına vermekte ve İslam dini çerçevesinde kadının kamusal alanda görünürlüğünü bile “güvensizlik” nedeniyle kabul etmemektedir. Öyle ki, öldürülen kadın bara gittiği için suçlu bulunmakta (Karahasanoğlu, 2021), kadın üniversitesi kurulmasına karşı çıkanlar, kadın cinayetlerinden sorumlu tutulmakta (Karahasanoğlu, 2020), İstanbul Sözleşmesi “Allah’a karşı bir komplo” (Haber Global, 2021) olarak ele alınmaktadır. Cinayete kurban giden kadınların örnekleri gösterilerek, kadınlar giyim tarzı, alkollü/alkolsüz durumu, kamusal alandaki saat görünürlüğü ile betimlenmekte ve “genç kızlara tavsiyeler” adı altında kadınlara kendilerini korumanın yolları anlatılmaktadır. Kılık, kıyafetine özen gösterme, belirli saatler arasında kamusal alana girme, erkeklerin kadınları “kandırılmalarına” karşı verilen “korunma tavsiyeleri” ile kadınlar ehlileştirilmeye çalışılmakta, sorunların köküne inilmekten ziyade kadınlar üzerinde özellikle bedensel kontroller sağlanmaya çalışılmaktadır. Öyle ki, dekolte giyen kadınlar “tahrikçi ve tacizci” olarak ele alınmakta, dekolte giyen kadınların cezalandırılması gerektiğine dair söylemler oluşturulmaktadır (T24, 2018).

Türkiye’de hegemonik erkekliğin kadınları kategorilere ayırarak “kadın-kız, dul-boşanmış, evli/bekar, örtülü-örtüsüz” gibi hiyerarşilerle kendi Müslüman kadını ön plana çıkararak, cinsiyetçi eril söylemlerini yeniden ürettiği

²⁶ İstanbul Sözleşmesi için bkznz. <https://rm.coe.int/1680462545>

²⁷ Kanun, şiddete uğrayan ya da şiddete uğrama tehlikesi olan kadınların, çocukların, aile bireylerinin geçici koruma altına alınması, koruyucu tedbir kararları alınması, şiddete uğrayan kişiye hukuki, mesleki, sosyal açıdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti vermeyi, kimlik bilgilerinin gizlenmesi gibi önleyici tedbir kararlarını ele almaktadır. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6284.pdf>

görülmektedir. Son yıllarda artan cinayet ve şiddet oranları karşısında kadınlar üzerinde kurulan baskılar da kadınların hem bedenleri hem de kamusal alandaki haklarını yok etmeye kadar uzanmaktadır. Cahillik ve erkeklik, din adı altına birleşerek kadınlara itaat ettirmek, yaşam haklarını elinden almak, kadınlar üzerinde söz sahibi olmak gibi hakları kendisinde beis görmemektedir (Sallan Gül, 2019b, s. 24). Annelik kutsanarak kadının var oluş nedeni olarak gösterilmekte, evlenmek, çocuk doğurmak ve büyütmek toplumsal görev haline getirilmektedir. Geleneksel kadın kimliğine uyum göstermeyen kadınlar ise ötekileştirilmekte, düşmanlaştırılmakta, erkek şiddetine dayanan “ev terörü” göz ardı edilerek, kadın haklarını korumak ve geliştirmek isteyen STK’lar terör örgütü propagandası yapmakla suçlanmaktadır (Örneğin, Yeni Akit Gazetesi 09.03.2021 tarihli ve “*Feminist Gece Yürüyüşü’nden terör sevici HDP ve rezalet fışkırdı*” başlıklı haber).

2.2. KADINLARIN DEĞİŞEN TOPLUMSAL STATÜLERİ VE MEDENİ HAKLAR ALANINDA YAŞANAN DEĞİŞİMLER

Osmanlı Devleti döneminde haklar alanına bakıldığında, karşımıza yargılamanın dinsel esaslara dayandığı bir hukuk sistemi çıkmaktadır. 1876 yılında yürürlüğe giren Mecelle ile birlikte Batılılaşma yolunda bazı düzenlemelere gidilse de, aile ve miras konularına ilişkin hüküm vermemesi ve tamamen şeriat kurallarına göre düzenlenmesi nedeniyle Medeni Kanun olma niteliğinden uzak olmaktadır. Medeni Kanun olma yolunda dikkat çeken ilk çaba ise 1917’de imzalanan Aile Hukuku Kararnamesi olmaktadır. İkinci Meşrutiyet döneminin kadın hareketinin etkisiyle imzalanan kararname ile birlikte, aile ile ilgili hükümler düzenlenmiş ancak sadece evlenme ve boşanmayı konu edinmesi, var olan düzene çok fazla değişiklik getirmemesi, yürürlükte kalma süresinin çok kısa olması nedeniyle yetersiz kalmıştır (Üskül Engin, 2014, s. 31).

1923’te Cumhuriyet’in ilan edilmesiyle birlikte Türk toplumunda birçok alanda değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. 1924 yılında Osmanlı Devleti’nden kalan yargılama ve hukukun dinsel kaynaklara dayandırıldığı Şer’i mahkemelerin yürürlükten kaldırılmasıyla laik hukuk ülkesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. Eşitlik ilkesi temel alınan bir hukuk devleti yaratmak Cumhuriyet kadrolarının önemli amaçlarından biri olmuştur. Bu doğrultuda Osmanlı toplumunda hakim olan

feodal devlet yapının değişerek liberal bir devlet politikasının yürütölmesi fikri, bu dönem düzenlenen Türk Kanunu Medenisi'ne (TKM) yansımıştır. Bu fikir TKM'nin liberal devlet yapısına sahip olan bir Batı ülkesinden alınmasında önemli rol oynamıştır (Öztan, 1995: 80). Böylelikle 4 Ekim 1926'da İsviçre Medeni Kanunu'ndan örnek alınarak hazırlanan, Türk toplumuna göre düzenlenen ve özellikle kadın hakları ve aile hukuku açısından önemli adımların atılmasını sağlayan TKM yürürlüğe girmiştir. TKM'nin kabul edilmesiyle birlikte eşitlik ilkesi Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan her insan için geçerli olmuş, kadın-erkek ayrımına son verilmiştir. Bu doğrultuda 743 sayılı TKM'de bireylerin eşitlik hakkı her iki cinsiyet için de aynı şekilde düzenlenmiştir (TKM, Madde 8).

TKM'nin kabulüne kadar dini esaslar doğrultusunda işleyen aile kurumunda, erkeğin egemenliği temel ilke sayılırken, TKM ile birlikte ailede kadın-erkek eşitliği de büyük oranda sağlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda evlenme, boşanma, nafaka, miras, velayet gibi konularda da düzenlemelere gidilmiştir. Örneğin 110. madde ile birlikte evlenme konusunda resmi nikah olmadan dini nikah düzenlemesi engellenmiş, 112/1. maddede akraba evlilikleri yasaklanmış, 88/1. maddede ise evlenmek için erkeklere 18, kadınlara 17 yaş şartı getirilmiştir.²⁸ Evliliğin genel hükümlerine bakıldığında ise erkek egemen anlayışın korunduğu görülebilmektedir. 152. maddede koca, aile birliğinin reisi olarak tanımlanmış, kadının ve çocukların bakımı erkeğe ait olarak görülmüştür. Bu durumda oturulacak evi seçmek, o evin ihtiyaçlarını gidermek, geçimini sağlamak kocanın görevi olarak görülmüştür. 153/1. maddede evlendikten sonra kadın, kocasının aile ismini taşımakla yükümlü tutulmuştur²⁹. Ancak 155. maddede evin ihtiyaçları konusunda koca gibi kadında aile birliğinin temsili sayılmıştır. Burada koca, maddi ihtiyaçlardan sorumluyken, kadın ev içi bakımdan sorumlu tutulmaktadır. Benzer şekilde 159. madde ile kadının ev

²⁸ Madde 15/6/1938 tarih ve 3453 sayılı kanun ile değiştirilmiş evlenme yaşı erkek için 18, kadın için 17 yaş şartına indirilmiştir (Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, T.C Resmi Gazete, 339, 4 Nisan 1926).

²⁹ Madde 14/5/1997 tarih ve 4248 sayılı kanun ile yeniden düzenlenmiş ve kadınların evlenmeden önceki soyadını, kocasının soyadı önünde kullanabileceği şeklinde değiştirilmiştir. Ancak önceden iki soyadı kullanan kadının, haktan sadece bir kere yararlanabileceği şartı konmuştur. Bu kararın verilmesinde Ayten Ünal Tekeli'nin AİHM'ye açtığı bir dava etkili olmuştur (Yüksel, 2014: 186).

dışı alanda çalışması ve meslek edinmesi ise koca iznine bağlanmış³⁰ ve kocası izin vermediği takdirde kadının çalışmasının aile menfaatine uygun olması durumunda, hakimin çalışma izni verme hakkı söz konusu olmuştur (Türk Kanunu Medenisi, 1926).

TKM ile birlikte kadına tanımlanan haklardan biri de boşanma hakkı olmuştur. Eşlerden birinin başka kişi/kişilerle zina etmesi, kişinin canına kasıt, kötü muamele, suça karışma ve onursuz yaşam, eşlerden birinin evi terk ederek en az 3 dönmemesi, akıl sağlığı bozuklukları, şiddetli geçimsizlik³¹ gibi durumlar boşanma nedeni olarak görülmüş, iki cinsiyete de boşanma hakkından eşit şekilde yararlanmasının önü açılmıştır. Boşanma durumu sonrasında nafaka hükmüne bakıldığında da hukuksal eşitlik ilkesi ile birlikte cinsiyet ayrımı gözetilmediği görülmektedir. 743 sayılı TKM’de 144. maddede düzenlenen nafaka hakkı³² boşanma durumunda yoksulluğa düşme şartıyla kadın ve erkeğe eşit şekilde hükmedilmiş, nafaka ödemesine bir yıl süre öngörülmüştür. TKM’de düzenlenen bir diğer durum ise, 96/1. maddede boşanma sonrası kadının evlilik için bekleme süresi olmaktadır. Bu süre 300 gün olmakla birlikte, hamilelik durumunda çocuk yararına tanımlanmaya çalışılan bir hükümdür. Kadının hamile kalma durumu yoksa bu sürenin hakim tarafından kısaltılabileceği 96/2. maddede düzenlenmiştir. TKM ile birlikte kadınların sahip olduğu haklardan biri velayet hakkı olmuştur. 262. maddede düzenlenen çocuk velayeti, kanuni bir sebep olmadıkça anne ve babadan alınmamaktadır. Bu durum 263/1. maddede annenin ve babanın evlilik süresince velayet haklarının eşit olduğu ancak boşanma durumunda babanın oyuna üstünlük tanınacağı şeklinde ifade edilmiştir (Türk Kanunu Medenisi, 1926).

Türk Kanunu Medenisi evlenme, boşanma, velayet, kamusal alanda görünürlük, çalışma hakkı gibi konularda eşit haklar getirirse de kadınların daha çok özel alanda ev içi bakım, çocuk bakımı gibi geleneksel rollere sıkıştırıldığı, annelik

³⁰ Madde Anayasa Mahkemesinin 29/11/1990 tarih ve E. 1990/30, K.1990/31 sayılı kararıyla iptal edilmiştir (Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, T.C Resmi Gazete, 339, 4 Nisan 1926).

³¹ Madde Anayasa Mahkemesinin 4/5/1988 tarih ve 3444 sayılı kararla değiştirilmiş, boşanma nedenleri arasına evlilik birliğinin sarsılması veya müşterek hayatın yeniden kurulamaması eklenmiştir (Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri, T.C Resmi Gazete, 339, 4 Nisan 1926).

³² Madde 4/5/1988 tarih 3444 sayılı kararla değiştirilmiş ve bir yıl süre kaldırılarak “süresiz” ifadesi eklenmiş ve erkeğin nafaka istemesi için kadının halinin refahta bulunması şartına bağlanmıştır.

rollerinin yükseltildiği ve ataerkil iş bölümü anlayışının devam ettiği görülmektedir (Arat, 1998: 88). Yaratılmak istenen Cumhuriyet kadını, ekonomik ve sosyal olarak erkeğin yardımcısı, arkadaşı, eşi olan ancak en önemli görevi “annelik” olan kadın olarak idealleştirilmiştir. Kadının annelik görevine verilen önem ise, Cumhuriyet’in yeni çağdaş zihniyetle yetişmiş çocuklara olan ihtiyacıdır. Bu anlamda kadınlar, modern Türk ulusunun inşasına dışıl yoldan katılmışlardır (Göle, 2010, s. 97; Kandiyoti, 2015, s. 336; Acar ve Altunok, 2017, s. 78; Çakır, 2019, s. 121; Sancar, 2020, s. 308). Kadınlar adına kazanılan haklar bağlamında bakıldığında ise Cumhuriyet Dönemi ve 743 sayılı TKM laik bir hukuk devletinin simgesi olarak, eşitlik ilkesini sağlama yönünde ciddi adımlar atmıştır. Kadınlar medeni haklarında söz sahibi olmaya başlamış ve birey olarak görünümelerini kazanmışlardır.

17 Şubat 1926 tarihli 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde kadın-erkek eşitliğine yönelik devrim niteliğinde reformlar düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemeler zaman içerisinde yetersiz kalmış, yeni bir Medeni Kanun oluşturma ihtiyacı doğmuştur. Özellikle Türkiye’de 1980 ve 1990’lardaki kadın hareketinin özel alana, kadın bedenine, emeğine yönelik Medeni Kanun’daki ayrımcı maddeleri eleştirmesiyle birlikte değişim yolunda adımlar atılmıştır. Yeni Türk Medeni Kanunu (TMK) için tasarı sürecine katılan kadın örgütleri, kadın ve erkek eşitliğine dayalı maddeler için meclis komisyonlarıyla görüşmüş, ülke çapında seslerini duyurmak adına güçlü bir kamuoyu oluşturmuşlardır. Uzun bir tasarı sürecinin sonunda TMK 22 Kasım 2001’de kabul edilmiş, 1 Ocak 2002’de yürürlüğe girmiştir. Bu dönem, kadınların sorunlarına ilginin artmasında Türkiye’nin imzaladığı uluslararası sözleşmelerin ve ülkenin AB girme isteği de bulunmuştur. Bu doğrultuda kadınların hem kamusal hem de özel alanda yaşadıkları sorunlara yönelik adımlar atılmaya çalışılmış, cinsiyete dayanan eşitsizlikler azaltılmaya çalışılmıştır.

Türk Medeni Kanunu’nda kadın örgütlerinin de çabalarıyla değiştirilen en önemli maddelerden biri, kocayı ailenin reisi yapan madde olmaktadır. TMK ile birlikte 185. maddede evlilikte eşlerin aile birliğinin mutluluğunu beraber yürütmeleri, çocuk bakımı, eğitimi, sağlığı gibi konularda eşit düzeyde sorumlu oldukları düzenlenirken, 186/1. maddede oturacakları evi birlikte seçmeleri, 186. maddede evlilik birliğini beraber yürütecekleri ve evlilik birliği giderlerine maddi olanakları doğrultusunda beraber katılacakları, 188/1. maddede ise kadın ve erkeğin

aile birliğini birlikte ve eşit düzeyde temsil ettiği ifade edilmiştir. Böylelikle erkeğin aile reisliği sona ermiş, kadını ev ve ocuk bakımıyla sorumlu tutmak yerine, iki tarafa da eşit mali sorumluluk veren hükümler kabul edilmiştir. Türk Kanunu Medenisinde 1997 yılında 4248 sayılı kanun ile değiştirilen, kadının kocasının soyadını taşımakta zorunlu kılan ancak nüfus dairesine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadının önüne önceki soyadını kullanabileceğine yönelik madde, yeni kanunda da 187. maddede olduğu gibi korunmuştur. Eski Medeni Kanun’da madde 21/1’de düzenlenen evli kadının, kocasından bağımsız bir yerleşim alanına sahip olmayacağı düşüncesi eşitliğe aykırı bulunduğu için yeni TMK’ya alınmamıştır. Benzer şekilde kadının çalışmasını erkek iznine bağlayan madde eşitliğe aykırı olduğu gerekçesiyle değiştirilmiş ancak 192. maddede meslek seçiminde evlilik birliğinin yararının gözetilmesine yönelik hüküm düzenlenmiştir (Türk Medeni Kanunu, 2001).

Yeni Medeni Kanun, evlilik yaşında da düzenlemeyi getirmiştir. Türkiye’nin 14 Eylül 1990 tarihinde imzaladığı Birleşmiş Milletler ocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre evlilik yaşı 18 olurken (Resmi Gazete, 22184), TMK’da evlenme yaşı 124/1. maddede erkek ve kadın için 17 olarak öngörülmüştür. Yeni Medeni Kanun’da boşanma durumuna yönelik de değişiklikler olmuştur. Bu doğrultuda boşanma davasında taraflardan birinin isteğiyle duruşmanın gizli yapılmasına yönelik hüküm 184/6. madde ile getirilmiştir. Boşanma durumunda nafaka hakkı konusunda da TMK’da düzenlemeler yapılmıştır. 1988 tarih ve 3444 sayılı yasa ile erkeğin nafaka isteminde kadının refahına bağlayan şart kaldırılarak, tam eşitlik sağlanmış ve nafaka süresi konusunda sınırlamaya gidilmemiştir (Türk Medeni Kanunu, 2001). Böylelikle nafaka talebi konusunda evlilik birliği sona erdiğinde eşlerden birinin yoksulluk durumuna düşmesi yeterli görülmüştür. Boşanma sonrası çocuğun velayeti de TMK’da 336. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu kanuna göre, anne ve babanın evliyken birlikte velayeti kullanacağı, boşanma durumunda çocuğun kendisine bırakılan tarafa ait olduğu ifade edilmiştir. Ancak 337/1. maddede ifade edildiği üzere anne ve babanın evli olmadığı durumlarda velayet anneye aittir. Benzer şekilde 321. Maddede evlilik dışı doğan çocuğun annesinin soyadını taşıyacağı düzenlenmiştir (Türk Medeni Kanunu, 2001). Böylelikle eski Medeni Kanun’da

boşanma durumunda velayet konusunda babaya üstünlük sağlayan maddeye son verilmiş, kadın ve erkeğe eşit haklar getirilmiştir.

TMK ile gelen en önemli değişikliklerden biri de mal rejimleri alanında olmuştur. Eski Medeni Kanun'da 170. Maddede düzenlenen mal ayrılığı rejimi, yeni Türk Medeni Kanunu ile 202/1. maddede değiştirilmiş ve evlilik süresince edinilmiş malların boşanma durumunda eşit olarak paylaştırılacağı öngörülmüştür. Benzer şekilde 206. maddede eşe ait malvarlığının haczedilmiş olması, eşlerden birinin menfaatini tehlikeye düşürmesi, taraflardan birinin borçlar, ortak mallar konusunda eksik/yanlış bilgi vermesi, diğer eşin akıl sağlığı bozuklukları nedeniyle ayırt etme gücünün olmaması gibi durumlarda ise eşlerden birinin isteği üzerine mevcut mal rejiminin mal varlığına dönüşmesi yönünde düzenlemeye gidilmiştir (Türk Medeni Kanunu, 2001).

2002 yılında yürürlüğe giren TMK ile birlikte toplumsal ve kültürel olarak üretilen kadın-erkek eşitsizliğine yönelik adımlar atılmaya çalışılmıştır. Özellikle Türkiye'nin imzacısı olduğu uluslararası sözleşmelerin kadınların toplumsal konumunu sorunlu alan olarak görmesi, AB girme isteği, 1980'lerden gelen feminist hareket, kadınların kamusal ve özel alanda yaşadıkları sorunların gündeme gelmesinin yolunu açmıştır. Bu anlamda kadınların özellikle ev içi alanda ezilmeleri, sömürülmeleri, ikincilleşmelerine karşılık yeni TMK'da aile hukukuna yönelik düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır.

2.3. TÜRKİYE'DE YOKSULLUK NAFAKASI TARTIŞMALARI

Nafaka olgusu, son yıllarda Türkiye'de en çok tartışılan konulardan biri olmaktadır. Nafakaya giden tartışmaların temelinde ise "Türk aile yapısının bozulması" bulunmaktadır. Bu doğrultuda 1985 yılında imzalanan CEDAW, AB uyum sürecinin 80 sonrası kadın hareketinin ivmesiyle yeniden düzenlenerek 2002'de yürürlüğe giren TMK, 2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi ve 2012 yılında kabul edilen 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun gibi yasa ve sözleşmelerle Türk ailesinin, "Batı tipi" aileye evrildiği ve bu durumun boşanmaları arttırdığı, Türk aile yapısını bozduğu bazı kesimlerce ileri sürülmektedir.

Son zamanlarda boşanmaları kolaylaştırdığı, aile kurumunu çökerttiği ifade edilen konulardan biri de yoksulluk nafakası olmaktadır. Ödenen nafaka nedeniyle babaların mağduriyete uğradığı, nafaka alan kadınların refah içinde yaşadıkları ve keyfi olarak çalışmadıkları, nikahsız birlikteliklere neden olduğu, hatta kadın cinayetlerini arttırdığına yönelik iddiaları olan “nafakazede” gruplar kurulmakta, sosyal medyada örgütlenerek bazı medya grupları tarafından da desteklenmektedirler. 2014 yılında bu gruplardan biri olarak kurulan BİAP (Boşanmış İnsanlar Aile Platformu), içlerinde BABA-DER, Türkiye Parçalanmış Aileler ve Mağdur Çocuklar Platformu, Boşanmış Babalar Platformu, Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu’nun da olduğu gruplar, yeni medya üzerinden nafaka konusunda “mağdur babalar” algısı oluşturmaktadırlar. Gruplar, birkaç gün süren evliliklerinde yıllardır nafaka ödediklerini, kadınların lüks içinde yaşadıklarını, erkeklerin nafaka nedeniyle mal varlıklarını sattıklarını, hatta intihar ettiklerini, yoksulluk nafakası ödedikleri kadınların çocuklarını göstermeyi engellediği gibi durumları ileri sürerek “hakkaniyet” çağrısı yapmaktadırlar. Böylelikle nafakanın aileleri dağıttığına, boşanmaları arttırdığına, Türk aile yapısını dinamitlediğine yönelik söylemleri bulunmaktadır.

Yoksulluk nafakasına yönelik tartışmaların resmi olarak ilk ortaya çıkışı TBMM’de 2015 yılında kurulan Boşanma Komisyonu’nun, 2016 yılında *Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Raporu*” yayınlaması ile başlamıştır. Söz konusu araştırmanın raporunda, İsveç, İngiltere, Hollanda, Fransa gibi gelişmiş ülkelerdeki yoksulluk nafakası düzenlemeleri örnek gösterilerek, yoksulluk nafakasının boşanmayı kolaylaştırdığı, ödeyen için ceza haline geldiğini, kadının güçlenmesini engellediği belirtilerek yeniden düzenlenmesi gerektiği ileri sürülmüştür (Meclis Araştırması Komisyon Raporu, 2016, s. 8-44). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2014 yılında yürüttüğü “Türkiye’de Boşanmanın Nedenleri” araştırmasında ise kadınların boşanma nedenleri arasında ilk sırada aile içi şiddet bulunmakla birlikte, erkeğin alkol-kumar gibi alışkanlıkları, aldatma, duygusal

ilişkide yıpranma, evlilik içi tecavüz³³ olduğu görülmektedir (Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması, 2014, s. 76). Aynı çalışmada mal paylaşımı, tazminat, velayet, nafaka gibi konuların boşanma kararında etkisinin olmadığı (2014, s. 98) ve genellikle çocuk sahibi olan kadınların, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik nafaka talebinde bulundukları ifade edilmiştir (2014, s. 144).

2016 boşanma komisyon raporu ve “mağdur babaların” baskısı ile birlikte Nisan 2018’de Adalet Bakanlığı süresiz nafakaya en az 1 yıl, en fazla 5 yıl sınırlamaya koyabileceklerini açıklamıştır.³⁴ Haziran 2018’de ise Adalet Bakanı Abdülhamit Gül, yoksulluk nafakasına yönelik mağduriyetlerin sone ereceğine yönelik söylemlerde bulunarak, nafaka kanununa yönelik alt ve üst sınır getireceklerini ancak bu düzenlemenin kadını ve erkeği korumaya yönelik olacağını ifade etmiştir.³⁵ Tartışmaları arttıran bir başka durum ise Ağustos 2018’de ise Cumhurbaşkanlığı Hükümeti sistemi içerisinde 3 ağustos 2018 tarihli ilk 100 Günlük Eylem Planı’nda nafaka ödeme sisteminin adil bir hale getirilerek değişikliğe uğrayacağı (100 Günlük Eylem Planı, (Madde15)) olmuştur. Aynı yıl içerisinde İstanbul Aydın Üniversitesi “Süresiz Nafakaya Adil Çözüm Sempozyumu” düzenlemiş ve kendisinin mağduriyete uğradığını ileri süren gruplar dinlenerek, nafakanın sürekli olması gerektiğini savunan hukukçular ve akademisyenler bir araya gelmiştir. Ancak sempozyumun katılımcılarına bakıldığında nafaka konusunda sorun yaşayan kadınlara ya da kadın örgütlerine yer verilmediği görülmektedir.³⁶ 2018 yılının Ekim ayında ise Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “Gündem Buluşmaları: Nafaka Sistemi” çalıştayını gerçekleştirmiştir. Çalıştayda Boşanma Komisyon başkanı Ayşe Keşir, süresiz nafakanın, nikah olmasına rağmen fiili birlikteliğin gerçekleşmediği durumlardaki boşanmalarda, 3-6 ay gibi kısa süreli evlilik sonucu gerçekleşen boşanmalarda, eşit kusur durumlarında gerçekleşen boşanmalarda mağduriyetlere yol açtığını belirtmiştir.³⁷ Bu doğrultuda yoksulluk

³³ Araştırmada boşanma nedeni “cinsel hayat” olarak geçmesine rağmen, kadın görüşmeciler, görüşmelerde tecavüze uğradıklarını, cinsel ilişki esnasında zorbalık gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda boşanma nedeni cinsel hayattan ziyade, evlilik içi tecavüz olmaktadır.

³⁴ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nafakaya-5-yil-siniri-40808387>

³⁵ <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abdullah-karakus/nafakaya-kademeli-sureler-ve-alt-ust-sinir-geliyor-2685328>

³⁶ <https://www.turkiyehukuk.org/suresiz-nafakaya-adil-cozum-sempozyumu/>

³⁷ <http://www.hazardernegi.org/gundem-tartismalari-nafaka-sistemi-calistayi/>

nafakasının hakkaniyetli bir uygulama şeklinde düzenleneceği ve mağduriyetlerin giderileceğine yönelik açıklamalar yapılmıştır.³⁸

Yoksulluk nafakası tartışmalarını Türkiye gündemine taşıyan olaylardan biri de 31 Mart 2019 seçim öncesinde MHP'nin nafakanın 5 yıla sınırlandırılmasına yönelik kanun teklifinde bulunması olmuştur. Nafaka ödemelerinde hakkaniyetsizliği ele alarak “mağdur erkeklerin” çözümüne yönelik meclise verilen teklife göre, 5 yılın sonunda mahkemeler aracılığıyla durum değerlendirilerek, nafakanın devamlılığı gerektiğinde ise ödeme devlet tarafından yapılacaktır.³⁹ Aynı yıl yoksulluk nafakasına yönelik gelen şikayetler ve söylemler doğrultusunda TÜBAKKOM nafaka çalıştayları düzenleyerek, planlanan yasa değişikliği üzerine çalışmalar yürütmüştür. TÜBAKKOM yaptığı çalışmalarda kadınların toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler nedeniyle nafaka almak zorunda bırakıldıklarını, kadınların istihdam oranının azlığını, yoksulluğa düşme durumları gibi nedenlerinin bulunduğu ve yeni düzenlemelerle ihtiyaç olmadığını belirtmiştir. Çalışmalarında nafaka hükmü verilen çoğu erkeğin nafakasını ödememesi nedeniyle kadınların mağduriyete uğradığı da dikkat çekmiştir (İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, 2019; Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi, 2019; İzmir Barosu Kadın Hakları Dayanışma ve Hukuk Araştırmaları Merkezi, 2019; TÜBAKKOM, 2019). 2019'da Kadın Dayanışma Vakfı'nın 11 ilde yürüttüğü Yoksulluk Nafakası Araştırması'na göre mahkeme tarafından hükmedilen nafakaların yüzde 50,7 si ödenmemektedir. Kadını zenginleştirdiği, erkeği mağdur ettiği ileri sürülen nafaka miktarında ise nafaka alan kadınların yüzde 66,4'ü 0-500 TL arasında nafaka alırken ortalaması 262 TL olmaktadır. Nafaka alan kadınların sadece yüzde 10'u 500-1000 TL arasında nafaka alırken; yüzde 2,1'i 1000-2000 TL arasında, yüzde 2,2 si ise 2000 TL'den fazla nafaka almaktadır. Tüm aralıklarda ortalama ödenen nafaka miktarı ise 370 TL olmaktadır (2019, s. 50- 51). Dikmen (2020a)'e göre, nafaka tartışmalarındaki en önemli konulardan biri konuyla ilgili veri eksikliğinin olmasıdır. Adalet Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye'de nafaka veren/alan kişilerin sayısı, nafakanın arttırılmasına yönelik taleplerin sayısı, tazyik hapsine çarptırılmış

³⁸<https://www.haberturk.com/ankara-haberleri/16595994-gundem-bulusmalari-nafaka-sistemi-programi>

³⁹https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/mhpnin-nafaka-5-yilla-sinirlansin-teklifi-hazir-4665815/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber

kişi sayısı, ödenen nafaka miktarı gibi konularda veri bulunmamaktadır. Bu anlamda mağdur edildiğini ileri sürülen grupların sayısı iddia olmaktan öte geçememiştir. Sosyal medyadan örgütlenerek kendilerini “nafakazede” olarak tanımlayan gruplara karşılık, nafakalarını alamayan ya da alma konusunda ciddi sorunlar yaşayan kadınlar “Nafaka Hikayesi” isimli bir platform oluşturarak nafaka hikayelerini paylaşmışlardır.⁴⁰ Aynı sene Nafaka Hakkı Kadın Platformu da “Kadınların Nafaka Hakkına Dokunmayın” imza kampanyasını başlatmıştır. Kampanyada siyasetçileri, devlet otoritelerine seslenen platform, 10 günde 10 bin imzaya ulaşmıştır.⁴¹

Nafaka tartışmalarında dikkat çeken konulardan birisi de, nafaka ödemeleri konusunda İslam Hukuku’na dönülmesine yönelik söylemler olmaktadır. Bu doğrultuda mehir⁴² ve iddet süresi⁴³ içerisinde nafakanın verilmesi normal karşılanırken, yoksulluk nafakasına yönelik alınan ücretin caiz olmadığına yönelik söylemler karşımıza çıkmaktadır.⁴⁴ Yoksulluk nafakasının erkeğe haksızlık olduğu, boşandıktan sonra hiçbir erkeğin kadına bakmakla yükümlü olmadığı belirtilmiştir. Bu konuda diyanette yoksulluk nafakasının doğru olmadığına yönelik açıklamalarda bulunmuştur.⁴⁵ Yapılan tartışmalarda en çok ön plana çıkan konulardan biri, nafaka ödeyen erkeğin genellikle çok kısa süreli evlilikler yaşayarak yıllarca nafaka ödemesinin haksızlığı olmaktadır. Bu konuda gerçekleştirilen tartışmaların önemli bir bölümü evlilik süresi üzerinden gerçekleşmektedir. Mağduriyete uğradığını ileri süren erkeklerde genellikle sadece birkaç gün evli kaldıkları kadına yıllarca nafaka ödediğinden bahsetmektedir. Türkiye’de evliliğin süresine göre boşanma istatistiklerine bakıldığında ise 1 yıldan az süren evliliklerde boşanma oranı 0,1 ve 2,2 aralığında olduğu görülmektedir. 1-5 yıl evli kalarak boşanan çiftlerin oranı %33,1 olurken; 6-10 yıl içerisinde boşanan çiftlerin oranı %20,7 olmaktadır (TÜİK

⁴⁰ <https://www.facebook.com/pg/nafakahikayesi/posts/>

⁴¹ <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/06/21/10-gunde-10-bin-kadindan-imza>

⁴² İslam hukukunda erkeğin, evlenirken kadına verdiği ücret olmaktadır.

⁴³ İddet süresi iki şekilde gerçekleşmektedir. İlki, erkek vefat ettiğinde, onun mal varlığından kadının 4 ay 10 gün süreyle aldığı nafaka iken, boşanma durumunda kadının hamile olup olmadığına yönelik beklenen 3 aylık süre olmaktadır.

⁴⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=kTh9b9Nf9X8>,
<https://www.milligazete.com.tr/makale/3300185/ibrahim-halil-er/kadinlari-nafaka-meselesi-ve-islamin-cozum-onerileri>

⁴⁵ https://www.youtube.com/watch?v=l_uN9dXabCc,
<https://www.youtube.com/watch?v=WwiOkURmGbs>,
<https://www.youtube.com/watch?v=WwiOkURmGbs>,
<https://www.youtube.com/watch?v=XKIGu5MzLdM>

Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020a). Bu doğrultuda 1 yıldan az sürede biten evliliklerin oranı oldukça düşük durumda olmaktadır.

Yoksulluk nafakası tartışmalarında kadınların istihdama katılım durumları da önem arz etmektedir. Çünkü yoksulluk nafakasına muhtaç kalmak, çalışma imkanlarından yararlanamamak demektir. Türkiye, saygınlığın yaşa dayalı olduğu, kadın ve erkeğin farklı hiyerarşilerde bulunduğu geleneksel ataerkil bir toplum yapısına sahiptir (Kandiyoti, 2015, s. 368). Ataerkil toplumlarda geleneksel roller çerçevesinde kadınlar ev içi alanda tutularak ev içi hizmet ve bakım rollerinden sorumlu tutulmaktadır. Erkeklerin ise en önemli görevlerinden biri evin maddi gelirini sağlamak olmaktadır. Bu doğrultuda eğitim, toplumsal fırsatlar, ücretli iş gücü gibi alanlara kadınlara göre daha kolay katılım sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda neo-muhafazakâr politikalar doğrultusunda aile yapısını korumaya yönelik söylemlerin artması, kadın ve erkeğe geleneksel rollerin tanımlanması şeklinde karşılık bulmaktadır. Bu doğrultuda kadını ve bireyi önceleyen politikalardan ziyade, aileyi önceleyen politikalara gidilmekte ve eşitlik olgusu yerine, fitrat rejimi ön plana çıkarılarak kadının evde geleneksel rollerini yürütmesi üzerinde durulmaktadır (Dedeoğlu ve Elveren, 2015, s. 9). Kadınların ev dışı alanda çalışmasının rol karmaşasına neden olduğu, kutsal bir görev olarak verilen “iyi anne” ve “iyi eş” olma rollerinin zayıflamasına neden olduğu da ileri sürülmektedir (Geçer ve Çelik, 2017, s. 9; Selman, 2018, s. 16). Bu durum, İslamcı kesimler tarafından Nisa Suresi örnek gösterilerek açıklanmaktadır. Söz konusu sureye göre, *“Allah’ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarında harcama yaptıkları için erkekler kadınların yöneticisi ve koruyucusudur. Onun için sâliha kadınlar itaatkârdır. Allah’ın kendilerini korumasına karşılık gizliyi (kimse görmese de namuslarını) koruyucudurlar. Baş kaldırmısından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataklarda yalnız bırakın ve (bunlarla yola gelmezlerse hafifçe) dövin. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka yol aramayın; çünkü Allah yücedir, büyüktür”* (Nisa/34, 2004) şeklinde ifade edilmektedir. Bu doğrultuda kadınların geleneksel toplum yapısında eğitime katılma, çalışma hakkı gibi konularda engeller yaşadığı ve ömür boyu erkeğe bağımlı kılındıkları söylenebilmektedir. Nafaka tartışmaları bağlamında bakıldığında, ataerkil zihniyet tarafından okutulmayan, çalıştırılmayan, amacının sadece evlilik ve annelik olduğu

tekrarlanan kadının yoksulluk nafakası kesildiğinde “bir sonraki koruyucusuna kadar” yaşayacağı sorunlar ise göz ardı edilmektedir.⁴⁶

Türkiye’de kadın ve erkek istihdam oranlarına bakıldığında da, çalışma yaşamına katılımda erkeklerin oranı %63,1 iken; kadınların oranı %28,7 ile istihdam edilen erkeklerin yarısından daha az durumdadır (TÜİK İstatistiklerle Kadın, 2020c). Bu durum, kadınların toplumsal alanın her yerinde olduğu gibi iş gücüne katılımda da cinsiyete dayalı eşitsizliklerle karşılaştıklarının göstergesi olmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu’nun her yıl yayınladığı Küresel Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi’ne göre de Türkiye, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda 156 ülke arasında 133. sırada yer almaktadır (Global Gender Gap Report, 2021, s. 10). Bu bağlamda Türkiye’de yoksulluk nafakasını kadın istihdam oranı bu kadar azken ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler gittikçe derinleşirken; cinsiyet eşitsizliğinin en aza indirgenmeye çalışıldığı, kadının çalışma yaşamına yüksek katılımı olduğu ülkelerle kıyaslamak doğru olmamaktadır (Duvarcı, 2019, s. 12). Bu doğrultuda nafakanın sınırlandırılmasının var eşitsizliklerini daha da arttıracak, kadınlar üzerinde mağduriyet yaratacağı ve kadın yoksulluğunu derinleştireceği açık olmaktadır (Dikmen, 2019; Işık, 2019; Mor Çatı, 2019; Sallan Gül, 2019b; Sönmez, 2019).

2.4. KADINLARLA İLGİLİ KONULARIN MEDYAYA YANSIMALARI

Kadınların kurtuluş hareketinin toplumsal mücadelesi, aynı zamanda bir demokrasi mücadelesidir. Çünkü demokrasi, ancak tam ve özgür bir iletişim ortamı ile mümkün olabilmektedir. Kişilerin kendilerini ifade edecekleri, iddialarını diğer insanların tartışmasına sunabilecekleri ortam olan medya, demokratik iletişimin özünü oluşturmaktadır. Günümüz toplumlarında medya araçlarının üstüne düşen ise, özgür ve gerçek demokrasinin oluşumuna katkıda bulunacak olanakları sağlamasıdır. Ancak kitle iletişim tarihi, medya araçlarının belirli kesim ve gruplara karşı kendini ifade etmeleri için çekinceli kaldıklarını ortaya koymaktadır. Bu gruplardan birini ise kadınlar oluşturmaktadır. Kitle iletişim araçları bu nedenle kadın çalışmalarının ve kadın kurtuluş hareketinin eleştirilerinde yer alan konulardan biri olmaktadır (Timisi, 1997, s. 1).

⁴⁶ https://kazete.com.tr/makale/magrur-erkeklikten-magdur-erkeklige_2277

Medya ve kadın üzerine çalışmalar da genellikle medyada kadının temsili ile almaktadır. Bu konu feminist hareket için önem taşımaktadır. Çünkü kadınların temsil edilme biçimleri, medyanın sadece kadınlara değil, dünyaya da nasıl baktığını ele vermektedir. Eşitsiz bir temsil edilme biçimi ise bu bakış açısını meşru kılmakta ve kadınların bu eşitsizliklerle algılanmasına neden olmaktadır (Tanrıöver, 2012, s. 156).

Medya sundukları ürünlerle bireylere kendi cinsiyetlerine uygun rolleri öğretmekte ve bu davranışlar karşılığında da söz konusu bireyleri simgesel olarak ödüllendirmektedir. Medyanın cinsiyet kalıp yargılarını sürekli kullanmasının, bu kalıp yargılarının egemen toplumsal değerleri yansıtmış ve medya çalışanlarının genellikle erkeklerden oluşması nedeniyle gerçekleştiği düşünülmektedir (Van Zoonen, 1997, s. 306). Erkek egemen toplumsal yapı ve bu toplumsal yapının önemli iktidar aracı olan medyada cinsiyete dayanan rollerle kadınların değersizliğine, ikincil konumuna vurgu yapmakta, metinler ve görseller aracılığı ile bu eşitsizlik meşru bir zemine oturtmaktadır. Böylelikle zayıf ve edilgen kadın imgesi ile kadınların yapacaklarının bir sınırı olduğunun altı çizilirken, başka hiçbir vasfı yokmuş gibi davranılan kadınlar, sadece dişilik, güzellik, cinsellik doğrultusunda medya ürünlerinde sunulmaktadır. Bu noktada devreye giren ataerkil ideoloji ve söylemler kadınları ikincil şekilde konumlandırmakta ve erkek, erkin asıl sahibi olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya ve Yaşar, 2021, s. 5).

Çelenk'e göre, medyada kadının temsili ile ilişkili olarak üç konu üzerinde durulmaktadır. Bu konular, *kadının medya sektöründeki varlığı, kadınların medyada temsil edilme biçimleri, kadınların medya ürünlerinin kullanıcıları/tüketicileri olarak sunulması* olmaktadır (2017, s. 230). Kadınların medya sektöründeki varlığı, medyanın kadınlara bakış açısını değiştirmek ve kadın sorunlarının dile getirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü iletişim araçlarında çalışanlar cinsiyetçi hiyerarşinin oluşmasında etkili rol oynamaktadırlar. Kadın görüşlerinin bu araçlarda karşılık bulması, medyada çalışan kadın oranının düşüklüğü nedeniyle 20. Yüzyılın ikinci yarısına dek söz konusu olmamıştır. Bu doğrultuda da medyanın işleyiş mekanizmalarının oluşma sürecinde çalışma ve uygulama pratikleri erkekler tarafından belirlenmiştir. Bu tarihten sonra medya sektöründe kadın çalışan sayısı artsa da, karar verme yetkisinin erkeklerin sorumluluğunda olması, kadın görüşünün

ifade edilmesinin önünde engel olmuştur (Asker, 2004, s. 80-81). Öyle ki ülkemizde de RTÜK üst kurulunu oluşturan 9 üyeden sadece bir tanesi kadındır.⁴⁷ Kadınların medya sektöründe girememelerinin nedenleri de geleneksel rollerden kaynaklanmaktadır. Aile ve evlilik kurumundan sorumlu tutulan kadının, çocuk nedeniyle hayatının bir döneminde görevden uzaklaşması kaçınılmazdır. Kadın işine kısa sürede geri dönse bile sektörün yapısına uyum sağlayacak gereklilikleri yerine getirmesi zaman almaktadır. Gece çalışma sistemi de iletişim sektöründe kadınların karşılaştıkları bir başka zorluktandır. Bu zorluklar kadınların gazeteciliğin belirli alanlarından uzun süre geri kalmasına neden olmuş ve onları medya sektöründen uzak tutmuştur (Timisi, 1997, s. 22-23).

Kadınların medyada temsil edilme biçimlerine bakıldığında ise bu konuda öncü çalışmalardan birini yapan Saktanber'e göre, medyada kadınlar "fedakâr anne-sadık, iyi eş ve serbest müsait kadın" olarak sunulmaktadır. Bu bakış açısı dışında en yaygın temsil ise kadınların cinsellikleriyle ancak "erkek egemen söylemlerce" tanımlanmış cinsel kimlikleriyle ele alınması olmaktadır. Bu bakış açısı, kadını pasif, hükmedilebilir, el konulabilir, evcimen, çeşitli amaçlar için kullanılabilir bir nesneye dönüştürmektedir. Kadınlar medyanın çeşitli ürünlerinde kendi temsillerini bu doğrultuda seyrederken, onlardan talep edilen "ideal kadınlığın" özelliklerini göstermeleri beklenmekte ve bu söylemler talep dışı kalmak istemeyen kadınlar tarafından benimsenerek yaygınlaşmaktadır. Özellikle televizyon programları kadınları güzellik, bakımlılık, zerafet çerçevesinde "iyi anneler", "uyumlu eşler" ve kadınlıklarını her şeyin önünde tutan meslek sahibi kadınlar olarak kurgularken, gazetelerin magazin ekleri abartılı bir cinsellik sergileyen "serbest" hatta "sereserpe" kadınlara sıklıkla yer vermektedir. Genellikle bu kişiler evliliğe karşı olmayan ancak sanatla evliliğin bir arada yürümediğini anlatan ünlü isimler olurken, cinsel çekicilikleri dekolterileriyle sunulan davetkar kadınlardır. Erkeklerle çıkarılan bu davette, diğer kadınlara cinsel cazibenin nasıl bir şey olduğunu göstermeye çalışır (Saktanber, 2015, s. 189-194). Ancak bir hikâye anlatan dizilerde ise "halkın içinde" geleneksel rollerinin dışında kalan bu kadınlar, toplumsal çevresine ve ailesine karşı ilgisiz, ev yaşamı ile bağları zayıf, erkekleri baştan çıkaran, kötü amaçları doğrultusunda tuzak kuran, zehirleyen, şantaj yapan kadınlar olarak sunulmakta ve

⁴⁷ <https://www.rtuk.gov.tr/deniz-gucer-uye/4084>

bu sunum içerisinde de “cinselliklerini yaşadıkları” mutlaka gösterilmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerini ve kadınların geleneksel rollerini sorgulayan, bir anlamda “feminist” olan kadınlar ise erkek düşmanı, genç ve asi kadınlardan oluşmaktadır (Çelenk ve Timisi, 2000, s. 34-37).

Binark ve Gencel Bek’e göre de kadınlar medyada anne ve eş olarak, cinsel nesne olarak, şiddet eyleminin hedefi olarak üç kategoride sunulmakta ve “medyadan kadınlara öğütler” başlığı altında farklı kadın tiplerinin dişilik temelinde ortaklaşarak “ideal kadın” algısı yaratılmaktadır. Anne ve olan kadın temizlik ve gıda ürününü reklamlarında güzel, bakımlı, saçları yapılı, sağlıklı bir şekilde sunulurken, ev işi yapmaktan oldukça memnun ve tatminkardır. Bu “ideal dünyada” kadın her gün bir sürü işi aynı anda ve mükemmel şekilde yapmaktadır. Böylelikle ideal dünyanın “mükemmel” kadınının üzerindeki yük ve eşitsiz iş bölümü görünmez kılınmaktadır. “Sindirella öyküsü” içerisinde sunulan büyülü dünyada, “prensine” kavuşan kadının tek amacı, yaptığı hizmetle kocasından övgü almaktadır (2010, s. 158-164). Medya ürünlerinde kadının tüm yaşamını, ilgi alanlarını evi, ailesi ve kocasının oluşturduğuna yönelik vurgular yapılmaktadır. Çalışan bir kadın karakter karşımıza çıktığında bile kadının temel görevinin ev içi alan olduğu vurgusu yapılmakta ve çocuklarına, aile bireylerine bakma yükümlülüğü dayatılmaktadır (Timisi, 1997, s. 27). Bu kadın temsillerinin hiçbirinin işi, yuvasının önüne geçmemekte annelik ve eşlik görevlerini aksatmadan yerine getirmektedir. TV programları da yayın saatleri çerçevesinde kadın izleyicinin gündelik yaşamına ilişkin cinsiyetçi kalıpları destekler nitelikte olmaktadır. Spor, siyaset gibi erkeklik ile ilişkilendirilen programlar, erkeklerin kamusal varlığını kabul eden bir zamanlamaya bağlıken; yemek, moda, sağlık, aile ve ev yaşamı gibi kadınlıkla ilişkilendirilen programlar, çocukların uyku, okul saatlerine, erkeğin eve dönüş saatlerine bağlıdır ve kadın izleyici genel anlamda “ev hanımı” olarak değerlendirilmektedir (Çelenk, 2017, s. 235). TV programlarına konuk olarak iki cinsiyet gelse dahi, erkekler daha çok kariyeri ile ön plana çıkarken; kadınlar geleneksel kadınlık konumuna yönelik sorularla karşı karşıya kalmaktadır.⁴⁸ Mesleki statüsü her ne kadar yüksek olsa da programa katılan kadın konuklara mutlaka yaptığı en iyi yemek, eşi ve çocuklarıyla geçirdikleri zamana ilişkin sorular sorulmakta ve fotoğraflar kullanılmaktadır. Benzer şekilde dergilerde, gazetelerde

⁴⁸ http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/harika_bu_ne_hal.pdf

kadın eklerinde magazin, burçlar, fallar, evliliğe ilişkin tavsiyeler, çocuk bakımı, yemek ve temizlik konusunda püf noktalar sunulurken, erkekleri ilgilendiren konular siyaset, ekonomi, futbol gibi erkekliğe ve güce dayanan alanlar olmaktadır. Reklamlarda genellikle kadınlar mutfakta, çocuklarıyla ilgilenirken gösterilmekte; erkekler ise çoğunlukla iş yerinde ya da ev yaşamında televizyon karşısında karşımıza çıkmaktadır (Taşkaya, 2009b, s. 107). Bu durum, kadınların her şeyden önce anne, eş olduğuna yönelik mesajları içermekte ve kadınları, geleneksel rollerine sıkıştırmaktadır (Tanrıöver, 2012, s. 159).

Medya ürünlerinde temsil konusunda sorunlu alanlardan biri de kadınların cinsel obje olarak ele alınmasıdır. Medya, yazılı ve görsel basında kadın bedenini cinsel obje olarak gösteren sunumlar kullanarak bedenleri teşhir etmektedir (Çelenk, 2017, s. 235). Timisi, yaptığı çalışmalarında Türkiye’de kadınların bedene indirgenerek, cinsel haz nesnesi üzerinden tanımlandığını ve böylelikle erkek egemen değerlerin medya tarafından yeniden üretildiğini ileri sürmüştür (1997, s. 32). Gazetelerin sayfalarında moda, sanat haberi adı altında kadın bedenini ön plana çıkaran fotoğrafların verilmesi de kadınların cinsel nesne olarak sunumuna örnek olmaktadır (İnceoğlu, 2004, s. 13, Tanrıöver, 2012, s. 161). Her şeyden önce medya ürünlerinde cinsel göstergeler, cinsellik ile ilgili olan merak nedeniyle sunulan ürünü izlenir kılma amacı taşımaktadır. Cinsellik üzerinden sunulan marka imajları ise, reklamı yapılan ürünü gerçekte kendisinde olmayan özelliklerle donatmakta ve bu aynı zamanda kadın bedeninin arzu nesnesi olduğu anlayışını pekiştirmektedir (Taşkaya, 2009a, s. 122). Vücut bakımı, temizlik, kozmetik gibi reklamlarda genellikle kadınlar kullanılmaktadır. Bu reklamlar kadının güzelliğine, bedenine vurgu yapmaktadır. Böylece kadın bedeni seyirlik obje olarak erkek bakış açısına sunulurken, bir yandan da kadınları ideal bedene (fit, formda, doğal, canlı) ulaştıracak ürünlerin seçilmesi sağlanmaktadır (Taşkaya, 2009b, s. 104). Medyanın bu şekilde kadının bedenini teşhir etmesi, erkeğin bakış açısına sunulmanın da ötesine giderek kadını, erkeğin cinsel arzularını tatmin eden bir “mezeye” indirgemektedir (Binark ve Gencel Bek, 2010, s. 164).

Medyada kadına yönelik şiddet, taciz, tecavüz gibi haberlerin cinsiyetçi sunumu da medyada kadınların sorunlu temsillerinden biridir. Yapılan araştırmalar medyanın şiddeti daha çok “biyolojik farklılıklar” üzerinden değerlendirdiğini

göstermektedir. Kadınları doğaları gereği pasif, itaatkâr, bağımlı, güçsüz olarak gören erkekler, saldırgan ve güçlü olarak sunulmaktadır. Medyanın da inşasında payı olan bu gerçeklik iddiası, kadın ve erkek arasındaki güç farklılıkları üzerine odaklanmakta, şiddet, erkeklerin ancak güçlerinin yeteceği kişilere yöneltebileceği bir durum olarak ele alınmaktadır. Böylelikle medya şiddeti sadece fiziksel güç kullanımı olarak görmekte ve kadına yönelik şiddet dar bir çerçevede ele alınmaktadır (Dursun, 2010, s. 20). Oysa kadın yönelik şiddet fiziksel şiddetin yanında psikolojik, ekonomik, cinsel şiddet gibi birçok şiddet türünü içermektedir (Sallan Gül, 2013, s. 19-21). Ancak şiddetin bu türleri medya tarafından görülmemekte ve sadece fiziksel yönüyle ele alınmaktadır.

Türkiye'deki kadın örgütleri haberlerdeki eril dil kullanımı veya canlandırmalar ile töre, gelenek, namus nedeniyle işlenilen cinayetlere de medya tarafından adeta meşruiyet getirdiğini ifade etmektedir. Örneğin, “namus cinayeti” teriminin yanlışlığına birçok kadın örgütü dikkat çektiği halde, bu kavramlar sıklıkla medyada yer alabilmektedir (Çelenk, 2010, s. 233). Benzer şekilde tacize, tecavüze uğrayan, başına felaket gelen kadın medyanın en çok kullandığı malzemelerden biri olmaktadır. Ancak burada asıl verilmek istenen bilgilendirmekten ziyade, kadının pasifliği, muhtaçlığı, zayıflığı ve kimi zamanda bu durumu hak etmiş olmasıdır (İnceoğlu, 2004, s. 12; Tanrıöver, 2012, s. 161; Deniz ve Korap Özel, 2015, s. 236). Bu haberler öncelikle kadınların geleneksel rollerini sorgulamaktadır. Böylelikle kişinin alkol durumu, olayın yaşandığı saat, saldırıya uğrayan kadının giyim tarzı, kıskançlık, aldatma gibi vurgular yapılmaktadır. Eğer bu sorgulamalarda ataerkil zihniyetin kalıp yargılarına uymayan bir kadın modeli varsa, bu kadının başına gelebilecekleri “hak etmiş” olduğu ifade edilmektedir. Saldıran erkekler ise aşık, canavar gibi ya da psikopat olarak görülmekte, böylelikle gündelik hayatta rastlanma ihtimalinin azlığına vurgu yapılmaktadır (Gencel Bek, 2010, s. 632; Sallan Gül ve Altındal, 2015, s. 171; Çelenk, 2017, s. 231). Haberlerin verilme biçimlerinde kadınların sıra dışı öyküleri betimlenmekte, bu öyküler bağlamında kadınların masumluluğu sorgulanmaktadır. Burada kadınların şiddete maruz kalma nedenleri ön plana çıkartılarak şiddet meşrulaştırılmakta, şiddeti uygulayan erkek ve içerisinde yetiştiği erkek egemen değerler sorgulanmamaktadır (Binark ve Gencel Bek, 2010, s. 168). Kadınların şiddeti gerçekleştiren kişi olarak yer aldığı haberlerde ise kadınlık

mağdur olma düzeyinden kurulmaktadır. “Çaresiz kadının” hayatta kalmasının tek yolunun öldürmek olduğu vurgulanmaktadır. Böylelikle muhtaç, zavallı kadın ve fedakâr anne imgesi birlikte kullanılarak, erkek egemen mantığın kadınları tanımlama şekli ortaya çıkmaktadır. Bu haber verme şekli, kadınların sadece mağdur olabilecekleri, karşılık veremeyeceklerini, kendileri ve başkaları için toplumsal güç olamayacaklarına dair düşüncenin yeniden üretilmesine yönelik olmaktadır (Timisi, 1997, s. 44). Bu yönüyle medya, olayı gerçekliğiyle yansıtmaktan ziyade kadının ikincilliğini pekiştirmekte ve kadına yönelik ayrımcılığı devam ettirmektedir (Dursun, 2010, s. 26; Gencel Bek, 2011, s. 645, Sallan Gül ve Altındal, 2015, s. 183).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE NAFKA TARTIŞMALARININ MEDYAYA YANSIMASI: YENİ AKİT GAZETESİ ÖRNEĞİ

3.1. Yöntem ve Analiz Tekniği

Bu çalışmada, Türkiye’de özellikle siyasal İslamcı bakış açısından ele alınan nafaka tartışmalarının, mağdur erkeklik algısıyla yarattığı kamuoyu baskısı, nafaka tartışmaları üzerinden üretilen cinsiyetçi söylemler ve çarpıtılan bilgilerin yeni medya tarafından nasıl üretildiği, pekiştirildiği ve içselleştirildiği ele alınmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda Yeni Akit internet gazetesi örneğinde yoksulluk nafakası tartışmalarının hangi temalar üzerinden ele alındığı, muhafazakâr bakış açısının nasıl yansıdığı karma yöntem ve eleştirel söylem analizi tekniği ile analiz edilmektedir.

Karma yöntemde nitel ve nicel veriler arasında ilişki kurulmakta, sonrasında ise veriler birleştirilerek anlamlı bir şekilde yorumlanmaktadır (Bal, 2015, s. 250). Bu doğrultuda seçilen desen ise yakınsayan paralel desen olmaktadır. Yakınsayan paralel desende iki bilgi türüne eşit ağırlık verilmekle birlikte, çalışmanın amacını ortaya koymak için nitel ya da nicel verilerden birine öncelik verme konusunda değişiklik yapılabilir (Creswell ve Plano Clark, 2018, s. 193). Bu bağlamda çalışmada nicel içerik analizi doğrultusunda nafaka haberlerinin en çok yayınlandığı yıl, haberlerin ele alındığı kategoriler, üç yılın haberlerinde en çok kullanılan kelimeler ve üretilen ideoloji ele alınmaktadır. Benzer şekilde 2018, 2019 ve 2020 yıllarında haber içeriklerinde en çok kullanılan kelimeler, haberlerde üretilen ideoloji, söylemlerin yıllara göre dağılımı, haberlerin kaynak durumu, haber yazarlarının cinsiyetleri ve gazetede en çok haber yapan muhabirler aktarılmaktadır. Çalışmanın nitel kısmında ise eleştirel söylem analizi kullanılmaktadır.

Araştırma bağlamında yapılan ön çalışmada, yoksulluk nafakasına yönelik haber yapan internet gazeteleri taranmıştır. Bu doğrultuda nafaka konusunda en çok haberi yapan gazetenin ise Yeni Akit gazetesi olduğu görülmüştür. Böylelikle nafaka tartışmalarının basına yansımaları konusunda Yeni Akit Gazetesi örneği doğrudan

örneklem yoluyla seçilmiştir. Haber analizi yapılan dönem 2018-2020 yılları arasında olmaktadır. 2018 yılı öncesinde haber sayısında görece azlık olması ve 2018 yılında “100 Günlük Eylem Planı”nın açıklanmasıyla birlikte yoksulluk nafakasına yönelik haber sayısında artış olduğunun gözlemlenmesi, çalışmanın 2018 ve 2020 yılları arasında sınırlandırılmasına dayanak sağlamıştır. Bu doğrultuda üç yıllık süre içerisinde yayınlanan haberler incelenmiştir. Yeni Akit gazetesinin internet arşivinin sınırlı yıllara ve haberlere erişimi olması nedeniyle haberler Twitter gelişmiş arama özelliği ile Yeni Akit gazetesi Twitter adresi üzerinden anahtar sözcüklerle seçilmiştir. Anahtar sözcükler, kullanıcının yüklediği içeriğin başlık, etiket, tanım kısmında geçen kelimelerle eşleşerek arama yapan kullanıcıya sonuç veren bir uygulama olmaktadır (Çomu, 2012, s. 136). Bu doğrultuda *nafaka*, *süresiz nafaka*, *yoksulluk nafakası*, *mağduriyet*, *boşanma*, *sömürü*, *adaletsizlik*, *hakkaniyet*, *Türk Medeni Kanunu*, 175. Madde, *Boşanma Komisyon Raporu*, 100. Gün Eylem Planı, *süresiz nafaka teklifi*, *nafaka çalıştay*, 399 Sıra Sayılı Meclis Araştırması Komisyon Raporu gibi anahtar sözcüklerle aramalar sağlanmıştır. Araştırmalar sonucunda toplam 255 haber elde edilmiştir. Haberlerin hepsi incelenmiş, literatürdeki nafaka ve muhafazakarlığın ana tartışmaları doğrultusunda tematik olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırmayı örnekleyen haberler, haber içerisinde en çok kullanılan kavram/kavram setleri ve bu kavramların yoğun olarak ifade edildiği çarpıcı haberler üzerinden seçilmiştir. Bu doğrultuda temalar içerisinde toplam 18 haber ele alınırken, tematik analizlere metaforlar geliştirilerek, söylemin nasıl ortaya konduğu ifade edilmeye çalışılmıştır.

Söylem analizi, farklı kuramsal yaklaşım, kaynak ve yöntemlerden beslenen nitel araştırma yöntemi olmaktadır (Çomu ve Halaiqa, 2014, s. 51). 1960’larla birlikte birçok disiplinde uygulanmaya başlanan söylem analizi, kültürel, sosyal, siyasi konularda dilsel bir çözümlemeden ziyade sosyal içeriklerin çözümlemesine olanak sağlayan bir analiz tekniğidir (Doyuran, 2018, s. 314). Eleştirel söylem tekniğinde öne çıkan isimler Teun A. van Dijk ve Norman Fairclough olmaktadır. Fairclough’ın yaklaşımını dil analizini temele alarak oluşturması nedeniyle (Özer, 2001, s. 17) çalışmada Teun A. van Dijk eleştirel söylem analizi kullanılmaktadır. Teun A. van Dijk’in eleştirel söylem analizi güç hegemonya, ideoloji, cinsiyet, ayrımcılık, sınıf, çıkar gibi temaları ön plana çıkararak eşitsizlik ve tahakküm gibi

toplumsal sorunlarla ilgilenmektedir (Dijk, 2015, s. 314). Bu nedenle sunduğu araştırma modeli, haberlerin yapısını ve ideolojik bakış açısını ortaya çıkarma konusunda daha uygun olmaktadır.

Dilin kullanılma biçimi olarak tanımlanabilecek olan söylem kavramı, egemen ideolojinin güç ve iktidar ilişkilerini üretme, pekiştirme ve düzenlemede büyük öneme sahip olmaktadır (Karaduman, 2017, s. 33). van Dijk, söylemin, ideolojilerin yeniden üretilmesinde ve günlük ifadelerde önemli olduğunu ileri sürmektedir (2010, s. 13). Bu doğrultuda medyada söylem ve söylemin arkasındaki ideoloji ilişkisine dikkat çekmektedir. İdeoloji, gerçekliğin toplumsal inşasında kurucu rol oynamaktadır. Bu doğrultuda ideoloji, bireyin içinde yaşadığı dünyayı oluşturan simge ve anlamların karşılıklı etkileşimi olarak ele alınmaktadır. Belirli toplumsal yapıyı oluşturan çeşitli çıkar grupları tarafından eklemlenen ideoloji, toplumsal gerçeklerin kurulmasını sağlamaktadır (Karaduman, 2017, s. 34). Böylelikle ideolojiler, kişisel inançlardan ziyade belirli gruplar tarafından ortak inançları temsil etmektedir. Medyada ise bu durum gerçekleşen olayların, okuyucu/izleyici tarafından ortak inançlar çevresinde içselleştirmesini sağlamak olmaktadır (Yardım ve Doğruel, 2019, s. 140). Bu noktada medya, egemen ideolojinin, söylemin dağıtıcısı ve yeniden üreticisi olmaktadır (Özer ve Dağtaş, 2003, s. 284).

1980'lerden itibaren eleştirel söylem analizini medya metinlerine uygulamaya başlayan Teun van Dijk, çözümlemelerini özellikle haber metinlerine odaklamaktadır (Durna ve Kubilay, 2010b, s. 67). Haberi bir tür (*genre*) olmaktan ziyade, bir söylem olarak ele alan van Dijk, haberin söylemini toplumdaki egemen söylemlerin bir ürünü olarak görmektedir. Böylelikle toplumdaki haber söyleminin, egemen söylemden bağımsız olmadığı düşünmekle birlikte, toplumdaki güç ve iktidar sahibi kişilerden/kurumlardan ayrı ele alınamayacağını ileri sürmektedir (Karaduman, 2017, s. 40). Bu doğrultuda toplumsal iktidarı kontrol etmenin yolunun sadece söylem oluşturarak değil, metin ve konuşma olarak isimlendirilen söylem uygulamalarını da denetim altında tutarak gerçekleştiğini ifade etmektedir (van Dijk, 2010, s. 13).

van Dijk, söylemin sadece metin olarak ele alınmaması gerektiğini, bağlam içinde anlam kazandığını ileri sürmektedir. Ona göre bağlam, insanların bir şeyin toplumdaki yerine atıfta bulunmalarıyla oluşan bir olgudur (2010, s. 14). Bu nedenle söylem ancak bağlam ile ilişkilendiğinde anlaşılabilir (İnal, 1995, s. 123). Haberin başlığı, haber anlatımında seçilen sözcükler, olayın tarafları oluşturulmak istenilen ideoloji ve bağlam konusunda bilgi almaya yardımcı olmaktadır (Durna ve Kubilay, 2010a, s. 56). Bu yönüyle eleştirel söylem analizi, haberde yer alan ideolojik unsurların seçilen dil formları içine yerleştiğini ve kolayca görünmeyeceği noktasından hareket etmekte, haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurları ortaya koymaya çalışmaktadır (Özer, 2008, s. 400).

van Dijk, iletişimin sadece ideolojik konular için ifade edici olmadığını, aynı zamanda ikna etme-mesajı alma boyutunda da önemli rol oynadığını belirtmektedir. Bu durumda söylemler, olayların arzu edilen zihinsel modellerine katkıda bulunmaktadır. İçerikte vurgulanan bilgi ya da üretilen ideoloji, zihinsel modelde de yorumlanma eğilimindedir. Böylelikle söz konusu ideolojiye yönelik fikir oluşturmak ve değiştirmek de kolaylaşmaktadır (1995, s. 146). Bu ideoloji, haberlerdeki sözcükte, başlıkta sunulabileceği gibi haber söyleminin içinde de kurulabilmektedir (van Dijk, 1998, s. 61).

Böylelikle van Dijk, eleştirel söylem analizi yapmanın tek ve standart bir yolu olmadığını ileri sürmekte, ancak ideolojik analiz için pratikleri aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

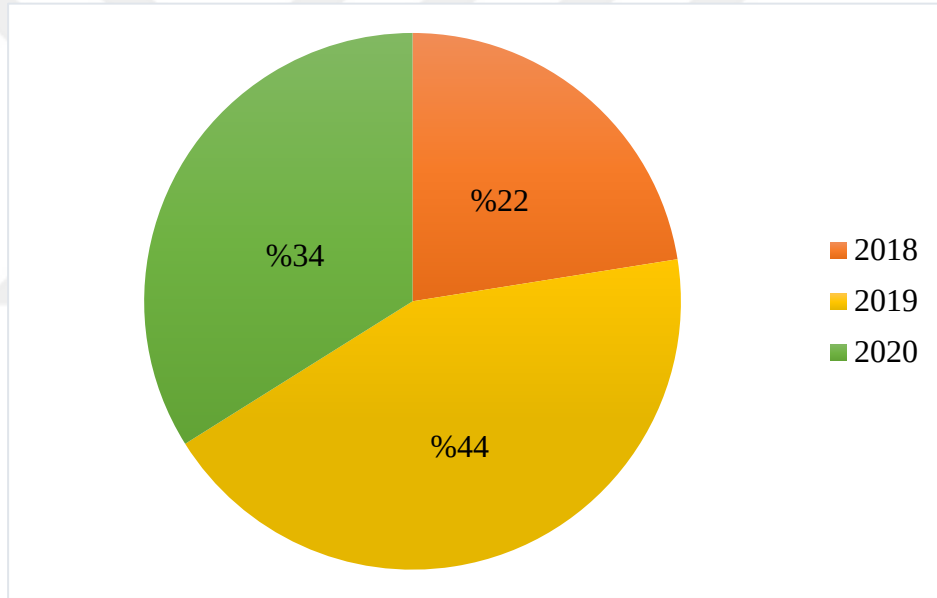
- a) Söylemin bağlamını araştırmak,
 - b) Hangi grupların, egemen ilişkilerin ve çatışmaların mevcut olduğunu ortaya koymak,
 - c) Biz ve onlar hakkındaki olumlu/olumsuz düşünceleri bulmak,
 - d) İma edilen ve varsayılanları göz önüne çıkarmak,
 - e) Kutuplaşmış grup görüşlerini ele alan tüm resmi yapıları incelemek
- olmaktadır (van Dijk, 1998, s. 61).

Bu doğrultuda van Dijk'in sunduğu eleştirel söylem analizi haber metinlerde kapalı mesajların anlaşılmasında, ideolojinin üretilmesinde ve içselleştirilmesinde, üretilen ideolojinin biz ve onlar ayrımı yaparak ortaya konmasında önemli

olmaktadır. Bu nedenle çalışmanın konusu, amacı, problemleri doğrultusunda temel alınan analiz, Teun van Dijk eleştirel söylem analizi olmaktadır.

3.2. Araştırma Bulgularının Nicel İçerik Analizi

Çalışmanın nicel içerik analizi kısmında seçilen yıllar içerisinde en çok haber yapılan yıl, nafaka haberlerinin yer aldığı haber kategorisi, nafaka haberlerinde en çok kullanılan kelimeler, haberlerde üretilen ideoloji ele alınmaktadır. Benzer şekilde 2018, 2019 ve 2020 yılı olmak üzere sınırlandırılan üç yıl içinde en çok kullanılan kelimeler ve üretilen ideoloji, söylemlerin yıllara göre dağılımı, haberlerin kaynak durumu, haber yazarların cinsiyetleri ve en çok nafaka haberi yapan muhabirler de sayısal verilerle gösterilmektedir.

Şekil 1: Nafaka Haberlerinin En Çok Yayınlandığı Yıl

Şekil 1’de nafaka haberlerinin yüzde 22’sinin 2018 yılında, yüzde 44’ünün 2019 yılında ve yüzde 34’ünün 2020 yılında yayınlandığı görülmektedir. 2018 yılı, nafaka tartışmalarının 3 Ağustos’ta 100 Günlük Eylem Planı sonrasında yoğunlaştığı bir yıl olmaktadır. Eylem Planı doğrultusunda nafaka ödeme sisteminin adil bir hale getirilerek değişikliğe uğrayacağı ifade edilmiş (100 Günlük Eylem Planı, (Madde 15)) ve nafaka tartışmaları yoğunlaşmaya başlamıştır. 2018 yılının Ekim ayında ise Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “Gündem Buluşmaları: Nafaka Sistemi” çalıştayını gerçekleştirmiştir. Çalıştayda nafakanın çeşitli mağduriyetlere

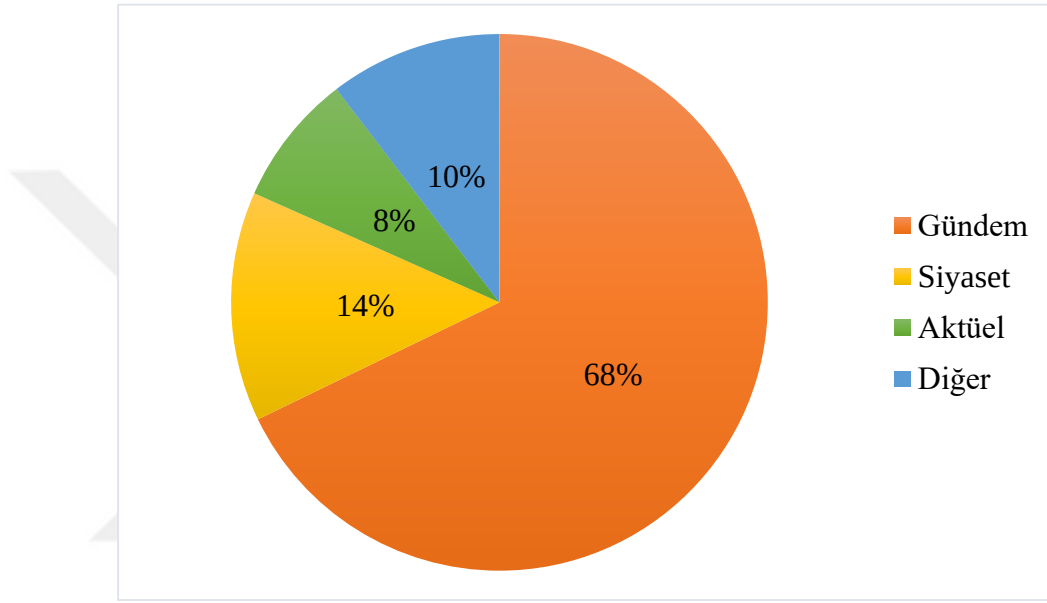
yol açtığı belirtilmiştir.⁴⁹ Nafaka tartışmalarına siyasi ayağın daha aktif katılmasıyla tartışmaların yoğunlaşması, 2019 yılı haber sayısının artışı ile görülmektedir. 2019 yılı 31 Mart seçim dönemi olması nedeniyle de anlamlıdır. MHP, seçim dönemi öncesi meclise nafakanın 1-5 yıl süre içerisinde sınırlandırılmasına dair kanun teklifi vermiş, nafakada hakkaniyete uygun düzenleme yapılması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle 2019 yılında hükümetin ve Milliyetçi Hareket Partisi, Yeniden Refah Partisi, Saadet Partisi gibi partilerin nafakanın hakkaniyetsizlik yarattığına yönelik açıklamalarını tekrarlamaları nafaka tartışmalarını yoğunlaştırmıştır.

2019 yılında nafaka tartışmalarında dikkat çeken bir diğer durumun Diyanet'in nafaka konusunda İslam Hukuku'nu işaret etmesi olmaktadır. Muhafazakâr kimliği ile bilinen Yeni Akit Gazetesi'nin bu açıklama karşısında mevcut nafaka uygulamasına yönelik eleştirilerini arttırdığı Şekil 1'de görülmektedir. 2019 yılında önemli olan bir diğer nokta ise Ekim ayında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 29. İstişare ve Değerlendirme toplantısında nafakaya yönelik düzenlemelerin İkinci Yargı Paketi'nde yer alacağını açıklaması olmaktadır. Aynı zamanda 2019 yılı nafaka tartışmalarındaki mağduriyet, hakkaniyet, adaletsizlik gibi ifadelerle karşı TÜBAKKOM, Kadın Dayanışma Vakfı, Mor Çatı Kadın Sığınağı gibi kuruluşların nafaka konusunda çalıştaylar düzenlediği, araştırmalar yürüttüğü bir yıl olmuştur. Söz konusu kuruluşların, nafaka konusunda yasal bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmadığını ve yasalaşması halinde kadını daha da yoksullaştıracaklarını açıklamasıyla, BİA, Süresiz Nafaka Mağdurları, BABA-DER gibi nafaka karşıtı gruplar ve kişiler söz konusu kuruluşları yoğun bir şekilde eleştirmiştir. Bu nedenle nafaka tartışmalarında ve dolayısıyla haber sayısında artış olmuş, nafakaya yönelik haberlerin sayısı bir sene içerisinde yüzde 44 oranına gelmiştir.

2020 yılı ise yüzde 34 ile 2019 yılından daha az haber yapılan bir dönem olmaktadır. 2020 yılı hükümetin, Milliyetçi Hareket Partisi, Yeniden Refah Partisi, Saadet Partisi gibi muhafazakâr partilerin, nafaka konusunda söylemlerini yinelediği dönemlerden biridir. Ancak bu yıl dikkat çeken en önemli nokta İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına yönelik başlatılan çalışmalar olmaktadır. Bu dönem nafakaya yönelik söylemler Batılılaşma, dinsizleşme, bölücülük gibi tartışmalar

⁴⁹ <http://www.hazardernegi.org/gundem-tartismalari-nafaka-sistemi-calistayi/>

doğrultusunda İstanbul Sözleşmesi ile birlikte verilmiştir.⁵⁰ Aynı zamanda 2020 yılı, 100 Günlük Eylem Planı ve İkinci Yargı Paketi içerisinde nafaka düzenlemesine yönelik, somut sonuçların elde edilemediği ve düzenlemenin yapılmadığını düşünen nafaka karşıtı grupların düzenleme için hükümete çağrılarını arttırdıkları bir dönem olmaktadır. Böylelikle haberler doğrultusunda tartışmaların 2018 yılı ile yoğunlaşmaya başladığı ve 2019-2020 yıllarında en yoğun noktasına ulaştığı görülmektedir.

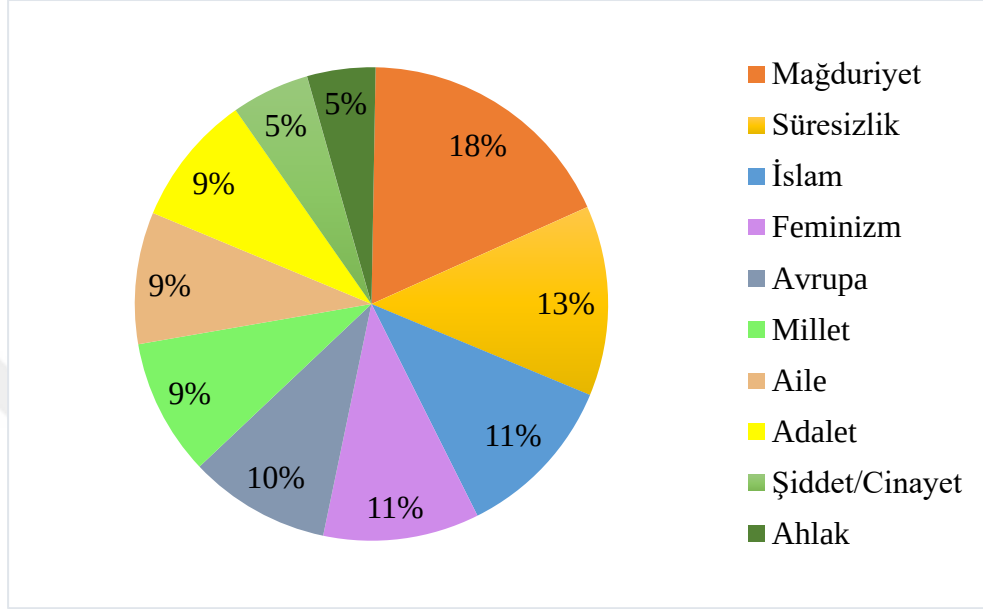
Şekil 2: Nafaka Haberlerinin Yayınlandığı Kategoriler

Şekil 2’de yoksulluk nafakası haberlerinin sıklıkla ele alındığı kategorilere bakıldığında haberlerin yüzde 68’inin gündem, yüzde 14’ünün siyaset, yüzde 8’inin aktüel⁵¹, yüzde 10’unun ise ekonomi, yaşam, dünya, okur postası gibi kategorilerde ele alındığı görülmektedir. Bu durum nafaka tartışmalarının üç yıl içinde Türkiye gündeminde devam ettiğini ve yoğunlaştığını göstermektedir. Aynı zamanda nafaka konusunda diğer kategorilerde haber sayısının daha az olması, gündem, siyaset, aktüel gibi türlerdeki yaygınlık, kadının medeni haklarını ilgilendiren bir konunun siyaset ayağında ve gündem tartışmalarında etkin şekilde ele alındığını anlatmaktadır. Türkiye’deki ataerkil toplum yapısı düşünüldüğünde ve siyasetteki kadın temsil oranlarına bakıldığında, parlamentoda görünürlüğün yüzde 17,3;

⁵⁰ Bu konuya yönelik tartışmalar çalışmanın nitel analizinde verilmektedir.

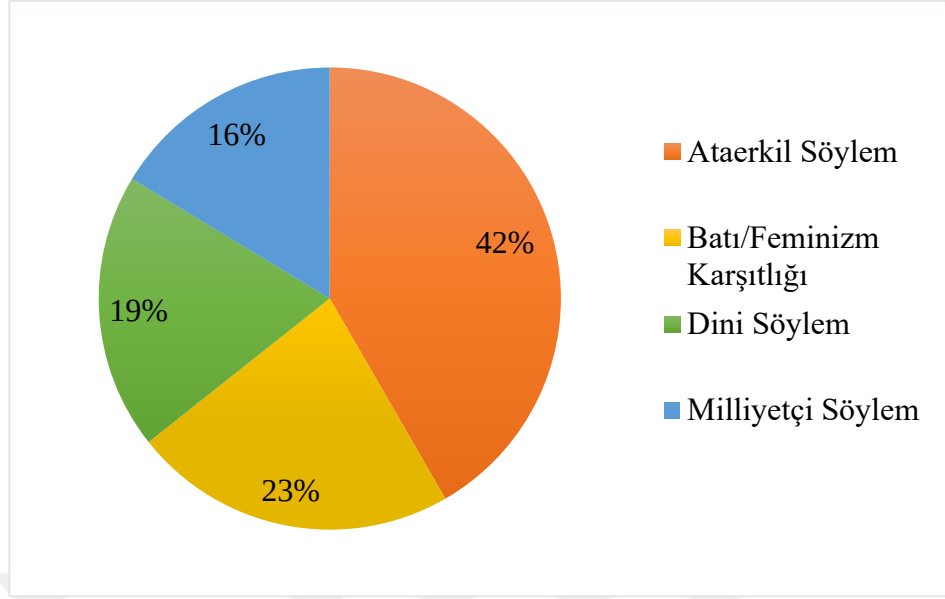
⁵¹ Güncel, mevcut haber türü.

bakanlıklarda ise yüzde 11.8 ile oldukça düşük düzeyde olması (UN Women&IPU, 2021), söz konusu düzenlemeye yönelik ifadelerin kadın bakış açısı, deneyimleri ve sorunlarından uzak bir şekilde erkek egemen bakış açısıyla ele alındığını göstermektedir.

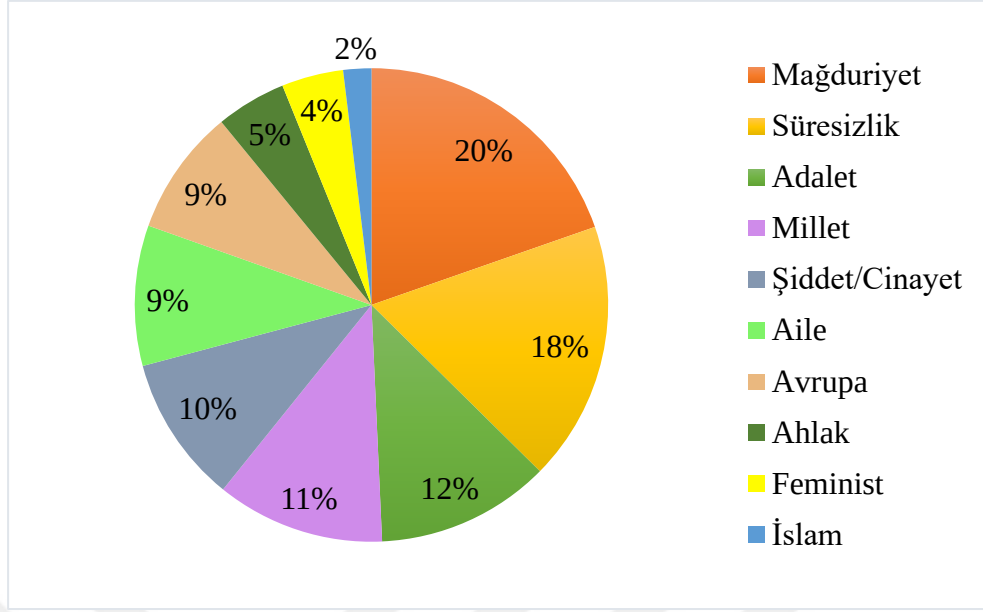
Şekil 3: Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler

Şekil 3'te 255 haber içinde en çok geçen kelimeler bulunmaktadır. Kelimeler, Türkçe Metin Sıklık Çözümleyici programı doğrultusunda haber içerisinde sıklıkla kullanılan kavram ve kavram setlerine bakılarak sınıflandırılmıştır. Böylelikle haberlerin yüzde 18'inde mağduriyet ifadesinin geçtiği görülmektedir. İkinci olarak ise haberlerin yüzde 13'ünde süresizlik, yüzde 11'inde İslam ve Feminizm, yüzde 10'unda ise Avrupa kelimesi geçmektedir. Söz konusu kelimeler, haberlerin yüzde 63'ünde kullanılmaktadır. Bu bağlamda nafaka tartışmalarının ağırlıklı olarak, söz konusu kavram ve kavram setleri üzerinden ele alındığı söylenebilmektedir.

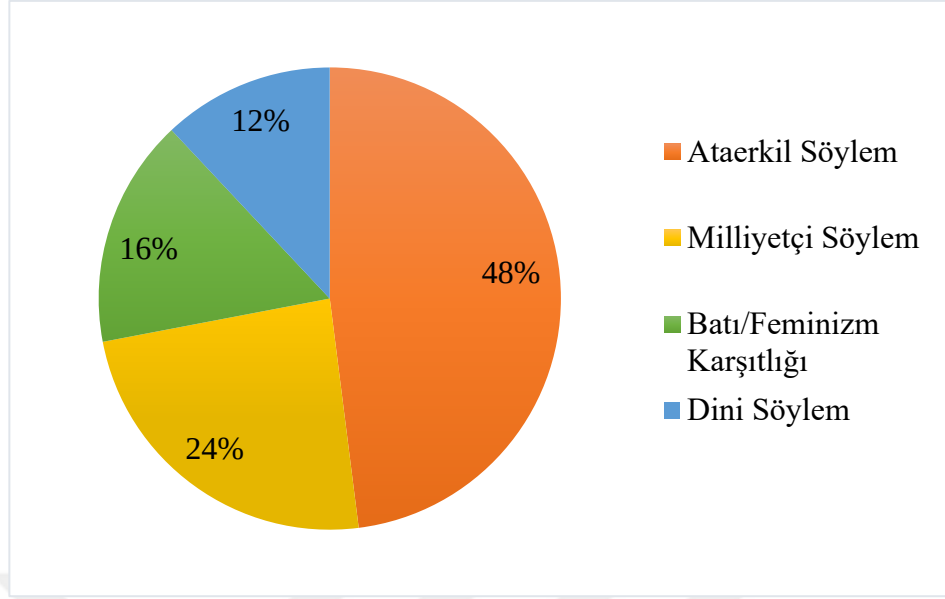
Şekil 4: Haberlerde Üretilen İdeoloji

Şekil 4’te, üç yıl içerisinde haber içeriklerinde en çok üretilen ideoloji bulunmaktadır. Böylelikle 255 haberin yüzde 42 ile en çok ataerkil söylem barındırdığı görülmektedir. Söz konusu ideoloji, haber içinde en çok geçen kelimelerle birlikte ele alındığında, mağduriyet, süresizlik gibi kavramların ataerkil bir ideolojiyle ifade edildiği söylenebilmektedir. Haberlerin yüzde 23’ünü oluşturan ikinci ideoloji ise Batı/Feminizm karşıtlığı olmaktadır. Şekil 3’e haberde en çok geçen kelimeler içerisinde feminizm ve Avrupa sözcükleri olduğu dikkat çekmektedir. Böylelikle söz konusu kelimelerle, nafaka haberleri üzerinden Batı/feminizm karşıtlığı oluşturulduğu ifade edilebilmektedir. Haberlerin yüzde 19’unu ise dini söylem oluşturmaktadır. Şekil 3’e bakıldığında İslam ve İslam’a atıf veren kelimelerin haber içeriklerinde en çok kullanılan üçüncü kelime olduğu görülmektedir. Böylelikle nafaka tartışmalarının dini değerler üzerinden şekillendiğini söylemek mümkündür. Son olarak haberde üretilen ideolojilerden bir diğeri ise milliyetçi ideolojidir. Şekil 3’e bakıldığında haberlerin yüzde 9’unda en fazla geçen altıncı kelimenin millet olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda nafaka haberlerinin söz konusu kavram ve kavram setleriyle, milliyetçi bir söylem de barındırdığı söylenebilmektedir.

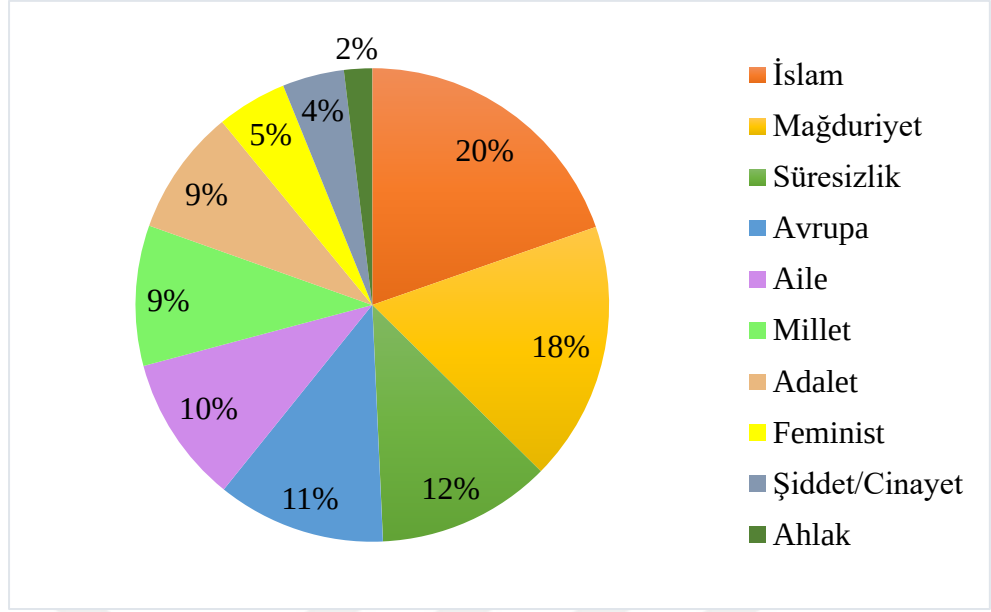
Şekil 5: 2018 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler

Şekil 5'e bakıldığında haberlerin yüzde 30'unda mağduriyet kelimesinin geçtiği görülmektedir. İkinci olarak haberlerin yüzde 18'inde süresizlik, yüzde 12'sinde adalet, yüzde 11'inde millet ve yüzde 10'unda şiddet/cinayet ifadeleri geçmektedir. 2018 yılı, nafaka tartışmalarının yoğunlaşmaya başladığı ve siyasi ayağın etkili bir şekilde tartışmalara katıldığı bir yıldır. Siyasi ayağın adaletsizlik, hakkaniyetsizlik gibi tartışmalara odaklanması ve düzenlemeyi desteklemesi ile birlikte 2018 yılı içerisindeki nafaka eleştirilerinin mağduriyet, süresizlik, adalet, millet üzerinden gerçekleştiğini söylemek mümkündür. 2018 yılında dikkat çeken nokta, üç yıl içerisinde en çok geçen İslam ve feminizmi ifade eden kelimelerinin bu yıl içerisinde en az kullanılan kelimeler arasında olmasıdır. Böylelikle nafaka tartışmalarının yoğunlaşmaya başladığı bir yıl olan 2018'de, nafakaya yönelik eleştirilerin mağduriyet, süresizlik, adaletsizlik gibi ifadelerle hukuksal bir eleştiri düzeyinde gerçekleştiği görülmektedir.

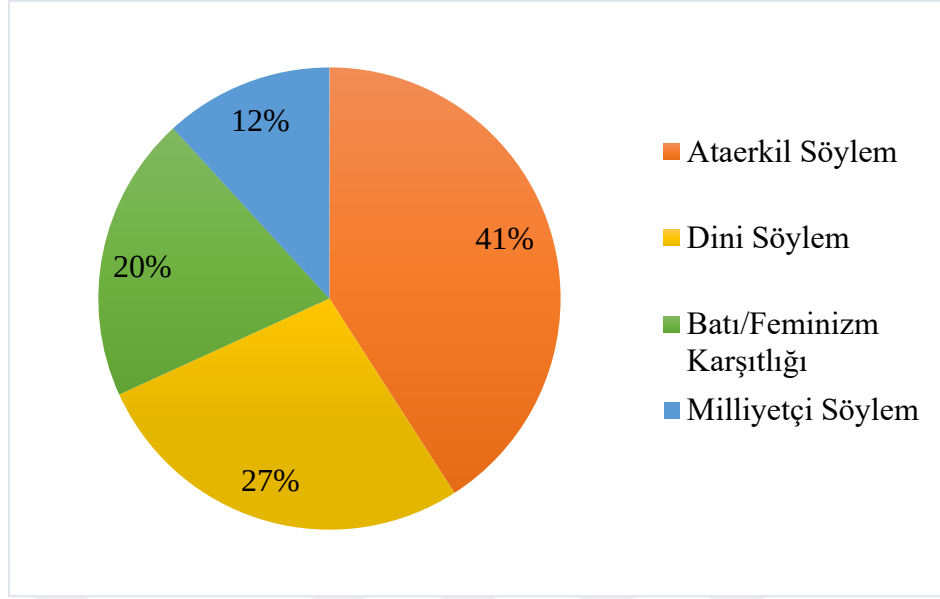
Şekil 6: 2018 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji

Şekil 6’da 2018 yılı haberlerinde en çok üretilen ideoloji ele alınmaktadır. Böylelikle haberlerin yüzde 48’inin ataerkil ideoloji ürettiği görülmektedir. Şekil 5’te ele alındığı üzere, haberde en çok geçen ilk üç kelime mağduriyet, süresizlik ve adalet olmaktadır. Böylelikle söz konusu kavramların, haber içeriğinde ataerkil bir söylem barındırdığını söylemek mümkündür. 2018 yılında en çok üretilen ideoloji ise milliyetçi ideolojidir. Şekil 4’te haberlerde üretilen ideolojiye bakıldığında milliyetçi ideolojinin son sırada olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 2018 yılındaki nafaka tartışmalarında yoğunlukla milliyetçi ifadelerin bulunduğu söylenebilir. Ayrıca Şekil 5’te de millet ve millete atıf veren kelimelerin en çok kullanılan dördüncü kelime olduğu görülmektedir. 2018 yılı içerisindeki haberlerin yüzde 16’sında ise Batı/feminizm karşıtlığı bulunmaktadır. Şekil 4’te ise bu ideoloji haberlerin içinde en çok üretilen ikinci ideolojidir. Böylelikle nafaka haberleri üzerinden feminizme ve Batı’ya yönelik tartışmalar 2018 yılında yoğunlaşmamıştır. 2018 yılında haberlerin yüzde 12’sinde en az üretilen söylemin, dini söylem olduğu görülmektedir. Bu durum 2018 yılı nafaka tartışmalarında dini ifadelerin daha geri planda kaldığını göstermektedir.

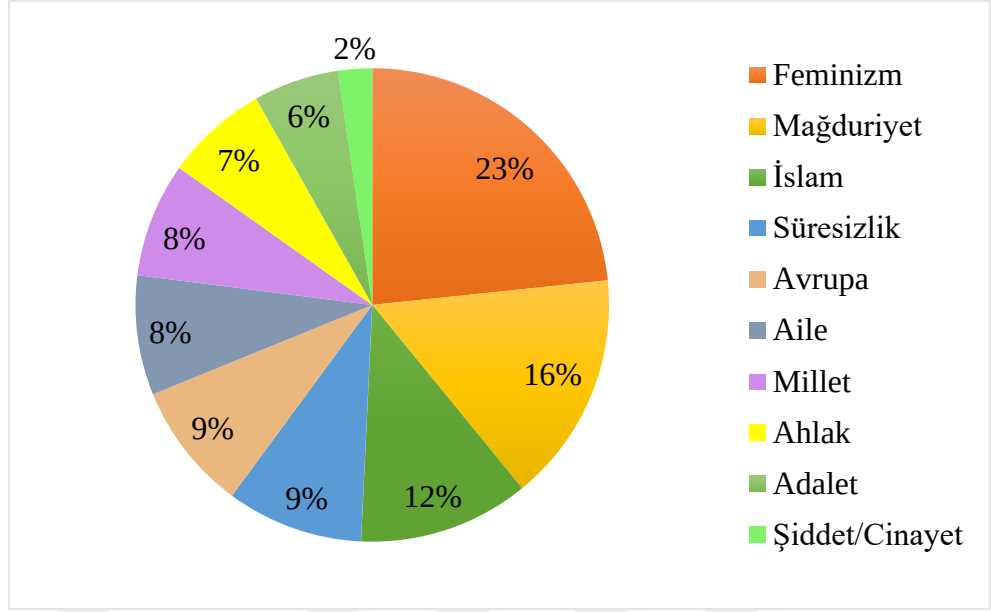
Şekil 7: 2019 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler

Şekil 7'ye bakıldığında 2019 yılında haberler içinde en çok geçen kelimenin yüzde 20 ile İslam olduğu görülmektedir. İkinci olarak haberlerin yüzde 18'inde mağduriyet, yüzde 12'sinde süresizlik, yüzde 11'inde Avrupa ve yüzde 10'unda aile kelimeleri geçmektedir. 2019 yılı Diyanet'in nafaka tartışmalarına katıldığı bir dönemdir. Şekil 5'e bakıldığında İslam gibi dini kelimelerin, haberler içerisinde en az geçen kelimelerden biri olduğu görülmektedir. Ancak 2019 yılında dini ifadeler en çok geçen kelime olmuştur. Bu doğrultuda muhafazakâr kimliği ile bilinen Yeni Akit Gazetesi de paralel olarak 2019 yılı itibarıyla dini ifadelerini arttırmıştır. Böylelikle 2019 yılı içerisindeki haberlerde nafaka tartışmalarının, genellikle dini ifadelerle ele alındığı söylenebilmektedir. 2019 yılı haberlerin yüzde 18'inde geçen ikinci kelime mağduriyet olmaktadır. Süresizlik kelimesi ise haberlerin yüzde 12'sinde geçmekle birlikte diğer yıllarla tutarlılık göstermektedir. Şekil 5'e bakıldığında 2018 yılı içinde Avrupa kelimesinin en çok geçen yedinci kelime olduğu görülmektedir. Ancak Şekil 7'de aynı kelime, dördüncü olmaktadır. Böylelikle 2019 yılında nafaka tartışmalarında Batı ve Avrupa gibi kelimeleri ele alınmaya başlanmış ve söz konusu yasaya yönelik tartışma noktaları hukuksal eleştiriden çıkarak, farklı noktalarda şekillenmiştir.

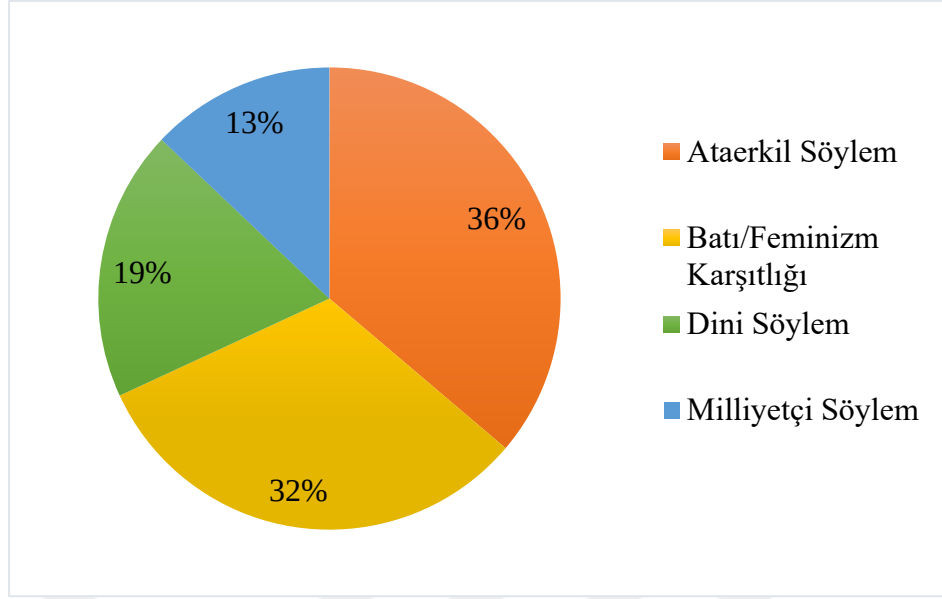
Şekil 8: 2019 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji

Şekil 8’de 2019 yılındaki haberlerde en çok üretilen ideoloji ele alınmaktadır. 2019 yılında haberlerin yüzde 41’ini ve en çoğunu oluşturan söylem, ataerkil söylem olmaktadır. Şekil 6’ya bakıldığında 2018 yılı içinde ataerkil söylemin haberlerin yüzde 48’inde bulunduğu görülmektedir. Böylelikle 2019 yılı içerisinde ataerkil söylemin azalmaya başladığı ve dini söylemin arttığını söylemek mümkündür. 2018 yılında haberlerin yüzde 12’sinde geçen dini söylem, 2019 yılı itibarıyla haberlerin yüzde 27’sinde ele alınarak en çok üretilen ikinci ideoloji olmuştur. İfade edildiği gibi 2019 yılında haber içeriğinde dini söylemin artmasında Diyanet’in nafaka tartışmalarına girerek, İslam Hukukunu önermesinin etkili olduğu görülmektedir.

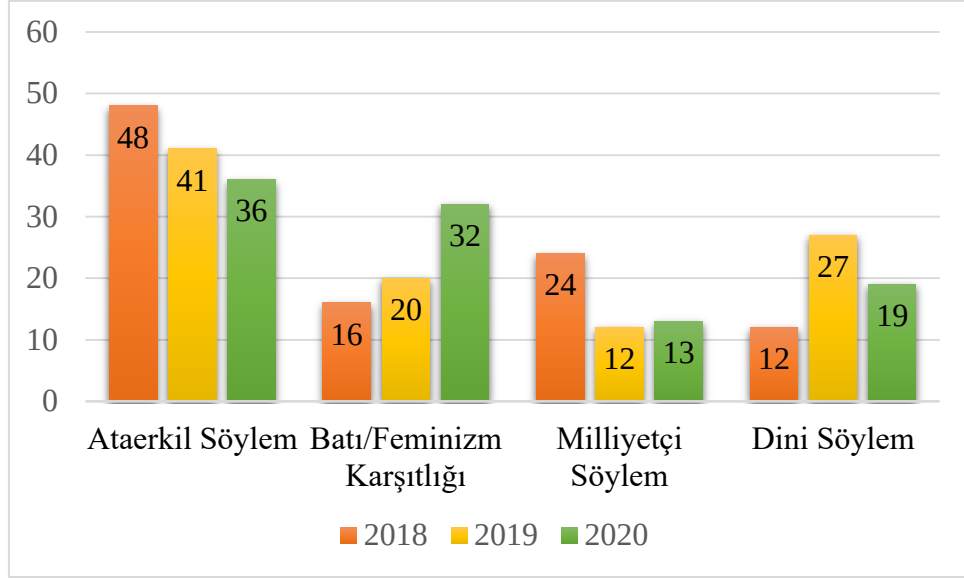
Şekil 9: 2020 Yılında Nafaka Haberlerinde En Çok Kullanılan Kelimeler

Şekil 9'a bakıldığında haberlerin yüzde 23 'ünde feminizm kelimesinin geçtiği görülmektedir. 2020 yılı, İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına yönelik çalışmaların başladığı bir dönem olması nedeniyle anlamlıdır. İstanbul Sözleşmesini "feminist çetelerin oyunu" olarak gördüğü bilinen Yeni Akit Gazetesi'nin (Örneğin Zekeriya Say'ın kaleme aldığı 01.07.2021 tarihli ve "Ve... Türkiye fesat sözleşmesinden kurtuldu" başlıklı haber), feminizm karşıtlığı gibi noktalara odaklanarak, nafakayı da bu çerçevede değerlendirdiği söylenebilmektedir. 2020 yılı içindeki haberlerin yüzde 16'sında geçen ikinci kelime mağduriyet olmakla birlikte, diğer yıllarla tutarlılık göstermektedir. 2020 yılı içerisinde dikkat çeken noktalardan bir diğeri, 2018 yılında en çok kullanılan süresizlik, adalet gibi kelimelerin 2020 yılı içerisinde oldukça azalmasıdır. Böylelikle nafaka tartışmalarının başlangıç odağı olan hukuksal tartışmaların azalarak, İslam, feminizm gibi ifadeler üzerinden ele alındığı görülmektedir.

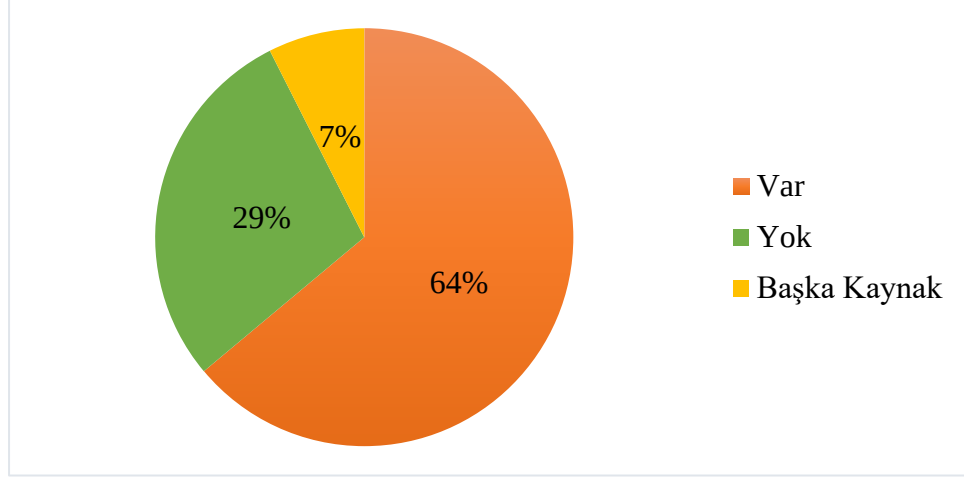
Şekil 10: 2020 Yılında Haberlerde Üretilen İdeoloji

Şekil 10'da 2020 yılı içerisindeki haberlerde en çok üretilen ideoloji ele alınmaktadır. Bu doğrultuda 2020 yılındaki haberlerin yüzde 36'sının ataerkil söylem ürettiği görülmektedir. Ataerkil söylem, her yıl haberlerde en çok üretilen ideolojilerden biri olmakla birlikte, her yıl içerisinde azalmıştır. Şekil 6'ya bakıldığında 2018 yılı içerisinde haberlerin yüzde 48'inde ele alınan ataerkil söylem, Şekil 8'de görüldüğü gibi 2019 yılının haberlerinde yüzde 41 civarında ele alınmış, 2020 yılında ise kendi içerisinde en düşük oranda haberlerin yüzde 36'sında ifade edilmiştir. Benzer şekilde 2018 ve 2019 yılı haberlerinde üçüncü sırada üretilen Batı/Feminizm karşıtlığı, 2020 yılında haberlerin yüzde 32'sinde ele alınarak artış göstermiştir. Bu durum 2020 yılı içerisinde haberde en çok kullanılan kelimelerle de tutarlılık sağlamaktadır. Ayrıca 2019 yılında ikinci sırada üretilen dini söylemin, 2020 yılında üçüncü sıraya düşmesi ve yerini artan bir oranda Batı/Feminizm karşıtlığının alması da İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına yönelik çalışmalarla birlikte, söz konusu karşıtlığın arttığını göstermektedir. Böylelikle haberlerde nafaka tartışmalarının da Batı/feminizm karşıtlığı üzerinden ele alındığı söylenebilmektedir.

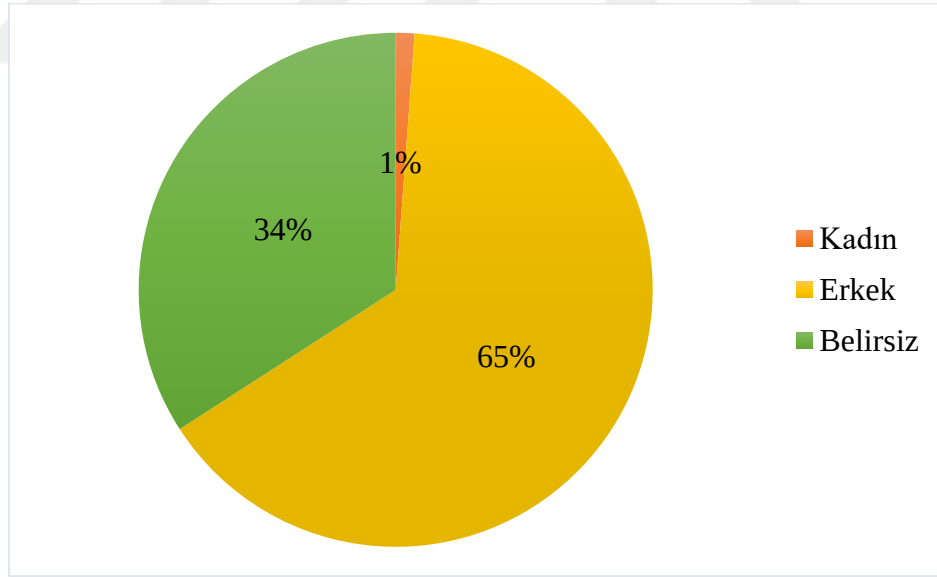
Şekil 11: Söylemlerin Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 11’de söylemlerin yıllara göre dağılımı verilmektedir. Bu doğrultuda üç yıl içerisinde haberlerde en çok üretilen söylemin ataerkil söylem olduğu görülmektedir. Ancak ataerkil söylem, nafaka tartışmalarının çeşitli boyutlarda ele alınmasıyla birlikte yıllar içerisinde azalmaya başlamıştır. Örneğin 2018 yılında haberlerin yüzde 48’i ataerkil ideoloji üretirken, bu durum 2019’da haberlerin yüzde 41’inde, 2020’de ise haberlerin yüzde 36’sında üretilmiştir. Batı/feminizm karşıtlığı ise en çok 2020 yılında, haberlerin yüzde 32’sinde bulunmaktadır. Bu doğrultuda 2020 yılındaki İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasına yönelik çalışmaların nafaka tartışmalarında etkili olduğu ve bu dönem nafaka haberlerinde ataerkil söylemin azalarak, Batı/feminizm karşıtlığının üretildiği görülmektedir. Benzer şekilde 2019 yılında Diyanet’in nafaka tartışmalarına katılmasıyla birlikte aynı yıl Yeni Akit Gazetesi’nin de dini söylemini yoğunlaştırdığı söylenebilmektedir.

Şekil 12: Haberlerin Kaynak Durumu

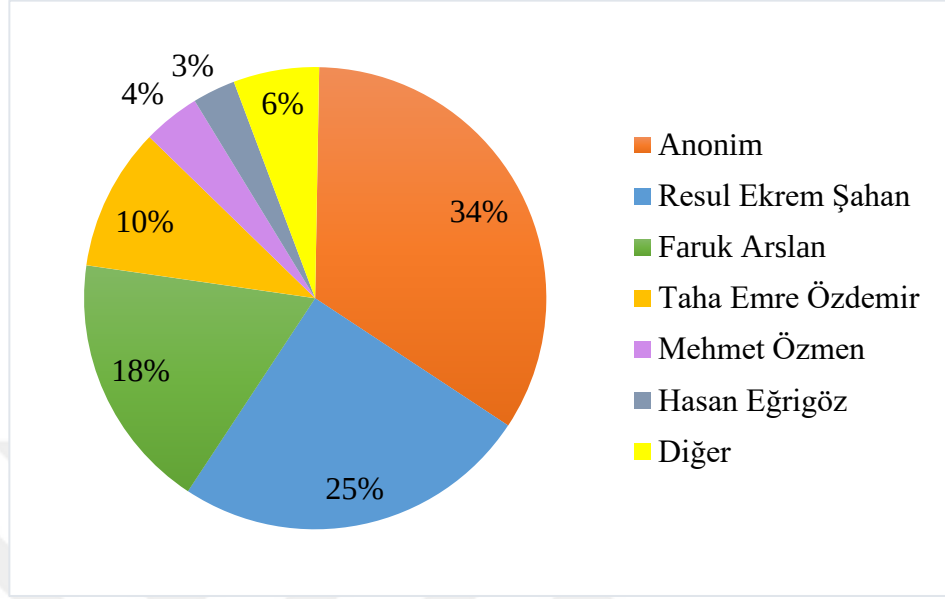
İncelenen 255 haberin kaynak durumuna bakıldığında ise Şekil 11’de görüldüğü gibi haberlerin yüzde 64’ünün kaynağının bulunduğu, yüzde 7’sinin başka kaynaktan alındığı ve yüzde 29 gibi büyük bir bölümünün ise kaynağının belli olmadığı görülmektedir. Haberin kaynağı ise okuyucunun olaya dair güvenini arttıran bir etkidir (Sırrı Yılmaz, 2016).

Şekil 13: Haber Yazarlarının Cinsiyetleri

Şekil 12’ye bakıldığında yoksulluk nafakası konusunda haber yapan yazarların cinsiyetlerinin yüzde 65’inin erkek, yüzde 34’ünün belirsiz ve yüzde 1’inin kadın olduğu görülmektedir. Bu noktada kadın yazar sayısının oldukça düşük olması dikkat çekici olmaktadır. Bu nokta Şekil 2’de gerçekleşen tartışmalarla

paralellik göstermekte ve nafaka konusunda erkek bakış açısı ve düşüncelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Şekil 14: Haber Muhabirleri

Şekil 13'e bakıldığında haberlerin yüzde 34'ünün muhabirinin anonim olduğu görülmektedir. Böylelikle haberlerin yüzde 34'ünün kim tarafından haberleştirildiğinin bilgisi bulunmamaktadır. 255 haber içerisinde en fazla haber yapan muhabir, haberlerin yüzde 25'ini ele alan Resul Ekrem Şahan olmaktadır. Haberlerin yüzde 18'ini ele alarak en fazla haber yapan ikinci muhabir ise Faruk Arslan'dır. Haberlerin yüzde 10'u ise Taha Emre Özdemir tarafından yapılmıştır. Mehmet Özmen Hasan Eğrigöz ise haberlerin yüzde 3'ünü ele almışlardır. Böylelikle Beş muhabirin haberleri, toplam haberin yüzde 60'ını oluşturmaktadır. Diğer yazarların nafaka konusundaki haber sayıları az olmakla birlikte, nafaka haberlerinin yüzde 94'ünün söz konusu beş muhabir ve anonim muhabirler tarafından oluşturulduğu görülmektedir.

3.3. Araştırma Bulgularının Nitel Analizi

Çalışmanın bu bölümünde yoksulluk nafakasının literatürdeki ana tartışmaları ve Yeni Akit Gazetesi'nin muhafazakâr bir gazete olması nedeniyle (Köprübaşı, 2014; Yaylacı ve Beldağ, 2018; Bilişli ve Çakmak, 2019; Abdukaya, 2020), muhafazakarlığın ana tartışma noktaları ele alınmıştır. Bu tartışmalar doğrultusunda

haberde en çok geçen kavram/kavram setleri üzerinden haberler seçilmiş ve tematik olarak sınıflandırılmıştır. Temalar üzerinden söz konusu tartışmaların nasıl işlediği ele alınmış ve tematik analizlere metaforlar geliştirilerek söylemin nasıl ortaya konduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan metaforlar üzerinden ise eleştirel söylem analizi tekniği uygulanmıştır. Analizi yapılan haberler ve haberlere dair bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir;

Tablo 1: Haberlere Dair Bilgiler

Haber Num.	Haberin Tarihi	Haberin Yazarı	Haberin Başlığı	Olayın Tarafı	Haberin Kavram Seti	Haberin Teması	Metafor
1	17.03.2018	Anonim	<i>“Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum”</i>	Nafaka mağduru olduğunu ileri süren boşanmış asker bir erkek (isimsiz)	“mektup” “asker” “boşanma” “nafaka” “Türkiye” “Mehmetçik” “mağdur” “şehit” “silah”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanlı Sömürü
						Muhafazakârlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	Nafaka Terörü
							Diz Boyu Ahlaksızlık
						Muhafazakârlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi	Ömür Boyu Kölelik
2	25.05.2018	Faruk Arslan	<i>“Feminaziler muhalefet partisi gibi çalışıyor”</i>	Faruk Arslan	“feminazi” “mor çete” “feminist” “muhalefet” “nefret”	Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Şer Ortakları

3	23.12.2018	Taha Emre Özdemir	<i>“Biriken nafaka borçlarından dolayı defalarca hapse girdi! Yedi ay süren evliliği hayatını alt üst etti”</i>	Nafaka mağduru olduğunu ileri süren Harun Güneş	“mağdur” “kısa süreli evlilik” “süresiz nafaka”	Muhafazakârlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi	Ömür Boyu Kölelik
4	27.09.2018	Anonim	<i>“Paramı çatır çatır kocamla yiyeceğim”</i>	Nafaka mağduru olduğunu ileri süren Halil Acar	“yetim aylığı” “mağdur” “zor günler” “nafaka borcu”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanlı Sömürü
5	04.12.2018	Faruk Arslan	<i>“Türkiye’nin geleceği tehdit altında: Çocuk oranı düşüyor”</i>	Faruk Arslan	“çocuk” “nüfus” “oran” “yüzde” “Türkiye” “Avrupa Birliği” “aile” “tehlike”	Muhafazakârlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	Milletin Anneleri
							Haçlı Zulüm
6	08.18.2018	Taha Emre Özdemir	<i>“Süresiz nafaka boşanmış kadınları nikahsız yaşamaya teşvik ediyor”</i>	BİA Platformu kurucusu İlknur Birsal Büyükkakça	“nikahsız birliktelik” “teşvik” “aile”	Muhafazakârlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	Diz Boyu Ahlaksızlık
	16.02.2019	Anonim	<i>“6284’e çok sert tepki: Kadını koruyalım derken</i>	Önce Aile Birliği Güneydoğu	“erkek reisliği” “ev	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller	Fıtratın Gölgesi

7			<i>beka sorunu oluşturduk</i>	Bölge Başkanı ve Saadet Partisi Diyarbakır İl Başkanı Fesih Bozan	hanımlığı” “hizmet” “kadını mağdur etmek”	ve Görünümleri	
8	20.02.2019	Faruk Arslan	<i>“10 yılda 1.2. milyon çift boşandı”</i>	Faruk Arslan	“AB uyum zııvalığı” “boşanma” “kırmızı alarm” “Müslüman Anadolu” “Haçlı Birliğı” “Hristiyan Avrupa”	Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Haçlı Zulüm
9	08.08.2019	Mehmet Özmen	<i>“BİA Platformu Kurucusu İlknur Bırsel Büyükkakça: Süresiz Nafaka ile aile kurumu yok edilmek isteniyor”</i>	BİA Platformu kurucusu İlknur Bırsel Büyükkakça	“mağdur” “SGK” “geçim kaynağı” “yoksul” “zengin koca”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanlı Sömürü

10	20.09.2019	Faruk Arslan	<i>“Batı’ya uydukça batıyoruz”</i>	Faruk Arslan	“aile” “Batı” “AB Kriterleri” “evlilik” “Batı” “Avrupa Birliği” “kadın istihdamı”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanadı Kırık Yuva
						Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Haçlı Zulüm
11	04.10.2019	Faruk Arslan	<i>“Nafakanın Çözümü İslam’da”</i>	İlmi ve Fikri Araştırmalar Merkezi Kurucusu İhsan Şenocak	“nafaka” “kadın” “din” “İslam”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Fıtratın Gölgesi
12	24.01.2020	Resul Ekrem Şahan	<i>“Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor”</i>	Nafaka mağduru olduğunu ileri süren boşanmış gazi Nurettin İnce, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Başkanı İlhan Ergincan	“nafaka” “gazi” “dava” “vatan” “süresiz” “zulüm” “şehit”	Muhafazakârlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	Nafaka Terörü
						Muhafazakârlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi	Ömür Boyu Kölelik

13	18.02.2020	Hasan Eğrigöz	<i>“Genç yaşta evlenene ceza boşanana ödül”</i>	Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Başkanı İlhan Ergincan	“kıyak emeklilik” “para avcısı kadınlar” “ödül” “nafaka”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanlı Sömürü
14	15.03.2020	Faruk Arslan	<i>“Süresiz nafaka zulmü deprem kadar ağır”</i>	Nafaka mağduru olduğunu ileri süren, boşanmış erkek Sezai Aygün	“depresyon” “hapis cezası” “enkaz” “parasını yemek”	Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri	Kanlı Sömürü
15	15.05.2020	Hasan Eğrigöz	<i>“Hedefleri önce aileyi sonra toplumu ifsad”</i>	Yeniden Refah Partisi Başkanı Fatih Erbakan	“aile” “hedefleri” “nafaka” “süresiz” “cinsiyet” “sahipsiz toplum” “ahlaki erozyon”	Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Haçlı Zulüm
16	04.06.2020	Taha Emre Özdemir	<i>“Süresiz nafaka ile ilgili BİA Başkanı İlknur Birsal Akça’dan çarpıcı sözler”</i>	BİA Platformu kurucusu İlknur Birsal Büyükkakça	“gayr-i resmi yaşam” “nikahsız birliktelik” “nafaka” “vatan”	Muhafazakârlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik	Diz Boyu Ahlaksızlık

17	09.07.2020	Resul Ekrem Şahan	<i>“Aileyi sapkınlara çığnetmeyeceğiz”</i>	Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Başkanı İlhan Ergincan	“aile” “nafaka” “feminist” “İstanbul Sözleşmesi” “nafaka” “sapkın” “iğrenç” “algı”	Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Şer Ortakları
18	17.07.2020	Resul Ekrem Şahan	<i>“Aileyi korumak için dev buluşma”</i>	Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısı Erol Şahin	“feminizm” “cinsel bölücülük” “sapkınlık” “terör” “lezbiyen” “ensest” “pedofili” “zoofili” “nekrofil”	Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm	Şer Ortakları

Tablo 1’de haberin tarihi, yazarı, haberin başlığı, olayın tarafları, haberde geçen kelime sayısı, kavram seti, kavram setlerinden oluşturulan temalar ve temalar üzerinden oluşturulan metaforlar verilmektedir. Böylelikle seçilen haberler hakkında bilgiler verilmiş, haberlerin hangi kelimeler doğrultusunda söylem ürettiği ifade edilmeye çalışılmıştır. Haberlerin temaları oluşturulurken literatürdeki nafaka tartışmaları ve Muhafazakarlığın odaklandığı konular ele alınmıştır. Bu doğrultuda Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri, Muhafazakarlığın Milliyetçi Söylemle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik, Muhafazakâr İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Değerler Olarak Feminizm ve Muhafazakarlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi olmak üzere dört tema oluşturulmuştur. Tema içinde söylemin nasıl ortaya konduğu konusunda ise metaforlar geliştirilmiş, metaforlar üzerinden eleştirel söylem analizi tekniği uygulanmıştır. Bu doğrultuda haberin ürettiği söylem doğrultusunda Kanlı Sömürü, Nafaka Terörü, Diz Boyu Ahlaksızlık, Ömür Boyu Kölelik, Şer Ortakları, Milletin Anneleri, Haçlı Zulüm, Fıtratın Gölgesi, Kanadı Kırık Yuva gibi metaforlar geliştirilmiştir.

Çalışma doğrultusunda gazete muhabirlerinin de söylemlerinin daha açıklayıcı olması noktasında Yeni Akit Gazetesi içinde en çok haber yapan muhabirlerin kim olduğu araştırılmış ancak kendileri haklarında detaylı bilgiye ulaşılamamıştır. Bu nedenle muhabirlerin sosyal medya hesaplarına ve gündeme geldikleri haberlere bakılmıştır.

Gazetede en çok haber yapan Resul Ekrem Şahan’ın kişisel Twitter hesabına bakıldığında 12 Kasım 2020, 4 Aralık 2020, 4 Ocak 2021, 19 Nisan 2021 tarihlerinde yaptığı paylaşımlarda nafaka uygulamasını, feministleri eleştirdiği görülmektedir.⁵² Kaos GL Derneğinin araştırmalarına göre ise Resul Ekrem Şahan’ın cinsiyetçi ve homofobik ifadeler taşıyan haberleri yayınladığı ifade edilmektedir (KAOS GL, 2020; KAOS GL, 2021). Gazetede en çok nafaka haberi yapan muhabirlerden biri olan Faruk Arslan ise, erken yaşta evlilik cezalarına tepki göstermesi nedeniyle kamuoyundan büyük tepkiler almıştır (Örneğin Diken, 2018; Onedio, 2018; T24, 2018). Ayrıca İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasından sonra 20.03.2021 tarihinde Twitter hesabından “*Tanzimat Fermanı (Gülhane Sözleşmesi) sonrası 200 senenin ardından Türkiye, ilk defa Batı’nın sapladığı bir hançeri çıkarmayı başarabildi. Bu*

⁵² Bknz. Twitter: @resahan

karar “her şey” değildir ama tarihi bir dönüm noktasıdır” paylaşımını yaparak memnuniyetini dile getirmiştir.⁵³ Gazetenin en çok haber yapan üçüncü yazarı olarak Taha Emre Özdemir hakkında ise neredeyse hakkında hiçbir bilgi bulunamamıştır. Sadece Twitter hesabında 22.07.2020 tarihinde, Yeni Akit Gazetesi’nin Youtube hesabından paylaşılan “*PINAR GÜLTEKİN CİNAYETİNİ DE İSTİSMAR ETTİLER*” başlıklı videoyu paylaştığı ve Ankara Kadın Platformu’nun eylemini eleştirdiği görülmüştür.⁵⁴ Mehmet Özmen ise Yeni Akit Gazetesi’nde 07.01.2020 tarihli ve “*yeniakit.com.tr’ye konuşan Prof. Dr. Ertuğrul Yaman: Feministlerin ‘Kadın Hakları’ bir tuzaktır*” başlıklı haberinde Türk ailesinin yerle bir olduğunu ve bu konuda feministlerin sorumlu tutulduğunu ifade etmiştir. Mehmet Özmen’in gündeme geldiği bir diğer konu, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun idam edilmesi isteğine yönelik ifadeleri olmuştur (Bölge Gündem, 2019). Gazetecinin Twitter hesabında 31 Ekim 2021 tarihli paylaşımında mevcut nafaka uygulamasını eleştirdiği, 29 Ekim 2021 tarihinde ise Yeni Akit Gazetesinin 29.10.2021 tarihli ve “*Fıkıh doktoru İhsan Şenocak’tan uyarı: Rahat eden, görmedim, boşanmayın!*” başlıklı haberini paylaşarak boşanma olgusuna karşı çıktığı görülmüştür. Benzer şekilde Yeni Akit Gazetesi’nin çarşaf uygulamasını eleştiren kesimlere yönelik 10 Eylül 2021 tarihli ve “*Balıkesir’deki çarşaf skandalına bir tepki de o isimden geldi: Çarşafa uzanan ellerin sonu Yunan gibi olacaktır!*” başlıklı haberini paylaşarak tepkilerini dile getirmiştir.⁵⁵ Hasan Eğrigöz’ün ise sosyal medya hesabı bulunamamış, sadece gündeme geldiği haberler üzerinden ele alınmıştır. Muhabir, yaptığı haberlerde İstanbul Sözleşmesi, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği kavramına karşıtlığı ve 6284 sayılı kanuna karşıtlığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda 09.03.2020 tarihli ve “*Feminist dayatma aileyi parçalıyor*” başlıklı haberinde feminizmin aile yapısına zarar verdiğini açıkça dile getirmekte, 24.07.2021 tarihli ve “*İfsad yasaları bayramı zehir etti Feminist dayatmalar yüzünden 16 bin çocuk ve 8 bin anne mahzun*” başlıklı haberinde erken evlilik cezalarını feminist dayatması olarak tanımlarken, bu cezaları eleştirmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında gazetede muhabirlerin muhafazakâr bir bakış açısında olduğu söylenebilir.

⁵³ Bknz. Twitter: @gazetecigunlugu

⁵⁴ Bknz. Twitter: @uzayhaber

⁵⁵ Bknz. Twitter @m_ozmen

Çalışma doğrultusunda haber içinde olayın tarafları hakkındaki bilgilere de bakılmıştır. Böylelikle olayın taraflarından biri olan İlknur Birsell Büyükakça'nın, Boşanmış İnsanlar ve Aile Platformu kurucu yöneticisi olduğu görülmüştür. Büyükakça'nın Twitter adresinde #AileyiKorumakVatanıKorumaktır, "HAKKANİYETLİ KRİTERLİ NAFKA" gibi ifadeler bulunmaktadır. Büyükakça'nın nafaka düzenlemesinin yapılması konusunda Twitter'da her gün aktif bir şekilde paylaşım yaptığı, 7 Aralık 2021 tarihli paylaşımında kadınların da erkeklere şiddet gösterdiği gibi durumları dile getirdiğini, 16 Aralık 2021 tarihindeki paylaşımında feministleri eleştirdiğini söylemek mümkündür.⁵⁶

Olayın bir diğer tarafı ise Fesih Bozan'dır. Bozan, Önce Aile Birliği Güneydoğu Bölge Başkanı ve Saadet Partisi Diyarbakır İlk Başkanı olmaktadır. Fesih Bozan, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü dolayısıyla partisinin il başkanlığı binasında düzenlediği basın toplantısında, *"Bugün, kadını özgürlük ve eşitlik söylemleriyle sokağa çıkaran, demokrat, kapitalist, liberal veya sosyalistler esasında kadına en büyük haksızlığı ve zulmü yapmaktadırlar"* demiştir (Haber 7, 2016). Böylelikle Fesih Bozan'ın muhafazakâr bir tutumla kadın-erkek eşitliğine inanmadığı söylenebilir.

Haber içeriğinde olayın taraflarından bir diğeri de İlmi ve Fikri Araştırmalar Merkezi'nin kurucusu İhsan Şenocak olmaktadır. Şenocak, 12 Mart 2021 tarihinde Twitter hesabında İslam kadınlarına seslenerek, kadınları erkeklerle kariyer yarışına sokanların gerçek gayesinin kadını sömürmek olduğunu ve kadınları sadece İslam'ın koruduğunu belirtmiştir. Aynı gönderide Müslüman babalara da çağrıdan bulunarak, siyasetçilerden kızları için kız okulları istemeleri gerektiğini ifade etmiştir. 6 Ağustos 2020 tarihli bir başka paylaşımında ise kadın derneklerinin amacının İslam evini ve ailesini yıkmak olduğunu belirtmiştir.⁵⁷ İhsan Şenocak'ın kadınlara yönelik bir diğer ifadesi de pantolon giyen kadınların cehennemde cezalandıracağı, kaşlarını aldırmasının ve üniversiteye gitmesinin günah olduğuna yönelik açıklamaları olmaktadır (CNN Türk, 2017).

Haber içeriğinde olayın tarafı ve Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu kurucusu İlhan Ergincan, BNC medya haber yazarı olmakla birlikte Gazete Memur köşe yazarıdır. Aynı zamanda MHP'li Esenköy Belediyesinde bilgi işlem sorumlusu

⁵⁶ Bknz. Twitter:Birsellknur

⁵⁷ Bknz. Twitter: @ihsansenocak

ve belediye başkanı basın danışmanlığı yapmaktadır (BNC Medya Haber, 2020). Ergincan'ın kişisel Twitter hesabına bakıldığında her gün nafaka uygulamasını eleştiren paylaşımlarda bulunduğu, 12 Aralık 2021 tarihinde nafakaya çözüm olarak İslam Hukukunu gösterdiği, 14 Aralık 2021 tarihli paylaşımında 6284 sayılı kanunu eleştirdiği, 29 Kasım 2021 tarihinde ise feminist derneklerin kapatılması gerektiğine yönelik paylaşımlarda bulunduğu görülmüştür. Ergincan'ın sosyal medya hesabında 25 Kasım 2021 tarihli paylaşımında da kadın cinayet ve şiddetlerine yönelik çözüm önerisi olarak, zinanın suç olarak tanımlanması, şiddete başvurma meyili olan kişilere ceza verilmeden psikolog terapilerinde zorunlu tutulması, nafaka, 6284 sayılı kanun boşanmayı kolaylaştırdığını düşündüğü yasaların düzenlenmesi, evlenecek çiftlere öfke kontrolü eğitimlerinin verilmesi, evden uzaklaştırma kararı verilen kişiye devletin barınma imkanı sağlaması gibi ifadelerin bulunduğu paylaşımları bulunmaktadır.⁵⁸

Muhammet Ali Fatih Erbakan ise Yeniden Refah Partisi Genel Başkanıdır. Yeniden Refah Partisi, Milli Görüş zihniyetinde olduğunu belirtmekle birlikte “Önce Ahlak ve Maneviyat” prensibini benimsediğini ifade etmektedir (Yeniden Refah Partisi Tüzüğü, <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/parti-tuzugu/12>). Fatih Erbakan, İstanbul Sözleşmesinin fesh edilmesi doğrultusundaki kararı destekleyerek sözleşmenin kaldırılmasını “hayırlı” olarak yorumlamıştır (Habertürk TV, 2021). Benzer şekilde 6284 sayılı kanunu “Batı dayatması” olarak tanımlamış ve iktidara geldiklerinde hemen kaldıracaklarını belirtmiştir (Haber Erk, 2021). Fatih Erbakan'ın kamuoyu tarafından tepki toplayan bir diğer açıklaması da 15 yaşındaki birinin cinsel olgunluğa eriştiğine yönelik söylemleri olmuştur (Sözcü, 2020; Sputnik News, 2020). Erbakan, tepkiler sonrasında erken evlilik cezalarını eleştirdiğini ve aile olmuş insanları cezaevine atmanın doğru olmadığını dile getirmiştir (Halk TV, 2020).

Son olarak Erol Şahin, Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısıdır. Erol Şahin'in Twitter adresine bakıldığında Yeni Refah Partisi İzmit İlçe Başkanlığı'nın şiddet mağduru kadınlar adına mevlüt okunacağına dair 24 Kasım 2021 tarihinde bulunduğu paylaşımını, “*bu haber doğruysa eğer Yeniden Refah Partisi ile bağlarımı kesiyorum*” ifadesiyle eleştirdiği görülebilir. Benzer

⁵⁸ Bknz. Twitter: @bicare_yunusum

şekilde 19 Kasım 2021 tarihli paylaşımında 6284 sayılı kanun, nafaka gibi yasa ve uygulamaları haram olarak tanımlandığı, 15 Kasım 2021 tarihinde televizyon programlarındaki aldatma sahnelerini, karısına yalvaran erkek modellerini “sünepe” olarak gördüklerini belirten paylaşımlar yapmıştır. Erol Şahin, pandemi döneminde derneklerinin üzerinde “Vatan biterse aile biter” ve “İstanbul Sözleşmesi öldürür” yazan maske yaptırdıklarını da 28 Aralık 2020 tarihli paylaşımında göstermiştir.⁵⁹

3.3.1. Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri

Toplumun temel hücresi olarak ailenin korunması, muhafazakâr ideolojinin toplumsal programında önemli bir yere sahiptir (Bora, 2015, s. 244). Muhafazakarlar göre toplum bireylerin değil, ailelerin üzerine kuruludur (Sallan Gül, 2001, s. 149). Bu nedenle aile kurumunda meydana gelen herhangi bir olumsuzluğun, toplumsal yıkıma neden olabileceğini düşünmektedirler (Keskin, 2009, s. 9). Aileyi toplumun temel birimi olarak gören muhafazakâr düşünce, ailenin toplum içinde dayanışma, aidiyet gibi duyguları kuvvetlendirdiğine inanmakta, aileye yapısal işlevselciler gibi yaşayan bir organizma olarak bakmaktadırlar (Şatiroğlu, 2019, s. 60). Yapısal işlevselcilikte toplumun devamlılığı için en önemli alt sistemlerden birisi ailedir. Toplumda istikrar, düzen ve toplumsallaşma aile ile mümkün olmaktadır (Giddens, 2008, s. 278). Aile kurumunda meydana gelebilecek bir düzensizlik, toplumsal sistemin devamlılığı açısından sorun teşkil etmektedir (Wallace ve Wolf, 2015, s. 567). Parsons, aile kurumunun devamlılığı ve dolayısıyla sistemin sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi için bireylerin kendilerine uygun rol ve görevlerini yerine getirmesinin temel önemde olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkeğin görevleri cinsiyet temelindeki rol ayrışması ile açıklamaktadır (Sallan Gül ve Özbek, 2020, s. 210).

Bireyin rol ve görevlerini cinsiyet rolü farklılığı temelinde ele alan Parsons, aile içinde düzenin sağlanması için kadının ve erkeğin farklı rol ve sorumlulukları olduğunu ileri sürmektedir. Kadınların doğurma, emzirme gibi biyolojik özellikleri nedeniyle anne ve çocuk arasındaki güçlü bir bağ olduğunu düşünmekte, kadınların aile içinde *dışavurumsal/duygusal rol* üstlenmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

⁵⁹ Bknz. Twitter@erolsahin3734

Erkeklerin ise çocuklarıyla aralarında böyle bir bağ olmadığından dolayı aile dışında ekonomi, üretim gibi süreçlere katkı sağlayacak *araçsal rol* üstlenmeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Böylelikle kadın ev içi alanda ve çocuk bakımında uzmanlaşacak, erkek ise aile ekonomisini geçindirecek ve sistem düzenli bir şekilde işlemeye devam edecektir (Parsons ve Bales, 1955, s. 23). Kadın ve erkeğin toplumsal konumlarındaki eşitsizliğine dayanan bu yaklaşımda, cinsler birbirlerinin tamamlayıcısı olmakta ve toplumlar bu sınırlar içinde cinsler arasındaki ilişkileri şekillendirmektedir (Sancar, 2009, s. 180). Böylelikle yapısal işlevselciler biyolojik cinsiyet tanımları üzerinden kadın ve erkeğin rollerini ele almaktadırlar.

Türkiye’de de özellikle son zamanlarda artan neo-muhafazakâr bakış açısı, aile yapısının korunmasına yönelik söylemlerini arttırmaktadır. Bu durum ise kadın ve erkeğin rollerinin geleneksel ataerkil ailenin cinsiyetçi iş bölümü doğrultusunda tanımlanmasına neden olmaktadır. Böylelikle eşitlik olgusu yerine, fitrat rejimi ön plana çıkarılmakta, kadın ve erkeğin rolleri farklılaşırken, mekanlarda ayrışmaktadır (Dedeoğlu ve Elveren, 2015, s. 9). Fıtrat söyleminde kadınların doğaları gereği zayıf olduğu ifade edilmekte (Göle, 2010, s. 117) ve kadınlar ev içi bakım, duygusal bakım, yaşlı bakımı gibi rol ve sorumluluklarla ilişkilendirilmektedir. Güçlü varlıklar olarak erkekler ise, bu gücü gösterebilecekleri iyi gelir getirici alanlara yönlendirilmektedir (Sallan Gül, 2012, s. 229). Böylelikle yapısal işlevselcilikte olduğu gibi kadınlar özel alan üzerinden tanımlanmakta, ev içi bakım ve hizmetlerden sorumlu tutulmaktadır (Durmaz, 2018, s. 67). Erkekler ise toplumsal alanın koruyucuları olarak kamusal alanda konumlandırılmakta, evin ekonomik sorumluluğunu üstlenmeleri beklenmektedir (Avcıl, 2020, s. 481). Bu yönüyle ailenin temelini cinsiyetçi iş bölümüne dayandıran muhafazakâr düşünce, kadınların çalışma yaşamına girmesini istememekte, evin bakım sorumluluklarını fedakarlıkla, gönüllükle yapmasını beklemektedir (Sallan Gül, 2019b, s. 278). Çünkü muhafazakâr düşüncede kadın-erkek işbölümüne dayanan cinsiyetçi roller, cinsler için en hayırlısı olmakta (Koç, 2012, s. 80) ve toplumsal sistemin devamlılığı açısından bu rollerin devamlılığı önemsenmektedir.

Muhafazakarlığın en önemli ayaklarından biri ise dindir (Çaha, 2004, s. 15). Özellikle Türkiye’de muhafazakarlık siyasal düşüncede İslami değerleri, sosyal ve kültürel açıdan gelenekselciliği, tarihsel bakımdan ise Cumhuriyetle birlikte inşa

edilmek istenen modernleşme ideolojisine tepki gösteren bir düşünce tarzı olarak şekillenmektedir (Özdemir ve Demirkanoğlu, 2015, s. 227). Böylelikle İslamcılar, dinin kendisinin toplumsal hayata yön veren ilkelere sahip olduğunu vurgulayarak, modernleşme düşüncesinin toplumda dini değerlerin yitirilmesine neden olduğunu (Türk, 2015, s. 201), hukuktan yönetim sistemine, iktisat anlayışından gündelik hayatın işleyişine kadar her türlü düzenlemenin İslami esaslara göre yapılması gerektiğini düşünmektedirler (Yıldırım, 2013, s. 307). Böylelikle İslami anlayışa dayanan bir toplum yapısına dönüşü savunmaktadırlar (Kandiyoti, 2019, s. 167). Göle, İslamcıların bu hayalini eleştirerek, neyin İslam’a uygun olup olmadığının dışlanmacı bir yaklaşıma yol açtığını ve İslamcılığa dayanan bu “hayali cemaatin” baskıcı bir cemaate dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu cemaat, saf bir İslam kimliği arayışıyla, dayatılmış bir yaşam tarzı sunmaktadır (2010, s. 39). Dayatılan yaşam tarzı ise kadınlar ve erkekler için farklı rol ve sorumluluklar tanımlamaktadır. İslami kurallara göre mekânın kamusal-özel alan olarak ayrılması ve kadınların sınırlı bir alan olarak özel alanda tanımlanması bu dayatmanın sonuçlarından biridir (Cindioğlu, 2018, s. 18). Bu bakış açısında erkek, kadının temel bakım ihtiyaçlarından, kadın da evin işlerinden ve çocuklarının bakımından sorumludur. Erkek evi geçindirirse, kadın ona itaat ederse her şey güvence altındadır ve sorun yoktur (Koç, 2012, s. 41). Kadının dışarda çalışması, evin ve ailenin ihmal edilmesi anlamına gelmekte, akraba olmayan erkeklerle ilişki dolayısıyla zina tehlikesi artmakta ve ekonomik güçlenme erkek otoritesine meydan okuyucu bir tavrın ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Kandiyoti, 2019, s. 34). Bu doğrultuda İslamcılar için kadının çalışma hayatına katılması “mahremine dışına çıkılması”, cemaat kurallarını çiğneyerek ahlaki bir çözülmeye yol açan girişimdir. Kadının kamusal alandaki görünürlüğü, erkek bakışlarına maruz kalması, İslami toplumlarda düzeni tehdit eden “fitne” unsuru olarak algılanmaktadır. Bu nedenle kadınlar özel alana kapatılmakta ve erkekler tarafından denetlenmektedir (Göle, 2010, s. 101).

Yeni Akit Gazetesine bakıldığında da nafaka karışıklığının yapıldığı haberlerde, kadınların fitrat gereği ev içi alanda ve cinsiyetçi rollerle tanımlandığı görülebilir. Bu tanımlamanın ele alındığı üç haber tema içerisinde örneklendirilmiştir. Böylelikle ilk haber 7 Numaralı haberdır. Yazarın anonim olduğu, 16.02.2019 tarihli ve “6284’e çok sert tepki: Kadını koruyalım derken beka

sorunu oluşturduk” başlıklı haberde olayın tarafı olan Fesih Bozan’ın ifadeleri şu şekilde geçmektedir;

“...Erkek maaşlı, kadın maaşlı olduğu zaman kadın, erkeğin reisliğini kabul etmiyor...Bu sefer kadın, tekrardan yemek hazırlama, çamaşır yıkama, çocuğa bakma gibi ekstra bir görev yapıyor... Yani kadını dışarı çıkartmak aslında kadına saygı değil, kadını daha çok yormak onu mağdur etmektir. Bugün kadınlarımız kendi evinde eşine hizmet etmekten kaçınırken gidip çalıştığı yerde 10-50 adama hizmet yapabilmekte. Kadınlar kendi kocasına süslenmek yerine iş yerine giderken süslenerek daha çok kişinin beğenisini alma arzusuna kapılıyor...”

Böylelikle kadının çalıştığı zaman erkeğin reisliğini tanımayacağı, ataerkil aile yapısının zarar göreceği ileri sürülmekte, kadının çalışma yaşamına girmesi eleştirilmektedir. Söz konusu ifadeler Kandiyoti’nin deyiimiyle “erkek otoritesine meydan okuyucu bir tavır” olarak yorumlanabilir. Ayrıca kadınların rolleri yemek hazırlama, çamaşır yıkama, çocuğa bakma gibi ev içi bakımla sorumlu tutulmaktadır. Kadınlar çalışsa da bu rolleri, fitrat gereği onlara ait kabul edilmektedir. Bu rollerin ise yapısal işlevselciliğin ve ataerkil ailenin cinsiyetçi rol ayırımına dayandığı ve Fıtratın Gölgesi metaforuyla ataerkil bir söylem ürettiği söylenebilir. Benzer şekilde haber içeriğinde kadınların, işe giderken kendisine bakması, başka erkeklerin beğenisini alma arzusu olarak ifade edilmektedir. Böylelikle Göle’nin deyiimiyle kadınların kamusal alanda erkek bakışlarına maruz kalmasının, düzeni tehdit eden bir “fitne” unsuru olarak algılandığı söylenebilir. Sancar’a göre ise bu durum hegemonik erkeklik değerlerinden biridir. Kadınlara boyun eğdirmekten çıkar sağlayan hegemonik erkekliğin (2009, s. 17), dini ifadelerle kadını ataerkil ailenin temeli olan cinsiyetçi rollerle tanımladığı ve kadının ekonomik güçlenmesini engelleyerek kendi hegemonyasını kurmaya çalışması olarak yorumlanabilir.

Kadınların geleneksel cinsiyetçi rollerle tanımlandığı bir diğer haber 10 Numaralı haberdur. Yazarın Faruk Arslan olduğu 20.09.2019 tarihli ve “*Batı’ya uydukça batıyoruz*” başlıklı haber içeriğinde şunlar geçmektedir;

“...Toplumların yapı taşı oluşturan aile kurumu, Türkiye’de yavaş yavaş cazibesini kaybediyor. Aile Bakanlığı’nın kadın istihdamı ve

*kadınlara pozitif ayrımcılık gibi tuhaf uygulamalara kafa yorduğu
ülkemizde...”*

Haber içeriğinde görüldüğü üzere muhabir, kadınların çalışmasını “tuhaf” bulduğunu ve aile yapısının bozulmasında etken olduğunu ileri sürmektedir. Böylelikle örtük bir anlatımla kadınların ev içi alanda konumlanması gerektiğinin ifade edildiği söylenebilir. Bu söylemin ise Kanadı Kırık Yuva metaforuyla kadın ve erkeğin cinsiyetçi rol ayrımına dayanan bir ataerkil ideoloji barındırdığı görülebilir.

Ataerkil ailenin en önemli dinamiklerinden biri olan cinsiyetçi iş bölümünün ifade edildiği bir diğer haber ise 11 Numaralı haberdır. Faruk Arslan’ın kaleme aldığı 04.10.2019 tarihli ve “*Nafakanın Çözümü İslam’da*” başlıklı haberde olayın tarafı olan İhsan Şenocak’ın ifadeleri şu şekilde geçmektedir;

“...İslam toplumunda kadına ‘sen git çalış iş bul oradan nafakanı temin et’ denmez. O bölgede yaşayan Müslümanlara mutlaka o hanım kardeşimizin nafakasını yani ona yaşayabileceği bir ev, gıda maddeleri, giyinme, sağlık giderleri gibi ihtiyaçlarını temin etme mecburiyeti vardır...”

Böylelikle haber içeriğinde İslam’da kadınların çalışma yaşamında bulunamayacağının ileri sürüldüğü söylenebilir. Nafaka “*Geçinmek için gerekli şeylerin bütünü, geçimlik*” olarak tanımlanmaktadır.⁶⁰ Yani nafaka bir kişinin hayatını idam edebilmesi için gerekli geçimliğidir. Ancak haber içeriğinde kadınların fıtrat gereği özel alanda konumlandırıldığı ve kendi geçimliğini temin edemeyecek durumda erkeğe bağımlı kılındığı görülebilir. Böylelikle nafaka karşıtlığı oluşturulurken, aynı zamanda kadının çalışmasına yönelik dini bir karşıtlık oluşturulduğu ve dine dayanan bir ataerkil söylemin, Fıtratın Gölgesi metaforuyla ele alındığı görülebilir.

Sancar, Müslüman erkekliklerin, hegemonik erkekliğin farklı bir erkekleri olduğunu ileri sürmektedir. Bu erkeklikler ise kendi cinsiyet rejiminin inşasıyla, kendi erkeklik değerlerini kurmaktadır (2009, s. 42). Haber içeriğinde de hegemonik Müslüman erkekliğin otoritesini, geleneksel cinsiyetçi iş bölümü ile dinsel söylemler

⁶⁰ <http://sozluk.gov.tr>

üzerinden kurmaya çalıştığı söylenebilir. Böylelikle Muhafazakâr bir gazete olarak Yeni Akit Gazetesi'nin kadını ve erkeği geleneksel cinsiyetçi roller üzerinden tanımladığı ve kamusal-özel alan ayrımı doğrultusunda cinsleri konumlandırarak, İslami ifadeler doğrultusunda bir ataerkil ideoloji ürettiği görülebilir.

3.3.1.1.Cinsiyetçi Rollerin İzdüşümünde Kadının Görünmeyen/Görülme İstenmeyen Emegi

Görünmeyen emek, kadınların ev içinde harcadığı karşılıksız emektir. Özellikle Türkiye gibi klasik ataerkilliğin en açık örneklerinin görüldüğü toplumlarda (Kandiyoti, 2019, s. 131), evlilikte eşler arasındaki ilişki daha çok görev ve sorumluluk temelinde kurulmakta, kadın ve erkeğin kendi cinsiyetlerine uygun görülen rolleri ve konumlandırıldıkları mekanlar ayrışmaktadır (Dedeoğlu, 2000, s. 157). Cinsiyetçi iş bölümü doğrultusunda kadınların çocuk, hasta ve yaşlıların bakımını sağlamak, ailenin tüm üyelerinin gündelik yaşantılarıyla ilgili ev içi hizmetleri yerine getirmek gibi üretim faaliyetlerinin birçoğu, ev kadınlığı rollerinin bir gereği olarak değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme ise kadın emeği üzerinde ciddi bir sömürüyü barındırmaktadır (Özbay, 2015, s. 125). Geleneksel anlamda ev üzerinden tanımlanan kadın, ev içi hizmetini sevgi ilişkisi içinde, en yakın olduğu kişilere karşı gerçekleştirilmektedir. Bu işler ise sevgin, aşkın dışı vurması olarak algılanmaktadır. Mesaisi olmayan, gündelik yaşamın kendisi haline gelmiş, görünmeyen, karşılıksız olan bu emek biçimi ise “sevgi karşılığı çalışma” olmaktadır (Acar Savran, 2009, s. 19-20). Kadının ev içinde sunduğu yoğun emeğin, patriyarkada kadın olmanın doğal bir gereği olarak görülmesi nedeniyle hiçbir maddi karşılığı da yoktur. Aynı zamanda ev içinde gösterilen bu emek, çalışma olarak da görülmemektedir (Tire, 2017, s. 101).

Sosyalist feminizme göre, toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin kurulmasında ve devam ettirilmesinde aile, evlilik, ev içi bakım hizmetleri önemli bir yere sahip olmaktadır. Hartmann, patriyarkanın en önemli değerlerinden birinin, çocuk yetiştirme ve ev işinin kadın işi olması olarak açıklamaktadır. Ev içi alanda eve, erkeğe hizmet etmek, çocuk yetiştirmek gibi unsurlar erkeğin, kadının emek gücü üzerindeki denetimidir. Patriyarkanın maddi temeli de kadının emek gücü üzerindeki bu kontrolüdür (2020, s. 174-175). Delphy'e göre de ev içi hizmet, çocuk yetiştirme

gibi roller kadının emeğini sömürmektedir. Dünya üzerindeki tüm toplumlarda ev içi hizmet, çocuk bakımı gibi işler kadının karşılıksız emeğine dayanmaktadır. Bu hizmetler ise ancak kocayla kurulan özel bir ilişki içinde sunulabilmekte, değer niteliği taşımamakta, karşılığı ödenmemektedir. Kadının ev içi alanda gerçekleştirdiği tüm bu hizmetler, aile içinde kadınlar tarafından sunulmadığında satın alınarak sağlanmakta, yani piyasada karşılığı olan hizmetlerden oluşmaktadır. Bu bağlamda söz konusu bakım hizmetleri para karşılığında piyasada satın alınabilirken, ev içi alanda kadının emeğinin karşılık bulmaması kadının emeğine el konulduğunu göstermektedir (2020, s. 92-103).

Günümüze kadar devam eden nafaka tartışmalarında ele alınan konulardan biri de kadınların yoksulluk nafakası ile zenginleştiği, kadınların sadece nafaka alabilmek için boşandıklarına yönelik ifadeler olmaktadır. Yoksulluk nafakası, eşlerin evlilikteki yardım yükümlülüğünün bir uzantısı olarak, diğer eşin zor durumda kalan eşe yardım etmesine dayanan sosyal ve ahlaki düşüncelerle kabul edilmekte olan bir durum olmaktadır (Özcan, 1995; Ersöz, 2018; TÜBAKKOM, 2019; Konca, 2020). Bu bağlamda yoksulluk nafakası, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan tarafa verilmektedir (TMK, Madde 175 (1)). Böylelikle söz konusu yasa cinsiyete yönelik herhangi bir ifade barındırmamakla birlikte, nafaka talebinde bulunan tarafın, boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi en önemli şarttır. Yani yoksulluk nafakası, yoksul olana verilmektedir. Genellikle kadınların yoksulluk nafakası alması sebebinin ise büyük oranda kadınların yoksulluğa düşmesidir. Kadını zenginleştirdiği, erkeği mağdur ettiği ileri sürülen nafaka miktarı ise ortalama 370 TL olmaktadır (Kadın Dayanışma Vakfı, 2019, s. 51).

Buvinic (1997)'e göre kadın yoksulluğunun belirleyici iki özelliği bulunmaktadır. Bunlar kadının, iş gücü piyasalarındaki konumu ve eğitim imkanlarından yararlanma durumudur. Kadınların işgücü piyasasına katılımının az olması ya da düşük ücretlerde istihdam edilme, kayıt dışı sektörde çalışma, ücretsiz emek işçisi olma, elde edilen gelir düzeyinde söz sahibi olamama gibi birçok durum kadının yoksulluk durumunu belirlemektedir. Cinsiyet hiyerarşisine dayanan bu rol dağılımının önemli bir kısmını oluşturan çocuk ve ev bakımı, kadınların ücretli iş alanına girmesini engellemektedir. Çocuklar sadece kadınlara ait olmadıkları halde, bakımlarının asıl sorumlusunun anne olarak görülmesi nedeniyle ücretli çalışmadan

vazgeçecek kişi genellikle kadınlar olmaktadır (Bora, 2012, s. 181). Bu bağlamda geleneksel ev içi iş bölümünün kadınların yoksulluğu üzerindeki etkisi birçok alanda söz konusu olduğu söylenebilmektedir. Örneğin ev işlerine yardım etmek, kardeşlere bakmak zorunda olmak, aile baskısı gibi nedenler kız çocuklar için erkek çocuklara kıyasla çok daha fazla dile getirilmektedir. Bu durum cinsiyetçi iş bölümünün ve patriyarkal zihniyetin çocukluktan başlayarak kızların, eğitimin getirebileceği fırsatlardan eşit şekilde yararlanmasını engellediğini göstermektedir.

Kadınların eğitim düzeyinin düşüklüğü, kadınların ücretli iş alanına katılımının düşük düzeyde kalmasında etkili olmaktadır. Türkiye’de genellikle erkekler eğitim düzeylerinden bağımsız iş gücüne katılırken, kadınların eğitim düzeyi ile iş gücüne katılması arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır (Toksöz, 2017, s. 115). Benzer şekilde belirli ve iş mesleklerinde kadın kotasının bulunması, iş yerinde ayrımcı uygulamalar, eşit işe eşit ücret ilkesinin benimsenmemesi, eğitim hakkına eşit derecede sahip olamama, belirli işlerde kadınların kabul edilmemesi, evlenme ve çocuk doğurma hallerinde işten çıkarma gibi birçok uygulama yoksulluğun kadınsılaşmasına etken olmaktadır. Tüm bu etkenlerin nedeni ataerkil ilişkiler olmakla birlikte, sadece aile içinde değil, aile dışında da kadınların konumlarını etkilemektedir. Özellikle emek piyasasındaki ataerkil ilişkiler, kadınların ev içinde ücretsiz emek üreticileri olarak alıkonulmaları için gerekli olmaktadır. Bu doğrultuda ücretli işlere kadının katılımında ev-hane içindeki ataerkil ilişkiler kadar, işyerindeki ataerkil ilişkiler ve devlet de belirleyici olmaktadır (Ecevit, 2015, s. 112). Özellikle neo-liberal politikalar ve uygulamalar, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri gidermek yerine bu eşitsizlikleri meşrulaştırmış, Türkiye’nin toplumsal yapısı kadınların evlenmeleri halinde çalışmaktan vazgeçerek, evlerine çekilmeleri konusunda hem fikir olmuştur (Ecevit, 2017, s. 15). Bu bağlamda erkeklerle eşit eğitim imkanına sahip olmayan, geleneksel cinsiyetçi rollerle ev içi alanda tanımlanan, istihdam alanında katılamayan kadınların boşanma sonrası daha da yoksulluğa düşmesi de yüksek ihtimal olmaktadır (Sallan Gül, 2005, s. 33; Alptekin, 2013, s. 16). Böylelikle kadın yoksulluğunun, erkek yoksulluğundan daha farklı ve derin yaşandığı söylenebilmektedir (Ulutaş Ünlütürk, 2009; Şener, 2012).

Literatür ışığında kadının nafaka hakkının, haksız bir ödeme ya da refah içinde yaşamaktan ziyade, hem kadının yoksulluğunun göstergesi hem de kadının görünmeyen emeğinin karşılığı olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Devrim (2018)'de nafakanın, kadının görünmeyen ev içi emeğinin karşılığı olduğunu ve ev emeğine değer kazandırdığını ifade etmektedir. Ancak haberler içinde kadınların ev içinde gösterdiği bakım hizmetinin görünmediği ve nafakanın erkekleri kullanmak için seçilen yöntemlerden biri olduğuna dair ifadeler görmek mümkündür. Bu bağlamda nafaka ve görünmeyen emek tartışmaları içerisinde beş haber değerlendirilmiştir. İlk haber ise 1 Numaralı haberdir. Yazarın anonim olduğu, 17.03.2018 tarihli ve “*Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum*” başlıklı haberin içeriğinde şu ifadelerin geçtiği görülmektedir;

“...biz askerleri nafaka tazminat için kullanıyorlar... kadının bir oyunudur bu...”

Böylelikle kadınların, nafaka almak için erkekleri kullandığı ve nafakanın da “kadının oyunu” olarak görüldüğü söylenebilir. Benzer söylemlerin 4 Numaralı haberde de kurulduğu görülebilir. Yazarın anonim olduğu, 27.09.2019 tarihli ve “*Paranı çatır çatır kocamla yiyeceğim*” başlıklı haberde mağdur olduğunu ileri süren erkeğin cümleleri şu ifadelerle verilmektedir;

“...Bana ‘senin yetim aylığına çökeceğim. Paranı çatır çatır, gezerek tozarak kocamla yiyeceğim’ şeklinde ifadeler kullanılıyor...”

Söz konusu cümlelerle, nafaka alan kadınların para hirsında olduklarına dair bir yorum yapabilmek mümkündür. Böylelikle erkeklerin, kadınlar tarafından kullanıldığının ifade edildiği söylenebilir. Tartışmalar doğrultusunda temellendirilen bir diğer haber ise 13 Numaralı haberdir. Yazarı Hasan Eğrigöz olan 18.02.2020 tarihli ve “*Genç yaşta evlenene ceza boşanana ödül*” başlıklı haberin içeriğinde şu ifadeler geçmektedir:

“...Evliliği kıyak emeklilik gören para avcısı kadınlar ise yaptıkları evliliklerin bedelini yüklü miktarlarda aldıkları nafaka, tazminatlar ve ziynet eşyası paraları ile boşanarak ödül almaktadırlar...”

Böylelikle haber içeriğinde nafaka alan kadınların para avcısı olduğu ve para almak için boşandıklarına yönelik sözlerin Kanlı Sömürü metaforu ile ele alındığı görülebilir. Benzer şekilde 14 Numaralı haber de bu tartışmalar doğrultusunda temellendirilebilir. Faruk Arslan'ın 15.03.2020 tarihli ve “*Süresiz nafaka zulmü deprem kadar ağır*” başlıklı haber içeriğinde geçen ifadeler şöyle olmaktadır;

“...*Mahkeme de hakime ‘Evlenmeyeceğim, bunun parasını da alıp çatır çatır yiyeceğim’ diyor bu kadın...*”

Bu bağlamda kadının ev içinde harcadığı emeğin görünmezliğinin karşımıza çıktığı söylenebilir. Kadının ev içinde gerçekleştirdiği yoğun emek ve bu emeğin görünmezliğinin getirdiği yoksulluk durumu hiçbir haber içeriğinde geçmemektedir. Nafaka tartışmalarında bu emeğin görünmezliğinin nedeni ise Acar Savran'ın ifadesiyle “sevgi emeği” olarak değerlendirilmesi ve ev içi bakımın, ev kadınlığı rollerinin bir gereği olarak görülmesidir. Böylelikle sosyalist feminizm perspektifinde ataerkil ailede kadının emeğine el konulduğu ve nafaka haberleri üzerinden, bu emeğin görünmezliğinin ataerkil ideoloji çevresinde şekillendiği söylenebilir.

Ataerkil toplum içerisinde cinsiyetçi rol ayrımı, ev içi emek, ataerkil piyasa, eğitime eşit oranda katılamama gibi ataerkil eşitsizlikler nedeniyle yoksullaşan kadınların, yoksul kalma durumları nedeniyle yine kendilerinin suçlandığı ve bu suçluluğun Kanlı Sömürü metaforuyla üretildiği ifade edilebilir. KEİG (2019)'e göre, kadınların nafaka almak için evlendikleri, lüks içinde yaşadıklarına yönelik bu söylemler kadınlara karşı yürütülen bir saldırı olmaktadır. Çünkü nafaka, mağduriyetleri gidermek amacıyla düzenlenmiş bir yasal süreçtir. Mağduriyeti giderilmesi gereken taraf ise Türk yoksulluk nafakası kararlarına göre genellikle nafaka almak zorunda kalan kadınlardır. Yoksulluk nafakasına genellikle kadınların hükmedilmesinin nedeni, yoksulluğun cinsiyetinin kadınlar olmasıdır (Bozkurt, 2021, s. 569).

Connell'e göre kadınlar, erkeklere küresel düzeyde bağımlı kılınmaktadır. Bu bağımlı kılınma kadınları, erkeklerin çıkar ve arzularına hizmet etmeye yönlendirilmektedir. Söz konusu çıkar ve arzulara hizmet eden kadınlar ise “ön plana çıkmış kadınlık” olmaktadır. Hegemonik erkeklik, erkeklerin kadınlar üzerindeki

egemenliğini kurumsallaştıran pratiklerini korumak için ön plana çıkmış kadınlıkla birlikte ortak stratejiler geliştirmelidir. Tıpkı hegemonik erkeklik gibi ön plana çıkarılmış kadınlık da, kültürel bir inşa biçimi olarak oldukça kamusal olmaktadır. Ağırlıkla dinsel ideoloji ve muhafazakâr erkeklerin politik direğine yaslanan ön plana çıkarılmış kadınlığın merkezinde, öteki kadınlık modellerinin kültürel ifadesini önleyen pratikler yer almaktadır (Connell, 2019b, s. 268-275). Bu bağlamda hegemonik erkekliğin oluşabilmesi için de en önemli koşullardan biri kadınlardan onay almasıdır (Sancar, 2009, s. 28). Böylelikle ön plana çıkmış kadınlıkta hegemonik erkeklik değerlerini pekiştirmektedir.

Ön plana çıkarılmış kadın kavramı, eril tahakkümün yüceltilmesi adına “vekaleten erkeklik” yapan kadınları da kapsayabilmektedir. Vekaleten erkeklik, hegemonik erkekliğin yeniden üretimi bağlamında gücünü ve esasen bir erkek ya da erkek grubu tarafından kendisine verilmiş tahakküm yetisini erkek hegemonyasından alan bir kadınlık pratiğidir. Nitekim bu durum kadını, iradesini yalnızca bir erkekten ödünç alarak ortaya koyabilecek ve bu velaket olmadan “tahakküm altındaki kadın statüsüne” gerileyecek bir konuma itmektedir. Bu durum, kadının ikinci cinsliğini bir kere daha tescillemektedir. Kaynağını ataerkil toplumun eril dinamiklerinden alan vekaleten erkeklik, ön plana çıkarılmış kadınlık türüne dahil edilebilmektedir. Aralarındaki fark ise ön plana çıkarılan kadınlıkta boyun eğme de bir özellik olabilirken, vekaleten erkeklik de ödünç alınmış bir vekalet dahi olsa, diğer kadınlar üzerinde bir egemenlik kurma çabası bulunmaktadır (Kurtuluş, 2021, s. 22-23). Connell’in “ön plana çıkmış kadınlık”, Kurtuluş’un ise “vekaleten erkeklik” olarak adlandırıldığı bu kadınlık, nafaka tartışmalarında da karşımıza çıkmaktadır. BİA Platformu kurucusu İlknur Birsal Büyükakça bu konuda haberler üzerinden örnek gösterilebilir. Böylelikle ele alınan ilk haber 9 Numaralı haberdur. 08.08.2019 tarihli ve yazarın Mehmet Özmen olduğu “BİA Platformu Kurucusu İlknur Birsal Büyükakça: Süresiz Nafaka ile aile kurumu yok edilmek isteniyor” başlıklı haberinde olayın tarafı olan Büyükakça’nın ifadeleri şöyle geçmektedir;

“...üniversite diplomasını sadece zengin koca bulmak için kullanarak duvara asan ve ömür boyu SGK gibi nafakayı geçim kaynağı yapan kadınları göz ardı ediliyor... yoksulluğa sadece kadınlar düşüyor gibi bir algı oluşturulmaya çalışılmaktadır... Yoksulluğun cinsiyeti olmaz...”

Böylelikle kadınların zengin koca bulmak için diplomayı kullandığı, nafakayı ömür boyu SGK, geçim kaynağı olarak gördükleri ifade edilerek Kanlı Sömürü metaforuyla ataerkil bir ideoloji üretildiği söylenebilir. Connellci anlamda Büyükakça'nın tavrı, hegemonik erkekliğin hegemonyasını pekiştiren bir “ön plana çıkmış kadınlık” olmaktadır. Hegemonik erkekle beraber geliştirdiği strateji ise kadının emeğinin ve yoksulluğunun görünmezliği üzerinden, nafakanın kaldırılmasına yönelik ortak söylemlerdir. Kurtuluş'un deyimiyle ise Büyükakça'nın “vekaleten erkeklik” yaptığı söylenebilir. Vekaleten erkeklik ve ön plana çıkmış kadınlığın farkı, vekaleten erkekliğin başka kadınlar üzerinde de egemenlik kurmasıdır. Böylelikle “zengin koca bulma amacı”, “ömür boyu SGK”, “nafakayı geçim kaynağı yapan kadınlar” gibi ifadeler üzerinden, nafaka alan kadınlara yönelik bir egemenlik kurma çabası görülebilir.

Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri teması içinde Cinsiyetçi Rollerin İzdüşümünde Kadının Görünmeyen Emeği alt başlığına bakıldığında, Yeni Akit Gazetesi'ndeki nafaka haberlerinin kadının ev içi emeğini görünmez kıldığını, kadının yoksulluğa düşme durumunun tartışmaya açılmadığı söylenebilir. Yanı sıra, kadınların erkekleri nafaka almak için kullandıkları, kadınların nafakayla zenginleştiğine dair ifadelerin geçtiği de görülebilir. Bu bağlamda söz konusu gazetenin sosyalist feminist perspektifte, kadın emeğini görünmez kıldığı, ev içi emeğini kadınlık rollerinin bir uzantısı olarak gördüğü ifade edilebilir.

3.3.2.Muhafazakârlığın Milliyetçi İdeolojiyle Kesişiminde Kadınlık ve Erkeklik

Muhafazakarlık ve milliyetçilik genellikle birbirinden ayrı siyasi ideolojiler olarak kabul edilse de, Bora'nın deyimiyle “maddenin halleri” gibi birbirine dönüşebilen ideolojiler olmaktadır. Salt bir ideoloji olmaktan ziyade bir zihniyet örgüsü olan milliyetçilik, “Türk sağının katı halini” oluştururken, zihniyet kalıplarının ötesinde bir ruh hali ve üslup olan muhafazakarlık, “Türk sağının havası” olmaktadır (Bora, 2003, s. 8). Böylelikle muhafazakarlığın içinde milliyetçi bir damar bulunduğunu söylemek mümkündür. Milliyetçilik ve muhafazakarlık arasındaki bu damar ise din, devlet, millet, cinsiyete bakış gibi konularda örtüşmekte

(Ergüç, 2013, s. 31), kadınlık ve erkeklik konusunda benzeşen bir söylem ortaya koymaktadır.

3.3.2.1. Milliyetçilik ve Erkeklik Üzerinden Nafaka Söylemi

Milliyetçiliğin cinsiyetlendirilmiş bir bakış açısı ve milletin inşasında kendisine özgü erkeklik ve kadınlık kurguları bulunmaktadır. Böylelikle toplumsal cinsiyet ile milliyetçilik birbirini kuran, karşılıklı olarak birbirini yaratan bir süreçtir (Sirman, 2002, s. 226). Türk milliyetçiliğinin temelinde ise “ordu-millet miti” yatmaktadır. Bu mite göre Türklerin tarihsel olarak en belirleyici özelliklerinden biri iyi asker olmaları ve kendilerini orduyla özdeşleştirmeleri bulunmaktadır (Altınay ve Bora, 2002, s. 142). Ordu-millet mitinin temel noktasında olan toplumun güvenliği ve savunması bir kamusal mesele olarak, sadece erkeklere tanımlanmış bir görev olmaktadır. Koruyucu kişi olarak bu görevin sadece erkeklik üzerinde temellenmesi ve militer mekanizmalara dönüştürülmüş kapalı kurumsal yapılar içinde gerçekleştirilmesi ise modern patriyarkanın en büyük icadıdır (Sancar, 2009, s. 154). Türkiye’de de zorunlu askerlik hizmetinin sadece erkeklere sunulması, erkek yurttaş ile devlet arasındaki ilişkiyi biçimlendiren temel unsurlardan biridir. Bu doğrultuda Türkiye’de askerlik, bir erkeklik alanıdır (Sünbuloğlu, 2013, s. 10). Kadınlar ise bu kamusal askerlik alanından dışlanmışlardır (Yuval Davis, 2010, s. 185).

Kadınların askerlik alanından dışlanmalarının nedeni, kadınların doğası gereği savaşımayacaklarına yönelik iddiadır. Böylelikle yenilmezlik, acı, ölüm, korkusuzluk, disiplin, güçlü bir bedensel yapı, patriyarkal değerlere önem vermek gibi değerler, hegemonik erkeklik değeri olduğu kadar militarist politikaların da erkeklerde gerekli gördüğü özellikleri oluşturmaktadır (Sancar, 2009, s. 154-156). Ayrıca askerlik mitindeki savaş, vatan, millet gibi söylemler erkeğin otoritesini daha da arttırmakta, kadın ve erkek arasındaki mesafeyi çoğaltarak, cinsiyet hiyerarşisini daha da derinleştirmektedir (Arman ve Şerbetçi, 2012, s. 66). Böylelikle ordu ve askerlik, toplumdaki erkeklik rollerini şekillendirmekte ve günümüzde hegemonik erkekliğin en önemli özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Aktaş, 2010, s. 55).

Connell, erkeklerin ataerki sayesinde itibar, şeref, hükmetme hakkına sahip olduklarını ve aynı zamanda maddi kazanç elde ettiklerini ileri sürmektedir.

“Ataerkil pay” olarak adlandırılan kazanç, birçok erkeğin farkında olduğu bir ayrıcalıktır (2019a, s. 158). Erkeklikler sınıflamasında yer alan suç ortağı erkeklik de genellikle ataerkil toplum düzeninin avantajlarından faydalanan, hegemonyadan kazanç sağlayan erkeklerdir. Toplumda hegemonik erkeklikten daha fazla olan suç ortağı erkeklik, hegemonik erkeklik kadar isteklerini yoğun şekilde dile getirmese de, kazanacağı ataerkil pay doğrultusunda hegemonik erkeklikle “işbirliği” yapabilmektedir. Bu iş birliği ise ataerkilliği tekrar üretmekte ve inşa etmektedir (Connell, 2005, s. 79). İş birliği süresince hegemonik erkeklik, pratiklerini onaylama, katılma ya da ses çıkarmama karşılığında suç ortağı erkekliklere ataerkil paydan kazanç ve ayrıcalıklar sunmaktadır (Sancar, 2009, s. 32). Hegemonik erkekliğin pratiklerine onaylama, ses çıkarmama ise suç ortağı erkeklerin, erkeklik değerleri dışında kalmamalarını sağlar (Laloğlu, 2018: 395). Özellikle erkeğin geleneksel otoritenin kuramaması nedeniyle erkekliğin “hegemonik” durumunun kaybının yaşandığı durumlarda (Ok, 2011, s. 94), farklı erkekliklerle iş birliğine gitmek hegemonik erkekliğin, otorite kaybı yaşamamak adına izlediği adımlardan biridir.

Yeni Akit Gazetesine bakıldığında nafaka konusunun ele alındığı haberlerde, haber söyleminin kurulmasında hegemonik bir erkeklik olarak askerliğin vurgulandığı görülebilmektedir. Tartışmalar doğrultusunda milliyetçilik ve erkekliğin ilişkilendirildiği iki haber temellendirilmiştir. Böylelikle ilk haber, 1 Numaralı haberdur. Yazarın anonim olduğu, 17.03.2018 tarihli ve “*Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum*” başlıklı haberin Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri temasının Cinsiyetçi Rollerin İzdüşümünde Kadının Görünmeyen Emeği alt başlığında da bulunması dikkat çekmektedir. Böylelikle haberin birden çok ideolojik söylem barındırdığı düşünülebilir. Haber içeriğine boşanmış asker erkeğin şu ifadelerin geçtiği görülmektedir;

“...Mehmetçikten gelen bir mektubu paylaşarak 6284 sayılı kanunun, süresiz nafaka kanunu ve boşanma tazminatı gibi konuların bu ülke ve millet için canını ortaya koyan Mehmetçiği bile nasıl mağdur ettiğini yazdı...”

Böylelikle mevcut nafaka uygulamasının, “Mehmetçiği bile” mağdur ettiği ifadeleriyle Nafaka Terörü metaforuyla milliyetçi bir ideoloji üretildiği söylenebilir. Böylelikle haberin, hegemonik erkekliğin değeri olan askerlik üzerinden, nafaka haberlerinde de asker, Mehmetçik, millet gibi ifadelerle cinsiyetçi hiyerarşiyi derinleştirdiği görülebilir. Haberlerde milliyetçilik ve erkekliğin kurulumunda gazilikte ele alınmaktadır. Gazi, “savaş sırasında veya donanmada olan biri” anlamına gelmekle birlikte, bazı kaynaklarda yiğitliği ve kahramanlığı ifade etmek için kullanılmaktadır (Çetinoğlu, 2015, s. 86). Gazilik statüsünde ilk evre, yaralanmak ile başlamaktadır. Ülke sınırları içinde silahlı mücadele, bomba ve patlayıcı gibi olaylardan dolayı bireyler yaralanarak organ ya da işlev kaybına uğraması sonrasında hayatlarına gazi statüsünde devam etmektedirler. Bedensel kayıp, vatan uğruna verildiği için de gazilik genellikle “gurur verici bir şeref kaynağı” olarak görülmektedir (Yıldırım, 2021, s. 103). Haberlerde milliyetçilik ve erkekliğin gazilik üzerinden kurulduğu bir diğer haber ise 12 Numaralı haberdur. Yazarı Resul Ekrem Şahan olan, 24.01.2020 tarihli ve “Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor” başlıklı haber içeriğinde olayın tarafı olan Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu kurucusu İlhan Ergincan’ın ifadeleri şöyledir;

“...Şimdi ise vatanımızın medarı iftihar ve her zaman gurur duyduğumuz gazilerimizin süresiz nafaka ile ilgili yaşadıkları zulmü görünce kahroluyoruz. Vatan hainlerinin öldüremediği gazilerimizi; eski eşleri yasaları kullanarak yaşattıkları zulümlerle öldürmeye çalışıyorlar...”

Bu bağlamda milliyetçiliğin, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformunu kuran kişilerin söylemlerinden biri olduğu söylenebilir. Haberde geçen ifadelerle vatanını kurtarmak için teröristle savaşan güçlü vatansever erkek mitinin karşısına, teröristlerin öldüremediği bu vatansever erkeği nafaka alarak öldüren kadın mitinin Nafaka Terörü metaforuyla konulduğu ifade edilebilir. Connellci anlamda erkek dayanışmasından temellenen nafaka tartışmaları, hegemonik bir erkekliğin örüntüsü olarak ele alınabilir. Böylelikle nafaka üzerinden hegemonik erkeklerin, suç ortağı erkeklerle iş birliğine girmeye çalıştığı, bu iş birliğini ise milliyetçi ideolojilerle kurmaya çalıştığı söylenebilir. Söz konusu iş birliğinin de “ataerkil payının” erkekliğin vazgeçilmez koşulu olan hükmetme, itibar ve şeref olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca hegemonik erkekliğin milliyetçi söylemlerle kendi otoritesini pekiştirdiği, kadının nafaka hakkına karşıtlık oluşturduğu görülebilir.

Yüksel, milliyetçi ideoloji içindeki savaş anlatısını, hegemonik erkekliğin krizi olarak ifade etmektedir. Savaş anlatısında erkeğin acı ve kayıpları öne çıkarılarak erkek kurbanlaştırılmaktadır. Bu kurbanlaştırma ise iki söyleme hizmet etmektedir. İlki, Türkiye'nin geçirdiği siyasi, ekonomik ve toplumsal dönüşümler sonucunda hakimiyet konumu sarsılan erkeklere yönelik sempati yaratılması ve bu erkeklik kayıplarının bir haksızlık olarak ön plana çıkarılmasıdır. İkincisi ise erkeklerin karşılaştıkları travmatik deneyimlere göndermede bulunması ve hakim toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sorgulanarak erkekliğin yüceltilmesidir (2013, s. 63). Sancar'a ise göre askerlikte öğrenilen ölme-öldürme durumu bir "erkeklik ispatı" olmaktadır (2009, s. 154-155). Çünkü erkeklik her an kaybedilme tehlikesi olan, asla tam anlamıyla elde edilemeyen ve her an ispat edilmesi gereken bir durumdur. Erkekliği kaybetme korkusu ise sürekli bir kaygıyı oluşturmakta, bu kaygı ise erkeklerin, erkeklik becerilerini sürekli göstermelerini beraberinde getirmektedir (Kandiyoti, 2019, s. 82).

Milliyetçi söylem içerisinde de savaş anlatısının erkeğin kahramanlığı üzerinden şekillendiği söylenebilir. Söz konusu durum nafaka haberlerinde de görülmektedir. Bu bağlamda 1 Numaralı haber örneklendirilebilir. Yazarın anonim olduğu, 17.03.2018 tarihli ve *Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye'ye hakkımı helal etmiyorum*" başlıklı haber içeriğinde şu ifadeler geçmektedir;

"...bizler sizler için gözümüzü kırpmadan ölüme meydan okuyorsak, sizler de bizlerin sesini duyurun..."

Böylelikle haberde Sancar'ın bakış açısıyla güçlü, erkekliğini ispat eden, vatanı için ölüme meydan okuyan, savaşan hegemonik erkekliğin bu fedakârlık karşısında, nafakanın kaldırılması isteğinde bulunduğu söylenebilir. Yüksel'in bakış açısıyla bu fedakarlığın savaş üzerinden örneklendirilerek erkeğin kurbanlaştırılması, erkeğin hegemonik tavrının kaybının haksızlık olarak ön plana çıkarılmasıdır. Ayrıca erkeğin savaş gibi travmatik deneyimlerine odaklanması, erkeklerin, erkekliğini kaybetmemek adına becerilerini sürekli göstermeleri çabası olarak yorumlanabilir.

Bu çabanın ise hegemonik erkekliğin bir krizi olarak, kadının nafaka hakkı üzerinden temellendiği düşünülebilir.

Yeni Akit Gazetesi'nin nafaka haberlerine bakıldığında milliyetçilik ve erkeklik üzerinden nafaka kanununu tartıştığı görülebilmektedir. Bu tartışmaların odak noktaları ise vatan, millet, asker, gazi, savaş gibi milliyetçi söylemlerle ifade edilmektedir. Ayrıca hegemonik erkekliğin bir özelliği olarak askerliğin kullandığı ve milliyetçi söylemler doğrultusunda farklı erkeklerle iş birliğine gitmeye çalıştığı düşünülebilir. Böylelikle nafaka karşıtı hegemonik erkeklerin, hegemonik olmayan erkekleri de iş birliğine davet ederek, nafaka karşıtlığı oluşturmaya çalıştığı ve Connellci anlamda farklı erkeklikleri de “ataerkil paydan” kazanç sağlamaya çağırdığı söylenebilir.

3.3.2.2. Bir Kontrol Mekanizması Olarak Kadın Bedeni ve Milliyetçilik

Milliyetçi ideoloji, millet için uygun olan erkeklik ve kadınlık hallerini ve bu hallere uygun düşen ahlak, davranış kalıpları, cinsellik biçimlerini belirlemektedir. Benzer şekilde millet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik arasında karşılıklı bir belirleme ve belirlenme ilişkisi söz konusu olmaktadır. Böylelikle millet hem ideal kadınlık ve erkeklik tanımı üreten, hem de bu tanımlar tarafından üretilen bir kurgudur (Sirman, 2002, s. 227). Bora, muhafazakâr milliyetçi ideolojide kadının “milli iffetin timsali” olarak ele alındığını ifade etmektedir (2015, s. 242). İffetin karşılığı ise namustur. Namus genellikle kadın cinselliği etrafında şekillenmekte ve cinsel davranışlarla ilgili gelenek ve göreneklerden kaynaklanmaktadır. Namusun başlıca kuralı, kadının cinsel saflığını koruması olarak görülmektedir. Kadının cinsel saflığından ise hem kadın hem de onun himayesi altında bulunan erkek sorumlu tutulmaktadır (İlköz, 2007, s. 15). Böylelikle namusa verilen önem, erkek egemen anlayışının temelini oluşturmaktadır (İlkkaracan, 2018, s. 26). Kadının, vatanın namusunu korumak ise sıklıkla milliyetçi söylemlerde dile getirilmektedir. Vatan, ana üzerine kurulan bir söylem üzerinden şekillenmekte, vatan hayatın anlam kazandığı cennet köşesi, sevincin kaynağı, kendi oluşunu gerçekleştiren kıymetler bütününe doğuran, yaşatan, besleyen ve gelecek nesillere aynı ruhu veren canlı bir varlık olarak ele alınmaktadır. Kısaca vatan, anadır ve korunması gerekmektedir (Eliuz, 2010, s. 68-69). Toprağa, kutsal olarak ele alınan vatana dışıl bir varoluş yükleyen ifadeler, milli politikaların

cinsiyetle ilişkisi anlamında önem arz etmektedir. Bu doğrultuda devletin toprağı kadın bedeniyle sembolleştirilmekte, kadının bedeninin kirletilmesi, ülkenin toprağının da işgal edilmesi anlamına gelebilmektedir (Öztürk, 2012, s. 153-154). Kadınların namusu, milletin temsili olarak görülmekte, kadınların bedenleri ve cinsellikleri kadınların kendilerine ait olmaktan ziyade, topluma, aileye, millete ait olarak görülmektedir (İlkkaracan, 2018, s. 11). Böylelikle milliyetçi söylemde kadının cinselliğinin denetlenmesi eğilimi oldukça yüksektir (Yuval Davis, 2010, s. 55).

Milletin iffet timsali olan kadınların, cinsel serbestliğine ve buna bağlı akıbetine ilişkin ifadeler de “gayri milli davranış” anlamına gelen cinsel serbestliğe eğilim halinde karşılaşılabilecek olan yaptırımını da ima etmektedir (Bora, 2015, s. 243). Kandiyoti’ye göre erkekliğin ispatının adımlarından bir diğeri de kadın cinselliğinin denetlenmesi olmaktadır. Kadın cinselliğinin tehlikeli görülmesi ve kadının davranışının, erkeğin “şerefine” yönelik bir saygısızlık olarak yorumlanması, kadına boyun eğdirme olasılığını yükseltmektedir (2019, s. 82). Böylelikle ataerkil toplumda kadının namusu, erkeğin, milletin şerefi olarak görülmekte ve kadın bedeni erkekler tarafından denetlenmektedir (Topçu ve Baş, 2018, s. 183).

Yeni Akit Gazetesi’nin nafaka haberlerinde de kadınların bedeni ve namusu üzerinden milliyetçi bir söylem üretildiğı ifade edilebilir. Bu tartışma noktası üzerinden üç haber temellendirilmiştir. İlk haber 1 Numaralı haberdur. Yazarın anonim olduğı, 17.03.2018 tarihli ve “*Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum*” başlıklı haber içeriğinde şu ifadeler geçmektedir;

“...Ben o silahı senin ve Türkiyemin namusu için kullanıyorum...”

Böylelikle asker olan erkeğin, silahıyla Türkiye’nin ve eski eşi olan kadının namusunu koruduğı, kadınların namuslarının kendileri dışında başka erkeklere, millete ait görüldüğü ileri sürülebilir. “Türkiye’nin namusunu koruyorum” ifadeleri ise coğrafyaya dışıl bir varoluş yükleyen ifadeler olarak yorumlanabilir. Böylelikle devletin toprağının kadın bedeni ile simgeleştigi ve bu toprakların işgal edilmesinin, kadının bedeninin kirletilmesi olarak da ele alındığı söylenebilir. Tartışmalar doğrultusunda temellendirilen bir diğerk haber 6 Numaralı haberdur. Yazarın Taha

Emre Özdemir olduğu, 08.18.2018 tarihli ve “*Süresiz nafaka boşanmış kadınları nikahsız yaşamaya teşvik ediyor*” başlıklı haberde, olayın tarafı olan İlknur Birsell Büyükakça’nın ifadeleri şu şekilde yer almaktadır;

“...Süresiz nafaka boşanmış kadınları nikahsız yaşamaya teşvik ediyor...”

Böylelikle nafaka haberleri üzerinden kadınlara yönelik bir namus denetiminin kurulduğu söylenebilir. Nafaka yasasının ise kadının namusunun kirlenmesine yol açan bir uygulama olarak ifade edildiği görülebilir. Bir diğer haber ise 16 Numaralı haberdır. 15.05.2020 tarihli, Taha Özdemir’in kaleme aldığı “*Süresiz nafaka ile ilgili BİA Başkanı İlknur Birsell Akça’dan çarpıcı sözler*” başlıklı haber içeriğinde şu ifadeler yer almaktadır;

“...Nafaka alan kadınların bazıları bir erkekle gayr-i resmi yaşam sürdürerek nafaka almaya devam ediyor... Aile kurtarılsa vatan kurtarılır...”

Bu bağlamda Diz Boyu Ahlaksızlık metaforu üzerinden milliyetçi bir söylemin üretildiği söylenebilir. Söz konusu söylemin ise kadının namusu, ahlakı üzerinde temellenerek, nafaka tartışmalarında yansıma bulduğu düşünülebilir.

Milliyetçi söylemin kadın bedeni üzerindeki denetimi sadece namus üzerinden değil, aynı zamanda doğurganlık üzerinden de şekillenmektedir. Çocuk sahibi olmak aynı zamanda bir milletin ferdi olmayla da ilgili olmaktadır. Değişik milli projelere göre, belirli tarihsel koşullarda, çocuk doğurabilecek yaştaki kadınların çoğu kimi zaman rüşvetle, kimi zaman zorla daha az ya da daha çok çocuk doğurmaya davet edilmektedir. Milli topluluğun nüfusunun korunmasını ve genişletilmesini milli çıkar için hayati olarak gören bu söylem “iktidar olarak halk” söylemi olmaktadır (Yuval Davis, 2010, s. 55). İktidar olarak halk söyleminde, nüfusun azalması endişesi nedeniyle nüfus politikalarında kadın bedeninin kontrolü üzerinden bir demografik yarışa girilmektedir. Bu demografik yarışta ise kadınlar “milletin biyolojik yeniden üretiminin nesnesi” kılınılmaktadırlar. (Bora, 2015, s. 243).

Yuval Davis’e göre kadınların milli bir topluluğa üyeliklerinin çift yönü bulunmaktadır. Kadınlar, bir yandan erkekler gibi topluluğun üyeleri iken, diğer

yandan sadece kadın olmaları sebebiyle onlara uygun özel kurallar ve düzenlemeler bulunmaktadır. Kadınların milletin biyolojik yeniden üreticisi olarak kurulma biçimlerinin siyasi anlamları söz konusu olduğunda, bu durumu akılda tutmak önemlidir. Kadınların kendi toplumlarında genellikle erkekler egemen olmasına rağmen, kadınlar üremelerini denetlemeyi amaç edinmiş ideolojilerin kurbanı değillerdir. Tam aksine, sapkın olarak kurgulanabilecek öteki kadınlar üzerinde denetim uygulayan, “uygun” davranış ve kalıpların ne olup olmadığını karar vermede yetkili olan ve “milletin kültürel yeniden üreticisi” rolü de kadınlara verilmektedir. Çoğunlukla kadınlara bahsedilen toplumsal iktidarın ana kaynağı da bu durum olmaktadır (2010, s. 80). Böylelikle milletin biyolojik yeniden üretimi yanında kültürel üretiminin sorumluluğuyla ‘şerefliendirilen’ bu kadın, çocuk büyütmeyi amaç edinmekte, geleneği de yeni kuşaklara çocukları yoluyla nakletmektedir. Bu nedenle kadın, özel alanda anne ve eş olmakla ilişkilendirilmekte, bu alanın dışına çıkması “milli benliğin tahribi” olarak ele alınmaktadır. Aile halesinin dışına çıkan, annelik vazifesinden istifade etmeyi düşünen kadınlar ise muhafazakarlığın ve milliyetçiliğin kesişiminde *femme fatale*’in⁶¹ kendisi olmaktadır (Bora, 2015, s. 244). Imam’a göre nüfus politikaları üzerinden kadın bedeninin kontrolü hegemonik bir tavır olmaktadır. Kadının doğumu ile ilgili uygulamaların hepsi, kadınların bedenlerinin kendi kontrollerinden alınıp, erkeklerin ve devletin kontrolüne vermektedir. Cinsel ilişkide bulunma ya da bulunmama, bunun ne zaman olabileceğine dair ifadeler, kaç çocuk yapılacağı ya da çocuğun hangi yöntemle dünyaya geleceğine yönelik denetlemeler bu kontrolün bazılarıdır. Anne ve eş olarak kadınlar adına karar verme hakkına sahip olanlar, erkekler ya da devlet olarak görülmekte, kadınların bedenleri üzerinde hegemonik bir kontrol kurulmaktadır (2018, s. 89).

Nafaka haberlerinde de milliyetçi ideoloji doğrultusunda kadın bedenleri üzerinden doğurganlığa yönelik bir kontrol kurulduğu söylenebilir. Bu haberlerden biri ise 5 Numaralı haberdır. Faruk Arslan’ın 04.12.2018 tarihli ve “*Türkiye’nin geleceği tehdit altında: Çocuk oranı düşüyor*” başlıklı haberinde şu ifadeler geçmektedir;

⁶¹Femme fatale, ilişkiye girdiği erkeklere sonunda büyük sıkıntılar yaşatan tehlikeli, çekici ve baştan çıkarıcı kadınları tanımlamaktadır. Fransızca bir tabir olan femme fatale, felakete neden olan kadın anlamına gelmektedir. bknz. <https://www.milliyet.com.tr/molatik/diger/femme-fatale-nedir-80090>

“...Gitgide Avrupa’nın çocuk seslerinden uzak ülkelerine benzeyen ülkemizde bu konuda acil eylem planlarının devreye sokulması beklenirken, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “3 çocuk” tavsiyesinin önemi bir kez daha gün yüzüne çıkıyor...”

Böylelikle haberde Türk milletinin nüfusunu koruma amacı doğrultusunda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ve “üç çocuk politikası” hatırlatılmaktadır. Recep Tayyip Erdoğan’ın bu açıklamaları Avrupa’da nüfusun yaşlanması tehlikesine karşı tedbir amaçlı bir adım olarak yorumlanmış ve öncelikli bir işleri meselesi olarak aktarılmış (Acar ve Altunok, 2015, s. 34) ve kadınlardan daha fazla çocuk doğurarak milli nüfusu koruması beklenmiştir. Bu bağlamda haberlerde kadınların çocuk doğurmasının, milli topluluğun nüfusunun korunması ve genişletilmesinin milli çıkar olarak görülmesi nedeniyle Yuval Davis’in “iktidar olarak halk” söyleminin Milletin Anneleri metaforuyla ele alındığı söylenebilir. Böylelikle kadınların bedenlerinin kontrolüyle, milli çıkarlar doğrultusunda demografik bir yarışa girildiği de düşünülebilir. İmam’ın ifadeleriyle, kadının bedenini erkeğin ve devletin kontrolüne veren bu tavır ise hegemonik bir erkekliğin ürünüdür. Ayrıca haberdeki doğum teşviki ve onun ifadesi olan milliyetçi söylem doğrultusunda kadınlara uygun görülen rolün annelik olduğu ve bu annelik söylemiyle birlikte kadınlara, “milletin kültürel yeniden üreticisi” rolünün verildiği de ifade edilebilir.

Yeni Akit Gazetesi’nin haberlerine bakıldığında nafakaya yönelik tartışmaların, kadın bedeni üzerinden ele alındığı söylenebilir. Haber içeriklerinde kadınların ahlakının namus kavramı üzerinden tanımlandığı ve kadının namusunun ise hem erkeğe hem de millete ait olduğu görülebilir. Söz konusu haberlerin içeriğinde nafakanın da kadını ahlaksız yaşama sürüklediği ve Bora’nın ifadesiyle “gayri milli davranışa” neden olduğu ileri sürülebilir. Nafaka haberlerinde ele alınan bir diğer konunun ise doğum politikaları olduğu görülmektedir. Kadın bedeninin erkeğe ve devlete devredildiği bu demografik yarışta, kadınlardan milli topluluğun çıkarları için çocuk doğurması beklenmektedir. Bu bakış açısı, kadınları milli topluluğun “biyolojik yeniden üreticisi” yaparken, milliyetçi söylemin kadına uygun gördüğü rolün “annelik” olduğu ve annelik rolüyle kadınlara, milletin “kültürel yeniden üreticileri” rollerinin de verildiği söylenebilir. Söz konusu durum milliyetçi söylemle üretilirken, aynı zamanda kadının özel alan içerisinde annelikle

tanımlandığı ataerkil söylemi de içinde barındırmaktadır. Böylelikle haberlerde muhafazakarlığın ve milliyetçiliğin cinsiyetleri tanımlaması noktasında ayrılmadığı ve birbirinin uzantısı olduğu da görülebilir.

3.3.3. Muhafazakar İdeolojinin Baş Düşmanı: Batı ve Batılı Bir Değer Olarak Feminizm

Modernleşmenin tarihini bireylerin mutlak idarelerden, dini kurumlardan, cemaatlerden, mahalle baskısından kurtulma tarihi olarak okumak mümkündür. Yüzyüze ilişkiler yerine anonimite ve bürokratik ilişkilerin hakim olduğu modern toplumlarda, kişiler artık bir cemaatin üyesi olarak değil, birey ve vatandaş olarak yer almaktadırlar. Toplum içindeki kişilerin birey ve vatandaş olarak hakları da yasalarla belirlenmektedir. Ancak buna rağmen, dini öğreti ve normların baskın olduğu toplumsal yapılarda laik hukukun farklı kimlikteki bireyleri koruması, sadece hukuk alanına giren özgürlükle sınırlıdır. Toplum içinde normlara ve davranış kalıplarına başkaldıran her birey dışlanmaya maruz kalmaktadır (Toprak, 2012, s. 13).

Muhafazakâr düşünceye göre, bir toplumunda sürekliliğin, düzen ve otoritenin sağlanmasında en önemli değerlerden biri geleneklerdir. Gelenekler ise her bireyde var olan, kendilerine atalarından kalan miras olarak kabul edilen, herhangi bir değişime uğramadan düşünce ve eylem biçimlerinin korunmasını içermektedir (Sallan Gül, 2006, s. 72). Muhafazakarlara göre modernite ile birlikte bilim ve teknik alanındaki gelişmeler bu geleneklere zarar vermiş, manevi ihtiyaçları ortadan kaldırmadığı gibi insanları daha da huzursuz ederek yeni buhranlara neden olmuştur (Doğan, 2015, s. 169). Muhafazakâr düşüncenin temelinde olan “muhafaza etme” durumu da gelenek ve görenekler üzerinden temellenmiş, eskinin korunması gerektiği savunan bir düşünce tarzı olarak gelişmiştir (Özden Gökşin, 2019, s. 5). Bu bağlamda gelenek ve görenekleri savunan muhafazakarlık, siyasal bir hareket olarak anti modern bir niteliğe de bürünmüştür (Demirkanoğlu, 2017, s. 291).

Türkiye’de de muhafazakarlık modernleşme ideolojisine tepki gösteren ve gelenekselciliği savunan bir düşünce tarzı olarak şekillenmektedir (Özdemir ve Demirkan, 2015, s. 227). Tarihsel olarak bakıldığında Türkiye’de modernleşme

karşıtlığı Tanzimat Döneminde oluşmaya başlanmıştır. Tanzimat Döneminde ilerlemek ve gelişmek adına başlayan modernleşme çabaları, toplumda Doğu-Batı ikilemi yaratmış, ülke bir yandan Batılılaşıp modernleşmeye çalışırken, bir yandan da kendi toplumsal kimliğinin olduğu Müslüman Doğu toplumunun gelenek ve göreneklerine bağlı kalmaya çalışmıştır (Göle, 2010, s. 51). Dönemin İslamcıları ise modernleşme çabası doğrultusunda yapılan yenilikleri ahlak ve gelenek çizgisinde tartışarak eleştirmiştir. Türk'e göre bu dönem, İslamcı düşüncenin devlet politika haline gelmesi ile geleneksel İslam'ın ideolojik İslam'a geçiş dönemlerinden biri olmuştur (2015, s. 107).

Türkiye'de İslamcı anlayışın yükselmeye başladığı bir diğer dönem ise çok partili hayata geçişle birlikte Demokrat Parti'nin 1950'de iktidara gelmesi olmuştur. Demokrat Parti, dini icraatler yaparak İslamcı kesimleri memnun etmeye yönelmiş (Poyraz, 2010, s. 313), 1961 Anayasasının getirdiği özgürlüklerle birlikte birçok İslamcı düşüncedeki insan dernek, vakıf kurmuştur. Örgütlenen gruplar ise siyasal İslam'ın gelişmesine destek sağlamış ve böylelikle İslamcı düşüncüyü siyaset sahnesine taşımıştır (Türk, 2015, s. 101). Özellikle 1979'da İran'da gerçekleşen İslam Devrimiyle birlikte, Müslüman ülkelerde dinsel bir canlanma başlanmış, modernleşme yerine gelenekselciliğe dayalı toplum anlayışı hakimiyet kurmuştur. 1980'li yıllarda ise dinsel muhafazakarlık, tüm dünyada yeni muhafazakâr hareketlerin oluşumuna ve yeni sağ hükümetlerin iktidara gelmelerinde önemli bir rol oynamıştır (Sallan Gül, 2001, s. 145). 1980 sonrası Türkiye'de de devlet eliyle başlatılan İslamlaştırma hareketi doğrultusunda dini politikalar artmış, İslamcı düşünce yaymaya çalışılmıştır (Acar, 2015, s. 93).

Türkiye'de 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidara gelmesi ise önemli sosyo-politik dönüşümlere neden olmuştur. 28 Şubat dönemi sonrası Refah Partisi'nden ayrılan kişiler tarafından kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi, belirgin İslamcı kökenlerine rağmen kendisini 'muhafazakâr demokrat' olarak tanımlamıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 33). İktidara geldiği yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi, toplumun farklı kesimlerine seslenmiş ve farklılıkların çatışmasından ziyade, uzlaşma çağrısı yaparak "kucaklaşma siyaseti" yürütmüştür. Siyasi kökeni nedeniyle iktidara gelmesinden endişe duyan laik kesime tehdit olmayacağını anlatmaya çalışan parti, laiklikle bir sorunu olmadığını ve yönlerinin Batı olduğu vurgulamıştır. Kısa sürede

de neo-liberal dönüşüm politikalarını uygulamaya başlamış ve AB'ye tam üyelik konusunda ısrarcılık göstermiştir. Nitekim 2005'te ülke adaylık seviyesine yükselmiş ve AB ile tam üyelik müzakereleri başlamıştır (Çokoğullar Bozaslan, 2018, s. 126-127). Ancak özellikle 2010'lu yıllar itibariyle hükümet modernleşme politikalarını bir kenara bırakarak, siyasi söyleminde ataerkil ve geleneksel ahlak değerlerini dini referanslar içerisinde vurgulamaya başlamıştır (Acar ve Altunok, 2015, s. 25). “Güçlü aile, güçlü toplum” anlayışı çerçevesinde yapılan reformlarla kadınların sorunlarına bireyden ziyade, aile kurumu penceresinden bakılmıştır. Böylelikle Batı değerlerinden ziyade, gelenekselciliğe dayanan bir yaklaşım şekillenmiş, bu yaklaşım ise AK Parti'nin muhafazakarlığının yansımaları olmuştur (Altuntaş ve Demirkanoğlu, 2017, s. 72).

Neo-muhafazakâr anlayış çevresinde son zamanlar boşanmaların artması, aile yapısının bozulmasına yönelik gösterilen nedenlerden biri de yoksulluk nafakası olmaktadır. Özellikle muhafazakâr kesimler tarafından ele alınarak eleştirilen yoksulluk nafakası, Batı'nın bir değeri olarak görülmeye başlanmış ve Türk toplumuna uymadığı gerekçesiyle kaldırılmak istenmiştir. Yoksulluk nafakası nedeniyle ailelerin “Batı tipi” aileye evrildiği ileri sürülmüş ve Batı ülkelerinin aile ve toplum yaşantısı vurgulanarak, söz konusu yasanın geleneksel Türk aile yapısına uymadığı belirtilmiştir. Tüm bu ifadelerin ise Batı karşıtlığı oluşturularak yapılmaya çalışıldığı söylenebilir.

Göle, muhafazakâr düşüncenin siyasi eyleme öncelik verdiğini ve bu eyleminde mevcut düzene tepki getirerek, çatışmacı yöne ağırlık verdiğini ifade etmektedir. Burada çatışma ise genellikle dış güçler, dünya emperyalizmine karşı yapılmakta ve Batı dünyası tarafından kendilerini “kuşatılmış bir mazlum” olarak gösterme eğilimi de bulunmaktadır (2010, s. 146). Kuru (2019)'ya göre ise Muhafazakâr düşüncenin Batı karşıtlığının temelinde Batı medeniyetinin, İslam medeniyetinden farklı olduğu düşüncesi vardır. Muhafazakârlara göre Batı toplumu çökmeye mahkumdur ve İslam medeniyeti insanlığı kurtaracaktır. Böylece Türkiye'de muhafazakarların Batı karşıtlığı aslında İslam medeniyeti hayaline dayanmaktadır. Ancak bu hayal, bilgi eksikliği ve kolaycılığın karışımından oluşmaktadır.

Muhafazakârlar, toplumsal alanın bir çok noktasında Batılılaşmanın ahlaksızlık getirdiğini ileri sürerek geleneklere sığınmaktadırlar (Kandiyoti, 2019, s. 101). Ancak bu sığınma, İslam dinine duyulan bağlılıktan ziyade, modernliğin eleştirisine olan bir bağımlılığın sonucudur (Göle, 2010, s. 16). Modernliğin eleştirisinde, Müslüman olsun ya da olmasın farklı görüşlere karşı hoşgörüsüzlük bulunmaktadır. İslamcılar, kendileriyle aynı görüşte olmayan Müslümanlara özgürlük alanı tanımamakta, İslam'ın tehlike altında olduğuna yönelik söylemlerle, kendi görüşlerine karşı gelenlerin hain olduğunu ileri sürmektedirler. Bu baskının içinde ise bir iktidar arayışı söz konusu olmaktadır (Imam, 2018, s. 85).

Yeni Akit Gazetesine bakıldığında da nafaka haberlerinin İslamiyet'e dayanan bir Batı karşıtlığı üzerinden kurulduğu söylenebilir. Tartışmalar doğrultusunda tema içinde dört haber temellendirilmiştir. Böylelikle ilk haber 8 Numaralı haberdır. Muhabirin Faruk Arslan olduğu 20.02.2018 tarihli ve *"10 yılda 1.2. milyon çift boşandı!"* başlıklı haberde şu ifadelerin geçtiği görülmektedir;

"...''Haçlı Birliği'' olarak nitelenen Avrupa Birliği'ne uyum müktesebatı nedeniyle hayata geçirilen bir çok yenilik, manevi gerilemenin baş sebebi oldu. Hristiyan Avrupa için ilaç olan şeylerin Müslüman Türkiye için zehir nispetinde olduğu gerçeğini tescilleyen bu adımların yanı sıra..."

Böylelikle Avrupa'nın Hristiyanlığına, Türklüğün ise Müslümanlığına vurgu yapılarak dini bir söylemin kurulduğu söylenebilir. Bu söylem içerisinde de AK Parti'nin 2000'li yıllarda hedeflerini Batı olarak belirlediği "kucaklaşma siyasetinin", AB uyum politikaları üzerinden eleştirildiği ifade edilebilir. Manevi gerileme gibi ifadelerle ise Batılı değerlerin "Müslüman Türk" toplumuna zarar verdiğinin ileri sürülerek, Batı karşıtlığının oluşturulduğu düşünülebilir. Tartışmalar doğrultusunda 5 Numaralı haber temellendirilmektedir. Faruk Arslan'ın 04.12.2018 tarihli ve *"Türkiye'nin geleceği tehdit altında: Çocuk oranı düşüyor"* başlıklı haberinde Batı karşıtlığı şu şekilde geçmektedir;

"...Dış mihraklarca aile birliğine karşı sessiz ve derinden savaş açılmış olan Türkiye'de..."

Dış mihraklar sözcüğü "kendini gizleyerek kötülük yapan" anlamına gelmekte ve genellikle yabancı ülkelerin diplomatik faaliyetlerini, muhalif eylemlerini ve

toplantılarını tanımlamak için kullanılmaktadır. Türkiye'nin iç işlerine karışmak ve ülkede kaos ortamı yaratma düşüncesini oluşturmak amacıyla kullanılmaktadır.⁶² Bu doğrultuda Batı ülkelerinin Türkiye'nin iç işlerini karıştırma amacıyla, aile birliğine yönelik bir kasıtlı bir kötülük yaptığına dair karşıtlığın Haçlı Zulüm metaforuyla oluştuğu söylenebilir. Nafaka haberleri üzerinden Batı karşıtlığının oluştuğu bir diğer haber ise 10 Numaralı haberdir. 20.03.2019 tarihli muhabirin Faruk Arslan olduğu “Batı’ya uydukça batıyoruz” başlıklı haberde şu ifadeler geçmektedir;

“...Türkiye, kadim değerlerimiz yerine AB kriterlerinin ölçü alınması sebebiyle gitgide Batı zihniyetine kayıyor...”

Söz konusu haberde geleneklerin hatırlatılarak, İslam medeniyetine yönelik bir hayalin bulunduğu söylenebilir. Bu hayalin temellendirilmesinde ise Batı'nın ahlaksızlık getirmesi düşüncesinin hakim olduğu ve bunun sonucunda da geleneklere sığınma isteği olduğu ifade edilebilir. Böylelikle Türk milletinin, Göle'nin ifadesiyle Batı tarafından “kuşatılmış bir mazlum” olarak gösterildiği ve Batı üzerinden bir çatışmacı yöne ağırlık verildiği söylenebilir. Ayrıca söz konusu haberin Geleneksel Ataerkil Ailede Cinsiyetçi Roller ve Görünümleri temasında da geçmesi dikkat çekmektedir. Böylelikle haberin birden fazla söylem ürettiği söylenebilir. Tartışmalar doğrultusunda temellendirilen bir diğer haber ise 15 Numaralı haberdir. 12.05.2020 tarihli ve Hasan Eğrigöz'ün yazarı olduğu “Hedefleri önce aileyi sonra toplumu ifşad” haberde olayın tarafı olan Fatih Erbakan şu ifadeleri söylemektedir;

“...100 sene önce Çanakkale'den geçemeyen dış güçler, bizi içimizden çökertmek istedikleri için...”

Haberde geçen “Çanakkale'den geçemeyen dış güçler” ifadesinin I. Dünya savaşındaki Çanakkale muharebelerini hatırlatma amacı taşıdığı, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'yi işgal edemeyen İtilaf Devletleri'nin, bugün aileyi işgal etme çabasında olduğuna yönelik bir söylem güçlendirme stratejisi kurulduğu söylenebilir. Böylelikle Haçlı Zulüm metaforuyla Batı karşıtlığı üretildiği görülebilir.

Muhafazakarların Batı'nın hizmetinde gördükleri bir diğer durum ise feminizm olmaktadır. Muhafazakâr düşüncede kadın meselesi, modernizmin sıkıntılarından biri olarak görülmekte ve cinsiyet eşitliğinin yaratılış gereği mümkün

⁶² <https://etikgazetecilik.org/yayinlar/gazeteciler-icin-etik-sozluk/>

olmadığını ifade edilerek, bu talebe karşı çıkmaktadır (Bora, 2015, s. 278). Eşitlik talebiyle birlikte kadının erkeğe karşı ayaklandığını ileri süren muhafazakârlar, feminizmin kadın-erkek ilişkisini zedelediğini düşünmekte (Göle, 2010, s. 159), kadın meselesini Batı’ya teslimiyet olarak algılamaktadırlar (Kandiyoti, 2019, s. 95). Bu nedenle muhafazakâr düşünce içerisinde özgürlüğünü arayan kadınlara yönelik ahlaki yargılamalarla Batı düşmanlığı el ele yürümektedir (Koç, 2012, s. 9).

Muhafazakarlar göre, toplumsal cinsiyet farklılıkları biyolojik doğanın gerçekleridir ve her cinsiyetin sahip olduğu kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle söz konusu farklılıkların toplumsal sonuçlarının da kabul edilmesi gerekmektedir (Sancar, 2009, s. 176). Biyolojik farklılıkları temel olan bu düşüncede, doğaları gereği kadınlar pasif, itaatkâr, güçsüz, bağımlı olarak görülürken; erkekler, aktif, güçlü, saldırgan, bağımsız olarak nitelendirilmektedir. Connell, biyolojik cinsiyet farklılıkları doğrultusunda toplumsal meseleleri açıklayan bu düşünceleri “hegemonik bir tavır” olarak ele almaktadır. İktidarı elinde bulunduran erkekler, toplumsal tanımı yalnızca zihinsel beden imajlarıyla değil, kas gücü, beden gibi faktörleri de ele alarak yapmaktadırlar. Bu durum, erkeklerin iktidarını “doğallaştırma” yani düzenin bir parçası olarak görme eğiliminden kaynaklanmaktadır (Connell, 2019b, s. 135).

Feminizm karşıtlığı, kadın düşmanlığını da içinde barındırabilmektedir. Kadın düşmanlığı, kadına yönelik nefret, cinsiyeti nedeniyle kadının aşağılanması, değersizleştirilmesi, cinsel obje olarak görülmesi ve kadına yönelik şiddetin meşrulaştırılması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Baydar vd., 2016, s. 65). Hasanoğlu (2017)’na göre de kadına yönelik düşmanlık, kadının erkeğin “erkliliğini” tehdit ettiği zaman ortaya çıkmaktadır. Bir diğer deyişle kadın, kendisine bahşedilen sınırlar içinde kalarak hareket ettiği, erkeğe boyun eğip ona itaat ettiğinde kadın düşmanı erkek için sorun bulunmamaktadır. Ancak kadın bu sınırlara uymazsa, cezayı, aşağılanmayı, küçümsenmeyi, şiddeti hak ettiği düşünülmekte ve kadınlara karşı düşmanlık ve nefret içeren tutumlar görülebilmektedir. Connell’e göre, hegemonik erkekliğin özelliklerinden biri, başka cinsiyetlere, kadınlara, feminist gruplara yönelik düşmanlık içeren söylemlerde bulunması olmaktadır (2019, s. 272). Bu bağlamda kadınlara yönelik nefret ve saldırganlık içeren ifadelerin hegemonik bir erkekliğin tavrı olduğu söylenebilir.

Nefret söylemi, bir kişinin veya grubun din, dil, etnik kimlik, engellilik, yaş, cinsiyet, cinsel yönelimini hedef alan, ön yargıya dayalı olumsuz ve saldırgan ifadelerdir. Bu bağlamda nefret söylemi hedef göstermekte, ötekileştirmekte, düşmanlaştırmaktadır (Hrant Dink Vakfı, 2020). Nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası olan nefret söylemi, tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün dışı vurumudur. Böylelikle hedef alınan gruplara ‘toplumda size yer yok’ mesajı yinelenerek verilmektedir. Bu durum, kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratmakta ve insanın en temel hakkı olan ‘yaşama ve katılım hakkı’ ihlal edilmiş olmaktadır (Demirbaş, 2017, s. 2695).

Uysal (2019), bugün Türkiye’de egemen erkeklik değerlerinin sarsıntıya girdiğini ileri sürmektedir. Özellikle kadın hareketinin gücünün yükselmesi ve bu doğrultuda kadınların sadece politik alanda değil, gündelik yaşamda da güçlenmesi, eşitsizliğe karşı itirazları gibi durumlar erkek egemen anlayışta daha fazla sorunlar yaşandığını göstermektedir. Güçlenen kadın karşısında birçok erkek bir kadına erişme, ikna ve tatmin etme, güven ve istikrar sağlayarak onu elinde tutma, sözünü geçirme, kadınları ve çocukları denetleme gibi konularda sorun yaşamaya başlamıştır. Bu durumda bir erkeklik krizi söz konusu olmasa da, geleneksel erkekliğin sarsıldığı, zorlandığı ve reaksiyon gösterdiği söylenebilmektedir. Son yıllarda özellikle feminist gruplara karşıtlık, nafaka, velayet, 6284 sayılı kanuna yönelik erkek gruplar tarafından gelen eleştiriler de bu geleneksel erkekliğin sarsıldığını göstermektedir.

Sancar, yaşadığımız dönemde erkeğin üstünlüğüne yol açan cinsiyetçi bölümünün, cinsiyet farkları rejiminin krizde olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde erkeklerin kadınlara göre üstünlüğünü biyolojik özelliklere ve genetik farklılıklara dayandıran düşünce, bilimsel keşiflerle ve feminizmin eşitlik mücadelesiyle birlikte savunulamaz hale gelmiştir. Böylelikle hiçbir erkeği otomatik olarak üstün, öncelikli kılacak ve bunu garantileyecek bir strateji kalmamıştır. Bu durum ise erkeklere “ayağının altından zeminin kayması” gibi bir durum hissettirmekte, kendisine yeni bir “erkeklik inşa stratejisi” arattırmaktadır (2009, s. 115). Böylelikle nafaka tartışmaları üzerinden temellenen feminizm karşıtlığının, bir erkeklik krizi olmasa da, geleneksel erkekliğin kaybetmeye başladığı otoritesini ve

hiyerarşisini yeniden kurma çabası olduğu ve Sancar'ın deyimiyle “erkeklik inşa stratejisi” (2009, s. 19) olarak gündeme getirdiği söylenebilir.

Yeni Akit Gazetesinin haberlerine bakıldığında da nafaka tartışmalarının feminizm karşıtlığı ve kadın düşmanlığı üzerinden gerçekleştiği söylenebilir. Söz konusu tartışmalara ise üç haber temellendirilmiştir. İlk haber ise 2 Numaralı haberdir. Faruk Arslan'ın ele aldığı 25.05.2018 tarihli, “*Feminaziler muhalefet partisi gibi çalışıyor*” başlıklı haberde şu ifadelerin geçtiği görülmektedir;

“...Feminaziler... Mor Çete lakaplı Mor Çatı Vakfı öncülüğündeki...Mor Dayanışma adlı sayfa, AK Parti'ye karşı başlatılan kampanyaya din düşmanlığını da ilaştirdi...”

Haber içeriğinde Mor Çatı'nın “feminazi” ve “mor çete” olarak tanımlandığı görülebilir. Söz konusu ifadelerin Mor Çatı'yı hedef göstermesi, ötekileştirmesi nedeniyle nefret söylemi içerdiği söylenebilir. Haber içeriğinde geçen “din düşmanı” sözcüğüyle ise söz konusu STK'nın Imam'ın ifadesiyle İslami bakış açısıyla, kendi görüşlerine uymadıkları için “hain” olarak ele alındığı ifade edilebilir. Böylelikle Şer Ortakları metaforuyla feminizm karşıtlığının üretildiği görülebilmektedir. Feminizm karşıtlığı içeren bir diğer haber ise 17 Numaralı haberdir. Resul Ekrem Şahan'ın 09.07.2020 tarihli “*Aileyi sapkınlara çiğnetmeyeceğiz*” başlıklı haberinde olayın tarafı olan Ergincan'ın ifadeleri şu şekilde geçmektedir;

“...ahlaksızlıkta sınır tanımayan üç beş çapulcu feminist kadın... “...Avrupa menşeli ve yurtdışından fon alan ahlaksız feminist gruplar...Kadınların sesini kısımayacaksınız diyorlar. Sesleriniz o kadar iğrenç ki, lezbiyen ilişkilerini savunan, erkek erkeğe ilişkiyi özgürlük sayan, aldatmayı hak gören iğrenç seslerinizi sonsuza dek kısacağız...”

Haber içeriğine bakıldığında feministlerin Avrupa menşeli olduklarının vurgulanarak, Batı karşıtlığıyla beraber feminizm karşıtlığının da verildiği görülebilir. Söz konusu ifadelerin kadını aşağılaması, ötekileştirmesi ve “iğrenç seslerinizi sonuna kadar kısacağız” ifadeleriyle tehditkâr anlam taşıması nedeniyle de kadın düşmanlığı barındırdığı ifade edilebilir. Böylelikle Şer Ortakları metaforu üzerinden ataerkil bir söylem üretildiği söylenebilir. Benzer şekilde feministlerin

aşağılanması, değersizleştirilmesi, tehdit edilmesi nedeniyle bir nefret söyleminin kurulduğu ve böylelikle feministlere ‘toplumda size yer yok’ mesajının verildiği düşünülebilir. Bu mesaj ve tehdit ise Connellci anlamda hegemonik erkekliğin otorite kaybına yönelik bir tavırken, Sancar’ın ifadeleriyle erkeğin “ayağının altından zeminin kayması”nın getirdiği bir erkeklik inşa stratejisi olarak yorumlanabilir. Feminizm karşıtlığı söyleminin oluşturulduğu bir diğer haber ise 18 Numaralı haberdır. Resul Ekrem Şahan’ın 17.07.2020 tarihli ve “Aileyi kurtarmak için dev buluşma” başlıklı haberinde olayın tarafı olan Erol Şahin’in ifadeleri şöyle sunulmaktadır;

“...Feminizm, dünyanın yarısını oluşturan kadınları öbür yarısını oluşturan erkeklere düşman eden cinsel bölücülüktür, sapkınlıktır, küresel çapta sosyal bir terördür ve insanlık suçudur...Feminizm’in sonrası lezbiyenlik, eşcinselliğin sonrası pedofili, zoofili, nekrofil gibi her türlü sapkınlıktır...”

Haberde feminizm sonucunun lezbiyenlik, eşcinselliğin sonrasının ise ensest, pedofili, zoofili ve nekrofil olacağı ifade edilmiştir. Bu kelimelerin anlamlarına bakıldığında ensest, aile içi yasak ilişki⁶³ anlamındayken; pedofili, küçük çocukların cinsel açıdan çekici bulunması⁶⁴; zoofili hayvanlarla, nekrofil ise ölü insanlarla cinsel ilişkiye girme⁶⁵ anlamına geldiği görülmektedir. Böylelikle haberdeki ifadelerin düşmanca bir ataerkillik barındırdığı ve feminizm düşmanlığını Şer Ortakları metaforuyla oluşturduğu söylenebilir. Gofmann, toplumun üyesi olan herhangi bir insanın ait oldukları grup, ırk, cinsiyet, din ifadelerle toplumsal olarak damgalanabileceğini ifade etmektedir. Ancak bu damgalama, söz konusu kişilerin zayıflıklarının yansımından ziyade, toplumdaki diğer kişilerin tepkisiyle oluşan bir etikettir (Slattery, 2014, s. 189-191). Gofmann, damgalamayı bireye daha az değer verme davranışı ve toplumda daha az istenebilir kılma durumu olarak ele almaktadır. Daha az istenilebilir kılma durumu ise toplum içerisinde gözden düşürülmüş ya da gözden düşürülmesi muhtemel insanlar olmaktadır (Poloma, 2011, s. 211). Böylelikle söz konusu haber içeriğinde geçen ensest, nekrofil, pedofili, zoofili gibi

⁶³ <https://kelimeler.gen.tr/ensest-nedir-ne-demek-110417>

⁶⁴ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pedofili>

⁶⁵ <https://tr.wikipedia.org/wiki/Nekrofil>

ifadelerle feminist grupların ve LGBTİ+ bireylerinin Şer Ortakları metaforuyla damgalanmaya, gözden düşürülmeye çalışıldığı söylenebilir.

Yeni Akit Gazetesi'nin nafaka haberlerine bakıldığında, Batı ve Batı'nın bir uzantısı olarak feminizme yönelik karşıtlığın oluşturulduğu söylenebilir. Haber içeriklerine bakıldığında dinsel söylemlerle Müslüman ve Hristiyan ayrımının açık bir şekilde yapıldığı, Batı'nın ahlaksızlık getirdiği düşüncesiyle İslami geleneklere dönüş hayalinin bulunduğu görülebilir. Bu hayalde ise İslam kültürünün tehlikede olduğuna yönelik ifadelerin sıklıkla kullanıldığı ifade edilebilir. Tehlikenin odak noktasında Batı'nın bir uzantısı olarak Mor Çatı, FeminAmfi, Halkevcı kadınlar gibi feminist STK'ların bulunduğu söylenebilir. Söz konusu STK'lara yönelik cümlelerin, nefret söylemi doğrultusunda kadın düşmanlığı barındırdığını haber içeriğinde görmek mümkün olabilmektedir.

3.3.4.Muhafazakarlığın Hukuksal Rasyonalitede Temellendirilmesi

2016 yılı itibariyle günümüze kadar gelen nafaka tartışmalarından biri nafaka yasanın süresizliği üzerinden ele alınmaktadır. TMK'nın 175. Maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir”* şeklinde ifade edilmektedir. Bu doğrultuda yoksulluk nafakası talep etmenin en önemli koşullarının yoksulluğa düşme ve ağır kusurlu olmama şartı olduğu görülmektedir. Nafaka alan tarafın yoksulluğunun ortadan kalkması, evlenme olmadan fiilen evliymiş gibi yaşaması, haysiyetsiz hayat ya da taraflardan birinin ölümü gibi durumlarda yoksulluk nafakası mahkeme kararıyla kaldırılmaktadır (Madde 176 (3)). Bu doğrultuda yoksulluk nafakası süresiz olmamakla birlikte, nafakayı talep eden kişi için belirli şartlar bulunmaktadır.

Yasada geçen ifadelere rağmen içlerinde BİAP, BABA-DER, Türkiye Parçalanmış Aileler ve Mağdur Çocuklar Platformu, Boşanmış Babalar Platformu, Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği, Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu'nun da olduğu nafaka karşıtı gruplar, eski eşlerine ömür boyu nafaka ödediklerini ileri sürerek, yasadaki süresizlik ifadesini eleştirmekte ve kısa süreli evliliklerde ömür boyu nafaka ödemenin hakkaniyete aykırı olduğunu ileri

sürmektedirler. Bu durumun erkekleri mağdur ettiğine yönelik ifadelerde bulunan gruplar, nafaka ödemesinin süreli olması konusunda özellikle sosyal medya üzerinden kampanyalarını sürdürmeye devam etmektedirler.

Türkiye’de evlilik yılına göre boşanma durumuna bakıldığında 1 yıldan az süren evliliklerde boşanma oranının yüzde 0,1 ve yüzde 2,2 aralığında (TÜİK, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2020a) olduğu görülmektedir. Bu bağlamda her kısa süreli evlilik gerçekleştiren erkeğin nafaka ödemediği göz önüne alındığında, kısa süreli evlilik nedeniyle nafaka ödeyen erkek sayısının oldukça az olduğu söylenebilmektedir. Dikmen (2020) nafaka tartışmalarındaki en önemli konulardan birinin, konuyla ilgili veri eksikliğinin bulunması olduğunu ifade etmektedir. Adalet Bakanlığı ile Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Türkiye’de nafaka veren/alan kişilerin sayısı, nafakanın arttırılmasına yönelik taleplerin sayısı, ödenen nafaka miktarı gibi konularda veri bulunmamaktadır. Ancak söz konusu gruplar değişen sayısal ifadelerle mağdur edildiğini düşündükleri erkeklerin sayılarını vermekte, söz konusu bilgileri nereden temellendirdikleri ise bilinmemektedir.

Sancar, mevcut nafaka uygulamasında karşı oluşturulan “mağdur erkeklik” söyleminin, erkek hakları, babalık hakları gibi söylemleri kullanarak patriyarkal erkekliğin savunuculuğunu yaptığını ifade etmektedir. Oluşan erkek grupları, erkeklerin kendilerini mağdur olarak tanımladıkları bir tür “erkek hakları hareketi” oluşturmaya çalışmaktadırlar. Özellikle boşanmış, nafaka ödemek durumunda olan, aile hukuku ve ilgili yasalar nedeniyle sorunlar yaşayan erkekler, kendilerini mağdur ilan ederek aile hukuku reformlarına karşı çıkmakta gazetelerde, internette bu konularla ilgili tartışmalara katılarak erkeklerle dayanışma ağları kurmaktadır. Daha çok muhafazakâr bakış açısına denk düşen ve muhafazakarlığın savunucusu olan kişiler, yaşadıkları sorunlardan kadınları ve feministleri sorumlu tutmakta, erkeklerin de hakları olduğunu ve bu hakların korunması gerektiğini savunarak çeşitli söylemlerle “erkek mağduriyetlerini” dile getirmektedirler (2009, s. 299).

Sönmez (2019), ataerkil toplumda cinsiyet ayrımına dayanan rol farklılıklarına dikkat çekerek, nafakaya yönelik “mağdur erkeklik” söyleminin erkek egemenliğinin korunması için gündeme geldiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Sallan Gül (2019a)’de nafakanın erkek mağduriyeti söylemleri üzerinden

gerçekleşmesinin Türkiye’deki ataerkil yapıyı daha da perçinlediğini ileri sürmektedir. Geleneksel roller çevresinde tanımlanan, özel alana hapsedilen, erkeğe bağımlı hale getirilen kadın, boşanma durumunda çalışma yaşamına girmediği için suçlanmaktadır. Kadının birey olarak görünür olmasını istemeyen, kendisine bağımlı kılan erkek egemen yapı, boşanma durumunda kadının düşeceği yoksulluk durumunu umursamamakta, kendi çıkarlarını koruma peşinde olmaktadır.

Yeni Akit Gazetesi’nin nafaka haberlerine bakıldığında da mağdur erkeklik söyleminin, yasasının süresizliği ve kısa süreli evlilikler üzerinden ele alındığı söylenebilir. Söz konusu tartışmalar doğrultusunda gazetede 3 haber temellendirilmiştir. İlk haber ise 1 Numaralı haberdir. Yazarın anonim olduğu 17.03.2018 tarihli ve “*Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum*” başlıkla habere bakıldığında nafakanın süresizliği ve kısa süreli evliliklerdeki hakkaniyetsizliğe dayanan erkek mağduriyeti şu şekilde geçmektedir;

“...Dört aylık çocuksuz bir evlilikte... nafaka ‘süreli’ olsun. 10 sene olsun, ama yine süreli olsun... Ömür boyu borçlu yapmayın bizleri...”

Haber içeriğine bakıldığında kişinin kısa süreli evliliğine ve bu evliliğin bitiminde de süresiz olarak nafaka ödediğine yönelik ifadelerin, Ömür Boyu Kölelik metaforuyla patriyarkal söylem ürettiği söylenebilir. TÜİK İstatistiklerine göre bir yıldan az süren evlilikler ise yüzde 0,1 ve yüzde 2,2 aralığında değişmekle birlikte, oldukça az bir durumdadır. Bu anlamda haberde nafaka karşılığı oluşturmak amacıyla, kısa süreli evliliklerin genelleme doğrultusunda vurgulandığı söylenebilir. Genellemeler, ideolojinin üretilmesinde önemli noktada durmaktadır. Bir kişiden ya da bir gruptan hareket edilerek yapılan genelleme, küçük grupların olası eylemlerinden ziyade o gruba yönelik genel bir yargı oluşturma eğiliminde olmaktadır (Dijk, 1995, s. 156). Ayrıca haberin 3 ayrı tema ve 1 alt başlık olmak üzere birçok tartışma noktasında değerlendirildiği görülmektedir. Böylelikle haberin birden fazla söylem barındırdığı ifade edilebilir. Nafakanın hukuksal düzlemde tartışma noktalarını ele alan haberlerden diğeri ise 3 Numaralı haberdir. Taha Emre Özdemir’in kaleme aldığı 23.12.2018 tarihli ve “*Biriken nafaka borçlarından dolayı*

defalarca hapse girdi! Yedi ay süren evliliği hayatını alt üst etti” başlıklı haberinde şu ifadeler geçmektedir;

“...2005 yılında yaptığı yedi ay süren evliliğinden dolayı süresiz nafaka’ya mahkum edildi...”

Haberlerde yedi aylık evlilik sonrasında, erkeğin ömür boyu nafaka ödediği belirtilmektedir. Böylelikle bir erkek mağduriyetinin ortaya konmaya çalıştığı ve bu mağduriyet üzerinden patriyarkal erkekliğin savunuculuğunun yapılmaya çalışıldığı söylenebilir. Haberde nafaka alamayan kadınların mağduriyetlerinden bahsedilmemesi ve tartışmaların sadece erkek hakları üzerinden temellenmesi nedeniyle erkek egemen yapının korunmaya çalışıldığı da düşünülebilir. Nafakaya yönelik eleştirilerin sunulduğu bir diğer haber ise 12 Numaralı haberdır. Resul Ekrem Şahan’ın 24.01.2020 tarihli ve *“Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor”* başlıklı haberinde şu ifadeler geçmektedir;

“...Bir buçuk yıl süren evliliğim sonrasında, eski eşime 19 yıldır nafaka ödüyorum...Gazi maaşımın neredeyse yarısını, yüzünü unuttuğum kadına ödüyorum...”

Haberde nafakanın süresizliğine yönelik tartışmalarda, kişinin gazilik statüsünün vurgulanarak milliyetçi bir söylem oluşturulduğu düşünülebilir. Bir erkeklik olarak gazinin mağduriyetinin dile getirildiği ve bu mağduriyetin ise Ömür Boyu Kölelik metaforuyla milliyetçi söylem barındırdığı ifade edilebilir. Böylelikle muhafazakâr anlayış doğrultusunda nafakanın süresizliğine yönelik eleştirilerde, milliyetçi ve patriyarkal söylemin birbirine eklemlendiği ve kadının nafaka hakkına yönelik karşıtlık oluşturduğu görülebilir.

Yeni Akit Gazetesi’nin haberlerine bakıldığında, erkek mağduriyeti üzerinden nafaka yasasının süresizliğinin eleştirildiği ve bu süresizlikte kısa süreli evliliklerin vurgulanarak, söylemin inşa edilmesinde genelleştirilmeye çalışıldığı söylenebilir. Ayrıca mevcut nafaka uygulamasının belirli şartlara dayanarak süresiz olmamasına rağmen tartışmaların erkek mağduriyeti temelinde gerçekleşmesi durumu, ataerkilliği pekiştiren bir durum olarak da ele alınabilir. Haberler içerisinde kadınların yaşadıkları toplumsal eşitsizliklerin görülmediği, nafaka hükmü verilen çoğu erkeğin

nafakasını ödememesi nedeniyle kadınların mağduriyete uğradığı durumunun (TÜBAKKOM, 2019) söz konusu olmadığı da görülebilir. Buradaki amaç ise erkek egemenliğini korumaya yönelik bir çaba olarak ele alınabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tanzimat Döneminde modernleşme düşüncesini eleştiren ve kadının toplumsal konumunu din üzerinden ele alan İslamcı anlayış, özellikle 1980’lerde tekrar görünürlük kazanmaya başlamıştır. 2002 yılında Mili Görüş hareketinden gelen ve İslamcı düşüncenin uzantısı olarak görülen Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (Kentel, 2019, s. 164), iktidara gelmesiyle birlikte İslamcı gruplar üzerinde yoğunlaşan baskılar kalkmış, siyasi sistemin İslami taleplere cevap verme kapasitesi artmıştır (Erdoğan, 2013, s. 59). Sağlık, aile gibi farklı hizmet ve politika alanlarında (manevi temelli hizmetler, dua terapisi, din psikoloğu gibi söylemlerle) dini perspektif güçlendirilmiş (Acar ve Altunok, 2015, s. 25), dindar gençlik isteği⁶⁶ gibi ifadelerle Türkiye’nin dini yapısı vurgulanmaya çalışılmıştır.

Neo-muhafazakâr anlayış kadın erkek eşitliğine inanmayan politik tavrını özellikle 2010 yılı itibariyle göstermeye başlamıştır. Aile odaklı sosyal politikalar yürüten muhafazakâr anlayışa eklenen siyasal İslam, kadınların ve ailenin konumunu dinsel değerler çevresinde ele almıştır. Fıtrat farklılıkları üzerinden temellenen düşünce doğrultusunda evlilikler teşvik edilmeye, kadınlar ev içi alanda konumlandırılmaya, “güçlü aile, güçlü toplum” inancıyla aile daha da kutsallaştırılarak boşanmaların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de yoksulluk nafakasına yönelik ilk resmi tartışmalar da 2015 yılında boşanmaları önleme amacıyla TBMM’de kurulan Boşanma Komisyonu’nun, 2016 yılında yayınladığı araştırma raporuyla başlamıştır. Söz konusu araştırmanın raporunda yoksulluk nafakasının boşanmaları arttırdığı, erkek mağduriyetine neden olduğunu ileri sürülerek, yoksulluk nafakasının sınırlandırılmasına yönelik yasalaşma sürecine girilmiştir. Özellikle feminist STK’ların ve baroların güçlü bir şekilde örgütlenmeleri sonucunda, nafakaya yönelik düzenlemeler henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte, tartışmaları günümüze kadar uzanmıştır. Bu çalışmada da Türkiye’de yoksulluk nafakası tartışmalarına İslamcı basının bakış açısı, Yeni Akit Gazetesi örneği üzerinden, karma yöntem ve eleştirel söylem analizi tekniğiyle feminist perspektifte ele alınmıştır.

⁶⁶ <https://www.ensonhaber.com/gundem/erdogan-dindar-genclik-istiyoruz>

Eleştirel söylem analizi, söylemin arkasındaki ideolojiye dikkat çekmektedir. Bu noktada ideoloji, gerçekliğin toplumsal gerçeklerin kurulmasını sağlamaktadır. Ancak ideolojiler, kişisel inançlardan ziyade, belirli gruplar tarafından sahip olunan ortak inançları temsil etmektedir. Haberlerde ise bu durum, gerçekleşen olayların okuyucu tarafından ortak inançlar çevresinde içselleştirmesini sağlamaktadır (Yardım ve Doğruel, 2019, s. 140). Böylelikle söz konusu çalışmada da nafaka haberlerindeki söylemin arkasındaki ideolojiye dikkat çekilmeye, nafaka haberleri üzerinden oluşturulan ortak karşıt inancın arkasındaki söylem ortaya konmaya çalışılmıştır.

Türk Medeni Kanunu’nun 175. Maddesinde düzenlenen yoksulluk nafakası, cinsiyete yönelik bir hüküm vermezken, ataerkil toplum yapısının cinsiyete dayanan eşitsizlikleri nedeniyle en çok kadınların yararlandığı bir hak olmaktadır. Söz konusu düzenlemenin en önemli şartlarından birinin “yoksulluğa düşme” durumu olduğu göz önüne alındığında, nafaka tartışmalarında yoksulluğun cinsiyetinin kadınlar olduğu görülmektedir. Ataerkil toplum yapısında kadınlar, erkeklere oranla toplumsal yaşamda birçok engelle karşılaşmaları nedeniyle yoksullaşmakta ve bu nedenle yoksulluk nafakası almak zorunda kalmaktadırlar. Ancak haberlere bakıldığında kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları eşitsizliklerin, yoksulluk durumunun ve nafakaya muhtaç kalma nedenlerinin tartışılmadığı görülmektedir. Benzer şekilde Yeni Akit Gazetesi’ndeki kadın yazarların oranının sadece yüzde 1 olması, nafaka tartışmalarının erkeklik temelinde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Muhafazakâr ve sağ kimliği ile bilinen Yeni Akit Gazetesi’nin haberleri incelendiğinde haberlerin yüzde 42’sinde ataerkil söylemin, yüzde 23’ünde Batı/feminizm karşıtlığının, yüzde 19’unda dini söylemin ve son olarak yüzde 16’sında milliyetçi söylemin kurulduğu görülmektedir. Bu söylemler kadını geleneksel ataerkil ailenin cinsiyetçi rolleriyle tanımlarken, kadının ev içi alandaki emeğini de göz ardı etmekte, nafaka alması nedeniyle kadınları suçlamaktadır. Örneğin, 7 Numaralı haberde kadınların çalışma yaşamına girmesinin onaylanmadığı görülmektedir. Yazarın anonim olduğu, 16.02.2019 tarihli ve “6284’e çok sert tepki: Kadını koruyalım derken beka sorunu oluşturduk” başlıklı haber içeriğinde “...Erkek maaşlı, kadın maaşlı olduğu zaman kadın, erkeğin reisliğini kabul etmiyor... Yani kadını dışarı çıkartmak aslında kadına saygı değil, kadını daha çok yormak onu

mağdur etmektir...” ifadeleri geçmektedir. Böylelikle kadınların çalışması “erkek otoritesine meydan okuyucu bir tavır” (Kandiyoti, 2019, s. 34) olarak ele alınmakta ve ataerkil aile yapısının zarar göreceği ileri sürülmektedir. Benzer şekilde 10 Numaralı haber de aynı söylem üzerinden temellenmektedir. Faruk Arslan’ın 20.09.2019 tarihli, “*Batı’ya uydukça batıyoruz*” başlıklı haberinde “...*Aile Bakanlığı’nın kadın istihdamı ve kadınlara pozitif ayrımcılık gibi tuhaf uygulamalara kafa yorduğu ülkemizde...*” şeklindeki ifadeleriyle kadının çalışmasının “tuhaf uygulama” olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bakış açısı doğrultusunda kadınlar sadece ev içi alanda konumlandırılmakta, çalışma yaşamına girilmesine izin verilmemekte, görevleri annelik yapmak ve erkeğe hizmet etmek olarak belirlenmektedir. Söz konusu istek dini ifadelerle de güçlendirilmekte, İslam’da kadının çalışma hayatına giremeyeceği vurgulanmaktadır. 11 Numaralı haberde söz konusu ifadelerin geçtiği görülmektedir. Faruk Arslan’ın kaleme aldığı 04.10.2019 tarihli ve “*Nafakanın Çözümü İslam’da*” başlıklı haber içeriğinde “...*İslam toplumunda kadına ‘sen git çalış iş bul oradan nafakanı temin et’ denmez. O bölgede yaşayan Müslümanlara mutlaka o hanım kardeşimizin nafakasını yani ona yaşayabileceği bir ev, gıda maddeleri, giyinme, sağlık giderleri gibi ihtiyaçlarını temin etme mecburiyeti vardır...*” ifadeleri geçmektedir. Bu doğrultuda İslam’da kadınların çalışma yaşamına girmesinin söz konusu olmadığı ve yaşamı için temel gereksinimleri temin edebilmesi için başka erkeklere muhtaç olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Böylelikle bu düşüncenin sadece kadını erkeğe bağımlı kılmakla uğraştığı, dini ifadelerle kadının sınırlı bir alan olarak ev içi alandaki konumunu desteklediği, kamusal görünürlüğüne karşı çıktığı söylenebilmektedir. Özellikle 2019 yılında Diyanet’in nafaka konusunda İslam Hukukunu işaret etmesiyle birlikte, söz konusu gazetenin de dini söylem içeren ifadeleri artmış ve 2018 yılında haberlerin yüzde 12’sinde ele alınan söylem, 2019 yılında haberlerin yüzde 27’sinde üretilmeye başlanmıştır. Böylelikle nafaka haberleri üzerinden dini ifadelerle hegemonik Müslüman erkeklik, kadınların kontrolünü sağlamaya çalışmıştır. Böylelikle eleştirel söylem analizi doğrultusunda nafaka karşıtlığına yönelik haberin arkasındaki söylemin, dini ideoloji içerdiği olduğu görülmüştür.

Yoksulluk nafakası, kadın emeğini görünür kılmasıyla nedeniyle de önemli bir uygulamadır. Bu doğrultuda nafakanın sınırlandırılmasına yönelik çalışmalar,

kadının görünmeyen emeğini de tehdit etmektedir. Geleneksel rollerine sıkıştırılan, ev içi bakım, çocuk, hasta, yaşlı bakımı gibi hizmetleri “sevgi ilişkisi içerisinde” karşılığında hiçbir ücret almadan gerçekleştiren kadının, boşanma sonrasında aldığı nafaka “sömürü” olarak görülmektedir. Kadınların bu görevleri “fıtrat” temelinde verilmiş sorumluluklar olarak ele alındığı için emek değeri de görmemektedir. Böylece kadının ev içi emeği görünmezlik kılıfına bürünmekte, kadınlık ve bakım hizmetleri birbirinden ayrılmayan parçalar olarak değerlendirilmektedir. Yeterli bakım hizmetlerini sunmayarak bu rol ve görevleri kadına yüklemeye çalışan devlette hem kapitalist hem de ataerkil yapıyı perçinlemektedir (Rittersberger Tılıç ve Kayacıoğlu, 2017, s. 306; Toksöz, 2017, s. 116; Memiş ve İzdeş, 2018, s. 106). 4 Numaralı haber bu konuda örnek gösterilebilmektedir. Yazarın anonim olduğu 27.09.2019 tarihli ve “*Paramı çatır çatır kocamla yiyeceğim*” başlıklı haber içeriğinde geçen “...Bana ‘senin yetim aylığına çökeceğim. Paramı çatır çatır, gezerek tozarak kocamla yiyeceğim’ şeklinde ifadeler kullanılıyor...” gibi ifadelerle erkeklerin, nafaka alan kadınlar tarafından kullanıldığı ileri sürülmektedir. Benzer şekilde 13 Numaralı haberde benzer ifadeleri sunmaktadır. Yazarı Hasan Eğrigöz olan 18.02.2020 tarihli ve “*Genç yaşta evlenene ceza boşanana ödül*” başlıklı haber içeriğinde “...evliliği kıyak emeklilik gören para avcısı kadınlar...” gibi cümlelerle kadın sömürüsüne odaklanılmakta ve kadınların ataerkil yapının erkek egemen hiyerarşisi nedeniyle yoksulluğa düşme durumu umursanmamakta, ev içi emeği görünmez kılınmakta, görünmek istenmemektedir. Böylelikle kadınlara yönelik ikincilleştirici, ötekileştirici ifadeler kullanılırken, kadının ev içindeki bakım hizmeti de göz ardı edilmektedir.

Geleneksel ev içi alanda tanımlanan, çalışma yaşamına girmesine izin verilmeyen, dini söylemlerle Beauvoir (1993) deyimiyle “ikinci cinsliği” güçlendirilen kadınlar, aldıkları nafaka karşısında ise erkekleri kullanmak, sömürmek, nafakayı geçim kaynağı yapmak gibi ifadelerle suçlanmaktadır. Bu doğrultuda kadınlardan beklenen şey ise boşanmamak, erkeğe bağımlı kılınmak ve böylelikle erkek egemen yapıyı korumaya çalışmaktır. Görüldüğü gibi kadının konumunu ev içi alanda tanımlayan, piyasa sürecinde katılmasına izin vermeyen, geleneksel cinsiyetçi iş bölümünü destekleyen düşüncenin, kadınların boşanma durumlarında neden çalışmadığını sorgulaması da İslamcı ideoloji içinde çelişki

oluşturmaktadır. Bu çelişkilerden biri, bir yandan kadını geleneksel cinsiyetçi iş bölümüyle tanımlarken, bir yandan kadının geleneksel rollerden çıkıp boşanma sonrası çalışmasını beklemesidir. Bir diğer çelişki ise evlilik içinde yaşanan şiddet, ekonomik sıkıntılar gibi erkek egemen yapıdan kaynaklanan sorunların nedeninin, İslamcılar tarafından kadınların, erkeklere sabırlı ve fedakâr olmaması nedeniyle kaynaklandığı düşüncesidir.

Haberlerde nafaka karşıtı erkeklerin aynı zamanda boşanma, 6284 sayılı kanun, İstanbul Sözleşmesi gibi yasa ve uygulamalara da karşı olduğu görülmektedir. Özellikle 2020 yılında İstanbul Sözleşmesi'nin kaldırılmasına yönelik yapılan çalışmalarla birlikte, haberlerin yüzde 32'si Batı/feminizm karşıtlığı içermiş ve süresizlik, adalet, hakkaniyet gibi ifadelerden uzaklaşmaya başlanmıştır. Böylelikle nafaka tartışmalarının da Batı/feminizm karşıtlığı üzerinden ele alındığı görülmüştür. Haberlerde kökeni Batı'ya dayandığı ileri sürülen yasaların, aile birliğini zedelediği ifade edilmekte, kadınların şiddete ve ayrımcılığa uğraması durumunda hak alanlarını koruyan yasalar eleştirilmektedir. Böylelikle kadınlardan şiddet görse de “boşanmaması” istenmekte, tamamen erkek hegemonyası altında yaşamaları beklenmektedir. Boşanmanın gerçekleştiği durumda ise kadının aldığı nafaka erkeğe yapılan “hakkaniyetsizlik” olarak görülmektedir. Bu hakkaniyetsizliği temellendiren söylemlerden biri ise milliyetçi söylem olmaktadır. Nafaka haberlerinde askerlik ve gazilik sıklıkla vurgulanmakta, Connell'in deyimiyle hegemonik erkekler, suç ortaklığı erkekliklere iş birliğine girerek nafaka karşıtlığı oluşturmaya çalışmaktadır. (2005, s. 79). Bu iş birliğinin söylemi ise milliyetçi söylem etrafında şekillenmektedir. Örneğin 1 Numaralı haberde bu söylemin ifade edildiği görülmektedir. Yazarın anonim olduğu, 17.03.2018 tarihli ve “*Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye'ye hakkımı helal etmiyorum*” başlıklı haber içeriğinde ...*Mehmetçikten gelen bir mektubu paylaşarak 6284 sayılı kanunun, süresiz nafaka kanunu ve boşanma tazminatı gibi konuların bu ülke ve millet için canını ortaya koyan Mehmetçiği bile nasıl mağdur ettiğini yazdı...*” ifadeleri geçmektedir. Böylelikle asker, Mehmetçik, millet gibi sözcüklerle hem cinsiyet hiyerarşisi derinleştirilirken hem de nafaka karşıtlığı oluşturulmaktadır. Yanı sıra boşanmaların küçük bir kısmını oluşturan kısa süreli evliliklerde, nafaka karşıtlığı oluşturma noktasında genellenerek ifade edilmektedir. Ayrıca patriyarkal erkekliğin

savunuculuğu yapılmaya çalışılmakta ve kadın mağduriyetleri söz konusu bile edilmemektedir. Bu duruma 12 Numaralı haber örnek gösterilebilmektedir. Yazarın Resul Ekrem Şahan olduğu, 24.01.2010 tarihli ve *“Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor”* başlıklı haberde geçen *“Şimdi ise vatanımızın medarı iftihar ve her zaman gurur duyduğumuz gazilerimizin süresiz nafaka ile ilgili yaşadıkları zulmü görünce kahroluyoruz. Vatan hainlerinin öldüremediği gazilerimizi; eski eşleri yasaları kullanarak yaşattıkları zulümlerle öldürmeye çalışıyorlar...”* gibi söylemlerle vatani için canını ortaya koyan bu kutsal erkekliğin karşısına nafaka alan *“kötü niyetli kadın”* miti konulmaktadır. Böylelikle erkekliğin, milliyetçi söylemlerle kendini güçlendirdiği, kadınlığın ise dini söylemlerle ehlileştirilmeye çalışıldığı görülebilmektedir.

Haberlerde milliyetçi söylem sadece erkeklik alanında değil, kadın bedeni üzerinden de kurulmaya çalışılmaktadır. 16 Numaralı haber bu konuda temellendirilmektedir. 15.05.2020 tarihli, Taha Özdemir’in kaleme aldığı *“Süresiz nafaka ile ilgili BİA Başkanı İlknur Birsal Akça’dan çarpıcı sözler”* başlıklı haberde, *“...Nafaka alan kadınların bazıları bir erkekle gayr-i resmi yaşam sürdürerek nafaka almaya devam ediyor... Aile kurtarılsa vatan kurtarılır...”* şeklinde geçen ifadelerle kadınlar namus üzerinden tanımlanmakta, bu namusu koruma hakkı ise erkeğe ve millete verilmektedir. 1 Numaralı haberde de kadın bedeni üzerinden milliyetçi bir söylem kurulduğu görülmektedir. Yazarın anonim olduğu, 17.03.2018 tarihli ve *“Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum”* başlıklı haber içeriğinde geçen *“...Ben o silahı senin ve Türkiyemin namusu için kullanıyorum...”* gibi ifadelerle coğrafyaya dışıl bir varoluş yüklenmiş, devletin toprağı kadın bedeni ile özdeşleştirilmiştir. Bu toprakların işgal edilmesi ise kadının bedeninin kirletilmesi olarak ele alınmış, kadın bedeni ataerkil bir hiyerarşi ile ötekileştirilmiştir.

Yeni Akit Gazetesi’nin haberlerine bakıldığında sıklıkla kullanılan söylemlerden bir diğerinin ise dini söylem olduğu görülmektedir. Dini söylem, özellikle Doğu-Batı toplumlarının ayrışımında ele alınmakta Batı ve modernite karşıtlığı üzerinden temellendirilmektedir. 8 Numaralı haber bu söyleme işaret etmektedir. Muhabirin Faruk Arslan olduğu, 20.02.2018 tarihli ve *“10 yılda 1.2. milyon çift boşandı!”* başlıklı haber içeriğine bakıldığında *“...Hristiyan Avrupa için*

ilaç olan şeylerin Müslüman Türkiye için zehir nispetinde olduğu gerçeğini tescilleyen bu adımların yanı sıra...” ifadeleriyle ve 10 Numaralı, 20.03.2019 tarihli muhabirin Faruk Arslan olduğu *“Batı’ya uydukça batıyoruz”* başlıklı haber içeriğinde geçen *“...Türkiye, kadim değerlerimiz yerine AB kriterlerinin ölçü alınması sebebiyle gitgide Batı zihniyetine kayıyor...”* cümleleriyle Batı’nın ve modernleşmeye yönelik politikaların “Müslüman Türk” kültürüne zarar verdiği dini bir söylemle ifade edilmektedir. Böylelikle muhafazakâr düşünceye sahip olan gazetenin, “muhafaza etme” arzusunun gelenekler ve dolayısıyla kadınlar üzerinden kurulduğu görülebilmektedir.

Yeni Akit Gazetesi’nin “Batılı politika” olarak ele aldığı ve eleştirdikleri bir diğer konu ise feminizm olmaktadır. Modernizmin sıkıntılarından biri olarak görülen feminizmin eşitlik mücadelesinin, “fitrat gereği” mümkün olmayacağı haberler içerisinde sıklıkla dile getirilmektedir. Bu eşitlik mücadelesindeki Mor Çatı, Halkevcî Kadınlar, FeminAmfi, Kadın Dayanışma Vakfı gibi feminist STK’ların ise İslamiyeti tehlikeye soktukları ileri sürülerek, Imam’ın ifadesiyle “hain” ilan edilmektedirler. 2 Numaralı habere bakıldığında bu ifadelerin geçtiği görülmektedir. Faruk Arslan’ın ele aldığı 25.05.2018 tarihli, *“Feminaziler muhalefet partisi gibi çalışıyor”* başlıklı haberde Mor Çatı *“din düşmanlığı”* yapmakla suçlanmış, *“Mor Çete”* ifadeleriyle birlikte söz konusu STK’yı hedef göstermesi, ötekileştirmesi nedeniyle nefret söyleminde bulunulmuştur. Benzer şekilde 17 Numaralı haber de feminizm karşıtlığı üzerinden ele alınmaktadır. Resul Ekrem Şahan’ın 09.07.2020 tarihli *“Aileyi sapkınlara çiğnetmeyeceğiz”* başlıklı haber içeriğinde ise *“...ahlaksızlıkta sınır tanımayan üç beş çapulcu feminist kadın...Avrupa menşeli ve yurtdışından fon alan ahlaksız feminist gruplar...Kadınların sesini kısımayacaksınız diyorlar. Sesleriniz o kadar iğrenç ki, lezbiyen ilişkilerini savunan, erkek erkeğe ilişkiyi özgürlük sayan, aldatmayı hak gören iğrenç seslerinizi sonsuza dek kısacağız...”* gibi ifadeler geçmektedir. Bu cümlelerle söz konusu feminist grupların “Avrupa menşeli” oldukları ileri sürülmekte, feministler ahlaksızlıkla tanımlanmaktadır. Söz konusu grupların sapkın, dinsiz oldukları da ileri sürülerek, Türk toplumunun yapısını bozdukları için tehdit edildikleri görülmektedir. 18 Numaralı haber de söz konusu söylem üzerinden temellendirilmektedir. Resul Ekrem Şahan’ın 17.07.2020 tarihli ve *“Aileyi kurtarmak için dev buluşma”* başlıklı

haberinin içeriğinde ise feminizmin “sapkınlık”, “terör”, “insanlık suçu” olduğu ileri sürülmekte ve “...Feminizm’in sonrası lezbiyenlik, eşcinselliğin sonrası pedofili, zoofili, nekrofil gibi her türlü sapkınlıktır...” gibi ifadelerle düşmanca bir ataerkil düşünce doğrultusunda, feminizm karşıtlığı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu karşıtlığın oluşturulmasında ise Gofmann’ın damgalama teorisi doğrultusunda feministler gözden düşürülmeye, damgalanmaya çalışılmaktadır. Böylelikle nafaka, 6284 sayılı kanun, İstanbul Sözleşmesi gibi yasa ve uygulamaların “Haçlı Batı” ve onun uzantısı olan feministler tarafından kasıtlı gerçekleştirildiği, söz konusu demokratik ve feminist düzenlemelerin insanları ahlaksızlaştırdığı, geleneksel aile yapısını zedelediği gibi ifadeler dile getirilmektedir. Kadınlar “görünmez” olduklarında ailenin toparlayacağını ileri süren bu düşünce, haber içeriklerinde açıkça kadın düşmanlığı oluşturmaktadır. Haberlere etik ilkeler açısından bakıldığında Yeni Akit Gazetesi’nin kişileri ve kurumları cinsiyetleri, dini inançları üzerinden kınadığı, aşağıladığı görülmektedir. Benzer şekilde haber içeriklerinde ayrımcılık, nefret, saldırganlık içeren ifadeler de geçmektedir. Böylelikle Yeni Akit Gazetesi’nin Basın Meslek İlkelerine uymadığı görülmektedir.⁶⁷

Dolayısıyla bu çalışmada yoksulluk nafakasına yönelik tartışmalar Yeni Akit gazetesi örneğinde ele alınmıştır. Sosyalist feminist perspektifte, söz konusu gazetenin ataerkil ailenin temeli olan geleneksel rolleri ürettiği ve kadınları ikincilleştirerek kendi eril iktidarını pekiştirmeye çalıştığı, kadınların emeğini yok saydığı görülmüştür. Böylelikle eleştirel söylem analizi doğrultusunda nafaka karşıtlığının içeren haberlerin arkasındaki söylemin ataerkillik, milliyetçilik, İslamcılık Batı-feminizm karşıtlığı gibi ideolojiler olduğu görülmüştür. Döneme ve zamana göre değişik özellikler gösterebilen hegemonik erkeklik, bugün en önemli özelliği olan milliyetçi ve gelenekçi ifadeler üzerinden nafaka karşıtlığı üreterek kadınları ikincilleştirmektedir. Hakkını arayan ve koruyan kadınları düşman ilan etmekte, hatta tehdit etmekte ve haber etiği yok sayılmaktadır. Böylelikle İslamcılık, ataerkillik, milliyetçilik ve Batı/feminizm karşıtlığı birleşmekte, bu kutsal erkekliği ve toplumu zedeleyen, mağdur eden kadınlara karşı saldırganlık içeren ifadeler kullanılmaktadır. Bu doğrultuda nafaka tartışmalarının arkasındaki görünmeyen ve asıl sorunun kadının insan hakları olduğu açıktır. Dini kullanarak gerçekleştirilen

⁶⁷ <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>

söylemler, kadınları görünmez kılmayı hedeflemekte ve tamamen erkekliğin her alanda egemen olduğu bir toplumsal yapıyı oluşturmaya çalışmaktadır.

Ataerkil toplumsal yapıda kadınların ikincilleştirilmemesi, ötekileştirilmemesi, ayrımcılığa uğramaması için nafaka haberlerinde kullanılması gereken dil ve bakış açısına yönelik aşağıdaki öneriler sunulabilir. Bunlar;

- 1- Haberlerde cinsiyetçi klişeler doğrultusunda kadınlar ev içi alanda, geleneksel rolleri üzerinden annelik ve eşlikle tanımlanmamalı, kadınların her şeyden önce birey olduğu unutulmamalıdır. Bu konudaki kalıp yargıları giderebilmek için ataerkil aile yapısında kadınların alanı olarak görülen çocuk bakımı, ev işleri gibi konular erkeklerle de tartışılmalıyken; siyaset, politika, ekonomi gibi erkeklerin alanı olarak görülen konularda kadınlarla da tartışılmalıdır.
- 2- Haberlerde kadınların görünmeyen ev içi emeği görünür kılınabilmelidir. Özellikle kadınların çalışma yaşamına girmesini engelleyen çocuk, yaşlı, hasta bakımı gibi hizmetlerin ücretsiz olarak sunulmadığı ve bu konuda bakım hizmetleri açığı olduğu sorunu gündeme getirilmelidir. Böylelikle kadınların ev içi alanda, çalışma yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve eşitsizlikler, düştükleri yoksulluk durumu ve bu neticede nafakanın neden kadınlar için önemli olduğu anlaşılabilir.
- 3- Haberlerde nafaka alan kadınlara karşı “kötü kadın”, “vicdansız kadın”, “sömürücü kadın”, “erkeği SGK gibi gören kadın”, ya da kadının nafaka alması nedeniyle oluşan “mazlum erkek”, “mağdur erkek”, “engelli erkek” gibi söylemlerle kadınlara karşı olumsuz tutum geliştiren ifadeler kullanılmamalıdır.
- 4- Haberlerde hakkını arayan, korumaya çalışan kadınlara ya da gruplara yönelik nefret söyleminde bulunulmamalı, saldırganlık ve tehdit içeren ifadelere yer verilmemelidir. Bu durum her şeyden önce “eşitlik” anlayışına zarar vermektedir.
- 5- Haberler hak odaklı anlayışta olmalıdır. Kadınlara karşı hak ihlali yapmamalı, çatışma körüklenmemeli, uzlaştırmalı habercilik anlayışı hakim olmalıdır.

- 6- Haberler tek taraflı şekilde aktarılmamalıdır. Tek taraflı anlatılan hikayeler önyargıları ve ayrımcılığı içermektedir. Bu nedenle sadece erkeklerin düşüncelerini ifade ettikleri haberlere değil, nafaka konusunda kadınların deneyimlerini, düşüncelerini, bakış açılarını aktardıkları haberlere yer verilmelidir.
- 7- Haberlerde taraflılık ve karşıtlık üretilmemelidir. Haberlerin halkı bilgilendirme amacı çarpıtılmamalı, haberler kişilerin ya da grupların çıkarı için kullanılmamalıdır.
- 8- Haberlerde kaynağa dayanmayan, teyit edilmemiş bilgiler, spekülasyonlar, dedikodudan oluşan ifadelere yer verilmemelidir. Böylelikle nafaka konusunda erkek mağduriyetlerinin ne kadar gerçeğe dayandığı da görülebilmektedir.
- 9- Haberler eşitlik ilkesini desteklemelidir. Kadına ve erkeğe kendini ifade etme özgürlüğü eşit şekilde sağlanmalı, iki cinsiyette eşit şekilde temsil edilmeli ve insan haklarına, özgürlüğüne aykırılık içeren ifadeler kullanılmamalıdır.

KAYNAKLAR

- “Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Haklar Nelerdir?”
<https://www.sosyoloji.gen.tr/cumhuriyet-doneminde-kadina-verilen-haklar-nelerdir/>, (20.05.2021).
- “Şiddetten Ölen Kadınlar İçin Dijital Anıt”, (2021),
<http://anitsayac.com/?year=2021>, (18.08.2021).
- 100 Günlük İcraat Programı (2018),
https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/100_GUNLUK_ICRAAT_PROGRAMI.pdf, (13.07.2021).
- Abdukaya, G., (2020), “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Kadına Yönelik Şiddetin Medyada Temsili: Sıla Gençoğlu Vakası”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Acar Savran, G., (2009), *Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin*, İstanbul, Kanat Kitap.
- Acar, F., (2015), *Kadın Dergileri ve Bir Grup Üniversite Öğrencisi Üzerinde Bir İnceleme*, 1980’ler Türkiye’sinden Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Acar, F., ve Altunok, G., (2015), *Neo-Liberalizm ve Neo-Muhafazakarlık Ekseninde Türkiye’de Özel Alan Politikası*, 2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Acar, F., ve Altunok, G., (2017), *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Taleplerini Anlamak: Türkiye’de Kadın Hareketinin Temelleri ve Sınırları*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Açıkgöz, R., (2010), *Kadın Yoksulluğu Üzerine Bir İnceleme, Yardım ve Dayanışma*, ss.45-60.
- Adak, N., (2015), *Toplumun Temel Yapı Taşı: Aile*, Kurumlara Sosyolojik Bakış içinde, İstanbul, Kitabevi.

- Adalet ve Kalkınma Partisi, (2019), Tüzük, <https://www.akparti.org.tr/media/279929/cep-boy.pdf>, (25.07.2021).
- Ağduk, M., (2005), *Harika Bu ne Hal! Medya Kadınlar ve Şiddet*, http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/SayfaDosya/harika_bu_ne_hal.pdf, (25.04.2021).
- Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyon Raporu, (2016), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss399.pdf>, (07.07.2021).
- Aile ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı, (2015), https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/22AileninveDinamik_Nufus_Yapisinin_Korunmasi_ProgramiBASKI.pdf, (14.08.2021).
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012), Faaliyet Raporu, <https://docplayer.biz.tr/919513-2012-yili-faaliyet-raporu.html>, (25.07.2021)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2013), Faaliyet Raporu, <https://www.aile.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2013-yili-faaliyet-raporu.pdf>, (05.07.2021).
- Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012), T.C. Resmi Gazete, 28239, 20 Mart 2012.
- Akıntürk, T., (2003), *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt*, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Akıntürk, T., ve Ateş Karaman, D., (2010), *Türk Medeni Hukuku Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Aile Hukuku İkinci Cilt*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Akıntürk, T.,(2014), *Aile Hukuku*, İstanbul, Beta Yayınevi.
- Akşam, (2012), “Tecavüze uğrayan da kürtaj yaptırmamalı”, <https://www.aksam.com.tr/guncel/tecavuze-ugrayan-da-kurtaj-yaptirmamali--118800h/haber-118800>, (14.08.2021).

- Aktaş, F.A., (2010), “Türkiye’de Erkekliğin Kurgulanışında Askerliğin Yeri”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- Alankuş, S., (2005), *Önsöz, Gazetecilik ve Habercilik içinde*, İstanbul, IPS İletişim Vakfı.
- Alankuş, S., (2007), *BİA ve Hak Haberciliği Eğitim Çalışmaları Üzerine, İnsan Hakları Haberciliği içinde*, (Ed.) Sevda Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Alev, H., ve Koray, M., (2002), *Yoksulluk ve Yoksunluk Konusunda Bütünlükçü Bir İnsan Hakları Yaklaşımının Gerekliliği*, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları içinde (Ed.) Yasemin Özek, Ankara, TODİE.
- Alican, A., (2013), “Türkiye’de 1980 Sonrası Kadın ve Aile Politikalarının Kamu Yönetimine Yansıması: Aktörler, Paydaşlar ve Paradokslar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Doktora Tezi)*, Isparta.
- Alioğlu, A.M., (2019), “8 bin aile perişan”, <https://www.yenisafak.com/hayat/8-bin-aile-perisan-3450608>, (14.08.2021).
- Alptekin, D., (2013), “Ataerkilliğin Geleceğine İlişkin Bir Öngörü Denemesi”, *Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı*, (Ed.) Muammer Tuna, 02-05 Ekim 2013, Muğla.
- Altınay, A.G ve Bora, T., (2002), *Ordu, Militarizm ve Milliyetçilik*, Modern Türkiye’de Siyasal Düşünceler, Milliyetçilik Cildi içinde, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Altınay, A.G., ve Arat, Y., (2007), *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul, Metis Yayınları.
- Altuntaş, N., ve Demirkanoğlu, Y., (2017), “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Kadına İlişkin Söylem ve Politikalarına Bakış: Muhafazakar Demokratlıktan Muhafazakarlığa Doğru Evrilişin İzduşümleri”, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C.8, S.1, ss. 65-96.

- Ankara Barosu (2019), “Tüm Yönleriyle Nafaka Çalıştayı Sonuç Bildirgesi”, <http://www.ankarabarusu.org.tr/HaberDuyuru.aspx?DUYURU&=2361>, (24.06.2021).
- Arat, Y., (2010), *Türkiye’de Modernleşme Projesi ve Kadınlar*, Eski ile Yeni Arasında Kemalizm ve Modernizm içinde, (Der.) Reşat Kasaba ve Sibel Bozdoğan, İstanbul, Yurt Vakfı Yurt Yayınları.
- Arat, Y., (2015), *Feminizm ve İslam: Kadın ve Aile Dergisinin Düşündürdükleri*, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayıncılık.
- Arman, N., ve Şerbetçi, D., (2012), “Postkolonyal Feminist Teoride Milliyetçilik, Militarizm ve Savaş Karşıtlığı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 14, S. 4, ss.65-83.
- Asker, A., (2004), *Medyada Cinsiyetçilik ve Kadın Gazeteciler*, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 1-4 Mart içinde, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi.
- Atabek, N., (2002), “Medya ve Demokrasi”, *Kurgu Dergisi*, C.19, S.1, ss. 214-229.
- Atabek, Ü., (2003), *Yeni İletişim Teknolojileri ve Yerel Medya İçin Olanaklar*, Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya içinde, (Der.) Sevdâ Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Atuk, G.G., (2021), “Kadın, Şiddet, Medya ve Temsil İlişkisini Yeniden Düşünmek: Medyada ve Medya Aracılığı ile Kadına Karşı Kadın Şiddeti”, *Aksaray İletişim Dergisi*, C.3, S.2, ss. 258-285.
- Avcil, C., (2020), “Milliyetçiliğin Toplumsal Cinsiyet İle İlişkisine Dair Kuramsal Bir Bakış”, *Mukaddime Dergisi*, C.11, S.2, ss.468-484.
- Aydoğan, F., ve Kırık, A.M., (2012), “Alternatif Medya Olarak Yeni Medya”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.18, ss.58-69.
- Aykara, A., ve Özkan, S., (2016), “Mağdur Hakları ve Gereksinimleri Bağlamında Engelli Mağdur Bireyler”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.19, S.1, ss. 143-165.

- Bal, H., (2013), *Nitel Araştırma Yöntemleri*, Isparta, Fakülte Kitabevi.
- Bal, H., (2015), *Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri*, İstanbul, Sentez Yayıncılık.
- Bal, H., (2016), *İletişim Sosyolojisi*, Bursa, Sentez Yayıncılık.
- Barret, M., (1986), *Women's Oppression Today*, London, Verso Books.
- Basın Konseyi, "Basın Meslek İlkeleri", <https://www.basinkonseyi.org.tr/basin-meslek-ilkeleleri/>, (01.09.2021).
- Baş, A., (2021), "Erken Evlilik Mağdurları", <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/av-yasar-bas/erken-evlilik-magdurlari-35886.html>, (14.08.2021).
- Baydar, B., Kılıç, C., Serpen, A.S ve Günay, G., (2019), "Kadın Düşmanlığı Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Fe Dergi*, C.11, S.2, ss.65-76.
- BBC NEWS, (2014), "Erdoğan: Kadın-erkek eşitliği fitrata ters", https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/11/141124_kadininfitrati_erdogan (14.08.2021).
- Beauvoir, S., (1993), *Kadın İkinci Cins: Genç Kızlık Çağı*, (Çev. Bertan Onaran), İstanbul, Payel Yayınları.
- Benetton, P., (2011), *Muhafazakarlık*, (Çev.) Cüneyt Akalın, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Berktaş, F., (2004), *Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye*, Sivil Toplum ve Konferans Yazıları, No:7, Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Berktaş, F., (2006), *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul, Metis Yayınları.
- Berktaş, F., (2013), *Feminist Teoride Açılımlar*, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları içinde, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Berktaş, F., (2015), *Türkiye Solu'nun Kadına Bakışı: Değişen Bir Şey Var Mı?*, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Bianet, (2006), "Kadının Adı Yok: Türkiye Feminizminin Manifestosudur", <https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/83191-kadinin-adi-yok-turkiye-feminizminin-manifestosudur>, (30.08.2021).
- Bianet, (2012), "Başbakan "Her Kürtaj Bir Uludere'dir" Dedi", <https://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/138644-basbakan-her-kurtaj-bir-uluderedir-dedi>, (14.08.2021).
- Bilişli, Y., ve Çakmak, F., (2019), "Michel Foucault'un Biyo-İktidar Perspektifinden Türkiye'de Gazete Sağlık Haberlerinin Analizi, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.35, ss.323-339.
- Binark, M., (2007), *Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorunlar ve Yöntem Sorunu*, Yeni Medya Çalışmaları içinde, (Der.) Mutlu Binark, Ankara, Dipnot Yayınları.
- Binark, M., ve Gencel Bek, M., (2010), *Eleştirel Medya Okuryazarlığı: Kuramsal Yaklaşımlar ve Uygulamalar*, İstanbul, Kalkedon Yayıncılık.
- Binark, M., ve Löker, K., (2011), *Sivil Toplum Örgütleri İçin Bilişim Rehberi*, Ankara, STGM Yayınları.
- BNC Medya Haber, "bncmedyahaber.com Yazarı İlhan Ergincan Kimdir?", <http://www.bncmedyahaber.com/yazar-bncmedyahabercom-yazari-ilhan-ergincan-kimdir-64.html>, (02.12.2021).
- Bora, A., (2001), *Türk Modernleşme Sürecinde Annelik Kimliğinin Dönüşümü*, Yerli Bir Feminizme Doğru içinde, (Der.) Aynur İlyasoğlu ve Necla Akgökçe, İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Bora, A., (2008), *Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Bora, A., (2011), *Bir Yapabilirlik Olarak Ka-Der*, 90'larda Türkiye'de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günel, İstanbul, İletişim Yayınları.

- Bora, A., (2012), *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar içinde, (Der.) Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A., ve Günel, A., (2011), *Önsöz*, 90'larda Türkiye'de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günel, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Bora, T., (2003), *Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakarlık ve İslamcılık*, İstanbul, Birikim Yayınları.
- Bora, T., (2015), *Analar, Bacılar, Orospular: Türk Milliyetçi Muhafazakar Söyleminde Kadın*, Şerif Mardin'e Armağan içinde (Der. Ahmet Öncü ve Orhan Tekelioğlu, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Bölge Gündem, "Akit TV muhabiri Mehmet Özmen kimdir? Kılıçdaroğlu hakkında ne söyledi?", <https://www.bolgegundem.com/akit-tv-muhabiri-mehmet-ozmen-kimdir-kilicdaroglu-hakkinda-ne-soyledi-780368h.htm>, (02.12.2021).
- Buğra, A., (2017), *Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi: Neoliberalizm, Kültürel Muhafazakarlık ve Yeniden Tanımlanan Toplumsal Dayanışma*, Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Burcu, D., (2006), "Özürlülük Kimliği ve Etiketlemenin Kişisel ve Sosyal Söylemleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.23, S.2, ss. 61-83.
- Burcu, E., (1998), "Evrimsel Teorinin Sosyolojik Düşünce Üzerindeki Etkileri ve Sosyobiyojji", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 15, S. 2, s.175-186.
- Buvinic, M., (1997), "Women in Poverty: A New Global Underclass Foreign Policy", No. 108, ss. 105-127, <http://www.jstor.org/stable/1149088>, (03.12.2021).
- Büyükkaya, H., (2018), "Kız Çocuklarına Yönelik Projeler", <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/hgdmakale/2018-ozel/7.pdf>, (18.06.2021).

- Canatan, K., ve Yıldırım, E., (2019), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul, Açılım Kitap.
- Cangöz, İ., (2013), *İletişim Sosyolojisinde Tanımlar ve Kavramlar*, İletişim Sosyolojisi içinde, (Ed.) Hayati Tüfekçiöğlu, Eskişehir, AÖF Yayınları.
- Cansun, Ş., (2013), *AKP-CHP-Kadınlar*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- Caporal, B., (2000), *Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I*, İstanbul, Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Cindioğlu, D., (2018), *Modern Türk Tıbbında Bekaret Testleri ve Suni Bekaret*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- CNN Türk, “İlahiyatçı İhsan Şenocak’tan tepki çeken açıklama: “Kadınlar pantolon giymesin, kaşlarını almasın, üniversiteye gitmesin”, <https://www.cnnturk.com/turkiye/ilahiyatci-ihsan-senocaktan-tepki-ceken-aciklama-kadınlar-pantolon-giymesin-kaşlarını-almasın-üniversiteye-gitmesin>, (01.12.2021).
- Connell, R.W, (2019a), *Erkeklikler*, (çev. Nagihan Konukcu), Ankarai Phoenix Yayınevi.
- Connell, R.W., (2005), *Masculinities*, Los Angeles, University of California Press.
- Connell, R.W., (2019b), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, (çev. Cem Soydemir), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Creswell, J.W., ve Plano Clark, V.L., (2018), *Karma Yöntem Araştırmalarında Veri Toplama* (Çev.) Süleyman Yaman, Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi içinde, (Çev. Ed.) Yüksel Dede ve Selçuk Beşir Demir, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Çaha, Ö., (2006), “Muhafazakar Düşüncede Toplum”, *Liberal Düşünce Dergisi*, S. 34, ss. 15-24.
- Çakır, H., (2007), “Geleneksel Gazetecilik Karşısında İnternet Gazeteciliği”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.1, S.27, ss.123-149.
- Çakır, S., (2011), *Osmanlı Kadın Hareketi*, İstanbul, Metis Yayınları.
- Çakır, S., (2019), *Erkek Kulübünde Siyaset*, İstanbul, Sel Yayıncılık.

- Çelenk, S., (2017), “Kadınların Medyada Temsili ve Etik Sorunlar”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S.3, s.1-26.
- Çelenk, S., ve Timisi, N., (2000), *Yerli Dramalarda Kadın Temsili ve Şiddet*, Televizyon, Kadın ve Şiddet içinde, Ankara, KİV yayınları.
- Çelik, H., ve Ekşi, H., (2008), “Söylem Analizi”, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.27, S.27, ss.99-117.
- Çelik, N.B., (2000), *Giriş: Televizyon, Kadın ve Şiddet*, Televizyon, Kadın ve Şiddet içinde, Ankara, KİV yayınları.
- Çerezci, S., (2018), “Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Kadın Bakanı Prof. Dr. Peyman Türkan Akyol’un Siyasi Hayatı”, *Belgi Dergisi*, C.16, S.2, ss.820-844.
- Çetinoğlu, O., (2015), *Cihad Gazi Şehit*, İstanbul, Bilge Oğuz Yayınları.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1990), T.C Resmi Gazete, 22184, 27 Ocak 1995.
- Çokoğullar Bozaslan, E., (2018), “Muhafazakarlık ve AK Parti’nin Aile Politikaları”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Doktora Tezi)*, Ankara.
- Çomu, T., (2012), “Video Paylaşım Ağlarında Nefret Söylemi: Youtube Örneği”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Çomu, T., ve Halaiqa, İ., (2014), *Web İçeriklerinin Metin Temelli Çözümlemesi*, Yeni Medya Çalışmalarında Araştırma Yöntem ve Teknikleri içinde, (Der.) Mutlu Binark, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Dailymotion, (2017), “Akit TV sunucusu: Dekolte giyen kadın tacizcidir!”, <https://www.dailymotion.com/video/x6k5933>, (14.08.2021).
- Davaz Mardin, A., (1998), *Kadın Süreli Yayınları Bibliyografyası: 1928-1996 Hanımlar Alemi’nden Roza’ya*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı ve Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Dayıoğlu, M., ve Başlevent, C., (2017), *Türkiye’de Gelir Dağılımının ve Yoksulluğun Toplumsal Cinsiyet Boyutları*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.

- Dedeoğlu, S., (2000), “Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de aile ve kadın Emeği”, *Toplum ve Bilim*, S. 86 Güz, ss.139-170.
- Dedeoğlu, S., (2009), “Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, C.21, S.2, 41-54.
- Dedeoğlu, S., (2017), *Türkiye’de Refah Devleti, Toplumsal Cinsiyet ve Kadın İstihdamı*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S., ve Elveren, A.D., (2017), *Giriş: Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet, Toplum ve Refah Devleti*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S., ve Elveren, A.Y., (2015), *Giriş, 2000’ler Türkiye’inde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet içinde*, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Dedeoğlu, S., ve Şahankaya, A., (2015), *Türkiye’de Aile ve İş Yaşamını Uyumlaştırma Politikaları, 2000’ler Türkiye’inde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet içinde*, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Delphy, C., (2020), *Baş Düşman*, Kadının Görünmeyen Emeği içinde, (Çev. Şadi Ozansü), (ed.) Gülnur Acar Savran ve Nesrin Tuna Demiryontan, İstanbul, Yordam Kitap.
- Demiray, E., (2011), *Kadın Hareketi ve Örgütlenme*, Toplumsal Yaşamda Kadın içinde, (Ed.) Yağız Oğut, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Demirbaş, A.T., (2017), “Nefret Söylemi ve Nefret Suçları”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.19, s.3, ss. 2693-2701.
- Demirezen, F., (2012), “TÜBAKKOM”, http://www.fazilet-demirezen.av.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=9, (04.06.2021).

- Demirkanoğlu, Y., (2017), “Muhafazakar Düşünce de Kadının Toplumsal Konumu”, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, C.17, S. 34, ss. 285-305.
- Demren, Ç., (2003), *Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri*, Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın içinde, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Deniz, Ş., ve Korap Özel, E., (2015), “Tecavüzün Haberleştirilmesinde Etik Sorunlar: “5N1K Yetmez, Bir de Vicdan Gerek”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.4.
- Diken, (2018), “Yeni Akit’in manşetinde ‘çocuk evliliği’ haberi: Batı’da teşvik, bizde hapis, <https://www.diken.com.tr/yeni-akit-in-mansetinde-cocuk-evliliği-haberi-batida-tesvik-bizde-hapis/>, (01.12.2021).
- Dikmen, H., (2019), “Nafaka Tartışmalarında İktidarın ve Medyanın Tavrı”, *Duvar Dibi Dergisi*, Haziran 2019, S.23, ss. 42-45.
- Dikmen, H., (2020), “Yoksulluk Nafakası Tartışmalarına Sosyolojik Bir Yaklaşım: Güçlü Aile, Erkek Mağduriyeti, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”, <https://kockam.ku.edu.tr/yoksulluk-nafakasi-tartismalarina-sosyolojik-bir-yaklasim-guclu-aile-erkek-magduriyeti-toplumsal-cinsiyet-esitligi-hilal-dikmen/>, (25.07.2021).
- Dikmen, H., (2021), “Alimony Debates in Turkey: Masculinist Restoration, Male Self-Victimization and Gender Inequality, *Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Dilipak, A., (2019), “Evlilik Yaşı”, <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/abdurrahman-dilipak/evlilik-yasi-30541.html>, (14.08.2021).
- Dirini, İ., (2010), *Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi*, Yeni Medyada Nefret Söylemi içinde, (Der.) Tuğrul Çomu, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Disk&Genel-İş, (2020), Türkiye’de Kadın Emeği, <http://cloudsdomain.com/uploads/dosya/21031.pdf>, (16.08.2021).

- Diyanet TV, (2019), “Boşanan Kadının Ne kadar Süre Nafaka Alması Helaldir?”
https://www.youtube.com/watch?v=l_uN9dXabCc, (26.07.2021)
- Diyanet TV, (2019), “Boşanmış Kadın Hangi Şartlarda Nafaka Almayı Hak Eder?”
<https://www.youtube.com/watch?v=WwiOkURmGbs>, (26.07.2021)
- Diyanet TV, (2020), “Boşanma Sürecinde Hakim Tarafından Kadına Tanınan Nafaka Helal Midir?”, <https://www.youtube.com/watch?v=XKlGu5MzLdM>, (26.07.2021)
- Doğramacı, E., (1985), *Türkiye’de Kadının Dünyü ve Bugünü*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Donovan, J., (2016), *Feminist Teori*, (çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Doyuran, L., (2018), “Medyatik Bir Çalışma Alanı Olarak Eleştirel Söylem Çözümlemesi: Televizyon Dizileri Örneğinde”, *Erciyes İletişim Dergisi*, C.5, S.4, ss. 301-323.
- Dökmen, Z., (2010), *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Durmaz, N., (2018), *Tamamlanmamış Devrim’in Türkiye Yansımaları*, Feminist Sosyal Politika Bakım Emek Göç içinde, İstanbul, Notabene Yayınları.
- Durna, T., ve Kubilay, Ç., (2010a), “Basının Şiddeti: Siyasal Gösterilerde “Polise Taş Atan Çocuklar” Örneği”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.65, S.3, ss. 51-85.
- Durna, T., ve Kubilay, Ç., (2010b), *Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri*, Medyadan Söylemler içinde, (Der.) Tezcan Tuna, İstanbul, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.
- Dursun, Ç., (2010), “Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği”, *Fe Dergi*, 2(1), s. 19-32.
- Duvarcı, P., (2019), “Sözde Mağdur Babalar!” *Duvar Dibi Dergisi*, Haziran 2019, S.23, ss. 11-14.

- Ecevit, Y., (2015), *Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu ve Değişen Biçimleri*”, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y., (2017), *Türkiye’de Sosyal Politika Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Gelişimi*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y., (2020), “Kadın Emeğini Değersizleştiren İki Ortak: Ataerkillik ve Kapitalist Piyasa”, <https://kadinsavunmasi.org/kadin-emegini-degersizlestiren-iki-ortak-ataerkillik-ve-kapitalist-piyasa-yildiz-ecevit/> , (30.05.2021).
- Ege, E., (2021), “17 Ocak 1998: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Yürürlüğe Girdi”, <https://catlakzemin.com/17-ocak-1998-4320-sayili-ailenin-korunmasına-dair-kanun-yururluge-girdi/>, (02.06.2021).
- Eisenstein, Z., (1979), *Capitalist Patriarchy and The Case for Socialist Feminism*, London, Monthly Review Press.
- Eken, H., (2006), “Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol ve Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetlerindeki Kadın Subaylar”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 15, s. 247-279.
- Eliuz, Ü., (2010), “Bahtiyar Vahapzade’de Vatan Temi ve Anne İlişkisi”, *Erdem Dergisi*, S.57, ss.63-73.
- Elveren, A.Y., (2015), *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Bir Değerlendirmesi*, 2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.
- Ensonhaber, (2019), “Erdoğan: Dindar Gençlik İstiyoruz”, <https://www.ensonhaber.com/gundem/erdogan-dindar-genclik-istiyoruz>, (31.08.2021).
- Er, İ.H., (2019), “Kadınların Nafaka Meselesi ve İslam’ın Çözüm Önerileri”, <https://www.milligazete.com.tr/makale/3300185/ibrahim-halil-er/kadinlarin-nafaka-meselesi-ve-islamin-cozum-onerileri>, (26.07.2021)

- Erdem, T., (2006), *Yoksulluk, Feodaliteden Küreselleşmeye Temel Kavramlar ve Süreçler içinde* (Ed.) Tevfik Erdem, Ankara, Lotus Yayınevi.
- Erdoğan, M., (2013), “İslam, Çoğulculuk ve AKP İktidarı”, *Liberal Düşünce*, S. 69-70, ss. 57-62.
- Ergüç, V., (2013), “Türkiye’de Muhafazakar Milliyetçilik: Erol Güngör Örneği”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Ersöz, Oğuz (2018), “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 12, s. 463-509.
- Evrensel, (2019), “TBMM’de erken yaşta evlilik için af yasası hazırlanıyor”, <https://www.evrensel.net/haber/371042/tbmmde-erken-yasta-evlilik-icin-af-yasasi-hazirlaniyor>, (14.08.2021).
- Firestone, S., (1993), *Cinselliğin Diyalektiği*, (Çev.) Yurdanur Salman, İstanbul, Payel Yayınları.
- Gazete Duvar, (2019), “10 Günde 10 Bin Kadından İmza”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/kadin/2019/06/21/10-gunde-10-bin-kadindan-imza>, (26.07.2020).
- Gazete Vatan, (2010), “kadınla erkek eşit olamaz”, <http://www.gazetevatan.com/-kadınla-erkek-esit-olamaz---318006-siyaset/>, (14.08.2021).
- Geçer, H., ve Çelik, C., (2017), “Kadının Çalışma Hayatına Girmesiyle Oluşan Aile İçi Roller Sitemindeki Değişim ve Din İlişkisi (Niğde Örneği)”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.6, S.12, ss. 1.30.
- Gencel Bek, M., (2003), *Yerel Politika ve Yerel Medya*, Habercinin El Kitabı I Medya ve Toplum içinde, (Der.) Sevdal Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Gencel Bek, M., (2011), *Ataerkillik, Piyasa ve Mesleki Değerler: Medyada Aile İçi Şiddetin Temsili ve Üretim Pratikleri*, Bir Arpa Boyu içinde, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan, (Der.) Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.

Genel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr>, (26.07.2021).

Gezgin, S., (2003), *Basında Fotoğrafçılık*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.

Gezgin, S., ve Atik, A., (2017), *Basın Fotoğrafçılığı*, Konya, Eğitim Yayınevi.

Giddens, A., (2000), *Toplumsal Cinsiyet ve Cinsellik*, Sosyoloji içinde, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A., (2008), *Sosyoloji*, (çev. Hüseyin Özel vd.), İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Giddens, A., (2012), *Sosyoloji*, (Çev. Hüseyin Özel vd.), İstanbul, Kırmızı Yayınları.

Global Gender Gap Report, (2021), http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2021.pdf, (13.07.2021)

Göksel, İ., (2015), *Türkiye’de Kadın İşgücü: Muhafazakarlığın Rolü*, 2000’ler Türkiye’sinde Sosyal Politika ve Toplumsal Cinsiyet içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları.

Göle, N., (2010), *Modern Mahrem*, İstanbul, Metis Yayınları.

Gönenç, A.Y., (2006), “Fransa ve Türkiye’de Kadın Hareketleri”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.27, ss. 63-84.

Gül, H., Sallan Gül, S., ve Memişoğlu, D., (2007), *Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Politikaları, Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetim*, Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-II: Uygulama içinde, (Der.) Hüseyin Özgür ve Muhammet Kösecik, Ankara, Nobel Yayınları.

Gül, H., ve Sallan Gül, S., (2000), “The Question of Women in Islamic Revivalism in Turkey: A Review of the Islamic Press”, *Current Sociology*, C. 48, S. 2, ss. 1-26.

Gülbahar, H., (2012), *Kadına Yönelik Şiddet Genelgesi ve Medyanın Sorumluluğu*, Kadın Odaklı Habercilik içinde, (Der.) Sevdâ Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.

Güldü, Ö., ve Ersoy Kart, M., (2009), “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Siyasal Tutumlar: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 64, S. 3, s. 97-116.

Gümüőğlu, F., (2016), *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet*, İstanbul, Tarihçi Kitabevi.

Günebakan Kadın Derneği, “1975-2015 Türkiye’de Kadın Hareketi”, <https://gunebakankadinderneği.org/2020/02/06/1985-2015-turkiyede-kadin-hareketi/>, (20.05.2021).

Güneş, A., (2018), “Yazılı Basında Haber Söylemi: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Seçim Haberlerinin Çözümlemesi”, *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, C.6, S. 12, ss. 13-42.

Gürcan, H.İ., (1999), *Sanal Gazetecilik*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Haber 7, (2016), “8 Mart Dünya Kadınlar Günü”, <https://www.haber7.com/diyarbakir/1831061-8-mart-dunya-kadinlar-gunu>, (03.12.2021).

Haber Erk, (2021), “Erbakan fitili ateşledi!: ‘Şimdi sıra 6284 sayılı kanunda’”, <https://www.habererk.com/politika/erbakan-fitili-atesledi-simdi-sira-6284-sayili-kanunda-h149036.html>, (01.12.2021).

Haber Global, (2021), <https://www.youtube.com/watch?v=xur1TJB2hyg>, (14.08.2021).

HaberTürk Tv, (2021), “Fatih Erbakan: İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılması hayırlı oldu”, <https://www.youtube.com/watch?v=EmE3FUX7htI>, (01.12.2021).

HaberTürk Tv., (2021), “Cumhurbaşkanı Erdoğan’dan Gençlere Tavsiyeler”, <https://www.youtube.com/watch?v=ZBj86D4TDkg>, (01.07.2021).

HaberTürk, (2012), “Çocuğın ne suçu var, anası kendisini öldürsün!”, <https://www.haberturk.com/polemik/haber/747352-cocugun-ne-sucu-var-anasi-kendisini-oldursun->, (14.08.2021).

Habertürk, (2018), “Gündem Buluşmaları: Nafaka Sistemi Programı”, <https://www.haberturk.com/ankara-haberleri/16595994-gundem-bulusmalari-nafaka-sistemi-programi>, (26.07.2021)

- Halk TV, “15 yaşındaki biri cinsel olgunluğa erişmiştir, rızası da geçerlidir” ifadesini kullanan Erbakan’dan açıklama”, <https://halktv.com.tr/gundem/15-yasindaki-biri-cinsel-olgunluga-erismistir-rizasi-da-gecerlidir-if-429324h>, (04.12.2021).
- Hall, S., (1997), *İdeoloji ve Kitle İletişim Kuramı*, Medya Kültür Siyaset içinde, (Der.) Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hamzaoglu, M., ve Konuralp, E., (2019), “Geleneksel Toplumlarda Namus Olgusu ve Namus Cinayeti: Türkiye Örneği”, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, C.1, S. 18, ss. 51-65.
- Hartmann, H., (1979), *Capitalism, Patriarchy and Job Segregation by Sex*, Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism, (Ed.) Zillah Eisenstein, London, Monthly Review Press.
- Hartmann, H., (2020), *Marksizimle Feminizmin Mutsuz Evliliği*, Kadının Görünmeyen Emegi içinde, (Çev. Gülşad Aygen), (ed.) Gülnur Acar Savran ve Nesrin Tuna Demiryontan, İstanbul, Yordam Kitap.
- Hasanoğlu, A., (2017), “Günümüzde Kadın Düşmanlığı”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/07/21/gunumuzde-kadin-dusmanligi>, (03.12.2021).
- Hazar Derneği, (2018), “Gündem Tartışmaları: Nafaka Sistemi Çalıştayı”, <http://www.hazarderneği.org/gundem-tartismalari-nafaka-sistemi-calistayi/>, (26.07.2021)
- Heywood, A., (2011), *Siyasi İdeolojiler*, (Çev.) Buğra Kalkan ve Hasan Yücel Başdemir, Ankara, Liberte Yayınları.
- Hız, G., ve Hız, G., (2010), “Yoksulluk ve Yoksunluk Penceresinden Tüketimi, Lüks Tüketimi ve Tüketim Toplumunu İzleme”, *Uluslararası Yoksullukla Mücadele Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler*, C.1, S.13, ss.145-158.
- Hrant Dink Vakfı, (2020), “Nefret Söylemi Nedir”?, <https://hrantdink.org/tr/asulis/faaliyetler/projeler/yeni-bir-soylem-ve-diyalog-dogru/2812-nefret-soylemi-nedir>, (ET: 02.12.2021).

- Hürriyet, (2018), “Nafakaya 5 Yıl Sınırı”, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/nafakaya-5-yil-siniri-40808387>, (26.07.2021).
- Imam, A.M., (2018), *Müslüman Dinsel Sağ (“Köktenciler”) ve Cinsellik*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- International Labour Organization, (2019), Global Wage Report 2018/19, International Labour Office, Geneva.
- Işık, İ., (2019), “Sürelî Nafaka: Sonuçlarına Katlanırsınız, *Duvar Dibi Dergisi*, Haziran 2019, S.23, ss. 34-37.
- Işık, S.N., (2011), *1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler*, 90’larda Türkiye’de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günel, İstanbul, İletişim Yayınları.
- İlkkaracan, İ., (2018), *Toplumsal Cinsiyet Eşitlikçi, Sürdürülebilir Büyüme ve Kalkınma İçin Mor Ekonomi*, Feminist Sosyal Politika: Bakım, Emek, Göç içinde, (Der.) Çağla Ünlütürk Ulutaş, İstanbul, Notabene Yayınları.
- İlkkaracan, P., (2018), *Giriş: Müslüman Toplumlarda Kadın ve Cinsellik*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- İlköz, G., (2007), “2003-2006 Yılları Arasında Töre Cinayetlerinin Ana Akım Medyada Yer Alma Şeklinin Değerlendirilmesi”, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, İstanbul.
- İnal, A., (1995), “Yazılı Basın Haberlerinde “Yapısal” Yanlılık Sorunu”, *Toplum ve Bilim*, S. 67, ss.111-133.
- İnal, A., (1996), *Haberi Okumak*, İstanbul, Temuçin Yayınları.
- İnceoğlu, Y., (2004), *Medyada Kadın İmajı*, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 1-4 Mart içinde, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi.
- İnsel, A., (2005), “Yoksulluk, Dışlanma ve STK’lar”, *Sivil Toplum ve Demokrasi Konferansı Yazıları No: 6*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.

- İrvan, S., (2001), “Gündem Belirleme Yaklaşımının Genel Bir Değerlendirmesi”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İletişim 9, ss. 69-106.
- İstanbul Barosu (2019), “Yoksulluk Nafakasında Yeni Bir Yasal Düzenlemeye İhtiyaç Yoktur”, <https://www.istanbulbarosu.org.tr/HaberDetay.aspx?ID=14590&Desc=Yoksulluk-N>, (24.06.2021).
- İzmir Barosu (2019), “TÜBAKKOM Nafaka Çalıştayı Sonuç Bildirgesi”, <https://www.izmirbarosu.org.tr/haberdetay.aspx?id=1661>, (24.06.2021).
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (2020), “2020 Raporu”, <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2947/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2020-raporu>, (18.08.2021).
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, (2021), “Temmuz 2021 Raporu”, <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2982/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-temmuz-2021-raporu>, (18.08.2021).
- Kadın Dayanışması Vakfı, (2019), Yoksulluk Nafakası Araştırması: Sosyo-Hukuki Bir İnceleme, Ankara, Şen Matbaa.
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (2012), T.C. Resmi Gazete, 28227, 8 Mart 2012.
- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)”, <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararası-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/cedaw/>, (22.05.2021).
- Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, “Yeni Onaylanan TCK 103 Düzenlemesi Uygulamada 12-15 Yaş Arasında Rıza Aranma Tehlikesi Yaratabilir”, <https://kadinininsanhaklari.org/yeni-onaylanan-tck-103-duzenlemesi-uygulamada/>, (14.08.2021).
- Kandiyoti, D., (2011), *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları*, Birkaç Arpa Boyu 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt I içinde, (Der.) Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.

- Kandiyoti, D., (2015), *Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar*, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Kandiyoti, D., (2019), *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar*, İstanbul, Metis Yayınları.
- KAOS GL, (2020), "Akit'in aylık nefret söylemi Temmuz listesi", <https://kaosgl.org/haber/akit-in-aylik-nefret-soylemi-temmuz-listesi>, (01.12.2021).
- KAOS GL, (2021), "Akit'in nefret siyasetinin Ekim seyri", <https://kaosgl.org/haber/akit-in-nefret-siyasetinin-ekim-seyri>, (01.12.2021).
- Karabulut, M., (2013), "Tanzimat Dönemi Türk Romanında Kadın Üzerine Tematik Bir İnceleme", *Erdem Dergisi*, S. 63, ss. 49-69.
- Karaca, S., (2019), "Bu saldırı furyasının arkasında ne var?", <https://ekmekvegul.net/dergi/bu-saldiri-furyasinin-arkasinda-ne-var>, (17.08.2021).
- Karaduman, S., (2017), "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif", *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, C.4, S.2, ss.31-46.
- Karahasanoğlu, A., (2020), "SP, İP, DEVA ve Gelecek ne diyor bu işe?", <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/ali-karahasanoglu/sp-ip-deva-ve-gelecek-ne-diyor-bu-ise-33981.html>, (14.08.2021).
- Karahasanoğlu, A., (2021), "Barda buluşanlar birbirini öldürüyor, suçu bize yıkıyorlar!", <https://www.yeniakit.com.tr/yazarlar/ali-karahasanoglu/barda-bulusanlar-birbirini-olduruyor-sucu-bize-yikiyorlar-35186.html>, (14.08.2021).
- Karakaya, H., (2017), "Türkiye'de Ulusalcılık, İslamcılık ve Modernizm Açısından Kadın", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, ss.155-166.
- Karakuş, A., (2018), "Nafakaya Kademeli Süreler ve Alt-Üst Sınır Geliyor", <https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/abdullah-karakus/nafakaya-kademeli-sureler-ve-alt-ust-sinir-geliyor-2685328>, (26.07.2021)

- Karakuş, F., (2021), “23 Ocak: 1990: Karaköy Zürafa Sokağı’ndan Anayasa Mahkemesi’ne İstifa Çağrısı”, <https://catlakzemin.com/23-ocak-1989-tck-438-kampanyasinda-genelevde-basin-aciklamasi/>, (30.05.2021).
- Karaman, H. Vd., (2004), *Kurân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Karataş, A., (2020), “Kadının Beyanı Esastır Ne Demek?”, <https://www.dijitaltopuklar.com/2020/12/kadinin-beyani-esastir-ne-demek/>, (18.08.2021).
- Kardam, F., ve Ecevit, Y., (2011), *1990’ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge*, 90’larda Türkiye’de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günal, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Kaya, H.E., ve Yaşar, C., (2021), “COVID-19 Sürecinde Toplumsal Cinsiyet Haller: Evde Kalan Erkekler”, *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, S. 22, ss. 1-30.
- Kayalıdere, G., ve Şahin, H., (2014), “Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.2, ss. 57-75.
- Kaylı, D., (2017), *Kadın Bedeninin Annelikle İmtihanı: Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısının Annelik Kurgusuyla İlişkisi*, Toplumsal Cinsiyet: Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar içinde, (Ed.) Derya Altun ve Huriye Toker, Ankara, Nika Yayınevi.
- Kejanlıoğlu, B.D., (2003), *Medya-Toplum İlişkisi ve Küreselleşmenin Yerel Medyada Sunduğu Olanaklar*, Habercinin El Kitabı I Medya ve Toplum içinde, (Der.) Sevda Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Kentel, F., (2019), “Türk Milliyetçiliğinin Daimi Kurucuları Olarak Din ve Sekülerizm”, *Cogito Üç Aylık Düşünce Dergisi (Laiklikten Sonra)*, S.94, ss. 164-192.
- Kepenek, E., (2019), “Ayda 150 TL Alan Emine K. Soruyor: Asıl Nafaka Mağduru Kim?”, <https://bianet.org/bianet/kadin/206810-ayda-150-tl-nafaka-alan-emine-k-soruyor-asil-nafaka-magduru-kim>, (18.08.2021).

- Keskin, F., ve Uluslan, A., (2016), “Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kurumsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme”, *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 26, s.47-68.
- Keşoğlu, B.T., (2010), “1970’lerin En Kitleli Kadın Örgütü: İlerici Kadınlar Derneği”, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, S.12, ss. 61-84.
- Kılıç, Z., (1998), *Cumhuriyet Türkiye’sinde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış*, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, (Ed.) Ayşe Berktaş Hacımiraçoğlu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kırlı Baydur, Ö., (2020), *Medya Sosyolojisi*, Sosyolojiye Giriş içinde, (Ed.) Songül Sallan Gül, İstanbul, Kaf Kitap Kafe Yayınları.
- Koç, H., (2012), *Muhafazakarlığa Karşı Feminizm*, İstanbul, Destek Yayınevi.
- Konca, Nesibe (2020), “Süresiz Nafaka Tartışmaları”, <https://kriterdergi.com/siyaset/suresiz-nafaka-tartismalari>, (21.04.2021).
- Köker, E., (2012), *Kadınların Medyadaki Hak İhlalleriyle Baş Etme Stratejileri*, Kadın Odaklı Habercilik içinde, (Der.) Sevdâ Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Körpübaşı, İ.H., (2013), “Yeni Akit ve Milli Gazete’de Yahudilere Karşı Nefret Söylemine Dair Bir İçerik Analizi”, *Uluslararası Katılımlı VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı*, (Ed.) Muammer Tuna, 02-05 Ekim 2013, Muğla.
- Kubilay, Ç., (2014), “İslami Muhafazakar Kadın Yazarların Perspektifinden Kürtaj Tartışması: Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Alternatif Politika*, C. 6, S. 3, ss. 387-421.
- Kurnaz, Ş., (1996), *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- Kurnaz, Ş., (1997), *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını*, İstanbul, Milli, Eğitim Basımevi.

- Kurtuluş, G., (2021), “Bir Sembolik Şiddet Sunumu ve Ön Plana Çıkarılmış Kadınlık Temsili Olarak Temizlik Benim İşim Yarışması Örneği”, *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.12, ss. 16-38.
- Laloğlu, P., (2018), “Hegemonik Erkeklik ve Şiddet”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi-Özel Sayı-I*, ss. 393-397.
- Lazar, J., (2001), *İletişim Bilimi*, (Çev.) Cengiz Anık, Ankara, Vadi Yayınları.
- Lundby, K., ve Ronning, H., (1997), *Medya-Kültür-İletişim: Medya Kültürü Aracılığıyla Modernliğin Yorumlanması*, Medya Kültür Siyaset içinde, (Der.) Süleyman İrvan, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları Ark Kitapları.
- MacKinnon, C.A., (2015), *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, (Çev.) Türkan Yöney ve Sabir Yücesoy, İstanbul, Metis Yayınları.
- Mardin, A.D., (2011), *Görünmezlikten Görünürlüğe: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı*, 90’larda Türkiye’de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günal, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Marshall, G., (1999), *Sosyoloji Sözlüğü*, (çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Marshall, G.,(2009), *Sosyoloji Sözlüğü*, (Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürcü), Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Medya Etik Kurulu, “Gazetecilik Meslek İlkeleri”, <http://medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/gazetecilik-meslek-ilkeleri/>, (01.09.2021).
- MEGEP, (2007), “Gazetecilik Haber Yazma-1”, https://tmpf.org.tr/wp-content/uploads/2018/01/haber_yazma1.pdf, (29.08.2021).
- Memiş, E., Öneş, U., ve Kızılırmak, B., (2017), *Kadınların Ev-Kadınlaştırılması: Ücretli ve Karşılıksız Emeğin Toplumsal Cinsiyet Temelli Bir Analizi*, İstanbul, İletişim Yayıncılık.
- Memiş, E., ve İzdeş, Ö., (2018), *Türkiye’de Yaşlı Bakımı ve Kadın İstihdamı*, Feminist Sosyal Politika Bakım Emek Göç içinde, İstanbul, Notabene Yayınları.

- Mollaer, F., (2011), “Klasik Muhafazakarlıktan Tekno-muhafazakarlığa: Tanım Sorunları, Temeller ve Değişimler”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi Türk Muhafazakarlığının Eleştirisi*, C. 14, S. 58, ss.59-71.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2014), <https://morcati.org.tr/haberler/cocuk-istismari-erken-yasta-evlendirilme-ve-pedofiliyle-savas-uzerine-bir-yazi/>, (14.08.2021).
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, (2019), “Neden Kadınların Nafaka Hakkına Dokunmayın Diyoruz”, <https://morcati.org.tr/haberler/neden-kadinlarin-nafaka-hakkina-dokunmayin-diyoruz/>, (26.07.2021)
- Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, (2013), “Öykümüz”, <https://morcati.org.tr/tr/oykumuz/>, (25.05.2021).
- Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı, (2014), “Kadın Sığınakları ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı Bileşen Örgütleri Kamu Hastaneleri Kürtaj Uygulamaları Araştırma Raporu”, <https://www.morcati.org.tr/attachments/article/370/kamu-hastaneleri-kurtaj-uygulamaları-arastirma-raporu.pdf>, (14.08.2021).
- Mora, N., (2008), “Medya, Toplum ve Haber Kaynağı Olarak Sembolik Seçkinler”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.5, S.1, ss. 1-25.
- Moralioğlu, A., (2012), “80’li Yıllarda Kadın Hareketi ve Kampanyalar”, *TBB Dergisi*, S.99, ss.291-296.
- My Security Analytics, (2020), “Verilerle Türkiye’de Kadın Cinayetleri”, <https://mysecurityanalytics.com/verilerle-turkiyede-kadin-cinayetleri/?fbclid=IwAR3KVEkumBLAa-F0TA8mYHDKptW1rKZLKbIZfJzmSZH70sXPmo-RUZHfBgw>, (18.08.2021).
- Nalçaoğlu, H., (2003), *Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzerine Bir Çerçeve*, Habercinin El Kitabı I Medya ve Toplum içinde, (Der.) Sevdâ Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Noelle Neumann, E., (1998), *Kamuoyu Suskunluk Sarmalının Keşfi*, (Çev.) Murat Özkök, Ankara, Dost Kitabevi.

- NTV, (2012), “Erdoğan: Kürtaj Cinayettir”, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-kurtaj-cinayettir,VgwTjJiEyEuq-9Qcqqy6Ag>, (14.08.2021).
- Ok, S., (2011), “Erkeklik Krizi ve İşsizlik”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Oktik, N., (2008), *Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar*, Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları içinde (Ed.) Ayşe Duru Sayıcı, İzmir, Yakın Kitapevi.
- Onedio, (2018), “Akit ‘Batı’da Teşvik, Bizde Hapis’ Başlığıyla Çocuk Yaşta Evliliği Savundu”, <https://onedio.com/haber/akit-bati-da-tesvik-bizde-hapis-basligiyla-cocuk-yasta-evliliği-savundu-837765>, (01.12.2021).
- Özbay, F., (2015), *Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme*, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (ed.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Özbudun, S., ve Sarı, C., (2007), *Erkekler Kadınları Sömürüyorlar mı?*, Küreselleşme Kadın ve Yeni Ataerki içinde, (Der.) Sibel Özbudun, Cahide Sarı ve Temel Demirer, Ankara, Ütopya Yayınevi.
- Özdemir, Y., ve Demirkanoğlu, Y., (2015), “Türkiye’de Muhafazakar Sağ Pencereden Kadına Bakış”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.6, S.10, ss.223-248.
- Özden Gökşin, R., (2019), “Siyasal İslam ve Muhafazakarlık Konusunda Türkiye: AK Parti’nin 2002-2010 Döneminin İncelenmesi”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Özer, Ç., (2009), *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özer, Ö., (2001), *Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri*, Konya, Literatürk Yayınevi.

- Özer, Ö., (2012), *Giriş: Alternatif Medya, Alternatif Gazetecilik ve Joseph Pulitzer*, Alternatif Medya Alternatif Gazetecilik içinde, (Ed.) Ömer Özer, Konya, Literatürk Nüve Kültür Merkezi Kuruluşu.
- Özer, Ö., (2015), *Teun Adrian v. Dijk'in Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemesi*, İletişim Araştırmalarında Yöntemler içinde, (Der.) Besim Yıldırım, Konya, Literatürk Yayınevi.
- Özer, Ö., ve Dağtaş, E., (2003), “Haber Söylemi: 11 Nisan 2011 Tandoğan Medyanı’ndaki ‘Esnaf Toplanması’nın Medyadaki Sunumu (I. Bölüm), *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, S.16, ss. 281-307.
- Özerkan, Ş., (2004), *Bir Toplumsallaşma Aracı Olarak, Medyanın Kadın İmajına Yaklaşımı*, Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma II. Cilt içinde, İstanbul, Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Özkiraz, A., ve Arslanel, M.N., (2011), “İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.3, S.1, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117248>
- Öztan, Bilge (1995), “Medeni Kanun’un Kabulünün 70’nci Yılında Aile Hukuku”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 44, S.1, s. 79-125.
- Öztürk, Y.M., (2012), “Ataerkil Kapitalist Toplumda Kadının Bedeni”, *Toplum ve Hekim Dergisi*, C.4, S.27, ss. 273-282.
- Parsons, T., ve Bales, R., (1955), *The American Family: Its Relations to Personality and to the Social Structure*, New York, The Free Press.
- Poloma, M., (2011), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (çev. Hayriye Erbaş), Ankara, Palme Yayıncılık.
- Poster, M., (1989), *Eleştirel Aile Kuramı*, (çev. Hüseyin Tapınç), İstanbul, Ayrıntı Yayıncılık.
- Poyraz, F., (2010), *Milli Nizam Partisinden AK Parti’ye “İslami Hareketlerin Partileri ve Değişim”*, İttihat ve Terakki’den Günümüze Siyasal Partiler içinde, (Ed.) Turgay Uzun, Ankara, Orion Kitabevi.

- Pratto, F., Sıdanus, J., ve Levin, S., (2006), “Social Dominance Theory and the Dynamics of Intergroup Relations: Taking Stock and Looking Forward”, *European Review of Social Psychology*, 17(1), s. 271-320.
- Ritzer, G., ve Stepnisky, J., (2014), *Sosyoloji Kuramları*, (çev. Himmet Kültür), Ankara, De Ki Basım Yayın.
- Rittersberger Tılıç, H., ve Kalaycıoğlu, S., (2017), *Çocuk ve Yaşlı Bakıcıları: Enformel Sektördeki Kadınlar*, Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın içinde (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Ritzer, G., ve Stepnisky, G., (2015), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri*, (çev. Irmak Ertuna Howison), Ankara, De Ki Basım Yayın.
- Ruspini, E., (2013), *Cultural Sociology of Divorce*, Cultural Sociology of Divorce: An Encyclopedia içinde, (Der.) R.E Emery, Sage Publications.
- Saktanber, A., (2015), *Türkiye’de Medyada Kadın: Serbest, Müsait Kadın veya İyi Eş, Fedakar Anne*, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Sallan Gül, S., (2001), “Muhafazakarlık Tartışmaları ve Muhafazakar Bir Gazete Olarak Zaman Gazetesi”, *Mülkiye Dergisi*, C.25, S.227, ss.145-170.
- Sallan Gül, S., (2002), *Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa*” Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları içinde, (Der.) Yasemin Özdek, Ankara, TODAİE.
- Sallan Gül, S., (2003), *Dünya’da ve Türkiye’de Feminizm ve Kadın Hareketi*, Çağdaş Kamu Yönetimi 1 içinde, (Der.) Muhittin Acar ve Hüseyin Özgür, Ankara, Nobel Yayınları.
- Sallan Gül, S., (2005), “Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması”, *Amme İdaresi Dergisi*, C.38, S.1, ss.25-45.
- Sallan Gül, S., (2006), *Sosyal Devlet Bitti Yaşasın Piyasa*, Ankara, Ebabil Yayıncılık.

- Sallan Gül, S., (2012), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Sosyolojiye Giriş: Sosyolojinin Temel Tartışmaları içinde, (Ed.) Muammer Tuna, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Sallan Gül, S., (2012), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Sosyolojiye Giriş içinde, (Ed.) Muammer Tuna, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Sallan Gül, S., (2013), *Türkiye’de Kadın Sığınmaevleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?*, Ankara, Bağlam Yayıncılık.
- Sallan Gül, S., (2019a), “Mağrur Erkeklikten Mağdur Erkekliğe”, https://kazete.com.tr/makale/magrur-erkeklikten-magdur-erkekligi_2277, (26.07.2021).
- Sallan Gül, S., (2019b), *Türkiye’de Kadın Olmak*, Turizmde Kadın Olmak (içinde), (Ed.) Ahmet Vatan, Sakarya, Değişim Yayınları.
- Sallan Gül, S., ve Altındal, G., (2015), “Medyada Kadın Cinayeti Haberlerindeki Cinsiyetçi İzler: Radikal Gazetesi”, *Akdeniz İletişim Fakültesi Dergisi*, S. 24, ss. 168-188.
- Sallan Gül, S., ve Ergun Dericioğulları., (2020), *Sosyoloji Nedir? Bize Ne Kazandırır?*, Sosyolojiye Giriş içinde, (Ed.) Songül Sallan Gül, İstanbul, Kaf Kitap Kafe Yayınları.
- Sallan Gül, S., ve Kahya Nizam, Ö., (2021), “Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.42, Özel Sayı 1, ss.181-198.
- Sallan Gül, S., ve Özbek, Ç., (2020), *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, Sosyolojiye Giriş içinde, (Ed.) Songül Sallan Gül, İstanbul, Kaf Kitap Kafe Yayınları.
- Sancar, S., (2007), *Feminizm: Ataerkil İktidarın Eleştirisi*, 19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla İdeolojiler içinde, (Der.) Birsen Örs, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Sancar, S., (2009), *Erkeklik: İmkansız İktidar*, İstanbul, Metis Yayınları.

- Sancar, S., (2011), *Türkiye’de Kadın Hareketinin Polisi*, Birkaç Arpa Boyu 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt I içinde, (Der.) Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sancar, S., (2020), *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Satır, M.E., (2020), “Yeni Zelanda’da Meydana Gelen Terör Eyleminin Uluslararası Medyada Sunuluş Biçimleri Üzerine Eleştirel Söylem Analizi”, *Atatürk İletişim Dergisi*, S.19, ss. 5-22.
- Savut, E., (2020), *Değişim Sosyolojisi*, Sosyolojiye Giriş içinde, (Ed.) Songül Sallan Gül, İstanbul, Kaf Kitap Kafe Yayınları.
- Selman, A., (2018), “Aile-Din İlişkisi ve Aile İçi Roller”, *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, S.4 C.1, ss.13-20.
- Sirman, N., (2002), *Kadınların Milliyeti*, Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce 4 Milliyetçilik içinde, (Ed. Tanıl Bora), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Slaterry, M., (2008), *Sosyolojide Temel Fikirler*, İstanbul, Sentez Yayıncılık.
- Sosyal Doku Vakfı, (2019), “Nafaka Almak Caiz Midir?”, <https://www.youtube.com/watch?v=kTh9b9Nf9X8>, (26.07.2021).
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Aile Danışma Merkezleri Yönetmeliği, (2007), T.C. Resmi Gazete, 26666, 7 Ekim 2007.
- Sönmez, B., (2018a) “Nafaka ‘sorun’ değil, sorumluluk mecburiyeti”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/08/29/nafaka-sorun-degil-sorumluluk-mecburiyeti>, (17.08.2021).
- Sönmez, B., (2018b), “Nafaka, istismar, kadın düşmanlığı”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2018/04/18/nafaka-istismar-kadin-dusmanligi>, (18.08.2021).
- Sönmez, B., (2019), “Kadının Nafakasına Göz Dikme”, *Duvar Dibi Dergisi*, Haziran 2019 S.23, ss. 30-33.
- Sözcü, “Erbakan’dan skandal evlilik açıklaması: 15 yaşındaki biri cinsel olgunluğa erişmiştir”, <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/erbakandan-skandal->

evlilik-aciklamasi-15-yasindaki-biri-cinsel-olgunluga-erismistir-5825591/,
(04.12.2021).

Sözcü, (2019), “MHP’nin ‘Nafaka 5 Yılla Sınırlansın’ Teklifi Hazır”,
https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/mhpnin-nafaka-5-yilla-sinirlansin-teklifi-hazir-4665815/?utm_source=dahafazla_haber&utm_medium=free&utm_campaign=dahafazlahaber, (26.07.2021)

Sözcü, (2020), “Erbakan’dan skandal evlilik açıklaması: 15 yaşındaki biri cinsel olgunluğa erişmiştir”, <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/erbakandan-skandal-evlilik-aciklamasi-15-yasindaki-biri-cinsel-olgunluga-erismistir-5825591/>, (14.08.2021).

Sözcü, (2021), “İletişim Başkanlığı Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden Neden Çekildiğini Açıkladı”, <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/iletisim-baskanligi-turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-neden-cekildigini-acikladi-6327565/>, (03.07.2021).

Sputnik News, (2020), “Fatih Erbakan: 15 yaşındaki biri cinsel olgunluğa erişmiştir, rızası da geçerlidir”, <https://tr.sputniknews.com/20200520/fatih-erbakan-15-yasindaki-biri-cinsel-olgunluga-erismistir-rizasi-da-gecerlidir-1042080894.html>, (04.12.2021).

Sputnik News, (2021), “İstanbul Sözleşmesi Feshedildi, sırada 6284 mü var?”, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202103281044134931-istanbul-sozlesmesi-feshedildi-sirada-6284-mu-var/>, (01.07.2021)

Sucu, M., (2005), *Sayfa Düzeni*, Gazetecilik ve Habercilik içinde, İstanbul, IPS İletişim Vakfı.

Sultana A., ve Altay, S., (2019), “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 1(23), s. 417-427.

Sultana, Abeda ve Altay, Trc. Saadet (2019), “Ataerkillik ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz”, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, C. 11, S. 1, s. 417-427.

- Sünbuloğlu, N.Y., (2013), *Giriş: Türkiye’de Militarizm, Milliyetçilik ve Erkek(lik)lere Dair Bir Çerçeve*, Erkek Millet Asker Millet içinde, (Der. Nurseli Yeşim Sünbuloğlu), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Şahin, Y., (2021), “Eleştirel Erkeklik Çalışmaları İzdüşümünde Türk Aile Hukukunda Nafaka”, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Ankara.
- Şakir, Ş., (2021a), “1 Mayıs 1988: Sosyalist Feminist Kaktüs’ün İlk Sayısı Yayınlandı”, <https://catlakzemin.com/1-mayis-1988-sosyalist-feminist-kaktusun-ilk-sayisi-yayinlandi/>, (30.05.2021).
- Şakir, Ş., (2021b), “17 Mayıs 1987: Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü”, <https://catlakzemin.com/17-mayis-1987-dayaga-karsi-dayanisma-yuruyusu/>, (25.05.2021).
- Şatıroğlu, A., (2019), *Aile Sosyolojisi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Şener, Ü., (2012), “Kadın Yoksulluğu”, *Mülkiye Dergisi*, C.34, S.4, ss.51-67.
- Şenses, F., (2008), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Şıvgın, H., (1998), “Atatürk ve Türk Kadın Hakları”, *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, C.11, S. 31. ss.245-258.
- T24, (2018), “Yeni Akit’den çocuk yaşta evliliğe destek: Batı’da ‘genç evliler’e teşvik, bizde hapis!”, <https://t24.com.tr/haber/yeni-akitden-cocuk-yasta-evlilige-destek-batida-genc-evlilere-tesvik-bizde-hapis,688853>, (01.12.2021).
- Tanrıöver, H.U., (2012), *Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri*, Kadın Odaklı Habercilik içinde, (Der.) Sevdal Alankuş, İstanbul, IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Taşkaya, M., (2009a), “Kitle İletişim Araçlarında Kadın Bedeninin Nesneleştirilmesi: Ürün ve Marka Fetişizminde Cinsellik Kullanımı”, *Toplum ve Bilim Beden Sosyolojisi Özel Sayısı*, S. 24, ss. 119-130.

- Taşkaya, M., (2009b), *Beden Politikaları ve Reklamda Kadın*, İstanbul: 2. Uluslararası Suç ve Ceza Film Festivali.
- Tekeli, Ş., (1998), *Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi Üzerine Bir Deneme*, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, (Ed.) Ayşe Berktaş Hacımırzaoglu, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, Ş., (2015), *1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar*, 1980'ler Türkiye'sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar içinde, (Der.) Şirin Tekeli, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Timisi, N., (1997), *Medyada Cinsiyetçilik*, Ankara, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Timisi, N., (2003), *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*, Ankara, Dost Kitabevi.
- Timisi, N., ve Gevrek, M.A, (2011), *1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi*, 90'larda Türkiye'de Feminizm, (Der.) Aksu Bora ve Asena Günel, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Tire, O., (2017), "Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye'de Kadın Yoksulluğu", *Mavi Atlas*, C.5, S.1, ss.97-112.
- Toker, H., (2017), *Kadın ve Medya: Norveç ve Türkiye?*, Toplumsal Cinsiyet: Farklı Disiplinlerden Yaklaşımlar içinde, (Ed.) Derya Altun ve Huriye Toker, Ankara, Nika Yayınevi.
- Toksoy, N.G., (2019), "Fotoğraf Aslında Neyin Belgesi? Fotoğrafın Toplumsallığı ve Medya ve Gerçeklik Tartışmalarında Değişmeyen Rolü", *Akdeniz Üniversitesi İnsani Bilimler Dergisi*, C.9, S.2, ss. 491-505.
- Toksöz, G., (2011), *Kalkınmada Kadın Emeği*, İstanbul, Varlık Yayınları.
- Toksöz, G., (2017), *Neoliberal Piyasa, Özel ve Kamusal Patriarka Çıkmazında Kadın Emeği*, Türkiye'de Refah Devleti ve Kadın içinde, (Der.) Saniye Dedeoğlu ve Adem Yavuz Elveren, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Topçu, B., ve Baş, E., (2018), "Sosyolojik Açısından Namus Kavramına Bakış: Trabzon İli Örneği", *Sosyoloji Dergisi*, S.38, ss.173.196.

- Toprak, B., (2012), *Türkiye’de Farklı Olmak Din ve Muhafazakarlık Ekseninde Ötekileştirilenler*, İstanbul, Metis Yayınları.
- Törenli, N., (2005), *Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı*, Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.
- Tuchman, G., (1978), *Introduction: The Symbolic Annihilation of Women by the Mass Media*, Hearth and Home Images of Women in the Mass Media içinde, New York, Oxford University Press.
- TÜBAKKOM (2019), “TÜBAKKOM Nafakaya Çalıştayı Sonuç Bildirgesi” <https://www.barobirlik.org.tr/Haberler/tubakkom-nafaka-calistayi-sonuc-bildirgesi-80777>, (24.06.2021).
- TÜİK, (2020a), *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2020-37211>, (09.07.2021).
- TÜİK, (2020b), *İşgücü İstatistikleri*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484>, (09.07.2021)
- TÜİK, İstatistik Göstergeler 1923-2011, <https://teyit.fra1.cdn.digitaloceanspaces.com/wp-content/uploads/2019/11/istatistikgostergeler.pdf>, (03.07.2021).
- TÜİK, İstatistiklerle Kadın (2020c), <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2020-37221>, (03.07.2021).
- Tür, Ö. ve Çıtak, Z., (2013), *AKP ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakarlık ve Türban*, AKP Kitabı Bir Dönüşümün Bilançosu içinde (Ed.) İlhan Üzel ve Bülent Duru, Ankara, Phoenix Yayınevi.
- Türk Kanunu Medenisi (1926), T.C Resmi Gazete, 339, 4 Nisan 1926.
- Türk Kanunu Medenisinin Yürürlükten Kaldırılmış Hükümleri (1926), T.C. Resmi Gazete, 339, 4 Nisan 1926.
- Türk Medeni Kanunu (2001), T.C Resmi Gazete, 24607, 8 Aralık 2001.

- Türk Tabipler Birliği, (2012), “Kadınlar Devlete Değil, Kendilerine Aittir Kürtaj Hakkı Kadınların Yaşam Hakkıdır!”, https://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=66e71bac-9232-11e7-b66d-1540034f819c, (14.08.2021).
- Türk-İş., (2021), “Mart 2021 Açlık ve Yoksulluk Sınırı”, <http://www.turkis.org.tr/dosya/7ltkZDDomi1y.pdf>, (27.07.2021).
- Türk, B., (2011), *Hegemonik Erkek(lik) ve Kültürel Temsil: Çirkin Kral Kurtlar Vadisi'nde Yürüyor*, Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil içinde, (Ed.) İlker Erdoğan, İstanbul, Kalkedon Yayınları.
- Türk, R., (2015), “Türkiye’de Siyasal İslam’ın Örgütlenme Faaliyetleri”, *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, C.2, S.3, ss.99-131.
- Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması (2014), https://www.aysedenizoral.av.tr/wp-content/uploads/2017/11/tbna2014_kitap.pdf, (09.07.2021)
- Türkiye Hukuk, (2018), “Süresiz Nafakaya Adil Çözüm Sempozyumu”, <https://www.turkiyehukuk.org/suresiz-nafakaya-adil-cozum-sempozyumu/>, (25.07.2021).
- Uğurlu, S., (2019), “Nafaka ile erkekler perişan, kadınlar lüks içinde mi? 7 soruda merak edilenler”, <https://www.evrensel.net/haber/390298/nafaka-ile-erkekler-perisan-kadinlar-luks-icinde-mi-7-soruda-merak-edilenler>, (17.08.2021).
- Ulutaş Ünlütürk, Ç., (2009), “Yoksulluğun Kadınsılaşması ve Görünmeyen Emek”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2009/2, ss.25-40.
- Uysal, G., (2019), “Erkeklik Güçleri Artık Garantili Görülmüyor”, <https://www.sivilsayfalar.org/2019/03/22/erkeklik-gucleri-artik-garantili-gorulmuyor/>, (02.12.2021).
- Uzun, İ., (2020), “Fotoğraf Sanatında Soyutlamalar: Kavramsal Tavır Perspektifinde Soyut Anlamanın Göstergebilimi”, *Sanat Dergisi*, C.35, ss.109-122.
- Üskül Ergin, Ö., (2013), “Medeni Kanun ve Toplumsal Dönüşüm”, *I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri*, Yayın No: 429, 1.b, ss.31-43.

- van Dijk, T. A., (2015), *Critical Discourse Analysis*, The Handbook of Discourse Analysis, (Ed.) Deborah Tannen, Heidi E. Hamilton and Deborah Schifffrini, New York, John Wiley&Sons.
- van Dijk, T. A., (1995), *Ideological Discourse Analysis*, Interdisciplinary Approaches to Discourse Analysis Special Issue, (Ed.) Ventola E. Ve Solin A, Helsinki, New Courant English Department.
- van Dijk, T. A., (1998), *Opinions and Ideologies in the Press*, Approaches to Media Discourse içinde, (Der.) Allan Bell ve Peter Garret, Oxford, Blackwell Publishing.
- van Dijk, T. A., (2006), “İdeology and Discourse Analysis, *Journal of Political Ideologies*, C. 11, S. 2, ss.115-140.
- van Dijk, T. A., (2010), *Söylem ve İktidar*, (Çev.) Pınar Uygun, Nefret Suçları ve Nefret Söylemi içinde, (Der.) Ayşe Çavdar ve Aylin B. Yıldırım, İstanbul, Uluslararası Hrant Dink Vakfı Yayınları.
- van Dijk, T.A., (1988), *News as Discourse*, Lawrance Erlbaum Associates Publishers, New Jersey.
- van Dijk, T.A., (2003), *Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım*, (çev. Nurcan Ateş), Söylem ve İdeoloji içinde, İstanbul, Su Yayınevi.
- Van Zoonen, L., (1997), *Medyaya Feminist Yaklaşımlar*, Medya Kültür Siyaset içinde, Ankara, Bilim Sanat Yayınları.
- Vural, M., (2011), *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakarlık*, İstanbul, Elis Yayınları.
- Walby, S., (2021), *Patriyarka Kuramı*, (çev. Hülya Osmanağaoğlu), Ankara, Dipnot Yayınları.
- Wallace, R.A ve Wolf, A., (2015), *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, (çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas), Ankara, Doğu Batı Yayınları.
- Weber, M., (2004), *Sosyoloji Yazıları*, (Çev. Taha Parla), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Wilson, E., (1975), *Sociobiology: The New Synthesis*, Boston, Harvard University Press.

- World Bank, (2008), *Bölgeler İtibariyle Makro Ekonomik Büyüklükler*, Seçilmiş Ülke Örnekleri, No:124.
- World Bank., (1990), *World Development Report 1990 Poverty*, The World Bank, Washington DC.
- Yardım, G., ve Doğruel, H., (2019), “Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği”, *Erciyes İletişim Dergisi*, C.6, S.1, ss. 137-148.
- Yavuz, Ş., (2015), “Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği”, *Fe Dergi*, C.7, S.1, ss. 117-130.
- Yaylacı, A.F., ve Beldağ, A., (2018), “Değerler Eğitimi ve Güncel Tartışmalar: Gazete Haberlerine İlişkin Eleştirel Bir Söylem Analizi”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, C.8, S.1, ss.139-155.
- Yaylagül, L., (2006), *Kitle İletişim Kuramları*, Ankara, Dipnot Yayınları.
- Yeni Akit, “Feminist dayatma aileyi parçalıyor”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/feminist-dayatma-aileyi-parcaliyor-1110526.html>, (02.12.2021).
- Yeni Akit, “İfsad yasaları bayramı zehir etti Feminist dayatmalar yüzünden 16 bin çocuk ve 8 bin anne mahzun”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ifsad-yasalari-bayrami-zehir-etti-feminist-dayatmalar-yuzunden-16-bin-cocuk-ve-8-bin-anne-mahzun-1560140.html>, (02.12.2021).
- Yeni Akit, “yeniakit.com.tr’ye konuşan Prof. Dr. Ertuğrul Yaman: Feministlerin ‘Kadın Hakları’ bir tuzaktır!”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/yeniakitcomtrye-konusan-prof-dr-ertugrul-yaman-feministlerin-kadin-haklari-bir-tuzaktir-997476.html>, (01.12.2021).
- Yeni Akit, (2021), “Feminist Gece Yürüyüşü’nden terör sevici HDP ve rezalet fışkırdı”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/feminist-gece-yuruyusunden-teror-sevici-hdp-ve-rezalet-fiskirdi-1518499.html>, (14.08.2021).

- Yeni Akit, (2021), “Ve... Türkiye Fesat Sözleşmesinden Kurtuldu”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/ve-turkiye-fesat-sozlesmesinden-kurtuldu-1553707.html>, (01.12.2021).
- Yeniden Refah Partisi, Parti Tüzüğü, <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/parti-tuzugu/12>, (03.12.2021).
- Yıldırım, A., (2021), “Gazilik: Maluliyet Sonrasında Sosyal Kimliği Yeniden İnşa Etme Süreci”, *Niğde Ömer Hasdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)*, Niğde.
- Yıldırım, N., (2004), “Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S.28, ss.59-81.
- Yılmaz, E., (2017), *Hukuk Sözlüğü*, Ankara, Yetkin Yayınları.
- Young, I., (1986), *Beyond the Unhappy Marriage: A Critique of the Dual Systems Theory, Woman and Revolution*, (Ed.) Lydia Sargent, Boston, South end Press.
- Yuval Davis, N., (2010), *Cinsiyet ve Millet*, (Çev. Ayşin Bektaş), İstanbul, İletişim Yayınları.
- Yüksel, E., (2013), “Bir Savaş Anlatısı Olarak Nefes: Vatan Sağolsun ve Hegemonik Erkekliğin Krizi”, *Fe Dergi*, C.5, S.1, ss.15-31.
- Yüksel, S.R., (2014), “Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.18, S.2, ss. 175-200.
- Zihnioğlu, Y., (2003), *Kadınsız İnkılap*, İstanbul, Metis Yayınları.

EKLER

EK 1- Nicel İçerik Analizinde Haber İçerisinde Üretilen İdeoloji Doğrultusunda Temel alınan İfadeler

Çalışmanın nicel içerik analizinde haberin hangi ideolojiyi ürettiğine yönelik temel alınan sözcükler ve ifadeler şu şekildedir;

Ataerkil ideoloji doğrultusunda temellendirilen ifadeler; mağdur erkek, nafakazede erkek, hakkaniyetsizlik, adaletsizlik, kutsal aile yapısı, emeksiz ücret, kıyak emeklilik, ömür boyu maaş, ömür boyu pranga, kanayan yara, nikahsız yaşam, haysiyetsiz yaşam, aileye konulan dinamit vb. sözcükler, geleneksel cinsiyetçi rolleri onaylayan, kadınların çalışma yaşamına girmesini eleştiren, kadınları bedeni, anneliği ve eşliği üzerinden tanımlayan cümlelerdir.

Milliyetçi ideoloji doğrultusunda ele alınan ifadeler; Mehmetçik, şehit, terör, asker, gazi, vatan, millet, operasyon, silah, çatışma, dağ, çavuş, rütbeli, vatanın şerefi, vatanın namusu vb. sözcükler, kadınlara doğum yapmasını öneren ve böylelikle millet nüfusunun güvence altına alınacağını ifade eden, kadınları namus üzerinden tanımlayarak, bu namustan milleti sorumlu tutan cümleler olmaktadır.

Batı/Feminizm karşıtlığında temel alınan ifadeler; Feminazi, Hristiyan Avrupa, Haçlı Batı, Avrupa menşei, Mor çete, Batı kopyası, Batı oyunu, erkek düşmanları, aile düşmanları, sapkın gruplar, ahlaksız gruplar, marjinal kadın dernekleri, vb. sözcükler, Batı ve feminist gruplara yönelik tehdit ve saldırganlık içeren cümlelerdir.

Dini ideoloji doğrultusunda temellendirilen ifadeler; İslam, din, iddet süresi, peygamber, ilahiyatçı, caiz, haram, helal, Müslüman, ilahi, Allah, hüküm, Kur'an, hadis, hayızlık süresi, Talak Suresi vb. sözcükler, kadınların konumunu, boşanmayı nafaka düzenlemesini İslam hukukunu işaret ederek açıklayan cümleler olmaktadır.

EK 2-Yeni Akit Gazetesinde Yer alan ve Çalışmanın Analiz Kısımında Kullanılan Haber Bilgileri

1 Numaralı Haber, 17.03.2018, Anonim, *“Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum”*

2 Numaralı Haber, 25.05.2018, Faruk Arslan, *“Feminaziler muhalefet partisi gibi çalışıyor”*

3 Numaralı Haber, 23.12.2018, Taha Emre Özdemir, *“Biriken nafaka borçlarından dolayı defalarca hapse girdi! Yedi ay süren evliliği hayatını alt üst etti”*

4 Numaralı Haber, 27.09.2018, Anonim, *“Paramı çatır çatır kocamla yiyeceğim”*

5 Numaralı Haber, 04.12.2018, Faruk Arslan, *“Türkiye’nin geleceği tehdit altında: Çocuk oranı düşüyor”*

6 Numaralı Haber, 08.18.2018, Taha Emre Özdemir, *“Süresiz nafaka boşanmış kadınları nikahsız yaşamaya teşvik ediyor”*

7 Numaralı Haber, 16.02.2019, Anonim, *“6284’e çok sert tepki: Kadını koruyalım derken beka sorunu oluşturduk”*

8 Numaralı Haber, 20.02.2019, Faruk Arslan, *“10 yılda 1.2. milyon çift boşandı”*

9 Numaralı Haber, 08.08.2019, Mehmet Özmen, *“BİA Platformu Kurucusu İlknur Birsal Büyükkakça: Süresiz Nafaka ile aile kurumu yok edilmek isteniyor”*

10 Numaralı Haber, 20.09.2019, Faruk Arslan, *“Batı’ya uydukça batıyoruz”*

11 Numaralı Haber, 04.10.2019, Faruk Arslan, *“Nafakanın Çözümü İslam’da”*

12 Numaralı Haber, 24.01.2020, Resul Ekrem Şahan, *“Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor”*

13 Numaralı Haber, 18.02.2020, Hasan Eğrigöz, *“Genç yaşta evlenene ceza boşanana ödül”*

14 Numaralı Haber, 15.03.2020, Faruk Arslan, *“Süresiz nafaka zulmü deprem kadar ağır”*

15 Numaralı Haber, 15.05.2020, Hasan Eğrigöz, *“Hedefleri önce aileyi sonra toplumu ifsad”*

16 Numaralı Haber, 04.06.2020, Taha Emre Özdemir, “*Süresiz nafaka ile ilgili BİA Başkanı İlknur Bırsel Akça’dan çarpıcı sözler*”

17 Numaralı Haber, 09.07.2020, Resul Ekrem Şahan, “*Aileyi sapkınlara çığnetmeyeceğiz*”

18 Numaralı Haber, 17.07.2020, Resul Ekrem Şahan, “*Aileyi kurtarmak için dev buluşma*”

EK-3 Yeni Akit Gazetesinde Yer Alan ve Çalışmanın Analiz Kısımında Kullanılan Haberlerin Örnekleri

1 Numaralı Haber

Yeni Akit Gazetesi, “Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye’ye hakkımı helal etmiyorum”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/mehmetcikten-kahreden-mektup-bizi-duymayan-turkiyeye-hakkimi-helal-etmiyorum-436928.html>, (17.12.2021).

Mehmetçikten kahreden mektup: Bizi duymayan Türkiye'ye hakkımı helal etmiyorum!

Yazar Filiz Akgün, Mehmetçikten gelen bir mektubu paylaşarak 6284 sayılı kanun, süresiz nafaka kanunu ve boşanma tazminatı gibi kanunların bu ülke ve millet için canını ortaya koyan Mehmetçiği bile nasıl mağdur ettiğini yazdı. Mektupta bir kadının beyanını esas alarak erkeği mağdur eden kanunlara mahkum edildiği için hakkını helal etmeyeceğini söyleyen Mehmetçik "Eğer ki bizim başımıza birşey geldikten sonra tüm Türkiye "vah vah" diyeceğine şimdi duysun bizi." dedi.

2018-03-17 02:28:00 - 2018-03-17 11:11:40

İşte Filiz Akgün'ün o yazısı ve Mehmetçiğin gönderdiği mektup:

Evladınızı doğurdunuz, büyük zorluklarla büyüttünüz, beslediniz gün geldi asker eylediniiz.

Uzman Çavuş veya başka bir rütbeli ve başka bir kolluk kuvveti...

Vatanı koruyacak, herkes gurur duyacak dediniiz..

Bu arada evlendirdiniz 3-4 ay sonra göreve gönderdiniz.

Gitmeden önce nişan taktınız hatta resmi nikahı düğünden önce yaptırınız, fakat anlaşılmadılar veya daha gerdeğe girmeden boşanmaya karar verdiler, çocuk da görev başında karlı dağlarda, zorlu operasyonda işinin başında...

Gel gör ki; operasyonda şehit düştü..

Gecenin yarısı acı haberi vermek için askerler sizin kapınız yerine resmîyette "evli" görüldüğü için karısının ziline bastılar, acı haber verdiler vermesîne, akabinde bir de o kısacık evli kaldığı karısına şehit parası ödediler..

Kendinizi o ailenin yerine koyun.. Ne yapardınız, ne düşünürdünüz..?

Hatırlarsanız geçen yıl Mersin'de benzer bir olay yaşanmıştı..

Şehidimiz çok kısa süren evliliğini bitirmek üzereyken, ne yazık ki mahkeme sürecinde şehit düşmüştü..

Tabi henüz "resmî olarak" boşanma gerçekleşmediği, yeni evli çift kağıt üzerinde evli göründükleri için askerler gece yarısı acı haberi vermek için karısının kapısını çalmıştı.,

Daha sonra da şehidin (96 bin Lira) ölüm parasını boşanma sürecindeki karısına verilince, şehidin ailesi isyan etmişti..

Bu aralar TBMM'de de ele alınan ve TMK (Türk Medeni Kanunu'nda) tartışılan 6284'üncü maddedeki "süresiz nafaka" tartışmasına eklenebilecek bir mektup geldi, içler acınası dokunaklı bir mektup, okurken içim "cız" etti...

Şırnak'ta görev yapan bir uzman çavuş E.'nin mektubu diğer tüm boşanma mağdurlarının sesi aslında..

Uzman hukukçulara göre "uygulamada bir sıkıntı var. HSK'da meslek içi eğitimlerin verilmesiyle mağduriyetler giderilebilir"

Hem hukuksal hem duygusal açıdan gerçekten zor..

Umarız en kısa zamanda bu soruna bir çözüm bulunur ve üzüntüler giderilir..

Ben boşanmak için
evlenmedim sevdim
yıkılmasın yuvam
dedim çok zoruma
gidiyor devletin bana
verdiği 800 tl terör
parasını ben 200 tl
daha fazla verip bu
kişiye veriyorum

O MEKTUP..

"Filiz Hanım, ben bir askerim.

Uzman Çavuş olarak 5 senedir Şırnak'ta görev yapıyorum ve bu 5'inci yıl içerisinde ne operasyonlar ne ölümlerden döndük ama ölmedik. Bu kadar derdin içinde sevdik evlendik ama evlendığımız kişi ile Şırnak'ta kaldık 2 ay lojmanda izne gittik sonra bir daha eşimi göremedim.

Ailesi bir daha konuşturmadı, görüştürmedi benimle.

Şırnak'a dönmedi üstelik bu canımı bile kendi için verdiğim eşim beni karakola şikayet edip "Bana silah çaktı darp etti" gibi yalan ifadelerle kendinden uzaklaştırıp Şırnak'a gelmemek için iftiralar attı, anneme bana ağza alınmayacak küfürler etti .

Ben o silahı senin ve Türkiye'nin namusu için kullanıyorum ama sen beni şikayet edince silahımı bir devlet memuru iken güvenlik güçlerine teslim ediyorum.

Ben o silahı senin ve Türkiyemin namusu için kullanıyorum ama sen beni şikayet edince silahımı bir devlet memuru iken güvenlik güçlerine teslim ediyorum.

Bir asker için çok kötü birşey ağladım o silahımı teslim ederken.

Keşke ben ölseydim de bunu eşim olacak kişi bana yapmasaydı. Madem böyle yapacaktın neden gittin terk ettin..!

Ailesi ile evlenmiş, annesi babası ile evlenmiş, onları dinledi hep .

Ben askerim beni dağdaki terörist öldürse gam yemem ama canımdan sevdiğim eşim beni yaşarken öldürdü. Ben gururuma yediremedim.

Bunun üzerine boşanma davası açtım bama tazminat açmışlar, nafaka açmışlar yalanlar ve kendini mağdur göstermeler..!

Ben yuvam yıkılsın diye evlenmedim...

Biz askerleri nafaka tazminat için kullanıyorlar..

Lütfen bize yardım edin.

Eğer ki bizim başımıza birşey geldikten sonra tüm Türkiye "vah vah" diyeceğine şimdi duysun Türkiye bizi.

Böyle yasa adalet olmaz..!

Bir kadın "hem suçlu hem güçlü"

Kaldı ki, eşini aldatan kadın bile ağır kusurlu olmuyor ve mal paylaşımından yararlanıyor.

Ben şuan süresiz nafaka ödeyeceğim. Her ay 1000 tl (BİN) ve bu her sene artacak..

Sen benden nasıl 1000 tl nafaka alırsın..!

Bu nasıl adalet..!

Bu nasıl adalet..!

Suçum asker olmak, devlet memuru olmak..

Peki benim hakkım ne olacak..!

Benim ne suçum var..!

Dört aylık çocuksuz bir evlilikte bu tür şeyler oluyorsa, kadının bir oyunudur bu..

Lütfen seslerimizi duyurun..

Bu sebepsiz yere ödeyeceğim nafaka "sürelî" olsun. 10 sene olsun, ama yine sürelî olsun..

Gider elimde ne var ne yok satarım, kredi çeker o 10 senelik borcu peşin **kapatır kurtulurum.**

Ömur boyu borçlu yapmayın bizleri.

Bizim başımıza birşey gelirse Türkiye'ye hakkımı helal etmiyorum.

Bende güvenlik güçleriyim. Bu 6284 nolu yasaya çok karşıyım.

Ben terörle mücadele mi edeyim yoksa bu ayrılık süreçleri ile mi mücadele edeyim..!

En aşağı ayrılık boşanma davaları 2 yıl sürüyor. Bunun Yargıtaya kadar gittigini düşünün 3-4 sene sürüyor..İki kişi boşanmak istiyorsa çekişmeli dava da acsak 2-3 duruşmada 1 sene olmadan boşasın hakim bizi..

Ben bu boşanma sürecinde şehit olursam benim tazminatım hepsi boşanacağım eşime verilecek..

Helal olmasın..

.....

Boşanacağın çözüme vereceksin..

Helal olmasın..

Bu Türkiye'nin sorunu olsun..

Bizler sizler için gözümüzü kırpmadan ölüme meydan okuyorsak, sizler de bizlerin sesini duyurun..

Ben boşanmak için evlenmedim sevdim.

Yıkılmasın yuvam dedim..

Çok zoruma gidiyor..

Devletin bana verdiği 800 tl terör parasını, ben 200 tl daha üzerine koyup bu kişiye veriyorum

Benim annem kalp hastası, o bana yansıtmıyor üzüntüsünü bende ona yansıtmıyorum ama gelin görün içimizde ne sıkıntılar var.

Suç mu işledim evlendim. Nedir bu ceza, nedir ağır kusurum..?

Ben düştüm bu duruma düşmanım düşmesin insallah.. Benim onurum, gururum bir iftira ile yerlerde oluyor ve arkamda devletin verdiği yasalar ile mahkemede 10 tane şahidim de olsa, erkek olduğum için yasalar hak hukuk adalet kadından yana..

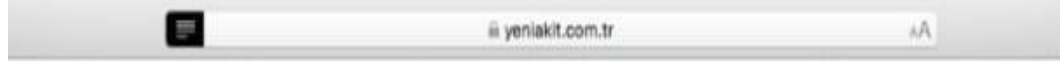
Kusura bakmayın vaktinizi çaldım"

Kaynak: Cafe Siyaset

8 Numaralı Haber

Yeni Akit Gazetesi, “10 yılda 1.2 milyon çift boşandı”,
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/10-yilda-12-milyon-cift-bosandi-422794.html>,
(17.12.2021).

10 yılda 1.2 milyon çift boşandı!

AB'ye uyum zırvaları, ahlaksız dizi-filmler ve 6284 gibi kanunlarla zayıflatılan Türk aile yapısı kırmızı alarm veriyor.

2018-02-09 16:44:00 - 2018-02-20 17:31:17

FARUK ARSLAN
İSTANBUL

Türkiye'nin yarınları tehlike altında. Müslüman Anadolu'nun asırlardan bu yana en büyük gücü olan aile yapısı; AB müktesebatına uyum zırvaları, ahlaksız dizi-filmler ve 6284 gibi kanunlarla çökmenin eşiğine getirilmiş durumda. Gazetemizin derlediği son 10 yılın boşanma istatistikleri, yuvaların yangın yerine döndüğünü gözler önüne seriyor. 2006 yılında 93 bin 489 olan Türkiye geneli boşanma oranı 2016'da 130 bine dayandı. FETÖ davaları nedeniyle sonuçlanma süresi uzayan boşanma davalarının eklenmesi ile birlikte bu rakam yıllık bazda 150 binlere tırmanıyor. 2006'dan bu yana gerçekleşen boşanma sayısı ise 1 milyonu aşmış durumda...

DURUM VAHİM

Son 15 yılda AK Parti iktidarıyla maddi alanlarda büyük atılımlar gerçekleştiren ve çağ atlayan Türkiye, manevi anlamda ise aynı başarının çok uzağında kaldı. "Haçlı Birliği" olarak nitelenen Avrupa Birliği'ne uyum müktesebatı nedeniyle hayata geçirilen birçok yenilik, manevi gerilemenin baş sebebi oldu. Hristiyan Avrupa için ilaç olan şeylerin Müslüman Türkiye için zehir nispetinde olduğu gerçeğini tescilleyen bu adımların yanı sıra, baldır-bacak teşhiri yapan, türlü ahlaksızlıkların yaşandığı yapımları ekranlara taşıyan dizi ve filmler de aile kurumunu dejenere etti. Süresiz nafaka uygulaması, çocuk haczi garabeti ve 6284 sayılı kanun gibi yanlış hukuki düzenlemeler ise aile mefhumunun dağılması hususuna tuz biber ekti. Ülkemizde son 10 yılda **1 milyon 278 bin 755** boşanma vakası yaşandı.

KORKUNÇ ARTIŞ

Akit'in TÜİK verilerinden derlediği boşanma istatistikleri, aile kavramının temelini çatırdadığını ortaya koyuyor. Yuvaların yangın yerine döndüğünü gösteren boşanma tablosu yıllara oranla şöyle ölçüldü: 2006 yılı: **93.489**, 2007 yılı: **94.219**, 2008 yılı: **99.663**, 2009 yılı: **114.162**, 2010 yılı: **118.568**, 2011 yılı: **120.117**, 2012 yılı: **123.325**, 2013 yılı: **125.305**, 2014 yılı: **131.913**, 2015 yılı: **131.830**, 2016 yılı: **126.164**

ÜRKÜTEN TABLO

**İŞTE SON 10 YILIN
BOŞANMA RAKAMLARI**

Toplam

1.278.755

SÖNDÜRÜN BU YANGINI

FETÖ davaları ve ihraç edilen hakim-savcılarının çokluğu nedeniyle sonuçlanma süresi uzayan boşanma davalarının eklenmesi ile birlikte boşanma rakamının 200 binlere tırmanacağı ifade ediliyor. Geleceğimizin tehlike altında olduğunu gösteren, 10 yılda 1 milyonu aşan vahim tablo karşısında yetkililerin acil önlem alması bekleniyor.

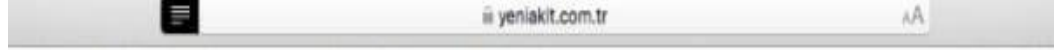
Gündem

Yuvası dağılan çocuklar suça karışıyor

FARUK ARSLAN

Yeni Akit Gazetesi, “Batı’ya uydukça batıyoruz”,
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/batiya-uydukca-batiyoruz-562086.html>,
(17.12.2021).

Batı’ya uydukça batıyoruz

10 yılda kadın istihdamının yüzde 63 artmasıyla övünen Aile Bakanlığı’nın asli vazifesini yapmaması sonucu ortaya çıkan bir yıkım tablosu da Türkiye’de ilk evlilik yaşının gitgide artması ile oluşuyor. 15 yıl önce Avrupa’dan en bariz farkı, insanların genç evlilik yaşı olan Türkiye, kadim değerlerimiz yerine AB kriterlerinin ölçü alınması sebebiyle gitgide Batı zihniyetine kayıyor.

2018-12-09 11:26:00 - 2019-03-20 18:22:07

Aile Bakanlığı’nın aile yerine kadın istihdamına kafa yorması, feminaziler tarafından erkeklerin ‘öcü’leştirilmesi, ‘genç evlenme geç doğur’ politikası ve kadim değerlerimiz yerine AB kriterlerinin ölçü alınması neticesinde Türkiye, ilk evlilik yaşında Avrupa ülkelerinden farksız hale geliyor. Aile kurumunun çöktüğü, zina ve

lkelerinden farksız hale geliyor. **Aile kurumunun** ktğ, **zina** ve **fuhuş** bataklığına saplanmış olan Batılı ülkelerde ileri yaşlara kayan ilk evlenme yaşı, son 15 yılda Türkiye'de de korkunç oranlara doğru yükseliyor.

Evlilik yaşı 28'e tırmandı

Kadına şiddeti engelleyeceği iddiasıyla getirilen ancak şiddet vakalarını artıran ve yuvaların yıkılmasına neden olan **6284, süresiz nafaka** gibi AB müktesebatı adına hukuk sistemimize yerleştirilen yasaların yıkıcı etkisi belirginleşmeye devam ediyor. Toplumların yapı taşını oluşturan aile kurumu, Türkiye'de yavaş yavaş cazibesini kaybediyor. **Aile Bakanlığı**'nın kadın istihdamı ve kadınlara pozitif ayrımcılık gibi tuhaf uygulamalara kafa yorduğu ülkemizde ilk evlenme yaşı son 15 yılda tırmanarak 28'lere ulaştı.

Yaş her yıl ileri kaydı

2002'de erkeklerde 25.9, kadınlarda 22.7 olan ilk evlenme yaşı; 2004'te erkeklerde 26'ya, kadınlarda 22.8'e, 2005'te erkeklerde 26.1'e, kadınlarda 22.8'e, 2008'de erkeklerde 26.2'ye, kadınlarda 22.9'a, 2010'da erkeklerde 26.5'e, kadınlarda 23.2'ye yükseldi. 2011'de ortalama bir erkek 26.6 yaşında evlenirken, kadınlar 23.3'te, 2012'de erkekler 26.7'de, kadınlar 23.5'te, 2013'te erkekler 26.8'de, kadınlar 23.6'da, 2014'te erkekler 26.9'da kadınlar 23.7'de, 2015'te erkekler 27, kadınlar 23.9 yaşında evlendi. 2017'de ilk evlilik yaşı erkeklerde 25.5'ten 27.7'ye, kadınlarda 22.2'den 24.6'ya ulaştı.

İşTE SON 16 YILDAKİ İLK EVLİLİK YAşLARI

YIL	KADIN	ERKEK
2002	22,7	25,9
2004	22,8	26
2005	22,8	26,1
2008	22,9	26,2
2010	23,2	26,5
2011	23,3	26,6
2012	23,5	26,7

Gitgide 'batı'yor

15 yıl önce **Avrupa**'dan en bariz farkı insanların **genç evlilik yaşı** olan Türkiye, gitgide Batı zihniyetine kayıyor.

İstatistikler, ülkemizde 2002'den bu yana 22'den 28'lere yaklaşan ortalama evlilik yaşı oranlarında Batılı ülkelere benzediğimize işaret ediyor. Polonya'da 26.9, Ermenistan'da 27.4 olan ilk evlenme yaşı oranlarında Türkiye'nin yaklaştığı ülkeler şu şekilde:

2014	23,7	26,9
2015	23,9	27
2017	24,6	27,7

Litvanya 28.1, Malta 28.8, Bulgaristan, 29, Slovakya 29.4, Sırbistan ile Hırvatistan 29.5, Slovenya 30.5, Portekiz 30.6, Belçika ile Lüksemburg 30.8, Fransa ile Macaristan 30.9, Yunanistan, Çekya ve İngiltere 31.5, Hollanda 31.8, Almanya 32.1, İtalya 32.3, Norveç 32.4, İspanya 32.7, İrlanda 33.1, Danimarka 33.5, İzlanda 33.6.

Gündem

6284 yuva yıkıyor

6284 yuva yıkıyor

Toplumumuzun kalesi ailede durum vahim...

Aile Bakanı Zehra Zümriit Selçuk, iş sektöründe kadın istihdamının son 10 yılda yüzde 63 artmasını sağladıkları yönünde tuhaf açıklamada bulunurken, istatistikler, **Aile Bakanlığı**'nın ana sorumluluk alanı olan yuva bütünlüğünün korunmasında son 10 yılda iç açıcı sonuçlar elde edilemediğini ortaya koyuyor. Kadın istihdamı için çaba sarf ederken aile sorunlarını göz ardı eden Aile Bakanlığı'nın esas görev sahasındaki başarısızlık tablosu istatistiklere yansıyor. Türkiye'de son 10 yılda boşanmalar yüzde 70 arttı, 10 yılda 1,2 milyon çift boşandı. 10 yılda ilk evlenme yaşı kadınlarda 22.2'den 24.6'ya, erkeklerde 25,5'ten 27,7'ye yükseldi. Son 10 yılda 18-19 yaşında anne olanların sayısı yüzde 36, 20-24 yaş grubunda yüzde 20 düştü. 10 yılda çocukların Türkiye nüfusuna oranı geriledi. 10 yıl önce yüzde 30 olan oran 2017'de yüzde 28,3'e düştü. Kadınların doğurganlık hızı 2017'de Türkiye tarihinde ilk defa nüfus yenilenme düzeyi olan 2.10'un altında kaldı.

Gündem

Yeni Akit Gazetesi, “Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hala nafaka ödüyor”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/yuzunu-bile-unuttugu-eski-esine-hala-nafaka-oduyor-1025167.html>, (17.12.2021).

www.yeniakit.com.tr

AA

Yüzünü bile unuttuğu eski eşine hâlâ nafaka ödüyor

Akit’e konuşan Süresiz Nafaka Mağduru Gazi Nurettin İnce, hainlerin öldüremediği gazileri nafaka zulmünün öldürdüğünü ifade ederek, “Bir buçuk yıl süren evliliğim sonrasında, eski eşime 19 yıldır nafaka ödüyorum. Her yıl nafaka artırım davaları ve mahkeme masrafları ile hayattan bezdim. Gazi maaşımın neredeyse yarısını, yüzünü unuttuğum kadına ödüyorum” sözleriyle mağduriyetini dile getirdi.

Resul Ekrem Şahan Ankara

Süresiz nafaka mağdurlarının dramı bitmek bilmiyor. Nafaka zulmü, vatan için gözünü kırpmadan kurşunun üzerine yürüyen gazilerimizi ve bu vatan için canını veren şehitlerimizin yakınlarını da vurdu.

“Hayattan bezdim”

1997 yılında vatani görevini yaparken sol gözünü kaybederek gazi olan Nurettin İnce, 19 yıldır, sadece bir buçuk yıl evli kaldığı eski eşine nafaka ödüyor. Yıllardır yaşadığı süresiz nafaka zulmünü Akit’e anlatan İnce, “**Bir buçuk yıl süren evliliğimde 2000 yılında bir kız çocuğum oldu. Kızım ve eski eşime 19 yıldır nafaka ödüyorum. Her yıl nafaka artırım davaları ve mahkeme masrafları ile hayattan bezdim. 2 sene önceye kadar 550 TL veriyordum. Şu an sadece eski eşime 900 TL nafaka veriyorum. Gazi maaşımın neredeyse yarısını, yüzünü unuttuğum kadına ödüyorum. Geçen yıl eski eşimin otellerde haysiyetsiz yaşam sürdüğüne dair duyumlar aldım. Davamız devam ederken haysiyetsiz yaşamdan dolayı nafaka iptal davası açtım.**

ederken haysiyetsiz yaşamdan dolayı nafaka iptal davası açtım. Hâkimden otel kayıtlarını istedik. Hâkim afaki gördü; ‘Ben delil toplama makinesi değilim’ dedi ve benim davamı reddedip kadının nafakasını 900 TL’ye çıkarttı. Boşanma davam 2001 yılında başlayıp 2008 yılında ancak sonuçlandı” diye konuştu.

Eve gelen hacizlerle yaşarken öldüm

Zulüm üstüne zulüm yaşadığını ifade eden İnce, şöyle devam etti; “Erkekler olarak avukat parası, mahkeme masrafları ile zulüm üstüne zulüm yaşıyoruz. Cinnet geçirmemizin ana sebebi bunlardır. Şimdi maaşımdan yaklaşık 2 bin TL kesilecek birikmişlerle. Yıllar içinde kaç kez mahkeme ve avukat masrafı verdim unuttum. Eve gelen hacizler ile yaşarken öldüm. Gazi maaşımın yarısı o kadına gidiyor. Gayriresmi çalıştığı kendi şahitlerince mahkemede dile getirilmesine rağmen dikkate alınmadı. Şimdiki eşimin ve 8 yaşındaki kızımın nafakasını el olmuş kadına veriyorum.”

Gazi ve şehitlerimizin yaşadığı süresiz nafaka zulmü ve şehit parası ile ilgili değerlendirmede bulunan **Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu** kurucusu **İlhan Ergincan** da, “Vatanımızı korumak için şehadeti göze almış cesur evlatlarımızın şehitlik parasının boşanma aşamasında eski eşe ödenmesine şahit olmuş ve bu duruma çok üzülmüştük. Şimdi ise vatanımızın medarı iftiharları ve her zaman gurur duyduğumuz gazilerimizin süresiz nafaka ile ilgili yaşadıkları zulmü görünce kahroluyoruz. Vatan hainlerinin öldüremediği gazilerimizi; eski eşleri, yasaları kullanarak yaşattıkları zulümlerle öldürmeye çalışıyorlar. Bizler şehitlerine, gazilerine, engellilerine, yetim ve öksüzlerine karşı vefası olan, onları sahiplenen, koruyan, kollayan ve onların derdiyle dertlenen bir milletiz. Türk aile yapısını bozmaya yönelik atılan adımların farkındayız. Üç-beş ahlaksızın, feministlerin ve mor çatının bu

yaşıyoruz. Cinnet geçirmemizin ana sebebi bunlardır. Şimdi maaşımdan yaklaşık 2 bin TL kesilecek birikmişlerle. Yıllar içinde kaç kez mahkeme ve avukat masrafı verdim unuttum. Eve gelen hacizler ile yaşarken öldüm. Gazi maaşımın yarısı o kadına gidiyor. Gayriresmi çalıştığı kendi şahitlerince mahkemede dile getirilmesine rağmen dikkate alınmadı. Şimdiki eşimin ve 8 yaşındaki kızımın nafakasını el olmuş kadına veriyorum.”

Gazi ve şehitlerimizin yaşadığı süresiz nafaka zulmü ve şehit parası ile ilgili değerlendirmede bulunan **Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu** kurucusu **İlhan Erginçan** da, “Vatanımızı korumak için şehadeti göze almış cesur evlatlarımızın şehitlik parasının boşanma aşamasında eski eşe ödenmesine şahit olmuş ve bu duruma çok üzülmüştük. Şimdi ise vatanımızın medarı iftiharları ve her zaman gurur duyduğumuz gazilerimizin süresiz nafaka ile ilgili yaşadıkları zulmü görünce kahroluyoruz. Vatan hainlerinin öldüremediği gazilerimizi; eski eşleri, yasaları kullanarak yaşattıkları zulümlerle öldürmeye çalışıyorlar. Bizler şehitlerine, gazilerine, engellilerine, yetim ve öksüzlerine karşı vefası olan, onları sahiplenen, koruyan, kollayan ve onların derdiyle dertlenen bir milletiz. Türk aile yapısını bozmaya yönelik atılan adımların farkındayız. Üç-beş ahlaksızın, feministlerin ve mor çatının bu ülke üzerinde ailenin yıkılmasına yönelik çalışmalarına izin vermeyeceğiz. Bu, bizlerin başta vatanımız uğruna şehit olmuş evlatlarımıza, gazilerimize, engellilerimize, yetim ve öksüzlerimize ve tüm mağdurlarımıza namus sözüdür. Süresiz nafaka adaletsizliği son bulana kadar mücadelemizden vazgeçmeyeceğiz” ifadelerini kullandı.

17 Numaralı Haber

Yeni Akit Gazetesi, “Aileyi sapkınlara çiğnetmeyeceğiz”, <https://www.yeniakit.com.tr/kart/haber/aileyi-sapkinlara-cignetmeyecegiz-1325872.html>, (17.12.2021).

 yeniakit.com.tr

“Aileyi sapkınlara çiğnetmeyeceğiz”

Aileyi dinamitleyip, sapkın oluşumlara zemin hazırlayan İstanbul Sözleşmesi’nin iptali yönündeki çalışmalar, feministleri kudurttu. Kırkyama Kadın Dayanışması ve FeminAmfi’li kadınlar, İstanbul Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünü işgal edip, feminist sloganlar attı.

RESUL EKREM ŞAHAN
ANKARA

AK Parti’nin Süresiz Nafaka gibi haksız uygulamayı içerisinde barındıran, ailenin temelini dinamitleyen İstanbul Sözleşmesi’nin iptal edileceğine yönelik açıklamaları feminist dernekleri çıldırttı.

Allahtan korkmazlar

Konuya ilişkin konuşan **Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Başkanı İlhan Ergincan**, şunları dile getirdi: “Kadına şiddet adı altında algarlar ile çıkarılan İstanbul Sözleşmesi’nin iptal edileceğini duvan

Allahtan korkmazlar

Konuya ilişkin konuşan Süresiz Nafaka Mağdurları Platformu Başkanı İhsan Ergincan, şunları dile getirdi: “Kadına şiddet adı altında algılar ile çıkarılan İstanbul Sözleşmesi’nin iptal edileceğini duyan ahlaksızlıkta sınır tanımayan 3 beş çapulcu feminist kadın, İstanbul Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü’nü işgal edip pankart astılar. Binaya ‘Artık yeter! Kadınlar yaşam güvencesi istiyor’ pankartı asan kadınlar, sık sık ‘Susmuyoruz, korkmuyoruz, itaat etmiyoruz’ ‘sesimizi kısılamayacaksınız’ diyen feminist gruplar evet Allah’tan korkmazlar, her türlü sapkınlığı savunur bunu özgürlük diye adlandırırlar”..

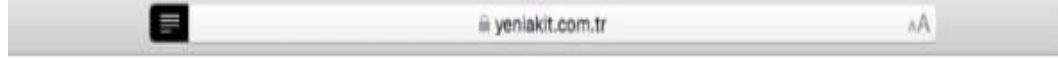
Feminist grupların algı peşinde olduklarını belirten Ergincan, şöyle devam etti:

Sesleri o kadar iğrenç ki!

“Sözde son günlerde artan kadına yönelik şiddet karşısında hiçbir önlem alınmayan, kadınlara iş ve gelir güvencesi sağlanmayan bir algı oluşturan Avrupa menşeli ve yurtdışından fon alan ahlaksız feminist gruplar; sevgilisi ile bir olup erkeği öldürten kadınlara kör, aldatan kadınlara sağır, çocuklarını döven kadınlara karşı dilsizdirler. Kadınların sesini kısılamayacaksınız diyorlar. Sesleriniz o kadar iğrenç ki, lezbiyen ilişkileri savunan, erkek erkeğe ilişkiyi özgürlük sayan, aldatmayı en doğal hak gören iğrenç seslerinizi sonsuza dek kısacağız. Aile gibi kutsal kurumu sizin azgınlaşmış, ahlak dışı emellerinize alet etmeyeceğiz. Süresiz nafaka, çocuk haczi, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 kadının sözlü beyanı son bulana kadar mücadelemiz devam edeceğiz.”

Yeni Akit Gazetesi, “Aileyi kurtarmak için dev buluşma”,
<https://www.yeniakit.com.tr/haber/aileyi-kurtarmak-icin-dev-bulusma-1334272.html>,
(17.12.2021).

Aileyi kurtarmak için dev buluşma

Süresiz nafaka, İstanbul Sözleşmesi ve genç evlilik mağdurları Pazartesi günü İstanbul’da bir araya geliyor. Dev buluşmayla ilgili konuşan Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısı Şahin, “Aileleri parçalayan, eşcinselliği yayan, toplumu çürüten İ. Sözleşmesi ve 6284 sayılı iftira kanunu iptal edilmeli” dedi.

Süresiz nafaka, İstanbul Sözleşmesi ve genç evlilik mağdurları Pazartesi günü İstanbul’da bir araya geliyor. Dev buluşmayla ilgili konuşan Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısı Şahin, “Aileleri parçalayan, eşcinselliği yayan, toplumu çürüten İ. Sözleşmesi ve 6284 sayılı iftira kanunu iptal edilmeli” dedi.

Aile Dernekleri ve Platform Birliği, İstanbul sözleşmesi mağdurları, 6284 beyana dayalı yasa mağdurları, süresiz nafaka mağdurları, çocuk haczi mağdurları, iftira sonrası hapiste olan aile yakınları, erken evlilik sonrası babaları hapiste olan çocuklar için 19 Temmuz Pazartesi günü İstanbul’da bir araya geliyor.

İftira atma imkanları ortadan kalksın!

Buluşmaya ilişkin Akit’e konuşan Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısı Erol Şahin, şunları söyledi: “İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunla kadınlara sınırsız iftira atma imkânı sağlanmıştır! Birileri kadına şiddet mi var diyordu? Feminizm, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınları öbür yarısını oluşturan erkeklere düşman eden cinsel bölücülüktür, sapkınlıktır, küresel çapta

Aile Dernekleri ve Platform Birliği, İstanbul sözleşmesi mağdurları, 6284 beyana dayalı yasa mağdurları, süresiz nafaka mağdurları, çocuk haczi mağdurları, iftira sonrası hapiste olan aile yakınları, erken evlilik sonrası babaları hapiste olan çocuklar için 19 Temmuz Pazartesi günü İstanbul'da bir araya geliyor.

İftira atma imkanları ortadan kalsın!

Buluşmaya ilişkin Akit'e konuşan Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği Başkan Yardımcısı Erol Şahin, şunları söyledi: "İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı kanunla kadınlara sınırsız iftira atma imkânı sağlanmıştır! Birileri kadına şiddet mi var diyordu? Feminizm, dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınları öbür yarısını oluşturan erkeklere düşman eden cinsel bölücülüktür, sapkınlıktır, küresel çapta sosyal bir terördür ve insanlık suçudur. Feminizm, bütün dinlerde lanetlenen eşcinsellikle yani LGBT ile kol kola yürür."

Bütün dernekler aileyi korumak için konuşacak!

Şahin şöyle devam etti: "Feminizm'in sonrası lezbiyenlik, eşcinselliğin sonrası da ensest, pedofili, zoofili, nekrofil gibi her türlü sapkınlıktır. Aileleri parçalayan, eşcinselliği yayan, toplumu çürüten İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı iftira kanunu iptal edilmelidir. Süresiz nafaka zulmüne ve çocuk hazine son verilmeli, evliliklerde zina suç olarak tanımlanmalı ve cinsel bölücülük yapan dernekler kapatılmalıdır. Dağılmış Aileler ve Çocuk Hakları Derneği ve dernek platformları bir araya gelerek, aile bütünlüğünü sağlamak, dağılmış ailelerin çocuklarının hak ve hukukunu korumak üzere çalışacaktır."

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Sinem ÇAKMAK

Doğum Yeri ve Yılı :

Medeni Hali :

Mail :

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
2014-2018

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı 2018-2021

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

1. İngilizce (Yökdil: 65)